



การผลิตยางพาราเพื่อการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางภายใต้ระบบการทำฟาร์ม  
สวนยางพาราขนาดเล็กในภาคใต้ประเทศไทย: กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช  
จังหวัดพัทลุง และจังหวัดตรัง

Rubber Production for Farmers' Livelihood under Smallholding Rubber  
Farming System in Southern Thailand: A Case Study on Nakorn Sri  
Thammarat Province, Phattalung Province and Trang Province

ธีระพงศ์ ดำสี

Theerapong Damsee

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา  
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร  
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the  
Degree of Master Science in Agricultural Development  
Prince of Songkla University

2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์



การผลิตยางพาราเพื่อการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางภายใต้ระบบการทำฟาร์ม  
สวนยางพาราขนาดเล็กในภาคใต้ประเทศไทย: กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช  
จังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง

Rubber Production for Farmers Livelihood under Smallholding Rubber  
Farming System in Southern Thailand: A Case Study on  
Nakorn Sri Thammarat Province Phattalung Province  
and Trang Province

ธีระพงศ์ คำสี

Theerapong Damsee

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา  
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร  
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the  
Degree of Master of Science in Agricultural Development  
Prince of Songkla University

2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์	การผลิตยางพาราเพื่อการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กในภาคใต้ประเทศไทย: กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง
ผู้เขียน	นายธีระพงศ์ คำสี
สาขาวิชา	พัฒนาการเกษตร

---

**อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก**
**คณะกรรมการสอบ**

.....  
(ศาสตราจารย์ ดร. บัญชา สมบูรณ์สุข)

.....ประธานกรรมการ  
(ดร. เชิดศักดิ์ เกื้อรักษ์)

.....กรรมการ  
(ศาสตราจารย์ ดร. บัญชา สมบูรณ์สุข)

.....กรรมการ  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระวี เจียรวิภา)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร

.....  
(ศาสตราจารย์ ดร. ดำรงค์ศักดิ์ ฟ้ารุ่งสาอง)  
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ .....

(ศาสตราจารย์ ดร. บัญชา สมบูรณ์สุข)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ .....

(นายธีระพงศ์ คำสี)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และ  
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ .....

(นายธีระพงศ์ คำสี)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	การผลิตยางพาราเพื่อการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กในภาคใต้ประเทศไทย: กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดตรัง
ผู้เขียน	นายธีระพงศ์ คำสี
สาขาวิชา	พัฒนาการเกษตร
ปีการศึกษา	2560

### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1)ศึกษาเศรษฐกิจ สังคม และการจัดการผลิตยางพาราภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กที่มีกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ ร่วมด้วยในปัจจุบัน 2)ศึกษาการดำรงชีพตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กที่มีกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ ร่วมด้วยในปัจจุบัน 3)ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการดำรงชีพภายใต้กรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กที่มีกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ ร่วมด้วยในปัจจุบัน และ 4)เสนอแนะรูปแบบการจัดการผลิตเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กร่วมกับการทำกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ ร่วมด้วย ของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 399 ราย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนาและสถิติอ้างอิง

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย (ร้อยละ 67.53) อายุเฉลี่ย 57.94 ปี นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 92.40) จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 43.90) มีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 28.94 ปี เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ต่าง ๆ (ร้อยละ 40.43) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีรายได้และรายจ่ายเฉลี่ย 211,741.26 และ 73,500 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ซึ่งเป็นรายได้จากสวนยางพาราเฉลี่ย 165,538 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และกลุ่มตัวอย่างมีหนี้สินเฉลี่ย 547,500 บาทต่อครัวเรือน ในส่วนของการจัดการผลิตยางพารา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพื้นที่สวนยางพาราถือครองเฉลี่ย 13.64 ไร่ต่อครัวเรือน ใช้ยางพาราพันธุ์ RRIM600 (ร้อยละ 41.85) เปิดกรีตเมื่ออายุต้นยางพาราเฉลี่ย 6.35 ปี มีความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 1.71 ครั้งต่อปี กำจัดวัชพืชด้วยวิธีเชิงกล (ร้อยละ 76.19) ใช้ระบบกรีต 1/3S4d/5 (ร้อยละ 61.90) มีจำนวนแรงงานกรีตยางพาราเฉลี่ย 2.26 คนต่อครัวเรือน ชายผลผลิตในรูปแบบน้ำยางสด (ร้อยละ 58.64) ส่วนใหญ่ขายให้กับพ่อค้าในชุมชน (ร้อยละ 95.74)

ด้านการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพารา พบว่า เกษตรกรร้อยละ 22.21 มีการปรับตัวด้านการปรับเทคนิคการผลิตยางพารา เกษตรกรร้อยละ 14.91 มีการปรับตัวด้านการลดต้นทุนในการผลิต เกษตรกรร้อยละ 14.16 มีการปรับตัวในการเพิ่มความหลากหลายในระบบการผลิตยางพารา เกษตรกรร้อยละ 36.31 มีการปรับตัวด้านการปรับการบริหารด้านการเงิน และ เกษตรกรร้อยละ 16.79 มีการปรับตัวด้านการขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบัน

อื่น ๆ ด้านผลลัพธ์การดำรงชีพของเกษตรกร พบว่า ในปี 2559 เกษตรกรมีความพอเพียงของรายได้ อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 71.18) เกษตรกรร้อยละ 23.56 มีเงินออมลดลงกว่าเดิมเล็กน้อย ด้านสุขอนามัย พบว่า เกษตรกรร้อยละ 56.64 มีสุขภาพอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ด้านสังคม พบว่า เกษตรกรมีระดับการมีเครือข่ายทางสังคมอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 33.58) ระดับการดำรงชีพของเกษตรกร ในปี 2559 พบว่า เกษตรกรร้อยละ 38.10 มีระดับการดำรงชีพอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเดิมเล็กน้อย ด้านการจำแนกระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราใน 3 จังหวัด พบว่า มีเกษตรกรทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว (ร้อยละ 53.85) มีเกษตรกรทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล (ร้อยละ 14.48) มีเกษตรกรทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนา (ร้อยละ 8.27) มีเกษตรกรทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน (ร้อยละ 19.22) และมีเกษตรกรทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 4.18)

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการดำรงชีพภายใต้กรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน พบว่า ผลลัพธ์การดำรงชีพมีความสัมพันธ์กับทุน/ทรัพย์สินในระบบการผลิตของครัวเรือนเกษตรกรด้านต่าง ๆ เช่น ด้านทุนมนุษย์ ทุนธรรมชาติ ทุนด้านการเงิน ทุนด้านกายภาพและทุนด้านสังคม นอกจากนี้ยังพบว่า ผลลัพธ์การดำรงชีพของเกษตรกร ยังมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบด้านกลยุทธ์และองค์ประกอบของความอ่อนไหวตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

<b>Thesis Title</b>	Rubber Production for Farmers' Livelihood under Smallholding Rubber Farming System in Southern Thailand: A Case Study on Nakorn Sri Thammarat Province, Phattalung Province and Trang Province
<b>Author</b>	Mr. Theerapong Damsee
<b>Major Program</b>	Agricultural Development
<b>Academic Year</b>	2017

### ABSTRACT

This study aimed to 1) examine economy, society, and rubber production management under smallholding rubber farming system involving with other farming activities at present, 2) examine livelihood following the concept of sustainable livelihood of smallholding rubber farming system involving with other farming activities at present, 3) examine relationship among livelihood factors under the concept of sustainable livelihood of smallholding rubber farming system involving with other farming activities at present, and 4) suggest a format of production management for sustainable livelihood of rubber farmer households under smallholding rubber farming system involving with other farming activities of rubber farmers in Nakhon Si Thammarat, Phatthalung, and Trang. A group of 399 samples was involved in this study. Data collection was carried out by structured interview. Descriptive statistics and inferential statistics were used for data analysis.

The study found that 67.53% were male, had an average age at 57.94 years old, were Buddhists for 92.40%, finished primary school for 43.90%, had experiences of rubber farming at an average of 28.94 years, and were members of cooperatives for 40.43%. The sample group had incomes and average expenses at 211,741.26 baht and 73,500 baht/household/year, respectively. However, an average income earned from the rubber plantations was 165,538 baht/household /year and also had an average debt for 547,500 baht/household. For the rubber production management, the study found that the sample group held an average area of rubber plantation for 13.64 rai/household. RRIM600 rubber breeds were grown for 41.85%. Open for rubber tapping at an average age of rubber tree at 6.35 years old. The frequency of giving fertilizer was at an average of 1.71 times/year. The mechanic method was used for removing weed at 76.19%. Tapping system used was 1/3S4d/5 at 61.90%. There was tapping labor at an average of 2.26 heads/household. Fresh



latex would be sold at 58.64% which was mostly sold to buyers in the community for 95.74%.

For livelihood of rubber farmers, the study found that farmers for 22.21% had adjusted the technique of rubber production, 14.91% had adjusted to reduce the production cost, 14.16% had adjusted to increase variety in the rubber production system, 36.31% had adjusted for financial management, and 16.79% had adjusted to receive financial support from government sector and other organizations. For the result of livelihood of farmers in 2016, the study found that farmers had sufficient income at the medium level for 71.18%, and 23.56% of farmers had financial savings a bit lower than before. For sanitation, the study found that farmers for 56.64% had health condition at a good level. In term of society, farmers had social networks at a high level at 33.58%. For the level of livelihood of farmers in 2016, 38.10% of farmers had a level of livelihood a bit poorer than before. For the classification of rubber farming systems in the three provinces, the study found that farmers grew rubber trees as a mono-crop system for 53.85%, grew rubber trees mixed with fruit trees for 14.48%, grew rubber trees along with rice farming for 8.27%, grew rubber trees mixed with oil palm for 19.22%, and grew rubber trees mixed with animal raising for 4.18%.

The relationship among livelihood factors under the concept of sustainable livelihood, the study found that the result of livelihood had relations with capital/assets in the production system of farmer households such as human capital, natural capital, financial capital, physical capital, and social capital. Moreover, the study found that the result of livelihood of farmers had relations with factors in terms of a strategic factor and sensitive factor following the concept of sustainable livelihood.

## กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก ศาสตราจารย์ ดร.บัญชา สมบูรณ์สุข ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวี เจียรวิภา และอาจารย์ ดร.เชิดศักดิ์ เกื้อรักษ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ รวมไปถึง การตรวจทานแก้ไขข้อบกพร่องวิทยานิพนธ์ในเล่มนี้ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ เกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัด พัทลุงและจังหวัดตรัง ทั้ง 399 ครัวเรือน ที่ได้เสียสละเวลาและให้ความร่วมมือในการตอบ แบบสอบถามในการทำวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติและ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือในงานด้านธุรการต่าง ๆ และ ให้คำปรึกษาชี้แนะในการทำวิทยานิพนธ์ให้ถูกต้องสมบูรณ์

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ บิดาและมารดา ที่ได้สนับสนุนเงินทุนในการศึกษาและเป็นกำลังใจที่ดีให้กับข้าพเจ้ามาโดยตลอด จนข้าพเจ้าทำงานวิจัยนี้เสร็จสมบูรณ์ คุณประโยชน์อันใดที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอมอบแต่บุพการีและผู้มีพระคุณทุกท่าน

ธีระพงศ์ คำสี

## สารบัญ

บทคัดย่อ.....	(5)
ABSTRACT.....	(7)
กิตติกรรมประกาศ.....	(9)
สารบัญ.....	(10)
สารบัญตาราง.....	(12)
สารบัญรูปภาพ.....	(22)
<b>บทที่ 1 บทนำ.....</b>	<b>1</b>
1.1 หลักการและเหตุผล.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 สมมุติฐานในการวิจัย.....	2
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
1.5 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.6 นิยามศัพท์.....	4
<b>บทที่ 2 การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....</b>	<b>5</b>
2.1 แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Approach).....	5
2.2 กรอบการทำงานตามแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework).....	7
2.3 การประยุกต์ใช้กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนสำหรับการทำฟาร์มสวนยางพารา.....	12
2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับระบบเกษตร.....	15
2.5 เขตนิเวศน์เกษตร การจำแนกระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา.....	26
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพ.....	30
2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	42
<b>บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....</b>	<b>43</b>
3.1 พื้นที่ศึกษา.....	43
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	46
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	48
3.4 การวัดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	48
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	48
3.6 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล.....	48
<b>บทที่ 4 ผลการวิจัยและอภิปรายผล.....</b>	<b>49</b>

## สารบัญ(ต่อ)

4.1 ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา.....	49
4.2 ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ.....	60
4.3 ข้อมูลการผลิต การจัดการ เทคโนโลยีการผลิตและการกระจายผลผลิต.....	80
4.4 องค์ประกอบความอ่อนแอ/ความเปราะบาง.....	105
4.5 กลยุทธ์การดำรงชีพ.....	117
4.6 ผลลัพธ์ด้านการดำรงชีพ.....	124
4.7 การจำแนกระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมการเกษตรอื่นๆ ใน 3 จังหวัด.....	136
4.8 การวิเคราะห์ตามกรอบการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับ การทำกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ.....	154
4.9 แบบจำลองเศรษฐศาสตร์เทคนิค (technical-economics) ของระบบการทำฟาร์มสวน ยางพาราร่วมกับกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ในพื้นที่ศึกษา 3 จังหวัด.....	169
4.10 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความพึงพอใจโดยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ แบบเพียร์สัน.....	179
4.11 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ โดยการวิเคราะห์ไค-สแควร์ (Chi - Square).....	182
<b>บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา.....</b>	<b>219</b>
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	219
5.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบการผลิตยางพาราและการดำรงชีพของระบบการทำ ฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำการเกษตรอื่น ๆ.....	233
<b>บรรณานุกรม.....</b>	<b>239</b>
<b>ภาคผนวก.....</b>	<b>241</b>
ภาคผนวก ก : แบบสัมภาษณ์.....	242
ภาคผนวก ข : การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน.....	258
<b>ประวัติผู้เขียน.....</b>	<b>275</b>

## สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	ตัวอย่างการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ระบบการทำฟาร์มสวนยางขนาดเล็กกรณีศึกษาระบบ ยาร่วมกับการปลูกไม้ผลในพื้นที่ศึกษา .....	33
ตารางที่ 2	แสดงข้อมูลพื้นที่การทำสวนยางพาราและข้อมูลจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวน ยางพาราขนาดเล็กในจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง .....	46
ตารางที่ 3	แสดงจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็กในจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดตรัง .....	47
ตารางที่ 4	แสดงขนาดกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็กในจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดตรัง .....	47
ตารางที่ 5	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ .....	49
ตารางที่ 6	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามอายุ .....	50
ตารางที่ 7	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจังหวัดพัทลุง จำแนกตามอายุ .....	51
ตารางที่ 8	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจังหวัดตรัง จำแนกตามอายุ .....	51
ตารางที่ 9	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวม จำแนกตามอายุ .....	52
ตารางที่ 10	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพ .....	53
ตารางที่ 11	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการนับถือศาสนา .....	53
ตารางที่ 12	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษา .....	54
ตารางที่ 13	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการประกอบอาชีพหลัก .....	54
ตารางที่ 14	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการมีอาชีพรอง .....	55
ตารางที่ 15	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทของอาชีพรอง .....	55
ตารางที่ 16	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแหล่งความรู้ในการทำสวน ยางพารา .....	56
ตารางที่ 17	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทแรงงานที่ใช้ในการทำ สวน ยางพารา .....	56
ตารางที่ 18	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทแรงงานในครัวเรือน ....	57
ตารางที่ 19	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะการใช้แรงงานของ เกษตรกร .....	58
ตารางที่ 20	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิธีการถือครองที่ดิน .....	58
ตารางที่ 21	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทของหลักฐานที่ดิน .....	59
ตารางที่ 22	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเสียภาษีที่ดิน .....	59
ตารางที่ 23	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิธีการเข้าถึงนโยบายของรัฐ .....	60
ตารางที่ 24	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความสามารถในการเข้าถึง พื้นที่สาธารณะ .....	60
ตารางที่ 25	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน .....	61

### สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่ 26	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนแรงงานสำหรับการทำ สวนยางพารา.....	61
ตารางที่ 27	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการจ้างแรงงานกรีดยางพารา ..	62
ตารางที่ 28	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประแหล่งที่มาของแรงงานจ้าง.	62
ตารางที่ 29	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิธีการแบ่งสรรผลประโยชน์ ระหว่างเจ้าของสวนยางพารากับแรงงานจ้าง .....	63
ตารางที่ 30	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน .....	63
ตารางที่ 31	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้จากการเกษตร.....	64
ตารางที่ 32	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้จากการทำสวนยางพารา	65
ตารางที่ 33	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการมีรายได้นอกการเกษตร .....	65
ตารางที่ 34	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือน...	66
ตารางที่ 35	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายจ่ายทั้งหมดในการทำ การเกษตรกร .....	67
ตารางที่ 36	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายจ่ายทั้งหมดในการทำสวน ยางพารา.....	68
ตารางที่ 37	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายจ่ายนอกการเกษตรกร ทั้งหมดของครัวเรือน.....	68
ตารางที่ 38	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการมีหนี้สินของกลุ่มตัวอย่าง เกษตรกร .....	69
ตารางที่ 39	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนหนี้สินทั้งหมดของกลุ่ม ตัวอย่างเกษตรกร.....	70
ตารางที่ 40	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความสามารถในการชำระหนี้ ของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร .....	70
ตารางที่ 41	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามหนี้สินคงเหลือทั้งหมด ของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร.....	71
ตารางที่ 42	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแหล่งเงินกู้ของกลุ่มตัวอย่าง .....	72
ตารางที่ 43	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการกู้เงิน .....	73
ตารางที่ 44	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการได้รับความช่วยเหลือ .....	73
ตารางที่ 45	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผลจากการได้รับ ความช่วยเหลือ .....	74
ตารางที่ 46	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการวางแผนในการทำสวน ยางพารา.....	74
ตารางที่ 47	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทการขยายการผลิต ยางพารา.....	75

### สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่ 48	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการลดการผลิตยางพารา .....	75
ตารางที่ 49	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการใช้รายได้จากการเกษตร เพื่อการปรับปรุงความเป็นอยู่ของครัวเรือน.....	76
ตารางที่ 50	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการใช้รายได้นอกการเกษตร เพื่อการปรับปรุงความเป็นอยู่ของครัวเรือน.....	76
ตารางที่ 51	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความเพียงพอของทุนทางการเงิน..	77
ตารางที่ 52	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความสามารถในการเข้าถึง แหล่งทุนทางการเงิน .....	78
ตารางที่ 53	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความทดแทนกันได้ของทุน ทางการเงิน .....	78
ตารางที่ 54	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความสามารถในการใช้งาน ของ ทุนทางการเงิน .....	79
ตารางที่ 55	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความมีเครดิตในการเข้าถึง ทุนทางการเงิน.....	79
ตารางที่ 56	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนประสบการณ์ในการทำ สวนยางพารา.....	80
ตารางที่ 57	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามขนาดพื้นที่ถือครองในการทำ สวนยางพารา.....	81
ตารางที่ 58	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามชนิดของพันธุ์ยางพาราที่ปลูก...	82
ตารางที่ 59	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระยะการปลูกยางพารา .....	82
ตารางที่ 60	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนต้นยางพาราต่อไร่ ของกลุ่มตัวอย่าง.....	82
ตารางที่ 61	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการได้รับการส่งเสริมการทำ สวนยางพารา.....	83
ตารางที่ 62	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุต้นยางพาราในปี 2560 .....	83
ตารางที่ 63	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการใส่ปุ๋ยเคมี .....	84
ตารางที่ 64	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมีต่อปี.....	84
ตารางที่ 65	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปริมาณในการใส่ปุ๋ยเคมีต่อครั้ง	85
ตารางที่ 66	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามราคาปุ๋ยเคมี.....	86
ตารางที่ 67	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ .....	86
ตารางที่ 68	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ต่อปี	87
ตารางที่ 69	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ ต่อครั้ง .....	87
ตารางที่ 70	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามราคาปุ๋ยอินทรีย์ .....	88

### สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่ 71	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมี .....	89
ตารางที่ 72	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมี ต่อปี.....	89
ตารางที่ 73	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมี ต่อครั้ง .....	90
ตารางที่ 74	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามราคาปุ๋ยอินทรีย์เคมี .....	90
ตารางที่ 75	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการปราบวัชพืชในสวน ยางพารา.....	91
ตารางที่ 76	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิธีการปราบวัชพืชในสวน ยางพารา.....	91
ตารางที่ 77	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความถี่ในการปราบวัชพืชในสวน ยางพาราด้วยวิธีเชิงกล.....	92
ตารางที่ 78	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความถี่ในการปราบวัชพืชด้วย วิธีการใช้สารเคมี.....	92
ตารางที่ 79	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามค่าใช้จ่ายในการปราบวัชพืช ต่อปี.....	93
ตารางที่ 80	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการตัดแต่งกิ่งต้นยางพารา ตอนอายุน้อยกว่า 3 ปี.....	94
ตารางที่ 81	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเกิดปัญหาไฟไหม้ในฤดูแล้ง	94
ตารางที่ 82	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระบบการกรีดยางพารา .....	95
ตารางที่ 83	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนวันกรีดยางพาราต่อปี....	95
ตารางที่ 84	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนแรงงานกรีดยางพารา ต่อครัวเรือน .....	96
ตารางที่ 85	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรูปแบบผลผลิตยางพาราที่ขาย ในปี 2559 .....	96
ตารางที่ 86	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแหล่งที่ขายผลผลิตยางพารา....	97
ตารางที่ 87	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนผลผลิตยางพาราเฉลี่ย ต่อวัน.....	97
ตารางที่ 88	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามราคาขายพาราที่กลุ่มตัวอย่าง เกษตรกรสามารถขายได้ในปี 2559 .....	98
ตารางที่ 89	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามราคาน้ำยางสดที่กลุ่มตัวอย่าง เกษตรกรสามารถขายได้ในปี 2559 .....	98
ตารางที่ 90	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามราคาขายก้อนถ้วยที่กลุ่มตัวอย่าง เกษตรกรสามารถขายได้ในปี 2559 .....	99



## สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่ 91	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนวันทำงานในสวน ยางพารา.....	99
ตารางที่ 92	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะพื้นที่ดินเดิมของกลุ่ม ตัวอย่างเกษตรกร.....	100
ตารางที่ 93	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสาเหตุที่เปลี่ยนมาปลูก ยางพารา.....	100
ตารางที่ 94	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพื้นที่การปลูกยางพารา .....	101
ตารางที่ 95	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นต่อสิ่งแวดล้อม ...	101
ตารางที่ 96	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์.....	102
ตารางที่ 97	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้ประโยชน์ จากแหล่งน้ำ .....	102
ตารางที่ 98	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอของน้ำ .....	103
ตารางที่ 99	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความอุดมสมบูรณ์ของดิน .....	103
ตารางที่ 100	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการปลูกพืชแซมยางพาราตอน อายุน้อยกว่า 3 ปี .....	104
ตารางที่ 101	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการปลูกพืชแซมยางพารา ในปัจจุบัน.....	104
ตารางที่ 102	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวัตถุประสงค์หลักในการ ประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา .....	105
ตารางที่ 103	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการประสบภัยอุทกภัยหรือ ภัยจากน้ำท่วม.....	106
ตารางที่ 104	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการประสบกับภัยแล้ง.....	106
ตารางที่ 105	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการประสบภัยพายุลมแรง ...	107
ตารางที่ 106	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการประสบภัยจากโรคระบาด และแมลงศัตรูพืชระบาด .....	108
ตารางที่ 107	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแนวโน้มราคาผลผลิตและ ปัจจัยการผลิต .....	108
ตารางที่ 108	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแนวโน้มแรงงานในสวน ยางพารา .....	109
ตารางที่ 109	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแนวโน้มทางด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ .....	110
ตารางที่ 110	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแนวโน้มทางด้านเทคโนโลยี .	111
ตารางที่ 111	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแนวโน้มทางด้านอาชีพ.....	111

### สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่ 112	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแนวโน้มทางการตลาด ..	112
ตารางที่ 113	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแนวโน้มทางด้านปัญหา ทางสังคม .....	113
ตารางที่ 114	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพื้นที่ที่สามารถเก็บเกี่ยว ผลผลิต หรือสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะ .....	113
ตารางที่ 115	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม.....	114
ตารางที่ 116	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ และการได้รับการช่วยเหลือหรือได้รับผลประโยชน์จากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรเอกชน ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาของเกษตรกร .....	114
ตารางที่ 117	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผลการได้รับความช่วยเหลือ.	115
ตารางที่ 118	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผลการได้รับความช่วยเหลือ.	115
ตารางที่ 119	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถาบันที่เกษตรกรได้เข้าร่วม กิจกรรมหรือได้รับการช่วยเหลือในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา.....	116
ตารางที่ 120	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผลจากการได้รับประโยชน์...	116
ตารางที่ 121	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผลจากการได้รับประโยชน์...	117
ตารางที่ 122	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการปรับเทคนิคการผลิต ยางพารา .....	117
ตารางที่ 123	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิต .....	118
ตารางที่ 124	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิธีการลดต้นทุนการผลิต ยางพารา .....	119
ตารางที่ 125	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลยุทธ์การปรับตัวด้าน การขยายการผลิตยางพารา.....	119
ตารางที่ 126	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลยุทธ์การปรับตัวด้าน การเพิ่ม ความหลายในระบบการผลิต .....	120
ตารางที่ 127	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลยุทธ์การปรับตัวด้าน การปรับเปลี่ยนการใช้แรงงานในภาคเกษตร .....	120
ตารางที่ 128	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลยุทธ์การปรับตัวด้าน การปรับเปลี่ยนการใช้แรงงานนอกภาคเกษตร .....	121
ตารางที่ 129	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลยุทธ์การปรับตัวด้านบริหาร ด้านการเงิน.....	122
ตารางที่ 130	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลยุทธ์การปรับตัวด้านการ ปรับรูปแบบการบริโภคอาหารในครัวเรือน.....	122

### สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่ 131	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลยุทธ์การปรับตัวด้านการตลาด.....	123
ตารางที่ 132	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลยุทธ์การปรับตัวด้านการปรับตัวทางสังคม.....	123
ตารางที่ 133	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลยุทธ์การปรับตัวด้านการขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันอื่นๆ .....	124
ตารางที่ 134	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอของรายได้ในปี 2559 .....	125
ตารางที่ 135	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอของรายได้เมื่อเทียบกับ 5 ปีที่ผ่านมา.....	125
ตารางที่ 136	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการมีหนี้สินในปี 2559 .....	126
ตารางที่ 137	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการมีเงินออมในปี 2559 .....	126
ตารางที่ 138	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความสามารถในการชำระหนี้ในปี 2559.....	127
ตารางที่ 139	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความสามารถในการลงทุน ในปี 2559.....	127
ตารางที่ 140	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอทางด้านอาหาร.....	128
ตารางที่ 141	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอของเครื่องนุ่งห่มในปี 2559 .....	128
ตารางที่ 142	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอของที่ดิน.....	129
ตารางที่ 143	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอ ของทรัพย์สิน .....	129
ตารางที่ 144	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอของที่อยู่อาศัย.....	130
ตารางที่ 145	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับภาวะสุขภาพ .....	130
ตารางที่ 146	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานพยาบาลที่เข้ารับการรักษา.....	131
ตารางที่ 147	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอของการเข้ารับการรักษาพยาบาล .....	131

### สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่ 148	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความอุดมสมบูรณ์ของ สิ่งแวดล้อมในสวนยางพารา .....	132
ตารางที่ 149	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอของน้ำ ในปี 2559 .....	133
ตารางที่ 150	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความสัมพันธ์ของสมาชิก ในครอบครัว .....	133
ตารางที่ 151	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความสัมพันธ์ต่อพี่น้อง และเครือญาติ .....	134
ตารางที่ 152	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความสัมพันธ์ต่อ เพื่อนบ้าน .....	134
ตารางที่ 153	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการมีเครือข่ายทางสังคม .....	135
ตารางที่ 154	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการดำรงชีพของครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างในปี 2559 .....	136
ตารางที่ 155	แสดงร้อยละระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ ใน 3 จังหวัด .....	141
ตารางที่ 156	เปรียบเทียบระดับต้นทุนในการดำรงชีพตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน .....	169
ตารางที่ 157	เปรียบเทียบแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ระหว่างระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา ร่วมกับการทำกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ .....	178
ตารางที่ 158	การทดสอบสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ใช้ ทดสอบหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับผลลัพธ์การดำรงชีพ .....	180
ตารางที่ 159	ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรง ชีพอย่างยั่งยืนกับผลลัพธ์ในการดำรงชีพ .....	183
ตารางที่ 160	ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทรัพย์สิน (ทุนมนุษย์) ในกรอบการ ดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับผลลัพธ์ในการดำรงชีพ .....	186
ตารางที่ 161	ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทรัพย์สิน (ทุนธรรมชาติ) ในกรอบการ ดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับผลลัพธ์ในการดำรงชีพ .....	187
ตารางที่ 162	ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทรัพย์สิน (ทุนการเงิน) ในกรอบการ ดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับผลลัพธ์ในการดำรงชีพ .....	188
ตารางที่ 163	ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทรัพย์สิน (ทุนกายภาพ) ในกรอบการ ดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับผลลัพธ์ในการดำรงชีพ .....	190
ตารางที่ 164	ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทรัพย์สิน (ทุนสังคม) ในกรอบการดำรง ชีพอย่างยั่งยืนกับผลลัพธ์ในการดำรงชีพ .....	191



**สารบัญตาราง(ต่อ)**

ตารางที่ 182	ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของทรัพย์สินตามกรอบการดำรงชีพ อย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพ อย่างยั่งยืน.....	215
ตารางที่ 183	ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของทรัพย์สินตามกรอบการดำรงชีพ อย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพ อย่างยั่งยืน.....	216
ตารางที่ 184	ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวตามกรอบการดำรง ชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพ อย่างยั่งยืน.....	218

## สารบัญรูปภาพ

ภาพที่ 1 กรอบการดำเนินงานในการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน (Sustainable livelihoods framework) .....	11
ภาพที่ 2 ตัวอย่างการดำรงชีพของเกษตรกรภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางร่วมกับการทำกิจกรรมการปลูกไม้ผลในจังหวัดสงขลา .....	13
ภาพที่ 3 การวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพย์สินทุนในการดำรงชีพกับผลลัพธ์ของการดำรงชีพในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน .....	14
ภาพที่ 4 องค์ประกอบของระบบการทำฟาร์มครัวเรือน .....	21
ภาพที่ 5 ระบบการทำสวนยางในภาคใต้ปัจจุบัน .....	24
ภาพที่ 6 ระบบการทำฟาร์มยางพาราขนาดเล็ก .....	32
ภาพที่ 7 กรอบแนวคิดในการวิจัย .....	42
ภาพที่ 8 แผนที่จังหวัดนครศรีธรรมราช .....	43
ภาพที่ 9 แผนที่จังหวัดพัทลุง .....	44
ภาพที่ 10 แผนที่จังหวัดตรัง .....	45
ภาพที่ 11 แสดงข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดนครศรีธรรมราชในปี 2559 .....	137
ภาพที่ 12 แสดงข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดพัทลุงในปี 2559 .....	138
ภาพที่ 13 แสดงข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดตรังในปี 2559 .....	139
ภาพที่ 14 โมเดลการวิเคราะห์ระบบการผลิตยางพาราเชิงเดี่ยว (APS Model) .....	144
ภาพที่ 15 โมเดลการวิเคราะห์ระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล (APS Model)....	147
ภาพที่ 16 โมเดลการวิเคราะห์ระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการทำนา (APS Model).....	149
ภาพที่ 17 โมเดลการวิเคราะห์ระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน .....	151
ภาพที่ 18 โมเดลการวิเคราะห์ระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ (APS Mode) .....	153
ภาพที่ 19 กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว .....	156
ภาพที่ 20 กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน .....	159
ภาพที่ 21 กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล	162
ภาพที่ 22 กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับ .....	165
ภาพที่ 23 กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ ..	168
ภาพที่ 24 แสดงแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว .....	171
ภาพที่ 25 แสดงแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว .....	172
ภาพที่ 26 แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล .....	172
ภาพที่ 27 แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล .....	173
ภาพที่ 28 แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนา ...	173

### สารบัญรูปภาพ(ต่อ)

ภาพที่ 29	แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนา ...	174
ภาพที่ 30	แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูก ปาล์ม น้ำมัน .....	174
ภาพที่ 31	แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูก ปาล์มน้ำมัน .....	175
ภาพที่ 32	แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการ เลี้ยงสัตว์ .....	176
ภาพที่ 33	แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการ เลี้ยงสัตว์ .....	176
ภาพที่ 34	เปรียบเทียบแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ระหว่างระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับ การทำกิจกรรมการเกษตรอื่นๆ.....	177
ภาพที่ 35	แสดงกรอบแนวคิดการสังเคราะห์รูปแบบ(Model) รูปแบบการผลิตยางพารา และการ ดำรงชีพภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมเกษตรอื่นๆ เพื่อการ พัฒนาที่ยั่งยืนใน 3 จังหวัด .....	238



# บทที่ 1

## บทนำ

### 1.1 หลักการและเหตุผล

ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคใต้ ในปี 2559 ภาคใต้มีพื้นที่ปลูกยาง 14.58 ล้านไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 62.46 ของพื้นที่ปลูกยางพาราทั้งประเทศ ภาคใต้มีพื้นที่กรีดยางพารา 12.92 ล้านไร่ แหล่งปลูกยางพาราที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (2.85 ล้านไร่) สงขลา (2.08 ล้านไร่) นครศรีธรรมราช (2.52 ล้านไร่) และตรัง (1.61 ล้านไร่) ให้ผลผลิตกว่า 3.14 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 71.46 ของผลผลิตทั้งประเทศ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สถิติการเกษตรของประเทศไทย, 2559) ภายใต้สถานการณ์ราคายางพาราที่ผันผวนส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และการดำรงชีพของเกษตรกรที่ขึ้นอยู่กับสวนยางพารา แม้ว่าประชาชนในภาคใต้มียางพาราเป็นแหล่งสร้างรายได้ที่แน่นอนให้กับครัวเรือน แต่กลับพบว่า การดำรงชีพของเกษตรกรยังคงอยู่ในภาวะที่มีความเสี่ยง (Risk) และความอ่อนไหวสูง (high vulnerability) มีรายได้ค่อนข้างต่ำและยังเชื่อมโยงสู่โครงสร้างฟาร์ม ระบบเกษตร การจัดการผลิตและเทคโนโลยีที่เลือกใช้ที่อาจจะไม่มีผลผลิตหรือจำเป็นต้องมีทางเลือกรูปแบบระบบเกษตรและการดำรงชีพที่เหมาะสม

จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง เป็นจังหวัดที่การประกอบอาชีพทำสวนยางพาราเป็นอาชีพหลัก ซึ่งการประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราเป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพชีวิตของเกษตรกร เมื่อสถานการณ์ราคายางพาราผันผวนในปัจจุบันก็ย่อมส่งผลกระทบต่อรายได้และการดำรงชีพของครัวเรือนใน 3 จังหวัด ซึ่งทั้งสามจังหวัดมีอาณาเขตติดทะเลทั้งสองฝั่งได้แก่ฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน ซึ่งพบว่าเมื่อราคายางพาราผันผวนส่งผลให้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดและมีความพยายามในการที่จะเพิ่มรายได้ของครัวเรือนทดแทนรายได้จากยางพารา โดยรูปแบบหนึ่งในการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนยางพาราประการหนึ่งคือ การประกอบอาชีพเสริมควบคู่ไปกับการทำสวนยางพารา ซึ่งจังหวัดนครศรีธรรมราชมีพื้นที่ปลูกยางพาราในปี 2559 จำนวน 2,521,277 ไร่ มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 242 กิโลกรัม มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ขึ้นทะเบียนทั้งสิ้น 161,2761 ครัวเรือน อาณาเขตติดกับทะเลอ่าวไทยทะเลสาบสงขลาและทะเลน้อย จังหวัดพัทลุงมีพื้นที่ปลูกยางพาราในปี 2559 จำนวน 959,805 ไร่ มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 262 กิโลกรัม มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ขึ้นทะเบียนทั้งสิ้น 78,242 ครัวเรือน อาณาเขตติดกับทะเลสาบสงขลาและทะเลน้อย และจังหวัดตรังมีพื้นที่ปลูกยางพาราในปี 2559 จำนวน 1,613,929 ไร่ มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 223 กิโลกรัม มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ขึ้นทะเบียนทั้งสิ้น 85,978 ครัวเรือน ตามลำดับ อาณาเขตติดกับฝั่งทะเลอันดามัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สถิติการเกษตรของประเทศไทย, 2559)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการดำรงชีพในภาวะที่ราคายางพารา มีความผันผวนยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญของ 3 จังหวัด สาเหตุส่วนหนึ่ง มาจากระบบโครงสร้างฟาร์ม ระบบเกษตรและการดำรงชีพที่ขึ้นอยู่กับการผลิตยางพาราเป็นหลัก รวมทั้งมีข้อจำกัดจากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ สาธารณสุข การคมนาคม สาธารณูปโภคและสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นประกอบกับ

นโยบายรัฐและการบริการภาครัฐที่ขาดประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกษตรกรสวนยางพาราในภาคใต้ มีคุณภาพชีวิตที่ค่อนข้างต่ำ สูง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สถิติการเกษตรกรของประเทศไทย, 2560) ซึ่งครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราเหล่านี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพสวนยางพาราทั้งเป็น อาชีพหลักและอาชีพเสริม แม้ว่าเกษตรกรชาวสวนยางพารามีความพยายามในการปรับตัวเพื่อเพิ่ม รายได้ของครัวเรือนโดยการทำกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ ควบคู่กันไป แต่เกษตรกรยังไม่มีรูปแบบและ แนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนที่สามารถตอบโจทย์การดำรงชีพและความเป็นอยู่อย่างยั่งยืนของ เกษตรกรได้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการผลิตยางพาราเพื่อการดำรงชีพ ของเกษตรกรชาวสวนยางภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กในภาคใต้ประเทศไทย ใน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบ และแนวทางการพัฒนาการผลิตยางพาราเพื่อการดำรงชีพที่สามารถแก้ปัญหารายได้ของครัวเรือน เกษตรกรในอนาคตได้

## 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) ศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและการจัดการผลิตยางพาราภายใต้ระบบการ ทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กที่มีกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ ร่วมด้วยในปัจจุบัน
- 2) ศึกษาการดำรงชีพตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของระบบการทำ ฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กที่มีกิจกรรมการเกษตรกรอื่น ๆ ร่วมด้วยในปัจจุบัน
- 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการดำรงชีพภายใต้กรอบแนวคิดการ ดำรงชีพอย่างยั่งยืนของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กที่มีกิจกรรมการเกษตรกรอื่น ๆ ร่วมด้วยในปัจจุบัน
- 4) เสนอแนะรูปแบบการจัดการผลิตยางพาราเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็ก ภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กที่มี กิจกรรมการเกษตรกรอื่น ๆ ร่วมด้วยในปัจจุบัน

## 1.3 สมมุติฐานในการวิจัย

- 1) มีความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบความอ่อนไหวกับองค์ประกอบความสำเร็จ ในการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก
- 2) มีความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทรัพย์สินกับองค์ประกอบความสำเร็จในการ ดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก
- 3) มีความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบกลยุทธ์ในการปรับตัวของเกษตรกร กับองค์ประกอบความสำเร็จในการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก
- 4) มีความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบความอ่อนไหวกับองค์ประกอบทรัพย์สิน ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก
- 5) มีความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทรัพย์สินกับองค์ประกอบกลยุทธ์การปรับตัว ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก

6) มีความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบความอ่อนไหวกับองค์ประกอบกลยุทธ์ในการปรับตัวของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก

#### 1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทำให้ทราบว่าในปัจจุบัน ภายใต้ราคายางพาราที่มีความผันผวน เกษตรกรมีการจัดการผลผลิตยางพาราและมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดอย่างไร

2) ทำให้ทราบถึงกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็กที่มีกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ ที่นำมาสู่การวางแผนการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) ทราบถึงตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่นำมาสู่การกำหนดกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาในอนาคต

4) ทราบถึงความเชื่อมโยงระหว่างสภาพเศรษฐกิจ สังคมและการจัดการผลผลิตกับการดำรงชีพอย่างยั่งยืนและตลอดจนสามารถเปรียบเทียบการดำรงชีพระหว่างระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กร่วมกับกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ ที่ค้นพบได้และทำให้หน่วยงานต่าง ๆ เช่น หน่วยงานกรมส่งเสริมการเกษตร การยางแห่งประเทศไทย เป็นต้น สามารถนำไปส่งเสริมและถ่ายทอดในสถานการณ์จริงได้

#### 1.5 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคมและการจัดการผลผลิตยางพารา ภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กในปัจจุบัน ศึกษาการดำรงชีพอย่างยั่งยืนและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กที่มีกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ ร่วมด้วย และเสนอแนะรูปแบบการจัดการผลผลิตยางพาราเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

2) ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาส่วนหนึ่ง ได้แก่ ครูว์เรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็กที่มีพื้นที่ถือครองไม่เกิน 50 ไร่ ตามการแบ่งขนาดสวนยางพาราของสถาบันวิจัยยางพารา กรมวิชาการเกษตร ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง จำนวน 399 ครูว์เรือน

3) ขอบเขตด้านพื้นที่ ใน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง ซึ่งมีพื้นที่และอาณาเขตติดชายฝั่งทะเลทั้งทะเลอ่าวไทยและทะเลอันดามันและติดลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

4) ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาในการดำเนินการศึกษา ตั้งแต่ พฤษภาคม 2560 ถึง เมษายน 2561

## 1.6 นิยามศัพท์

**เกษตรกรชาวสวนยางพารา** หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยการเพาะปลูกยางพารา ทั้งที่เป็นเจ้าของสวนยางพาราเองหรือเป็นผู้ที่รับจ้างกรีดยางพารา ในจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง

**ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก** หมายถึง รูปแบบการผลิตยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่มีขนาดพื้นที่ถือครองสวนยางพาราไม่เกิน 50 ไร่ ตามการแบ่งขนาดสวนยางพาราของสถาบันวิจัยยางพารา กรมวิชาการเกษตร

**ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ** ร่วมด้วย หมายถึง ครัวเรือนที่ทำการผลิตยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ ร่วมด้วย เพื่อเพิ่มรายได้ของครัวเรือนนอกเหนือจากรายได้จากสวนยางพารา ซึ่งกิจกรรมอาจเป็นการทำกิจกรรมทั้งภายในสวนยางพาราและภายนอกสวนยางพาราหรือคนละพื้นที่ที่ปลูกยางพาราที่ครัวเรือนถือครองหรือเช่าอยู่ เช่น ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนา ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน เป็นต้น

**การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา** หมายถึง การกระทำต่าง ๆ ที่ดำเนินไปเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้ หรือปัจจัยในการใช้ชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

**กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน** หมายถึง กรอบแนวคิดในการแสดงออกถึงศักยภาพในการต่อสู้หรือรับมือกับความตึงเครียดหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นของเกษตรกรชาวสวนยางพารา โดยดำรงประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ หรือความมั่นคงของระบบนิเวศน์ทรัพยากรธรรมชาติและเสมอภาคในสังคม ซึ่งเป็นการใช้โอกาสการดำรงชีวิตของคนกลุ่มหนึ่งโดยไม่รุกรานคนอื่นกลุ่มหนึ่งทั้งในปัจจุบันและในอนาคต หรืออีกนัยหนึ่งหมายถึงความสามารถของเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่จะมีชีวิตอยู่และปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ปราศจากการสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

**การจัดการผลิตยางพารา** หมายถึง กระบวนการจัดการเทคโนโลยีในการผลิตยางพารารวมถึงกิจกรรมการจัดการที่เกิดขึ้นในการผลิตยางพาราของเกษตรกรชาวสวนยางพาราและการเก็บเกี่ยวเพื่อให้ได้ผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

**ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็ก** หมายถึง ครัวเรือนเกษตรกรที่ประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราและมีขนาดพื้นที่ถือครองสวนยางพาราไม่เกิน 50 ไร่ ตามการแบ่งขนาดสวนยางพาราของสถาบันวิจัยยางพารา กรมวิชาการเกษตร โดยในการศึกษา หน่วยการวิเคราะห์ ได้แก่ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา โดย 1 ครัวเรือน เท่ากับ 1 ตัวแทนครัวเรือน

## บทที่ 2

### การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง "การผลิตยางพาราเพื่อการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยาง ภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กในภาคใต้ประเทศไทย: กรณีศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง" ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการตรวจเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แยกการตรวจสอบเป็นส่วนต่าง ๆ ได้แก่ 1) แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน 2) กรอบการทำงานตามแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน 3) การประยุกต์ใช้กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนสำหรับการทำฟาร์มสวนยางพารา 4) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับระบบเกษตร 5) เขตนิเวศน์เกษตรและการจำแนกระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา 6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาดังนี้

#### 2.1 แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Approach)

แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำกิจกรรมทางการเกษตรและระบบการดำรงชีพของคนในชนบท ซึ่งจะสนับสนุนโอกาสในการปรับปรุงระบบการดำรงชีพเพื่อบรรเทาความยากจน (DFID, 1997 อ้างใน สำราญ สุระโนน, 2545) โดยกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนพัฒนามาจากพื้นฐานแนวคิดซึ่งเชื่อว่ามนุษย์นั้นมีศักยภาพที่มีอิสระในการตัดสินใจ (Norman, 1984 อ้างใน ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2550)

(อาแว มะแส และคณะ, 2550) ได้กล่าวถึงการดำรงชีพ (Livelihoods) ของครัวเรือนเกษตรกรในภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Rapid Change) ว่าเป็นผลมาจากการพัฒนาตามกระบวนการทันสมัย (Modernization) ครัวเรือนเกษตรกรต้องประสบปัญหาหลายประการ ทั้งในการประกอบอาชีพและการใช้ชีวิตทั่วไป การทำความเข้าใจถึงการปรับตัวของครัวเรือนเกษตรกรในภาวะเช่นนี้จำเป็นต้องอาศัยแนวคิดหรือทฤษฎีเป็นกรอบในการอธิบายว่าการที่ครัวเรือนเกษตรกรจะสามารถดำรงชีพอยู่ได้ดีเพียงใดในภาวะดังกล่าว และมีความเกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง อาชีพเป็นตัวบ่งชี้สำคัญมากตัวหนึ่ง ทั้งนี้เพราะอาชีพไม่เพียงแต่จะเป็นที่มาของรายได้แต่ยังเกี่ยวข้องกับการจัดหาปัจจัยยังชีพอื่น ๆ อีก อาชีพทางการเกษตรไม่ว่าจะเป็นปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ การประมง หรือเก็บเกี่ยวทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่รอบตัวเป็นยุทธวิธีการดำรงชีพที่สำคัญสำหรับครัวเรือนเกษตรกรในชนบท ในขณะเดียวกันสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรอาจจะประกอบอาชีพอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย เพื่อลดความเสี่ยงที่มักจะพบในอาชีพเกษตร จากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและภาวะการตลาด อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์ที่ครัวเรือนเกษตรกรประสบอยู่มีความไม่แน่นอนอยู่ไม่น้อย ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรมักจะตกอยู่ในภาวะอ่อนแอ (Vulnerable) ตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework) เมื่อครอบครัวเกษตรกรตกอยู่ในภาวะที่อ่อนแอ การที่จะสามารถดำรงชีพต่อไปได้อย่างยั่งยืนจะต้องฝ่าฟันความอ่อนแอเหล่านี้และพัฒนาต่อไป คุณภาพชีวิตและผลประโยชน์อื่น ๆ ก็จะมาตาม ในที่สุดความมั่นคง (Security) ก็จะสามารถเกิดขึ้นได้ การดำรงชีพเป็นกระบวนการทั้งในระดับปัจเจกบุคคล

และครัวเรือน เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตได้ตามที่ตนเองปรารถนา ตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน อาชีพเป็นกิจกรรมหลักของปัจเจกและครัวเรือนที่เป็นเครื่องมือนำไปสู่การอยู่รอดและการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

(DFID 1997 อ้างใน สำราญ สระโน, 2545) ได้กล่าวถึงการดำรงชีพ (Livelihoods) ว่าหมายความว่าครอบคลุมถึง งาน กิจกรรม (Activities) ความสามารถ (Capabilities) ทรัพย์สิน (Assets) ทั้งเป็นวัตถุและส่วนประกอบในสังคม ซึ่งมนุษย์ดำเนินการและปรับใช้เพื่อการใช้ชีวิตอยู่โดยที่มนุษย์ต้องอาศัย ความสามารถ ทรัพย์สิน (เครื่องมือใช้สอยที่จำเป็น ทรัพยากร สิทธิและการเข้าถึง) และกิจกรรมที่ต้องการสำหรับนำไปแปรเปลี่ยนให้ได้มาซึ่งสิ่งที่จำเป็นหรืออยากได้เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ตามปกติและมั่นคงอันเป็นสภาพที่สามารถรับมือกับปัญหาได้ดี สามารถลดความตึงเครียด และผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ อีกทั้งการดำรงไว้หรือปรับปรุงความสามารถ และทรัพย์สินและการจัดหาโอกาสในการดำรงชีพอย่างยั่งยืนสำหรับรุ่นถัดไป (Robert and Gordon, 1992 ; อ้างโดย ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2550) ซึ่งนิยามการดำรงชีพนั้นเน้นความสัมพันธ์ระหว่างทุน ทรัพยากร และทางเลือกที่มีที่คนจนเลือกใช้เพื่อความอยู่รอด หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือชุดทางเลือกในการเป็นอยู่และการกระทำที่คนสามารถจะบรรลุได้ด้วยคุณลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม และคุณสมบัติส่วนตัวของเขา (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2550)

สำหรับการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods) หมายถึง การแสดงออกถึงศักยภาพในการต่อสู้หรือรับมือกับความตึงเครียดหรือผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยดำรงประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ หรือความมั่นคงของระบบนิเวศน์ ทรัพยากรธรรมชาติ และความเสมอภาคในสังคม ซึ่งเป็นการใช้โอกาสการดำรงชีวิตของคนกลุ่มหนึ่งโดยไม่รุกรานคนอีกกลุ่มหนึ่งทั้งในปัจจุบันและอนาคต หรืออีกนัยหนึ่งหมายถึงความสามารถของมนุษย์ที่จะมีชีวิตอยู่และปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ปราศจากการสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยระดับความยั่งยืนของวิธีการดำรงชีพใช้เกณฑ์พิจารณา คือ ความยืดหยุ่นได้เมื่อเกิดผลกระทบไม่ขึ้นกับการสนับสนุนจากภายนอก รักษาผลิตภาพของทรัพยากรไว้ได้นาน ไม่ทำลายวิธีการดำรงชีวิตผู้อื่น หรือสามารถประนีประนอมร่วมกันได้ ก่อให้เกิดความยั่งยืนของการใช้สภาพแวดล้อม ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของครัวเรือนสังคม และสถาบัน (DFID, 1997 อ้างใน สำราญ สระโน, 2545)

แนวทางการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Approach) มีวัตถุประสงค์ที่จะทำความเข้าใจระบบการดำรงชีวิตซึ่งเป็นการสนับสนุนโอกาสในการปรับปรุงเพื่อลดความยากจนการทำความเข้าใจการดำรงชีพอย่างยั่งยืนอาศัยแนวความคิดหลัก 6 ประการดังนี้ (DFID, 1997 อ้างใน สำราญ สระโน, 2545)

1. คนเป็นศูนย์กลาง (People-Centered) เริ่มจากการวิเคราะห์การดำรงชีพของเกษตรกร วิธีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไป ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงนโยบาย การจัดองค์กร ที่เกิดกับคน การถือครอง มิติของความยากจน และการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยเน้นความสำคัญของอิทธิพลด้านนโยบาย และการจัดการสถาบันที่เกี่ยวกับความยากจน นำมาปรับในการทำงานสนับสนุนคน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ซึ่งเชื่อว่า

ความยากจนจะลดลงหากการสนับสนุนจากภายนอกทำงานสอดคล้องกับแนวทางของวิถีการดำรงชีพ สภาพแวดล้อมทางสังคม และความสามารถในการปรับใช้

2. ความเป็นองค์รวม (Holistic) ทุกสิ่งทุกอย่างมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ไม่แยกส่วนตามลักษณะภูมิศาสตร์ และกลุ่มสังคม สำคัญในอิทธิพลหลากหลายที่มีต่อมนุษย์ การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลเหล่านี้ และผลกระทบที่เชื่อมโยงกับการดำรงชีพ สำคัญในหน้าที่ที่หลากหลาย ยอมรับวิถีการดำรงชีพที่หลากหลาย การทำความเข้าใจเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่หลากหลายของการดำรงชีพ

3. การเป็นพลวัต (Dynamic) ศึกษาเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลง เพื่อที่จะสามารถสนับสนุนผลทางบวก บรรเทาผลทางลบ ที่จะเกิดขึ้นจากผลกระทบภายนอก

4. การสร้างบนความเข้มแข็ง (Building on Strengths) หลักการสำคัญ คือ การเริ่มวิเคราะห์ความเข้มแข็งมากกว่าความต้องการ

5. การเชื่อมโยงมหภาคและจุลภาค (Macro-Micro Links) การศึกษาการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ต้องการที่จะเป็นจุดเชื่อมช่องว่างระหว่างระดับนโยบาย สถาบัน ถึงระดับชุมชน และบุคคล

6. ความยั่งยืน (Sustainability) เป็นการประเมินความยั่งยืนจาก 4 องค์ประกอบหลัก คือ สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และสถาบัน

## 2.2 กรอบการทำงานตามแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework)

การศึกษาการดำรงชีพอย่างยั่งยืนเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ 5 ประการที่จะนำไปสู่เป้าหมายในการดำรงชีพของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วย

1) องค์ประกอบด้านบริบทของความอ่อนแอและไม่แน่นอน (Vulnerability context) เป็นภาวะที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินและผลลัพธ์จากวิถีการดำเนินชีวิต ได้แก่ ภาวะที่เกิดผลกระทบอย่างทันทีทันใดและรุนแรง (Shocks) ส่งผลเสียหายต่อการดำรงชีพ โดยเฉพาะในองค์ประกอบของทรัพย์สินเช่นภัยธรรมชาติการขาดเงินใช้จ่ายความขัดแย้งในสังคม ปัญหาสุขภาพมนุษย์พืชสัตว์ แนวโน้ม (Trends) ภาวะแนวโน้มของการเคลื่อนไหวของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีพเช่นแนวโน้มประชากรทรัพยากรเศรษฐกิจรัฐบาลนโยบายและเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล (Seasonality) ได้แก่ วัฏจักรต่างๆ เช่น วัฏจักร ราคา ผลผลิต สุขภาพ โอกาสการจ้างงาน เป็นต้น

2) ทรัพย์สิน หรือ ต้นทุนในการดำรงชีพ (Livelihoods Assets) เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญหรืออีกนัยหนึ่งคือเป็นต้นทุนที่กลุ่มเป้าหมายนำมาใช้ในกระบวนการดำรงชีพ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเกิดผลลัพธ์มีผลต่อโอกาสการเลือกวิถีการดำรงชีพได้รับอิทธิพลโดยตรงจากบริบทความอ่อนแอและการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างและสถาบันได้แก่

- ต้นทุนมนุษย์ (Human capital) หมายถึงทักษะความรู้ความสามารถด้านแรงงาน คุณภาพแรงงานศักยภาพการเป็นผู้นำและความมีสุขภาพดีตลอดจนมีคุณธรรมจริยธรรมบนพื้นฐานคุณค่าศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม

- ต้นทุนธรรมชาติ (Natural capital) หมายถึงพื้นที่ทำกิน การชลประทาน ทรัพยากรดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพ

- ต้นทุนการเงิน (Financial capital) หมายถึงเงินสะสมที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้และเงินไหลเวียนทั้งที่เป็นเงินเดือนหรือกองทุนในชุมชน เป็นต้น

- ต้นทุนกายภาพ (Physical capital) หมายถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและวัสดุที่ใช้ในการผลิต ตลอดจนถนน ไฟฟ้า ประปา และสาธารณูปโภคต่างๆ

- ต้นทุนสังคม (Social capital) หมายถึงกลุ่มเครือข่ายประชาสังคมที่สนับสนุนการเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีความสัมพันธ์หน้าที่ในสังคมและภาวะการเป็นผู้นำ

นอกจากนี้ในเรื่องทรัพย์สินทุนภายใต้กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Kollmair and Gamper, 2002) ได้มีการอธิบายรายละเอียด และแบ่งการวิเคราะห์การดำรงชีพของครัวเรือนผ่านหมวดทรัพย์สินทุนทั้ง 5 ประเภท พร้อมคำจำกัดความแต่ละด้านทั้ง 5 ประเภท สรุปได้ดังนี้

(1) ทุนทางมนุษย์ หมายถึง ทักษะ ความรู้ ความสามารถด้านแรงงาน คุณภาพแรงงาน ศักยภาพผู้นำ และสุขภาพที่ดี ซึ่งทั้งหมดนี้ ช่วยให้คนสามารถดำเนินยุทธศาสตร์การดำรงชีพและบรรลุผลเป้าประสงค์ในการดำรงชีพได้ Carney (1998) เสนอว่า ทุนทางมนุษย์ ได้แก่ แรงงานของสมาชิกในครัวเรือน การได้รับการศึกษา ความชำนาญ และสุขภาพ ซึ่งทุนมนุษย์จะมีศักยภาพเพิ่มขึ้นด้วยการได้รับการศึกษาและการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ สามารถนำความรู้และความชำนาญไปปฏิบัติในกิจกรรมหรืออาชีพ และการมีสมาชิกในครัวเรือนขนาดใหญ่ย่อมมีประโยชน์ช่วยลดความเสี่ยงในการดำรงชีพในครัวเรือนประกอบกิจกรรมที่หลากหลายและครัวเรือนที่สมาชิกประสบปัญหาสุขภาพ นอกจากนี้ ทุนมนุษย์ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงต่อเมื่อสมาชิกในครัวเรือนมีการเกิด การตาย การสมรส การหย่าร้าง การอพยพโยกย้าย ตลอดถึงการได้รับแรงกดดันจากภายนอก อย่างไรก็ตาม (Moser and Norton, 1998) เสนอว่า ทุนมนุษย์จะต้องประกอบไปด้วยแรงงานสมาชิกในครัวเรือน ศักยภาพ และความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือน ทุนทางมนุษย์ในระดับครัวเรือนจะมีความแตกต่างกันตามขนาดของครัวเรือน ระดับของทักษะ สถานภาพทางสุขภาพ เป็นต้น โดยทุนทางมนุษย์ถือเป็นปัจจัยสำคัญและมีคุณค่ามากที่สุดในด้านที่จะสามารถใช้หรือสนับสนุนทรัพย์สินทุนประเภทอื่น ๆ ได้

(2) ทุนทางธรรมชาติ หมายถึงทรัพยากรธรรมชาติที่ซึ่งการดำรงชีพขึ้นอยู่กับการไหลเวียนของทรัพยากรต่างๆ เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ ทรัพยากรชีวภาพ ที่ดิน ในบริบทของท้องถิ่นที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์โดยผู้คนในครัวเรือนและชุมชน เช่น ชาวนาต้องอาศัยที่ดินและน้ำโดยเฉพาะระบบชลประทานในการทำนา เป็นต้น โดยทุนธรรมชาติเหล่านี้เป็นแหล่งที่มาของการดำรงชีพ และบริบทของความอ่อนแอและความไม่แน่นอน นอกจากนี้ ทุนทางธรรมชาติอาจเรียกรวมว่า “สภาพแวดล้อม” ที่เอื้อต่อการดำรงชีพของสมาชิกในครัวเรือนและชุมชน ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติที่คนในชนบทพึ่งพาอาศัยมักเป็นทรัพยากรส่วนรวม เนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรภายใต้



กรรมสิทธิ์ของรัฐและเอกชนที่มีอยู่ได้ จึงมีลักษณะการเข้าถึงทรัพยากรดังกล่าวในรูปแบบการเก็บหาของป่าและล่าสัตว์ เป็นต้น นอกจากนี้ ทูทางธรรมชาติสามารถที่จะถูกขยายและควบคุมโดยผู้คนและถูกนำมาสร้างอำนาจการผลิตได้ เช่น การทำระบบเกษตรกรรม การเป็นผู้ประกอบการ เป็นต้น (Kollmair and Gamper, 2002) ปกติทูทางธรรมชาติจะช่วยสนับสนุนทูทางมนุษย์ เช่น เป็นแหล่งอาหาร และช่วยเพิ่มพูนสุขภาพ อย่างไรก็ตามทูทางธรรมชาติก็สามารถเพิ่มความอ่อนแอและความไม่แน่นอนได้เช่นกันในภาวะภัยพิบัติ ทูทางธรรมชาติที่ถูกนำมาใช้ทั้งทางตรงและทางอ้อมอาจส่งผลต่อการเสื่อมสลายของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน ซึ่งก็จะส่งผลต่อความเสี่ยงของการดำรงชีพของครัวเรือนอีกด้วย

(3) ทูทางกายภาพ หมายถึง โครงสร้างพื้นฐานและสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานที่สนับสนุนให้การดำรงชีพเป็นไปได้ด้วยดี มีมุมมองได้สองด้าน ด้านหนึ่งได้แก่ สิ่งที่ถูกนำมาใช้ในกระบวนการผลิต เช่น ที่อยู่อาศัยที่มั่นคง วัสดุที่ใช้ในการผลิต เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่นำมาใช้สนับสนุนการดำรงชีพ เป็นต้น อีกด้านหนึ่งเป็นทูทางกายภาพที่เกี่ยวข้องทางด้านเศรษฐกิจระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค เช่น การคมนาคมขนส่ง น้ำสะอาด พลังงาน และการเข้าถึงข้อมูล เป็นต้น ซึ่งทูทางกายภาพทั้งสองด้านจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ก่อเกิดการสะสมทูทางกายภาพเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง เช่น ระบบการชลประทาน การผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น แต่ความสำคัญของทูทางกายภาพก็ได้สร้างความสะดวกที่หลากหลายในการดำรงชีพ เช่น ถนนได้ก่อให้เกิดความสะดวกในการเคลื่อนย้ายของทรัพยากรและผลผลิตเข้าสู่ตลาดและเมือง มีการอพยพของแรงงานเพื่อหารายได้ในเขตเมือง การติดต่อสื่อสารระหว่างชนบทกับเมือง ซึ่งถือได้ว่าทูทางกายภาพมีความสำคัญในการดำรงชีพของผู้คนที่หลากหลายและแตกต่างกัน ในบางกรณีโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ อยู่ในความสามารถของชุมชนที่จะร่วมกันพัฒนาได้เอง แต่บางครั้งสิ่งเหล่านี้ก็มีราคาแพงและจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐ

(4) ทูทางการเงิน หมายถึง ทรัพยากรทางการเงินที่คนใช้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำรงชีพ ซึ่งประกอบด้วยเงินตราหรือทรัพยากรอื่นๆ ที่ช่วยให้สามารถประยุกต์ใช้ยุทธศาสตร์การดำรงชีพในรูปแบบต่างๆ ได้ ทูทางการเงินอาจเป็นทั้งทรัพย์สิน สมบัติ ทุนสะสม เงินรายได้ เงินจากการเก็บออมของครัวเรือน การเข้าถึงแหล่งเงินทุนให้กู้ยืมในตลาดการเงินหรือสถาบันการเงิน หรือการใช้ความสามารถในการแปลงทรัพย์สินที่มีอยู่ให้ได้มาซึ่งเงินทุน เป็นต้น ทุนประเภทนี้จึงมีความยืดหยุ่นสูงที่สุด เพราะสามารถแปรสภาพเป็นทุนประเภทอื่นๆ ได้อย่างหลากหลาย เช่น การซื้อเครื่องบริโภคเพื่อลดความไม่มั่นคงทางด้านอาหาร

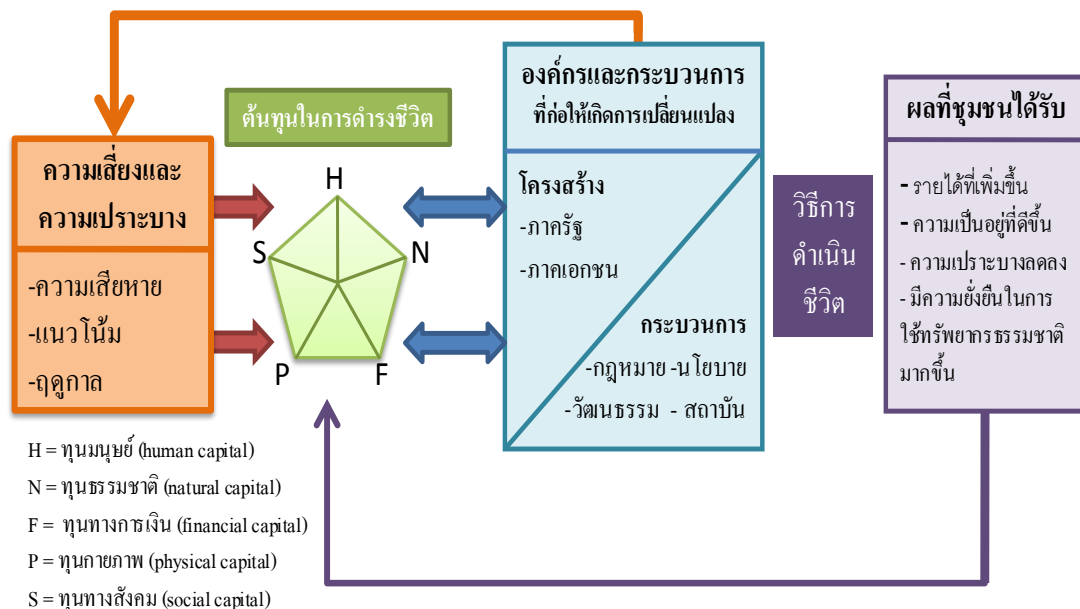
(5) ทูทางสังคม หมายถึง ทรัพยากรที่มีในสังคมที่คนนำมาใช้ในการบรรลุเป้าหมายในการดำรงชีพ เป็นความสัมพันธ์กันภายในกลุ่มและระหว่างสมาชิกในครัวเรือน และความไว้วางใจทางสังคม ซึ่ง (Ellis, 2000) เห็นว่าทูทางสังคมต้องให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ และเครือข่ายของบุคคลและของครัวเรือน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สร้างความมั่นคงในชีวิตของสมาชิกในครัวเรือนและชุมชนในท้องถิ่น ในด้านของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับท้องถิ่น จะเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ในแนวตั้ง

หรือแน่นอน แต่ความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มชาวบ้านจะเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะของการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อย่างไรก็ตาม ทูตทางสังคมถูกมองว่ายากที่จะอธิบายให้ชัดเจนได้ เพราะความสัมพันธ์นั้นมีความสลับซับซ้อน ตัวอย่างทูตทางสังคม เช่น กลุ่ม เครือข่ายหรือความสัมพันธ์ทางสังคม การเป็นสมาชิก ความสัมพันธ์ หน้าที่ในสังคม ภาวะความเป็นผู้นำ ซึ่งช่วยเพิ่มความไว้วางใจและความสามารถในการร่วมมือ ในความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ ทูตทางสังคมจะรวมถึงสมาชิกในกลุ่มที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ รวมถึงระบบ กฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน และการควบคุมต่างๆ แต่ในสังคมที่มีการแบ่งแยกความแตกต่างทางเศรษฐกิจหรือชาติพันธุ์ เครือข่ายทางสังคมอาจก่อให้เกิดการเปิดรับผู้ที่ไม่ใช่สมาชิกหรือผู้ที่ด้อยอำนาจได้เช่นกัน ทูตทางสังคมนั้นเกี่ยวข้องกับอายุ ฐานะ เพศ ชนชั้น และอาจแตกต่างกันแม้ภายในครัวเรือนเดียวกัน (Rakodi, 1999) ส่วน (Ashley and Carney, 1999) กล่าวว่า หัวใจของทุนสังคมมี 3 องค์ประกอบ คือ (1) ความสัมพันธ์ของความไว้วางใจ การแลกเปลี่ยนต่างตอบแทนระหว่างบุคคล (2) ความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เครือข่าย และกลุ่ม รวมถึงการเข้าถึงสถาบันทางสังคมที่กว้างกว่าภายในชุมชน และ (3) กฎเกณฑ์ร่วม บรรทัดฐาน สิ่งที่ดีลงร่วมกัน และสืบทอดต่อกันมาในชุมชน ทั้งนี้ (ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2550) ได้เสริมว่า ทุนทางสังคมรวมถึงความร่วมมือและช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน องค์กรทางศาสนา กลุ่มผู้ใช้ทรัพยากร กลุ่มทางการเมืองต่างๆ

นอกเหนือจากทรัพย์สินทุนทั้ง 5 ประเภทที่กล่าวมาแล้ว จากการทบทวนงานศึกษายังพบว่า มีทรัพย์สินทุนอีกประเภทหนึ่งที่สำคัญเช่นกัน คือ ทุนทางการเมือง (Political Capital) ซึ่ง Bauman and Sinha (2001) ได้กล่าวว่า ทุนทางการเมืองมีไว้เพื่อสร้างความเข้าใจถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันในสังคม โดยเฉพาะความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากร ทุนทางการเมืองจะใช้วิเคราะห์ร่วมกับทรัพย์สินทุนทั้ง 5 ประเภท ในกรณีที่ทุนเหล่านั้นไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ หากเกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง นโยบาย สถาบัน และกระบวนการทางการเมือง ทุนทางการเมืองจึงหมายถึงความสามารถในการใช้อำนาจเพื่อบังคับ ควบคุม หรือสนับสนุนสภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการดำรงชีพ ซึ่งอาจมีทั้งอำนาจทางการเมืองที่ถูกและผิดกฎหมาย กล่าวโดยสรุป กรอบการวิเคราะห์การดำรงชีพ เน้นที่การวิเคราะห์ทรัพย์สินทุนทั้ง 5 ประเภท คือ ทรัพย์สินที่ชุมชน ครัวเรือน เป็นเจ้าของ ควบคุม เรียกร้อง หรือการเข้าถึงได้ด้วย

สมาชิกในครัวเรือน โดยที่ชุมชนและครัวเรือนสามารถที่จะเข้าทำการผลิต หรือการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกกับครัวเรือนอื่น ซึ่งทรัพย์สินเหล่านี้สามารถถูกใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อสร้างวิธีการเอาชีวิตรอดของสมาชิกในครัวเรือน และทรัพย์สินทุนสามารถนำไปเสริมต่อกิจกรรมและสร้างผลลัพธ์ต่อการดำรงชีพ คือ สร้างความสำเร็จและคุณประโยชน์โดยผ่านทางยุทธศาสตร์ที่จาเพาะเจาะจง แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นย่อมเกิดภายใต้ความปรารถนาของชุมชนและครัวเรือนเพื่อการดำรงชีพให้อยู่รอด นั่นคือ ครัวเรือนจะมีการนำทรัพย์สินทุนรูปแบบต่างๆ มาปรับใช้

ตามความเหมาะสม เพื่อต่อสู้ต่อช่องทางสังคม การเมืองและการปรับตัวทางเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิต



ภาพที่ 1 กรอบการดำเนินงานในการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน (Sustainable livelihoods framework)

ที่มา: สำราญ สระโณ, 2539

จากภาพที่ 1 เราสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบการดำรงชีพของกลุ่มเป้าหมายได้ว่าทรัพย์สิน (livelihoods assets) เป็นองค์ประกอบหลักอันดับแรกที่สำคัญในการดำรงชีพหรืออีกนัยหนึ่งคือเป็น “ต้นทุน” ที่กลุ่มเป้าหมายนำมาใช้ในกระบวนการดำรงชีพการเปลี่ยนแปลงฐานะของทรัพย์สินจะได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างและกระบวนการ (transforming structures and processes) ซึ่งแสดงออกมาในลักษณะของบริบทความอ่อนแอ (vulnerability context) ที่เกิดขึ้น เช่นการเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้เกิดภาวะแนวโน้มสินค้าต้นทุนการผลิตราคาสูงขึ้นทำให้กลุ่มเป้าหมายต้องใช้เงินลงทุนในการผลิตมากขึ้น ส่งผลให้ฐานะทางการเงินของกลุ่มเป้าหมายลดต่ำลงและมีผลต่อเนื่องไปยังโอกาสการเลือกกลยุทธ์การดำรงชีพ (livelihoods strategies) หรือการเลือกวิธีการผลิตให้เหมาะสมกับผลกระทบที่เกิดขึ้นหากกลุ่มเป้าหมายมีกลยุทธ์หรือมีการปรับปรุงวิธีการดำรงชีพ หรือการทำอาชีพที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นระบบก็จะยังคงให้ผลลัพธ์ (livelihood outcome) ในระดับที่สมดุลกับความต้องการและผลลัพธ์ที่ได้นี้จะส่งผลโดยตรงต่อระดับของทรัพย์สินที่กลุ่มเป้าหมายจะนำมาใช้เป็นต้นทุนในการดำรงชีพต่อไป

## 2.3 การประยุกต์ใช้กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนสำหรับการทำฟาร์มสวนยางพารา

จากทฤษฎีการดำรงชีพอย่างยั่งยืน สามารถนำกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์การดำรงชีพสำหรับระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา ซึ่ง Somboonsuke *et al.* (2003) ได้ศึกษาเรื่อง การดำรงชีพอย่างยั่งยืนของระบบการทำฟาร์มสวนขนาดเล็ก กรณีศึกษาของระบบการทำฟาร์มสวนยาง-ไม้ผล ในชุมชนเขาพระ ภาคใต้ของประเทศไทย (ภาพที่ 4) พบว่าสาเหตุของปัญหาหรือข้อจำกัดที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิต ในระบบการทำสวนยางขนาดเล็กที่ไม่มีผลร่วมด้วย ได้แก่ (1) ราคาผลผลิตต่ำ รวมถึงคุณภาพของผลผลิตต่ำ (2) ขาดเงินทุนในการลงทุน (3) โรคและศัตรูพืชระบาด (4) ขาดความรู้ในการจัดการ (5) สภาพอากาศไม่เหมาะสม (6) โครงสร้างพื้นฐานไม่สะดวก (7) ขาดแคลนแรงงานในและ (8) การส่งเสริมขาดประสิทธิภาพ

ซึ่งเมื่อประเมินปัญหาหรือข้อจำกัดระบบการผลิตดังกล่าวข้างต้น พบว่า ปัญหาต้นทุนการผลิตสูงมีความจำเป็นและเร่งด่วนที่จะต้องแก้ไขก่อน ส่วนความยากง่ายของปัญหาที่จะแก้ไข ได้แก่ ปัญหาระบบตลาดไม่มีประสิทธิภาพ ในขณะที่หากสามารถแก้ปัญหาต้นทุนการผลิตสูงได้ ก็จะเกิดประโยชน์ต่อระบบการผลิตในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กที่ไม่มีผลร่วมมากที่สุดแสดงให้เห็นว่าหากมีการแก้ปัญหาในเรื่องต้นทุนปัจจัยการผลิตที่สูงให้ต่ำลงได้ โดยเฉพาะราคาปุ๋ย สารปราบศัตรูพืช และค่าจ้างแรงงานในการผลิต ทำให้เกษตรกรประหยัดค่าใช้จ่าย อันจะส่งผลต่อการเพิ่มรายได้ของระบบฟาร์มด้วย

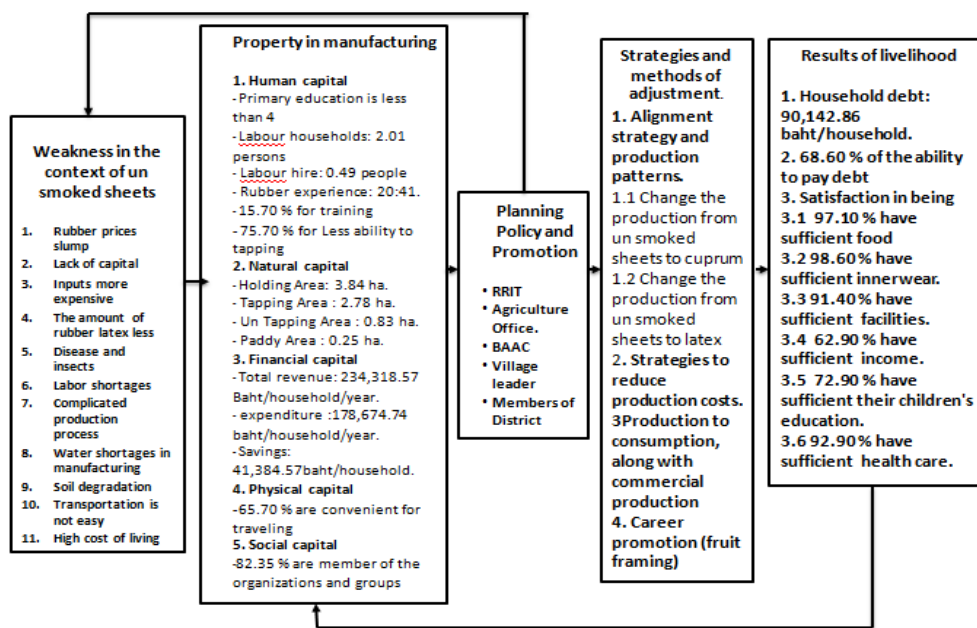
นอกจากนี้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นจะส่งผลกระทบต่อตรงต่อทรัพย์สิน การวางแผนและยุทธวิธีจัดการที่เหมาะสม ซึ่งมีอิทธิพลต่อความสำเร็จ และนำไปสู่ความยั่งยืนของฟาร์ม โดยองค์ประกอบที่สำคัญที่เป็นทุนให้เกษตรกรได้นำมาใช้ในการดำรงชีพ ประกอบด้วยทรัพย์สิน 5 ประเภท ที่เกี่ยวข้องในที่นี้ คือ (1) ทุนธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรน้ำสำหรับกิจกรรมในฟาร์ม ประสิทธิภาพในการใช้ที่ดิน สภาพอากาศ (อุณหภูมิ, ปริมาณน้ำฝน และความชื้น) และลักษณะดิน (2) ทุนทางสังคม ประกอบด้วย การเข้าร่วมกลุ่มทางสังคม การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในระดับกลุ่ม (3) ทุนทางกายภาพ ประกอบด้วย ขนาดของฟาร์ม (ขนาดการถือครองที่ดิน) และสภาพพื้นที่ (4) ทุนทางการเงิน ประกอบด้วย เงินลงทุนของฟาร์ม เงินออม และหนี้สินของฟาร์มและ (5) ทุนมนุษย์ ประกอบด้วย สมรรถภาพของฟาร์ม และความสามารถในการจัดการและภารกิจในฟาร์ม เช่น อายุ ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ แรงงานภายในฟาร์ม และความรู้ในการจัดการ

สำหรับนโยบายและแผนกลยุทธ์ สามารถแบ่งนโยบายได้ 3 ระดับด้วยกัน คือ แผนและนโยบายระดับชาติ แผนและนโยบายระดับภูมิภาค และนโยบายระดับฟาร์ม โดยเป้าหมายของแผนและนโยบายมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มรายได้แก่เกษตรกรชาวสวนยางพารา ตลอดจนเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการผลิตของเกษตรกรชาวสวนยางพาราเป็นสำคัญ

ในส่วนของการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กที่ไม่มีผลร่วม เกษตรกรต้องลดปัญหาหรือข้อจำกัดของฟาร์มโดยการทำการเกษตรแบบผสมผสานเพื่อลดความเสี่ยงในการจัดการฟาร์ม นอกจากนี้ปัจจัยอื่น ๆ ที่เกษตรกรชาวสวนยางพาราในระบบนี้มีผลต่อการปรับตัวของระบบฟาร์ม ได้แก่ ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพของเกษตรกร ศักยภาพของเกษตรกร (Empowerment) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในองค์กรที่ตนเอง

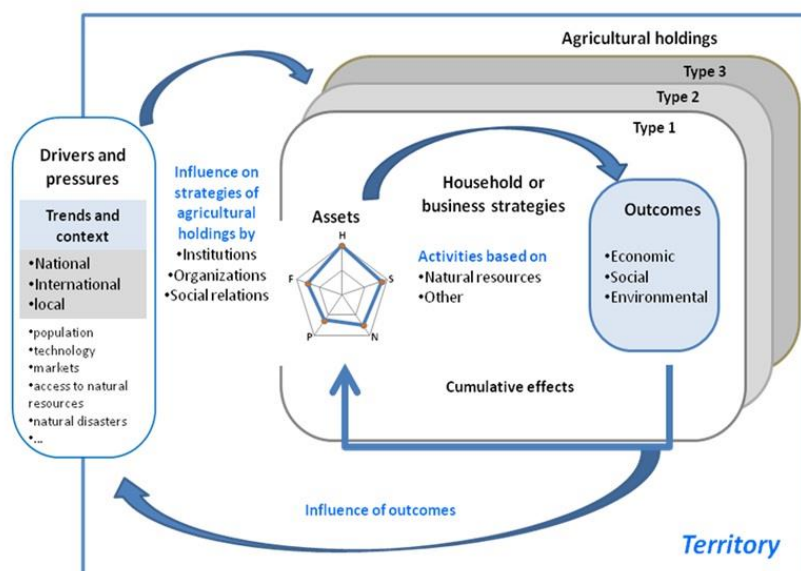
สังกัดอยู่ ระบบการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ขนาดฟาร์มที่เหมาะสมกับแรงงาน และระดับการใช้เครื่องมือที่เหมาะสม ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีส่วนช่วยให้ลดความเสี่ยงในการจัดการฟาร์ม ซึ่งนำไปสู่ศักยภาพและความสามารถในการผลิตของฟาร์ม เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายสุดท้าย คือ การเพิ่มรายได้ของฟาร์มอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการปรับตัวของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กที่ไม่มีผลร่วมคือ ระบบสนับสนุน คือ ข้อเสนอแนะนโยบายต่าง ๆ ที่ช่วยสนับสนุนระบบการผลิตของฟาร์ม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญ คือ ระบบการตัดสินใจของเกษตรกร (Decision Making Process) เนื่องจากเกษตรกรต้องนำข้อเสนอแนะไปพิจารณาและตัดสินใจเลือกใช้ข้อเสนอแนะ และแนวนโยบายที่คิดว่าเหมาะสมกับการผลิตตนเอง ภายใต้องค์ประกอบของระบบฟาร์มที่เป็นอยู่ เพื่อให้การดำเนินการผลิตของฟาร์มมีประสิทธิภาพ (Somboonsuke *et al.*, 2003) ดังแสดงในภาพที่ 2



ภาพที่ 2 ตัวอย่างการดำรงชีพของเกษตรกรภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางร่วมกับการทำกิจกรรมการปลูกไม้ผลในจังหวัดสงขลา  
ที่มา: Somboonsuke *et al* (2003)

อย่างไรก็ตามในการประยุกต์ใช้การดำรงชีพกับระบบการผลิตทางการเกษตร ได้ทำการวิเคราะห์ทรัพย์สินทั้ง 5 ประเภท เพื่อดูศักยภาพในระบบการผลิตทางการเกษตร และใช้เป็นกลยุทธ์ในการดำเนินงานที่อาศัยทรัพย์สินที่มีศักยภาพ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญในการดำรงชีพในแง่ของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งศักยภาพของทรัพย์สินที่เป็นทุนในการผลิตนั้นได้รับผลกระทบจากนโยบายทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนสถาบัน และองค์กรต่างๆที่ขับเคลื่อนในพื้นที่ หรือ ชุมชน ซึ่งได้ส่งผลให้ทรัพย์สินที่เป็นทุนมีศักยภาพที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ซึ่งปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการเชื่อมโยงระหว่างการดำรงชีพ และการผลิตคือ ศักยภาพของทุนในการผลิตต่าง ๆ ทั้ง 5 ประเภทที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นในการวิเคราะห์การจัดการผลิตเพื่อการดำรงชีพ จึงมุ่งเน้นเรื่องของศักยภาพทรัพย์สินทุนเป็นสำคัญ ดังแสดงในภาพที่ 3 ทรัพย์สินทุนมีอิทธิพลหรือผลต่อความสำเร็จในการผลิตเพื่อดำเนินการในประเด็นด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ผลิตในแต่ละพื้นที่นั่นเอง



ภาพที่ 3 การวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพย์สินทุนในการดำรงชีพกับผลลัพธ์ของการดำรงชีพในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

ที่มา: WAW First Stakeholders Workshop –FAO- 23-25 เมษายน 2555

(Allison and Horemans, 2006) ได้นำกรอบการทำงานการดำรงชีพอย่างยั่งยืนไปใช้ศึกษาในด้านการประมงเพื่อพัฒนาเป็นนโยบายทางทะเล พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในระบบการดำรงชีพของกลุ่มเป้าหมาย ถือได้ว่า “ทรัพย์สินทุน” เป็นองค์ประกอบหลักอันดับแรกที่สำคัญในการดำรงชีพ เพราะเป็นต้นทุนที่ชุมชนนำมาใช้ในการดำรงชีพ การเปลี่ยนแปลงฐานะของทรัพย์สินจะได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างและกระบวนการ ซึ่งแสดงออกมาในลักษณะของบริบทความอ่อนแอที่เกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้เกิดภาวะแนวโน้มสินค้า

ต้นทุนการผลิตราคาสูงขึ้น ทำให้ชุมชนต้องใช้เงินลงทุนในการผลิตมากขึ้น ส่งผลให้ฐานะทางการเงินของชุมชนลดต่ำลง และมีผลต่อเนื่องไปยังโอกาสการเลือกวิถีการดำรงชีวิตหรือการเลือกวิถีการผลิตที่เหมาะสมกับผลกระทบที่เกิดขึ้น หากชุมชนมีการปรับปรุงวิถีการดำรงชีพ หรือการทำอาชีพที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ระบบก็จะยังคงให้ผลลัพธ์ที่ระดับที่สมดุลกับความต้องการ และผลลัพธ์ที่ได้นี้จะส่งผลโดยตรงต่อระดับของทรัพย์สินทุนที่กลุ่มเป้าหมายจะนำมาใช้เป็นต้นทุนในการดำรงชีพต่อไป

อย่างไรก็ตาม Ellis (1999) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า การทำความเข้าใจยุทธศาสตร์ในการดำรงชีพ ส่วนใหญ่มักมองข้ามนโยบายการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น นโยบายของโครงสร้างและกระบวนการที่เป็นปัญหาจึงสร้างอุปสรรคต่อการประยุกต์ใช้ทุนประเภทต่างๆ เช่น ไม่สามารถใช้ความรู้ท้องถิ่น (ทุนทางมนุษย์) ในการจัดการทรัพยากรชุมชน (ทุนทางธรรมชาติ) ได้ เพราะรัฐไม่รับรองความรู้ท้องถิ่น นโยบายดังกล่าวจึงมีอิทธิพลต่อยุทธศาสตร์การดำรงชีพที่คนเลือกใช้ เพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ของการดำรงชีพ นอกจากนี้ ผลลัพธ์ของการดำรงชีพยังมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินทุนที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ ซึ่งมีผลต่อแนวทางการเลือกใช้ทรัพย์สินทุนที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อรูปทรงท่าเหลี่ยมของทรัพย์สินทุนตามมา ดังนั้น กรอบการทำงานของการดำรงชีพอย่างยั่งยืนจึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมของบริบทและสภาพปัญหาแต่ละพื้นที่

## 2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับระบบเกษตร

### (1) แนวคิดระบบเกษตร

(อาร์นัต พัดโนทัย, 2527) ได้กล่าวถึงระบบเกษตร (agricultural system) ว่าเป็นการจัดการการผลิตทางการเกษตรภายใต้สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ สังคม เศรษฐกิจ และทรัพยากรที่มีอยู่ในครัวเรือน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของฟาร์ม ซึ่งในพื้นที่หนึ่ง ๆ อาจมีระบบการทำฟาร์มได้หลายประเภท โดยที่ฟาร์มแต่ละประเภทอาจจะใช้ปัจจัยภายในท้องถิ่นและองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก หรือใช้ทั้งปัจจัยภายในและภายนอกควบคู่กัน ฟาร์มแต่ละฟาร์มมีทรัพยากรทางกายภาพ ชีวภาพ และทรัพยากรมนุษย์แตกต่างกัน จึงเรียกฟาร์มแต่ละหน่วยว่า “ระบบฟาร์ม” และแต่ละกิจกรรมของแต่ละระบบย่อย ๆ ในระบบการทำฟาร์มนั้นมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยง ตลอดจนมีปฏิกริยาซึ่งกันและกันบางครั้งไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมอาจใช้ระยะเวลาสั้นหรือยาวนานก็ตาม

### (2) ทฤษฎีระบบเกษตร

(ชนวน รัตนวราหะ, 2547) ได้กล่าวว่า ระบบเกษตร หมายถึง ระบบนิเวศ ของไร่นา ณ ช่วงเวลาหนึ่งที่ประกอบด้วยปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านกายภาพ (ดิน น้ำ อากาศ แสงแดด) ชีวภาพ (พืช สัตว์ จุลินทรีย์ ฯลฯ) เศรษฐกิจ-สังคม (ราคาพืชผล ต้นทุนการผลิต ความมั่นคงทางอาหาร สุขภาพ ฯลฯ) ทั้งที่เกิดจากมนุษย์ได้กระทำขึ้นและที่มีเกิดขึ้นอยู่แล้วในธรรมชาติ มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

ระบบเกษตรในอดีตตั้งแต่สมัยโบราณ มนุษย์ได้เรียนรู้ประสบการณ์ในชีวิตประจำวันจากสิ่งที่มีและเกิดขึ้นในระบบนิเวศตามธรรมชาติที่มีความหลากหลายทางชีวภาพอย่างผสมผสานและสมดุล ทั้งนี้มนุษย์ได้เรียนรู้และได้นำประสบการณ์เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการระบบเกษตรเพื่อผลิตอาหารเลี้ยงชีพอย่างอุดมสมบูรณ์ตลอดมา

ตราบจนกระทั่งจะได้มีการคิดค้นเครื่องจักรไอน้ำเมื่อ พ.ศ. 2348 หรือประมาณ 300 ปี และต่อเนื่องมาจนถึงยุคที่มนุษย์ได้ผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อใช้ในการเกษตรเมื่อประมาณ 170 ปีมานี้ (พ.ศ.2385) และสารเคมีสังเคราะห์กำจัดศัตรูพืชเมื่อประมาณ 70 ที่ผ่านมา (พ.ศ.2482) ซึ่งได้มีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเกษตรที่จากเดิมที่ใช้ประสบการณ์และพึงพิงธรรมชาติ มาเป็นการเกษตรที่ใช้เทคโนโลยีที่มนุษย์พยายามจะเบี่ยงเบนออกจากธรรมชาติ เพื่อสนองความต้องการที่จะผลิตเพื่อการค้าให้เกิดผลกำไรสูงสุด ระบบเกษตรจึงได้เปลี่ยนแปลงไปจากการผลิตเพื่อการบริโภคเป็นการผลิตเชิงพาณิชย์เป็นสำคัญ (ชนวน รัตนวราหะ, 2547)

(เนตรนภา อินสฤต, 2545) ได้แบ่งจำแนกรูปแบบของระบบการเกษตรที่สำคัญออกเป็น 7 แบบ คือ

1) วนเกษตร เป็นระบบการใช้ที่ดินที่ผสมผสานระหว่างพืชเกษตร ป่าไม้ สัตว์เลี้ยงรวมไว้ในพื้นที่หน่วยเดียวกัน ซึ่งอาจจะอยู่พื้นที่และเวลาเดียวกัน หรือต่างเวลากันก็ได้ โดยองค์ประกอบต่างๆ จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นเชิงบวกหรือเชิงลบ ในทางนิเวศวิทยาหรือทางเศรษฐศาสตร์อย่างหนึ่งอย่างใด

2) เกษตรผสมผสาน เป็นระบบที่มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลายชนิดอยู่ในพื้นที่เดียวกัน โดยกิจกรรมแต่ละชนิดสามารถเกื้อกูลประโยชน์ต่อกัน ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสมดุลของสภาพแวดล้อมและเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ

3) เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นระบบการเกษตรที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานให้แก่เกษตรกรชาวไทย ถือเป็นระบบที่แตกแขนงออกจากเกษตรผสมผสาน โดยมีหลักการ ดังนี้

-เป็นรูปแบบการทำเกษตรเหมาะสมสำหรับพื้นที่ขนาดเล็กประมาณ 10-20ไร่

-ให้เกษตรกรสามารถทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงตนเองได้แบบค่อยเป็นค่อยไปตามกำลัง

-ทำกิจกรรมการเกษตรหลายอย่างเพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างเต็มที่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินและสร้างสมดุลให้แก่ระบบนิเวศ

- แบ่งพื้นที่การเกษตรออกเป็นส่วนๆ ได้แก่ (1) ให้มีแหล่งน้ำในไร่นา เพื่อใช้ในการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ประมาณ 30% ของพื้นที่ (2) ให้มีพื้นที่ทำนาปลูกข้าวในฤดูฝนไว้บริโภคให้พอเพียงตลอดปี 30% ของพื้นที่ (3) ให้มีพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกพืชไร่ พืชผัก ไม้ผล พืชสมุนไพร 30% ของพื้นที่ และ (4) ให้มีพื้นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ และโรงเรือนอื่นๆ 10% ของพื้นที่

4) เกษตรอินทรีย์ เป็นระบบการเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เน้นการปลูกพืชหมุนเวียน ใช้เศษพืช มูลสัตว์ พืชตระกูลถั่ว ปุ๋ยพืชสด ในการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ดิน และใช้หลักการควบคุมศัตรูพืช โดยวิธีชีวภาพ (Biological control)



5) เกษตรธรรมชาติ (Natural Farming) เป็นระบบการเกษตรที่สร้างผลผลิตพืชและสัตว์ให้สอดคล้องกับนิเวศของพื้นที่ โดยการลดใช้ปัจจัยและเทคโนโลยีการผลิตต่างๆ ให้น้อยที่สุด เพื่อให้ระบบเกษตรกรรมและธรรมชาติสามารถเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นระบบเกษตรที่ได้รับการพัฒนาและเผยแพร่โดยนักการเกษตรธรรมชาติชาวญี่ปุ่น Masanobu Fukuoka

6) เกษตรชีวภาพ (Biodynamic Agriculture) เป็นระบบการเกษตรที่พยายามสร้างสมดุลของระบบนิเวศภายในฟาร์ม โดยมนุษย์จะทำงานร่วมกับธรรมชาติ แต่จะไม่แทรกแซงในสิ่งที่ธรรมชาติทำเองได้ ระบบเกษตรนี้จะคล้ายเกษตรอินทรีย์ เช่น ไม่ใช้สารเคมี การหมุนเวียนของเสียกลับมาใช้ใหม่ มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลายชนิดหมุนเวียน เพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน ข้อแตกต่างจากเกษตรอินทรีย์ คือ เกษตรชีวภาพให้ความสนใจในการวิจัยการเกษตรเป็นระบบการเกษตรที่เน้นเสริมปุ๋ยที่มีจุลินทรีย์ที่ประสิทธิภาพสูงเป็นส่วนผสม ซึ่งทำให้มีการดำเนินกิจกรรมเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ดิน หรือทำให้พืชได้รับประโยชน์จากธาตุอาหารในดินมากขึ้น อันเนื่องมาจากกิจกรรมของจุลินทรีย์นั้นๆ

7) เกษตรดีที่เหมาะสม (Good Agricultural Practice: GAP) เป็นแนวทางในการทำการเกษตร เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีตรงตามมาตรฐานที่กำหนดได้ผลผลิตสูง คุ่มค่าการลงทุนและขบวนการผลิตจะต้องปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค มีการใช้ทรัพยากรที่เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืนทางการเกษตรและไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการตรวจรับรองระบบการจัดการคุณภาพ: การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (GAP) โดยได้กำหนดข้อกำหนดกฎเกณฑ์และวิธีการตรวจประเมิน ซึ่งเป็นไปตามหลักการที่สอดคล้องกับ GAP ตามหลักการสากลเพื่อใช้เป็นมาตรฐานการผลิตพืชในระดับฟาร์มของประเทศ

### (3) แนวคิดระบบเกษตร

ระบบ (system) หมายถึง กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่มีคุณลักษณะที่มีองค์ประกอบหลายๆองค์ประกอบ มีหน้าที่และขอบเขตที่ชัดเจนในการแสดงพฤติกรรม ส่งผลกระทบให้เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างองค์ประกอบด้านต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการแสดงพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์โต้ตอบ การแสดงพฤติกรรมจะต้องมีปัจจัยและแสดงผลลัพธ์ของพฤติกรรมนั้นออกมา ซึ่งจะต้องมีการจัดการที่ดีทั้งในระบบย่อยและระบบใหญ่นอกจากนี้ สมยศ พุ่มหว่า (2539) ได้กล่าวถึงความหมายของระบบ คือ การรวมกันขององค์ประกอบต่างๆ เพื่อทำหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ดังนั้น ระบบจะต้องมีขอบเขต (boundary) หน้าที่ (function) เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ สำหรับในแง่ของการเกษตรสามารถแบ่งออกได้เป็นระบบย่อยต่างๆในระบบการเกษตรได้ 3 ระดับ ได้แก่ (1) ระบบการปลูกพืช (2) ระบบการทำฟาร์ม และ (3) ระบบสังคมเกษตร ซึ่งทั้ง 3 ระดับมีความสลับซับซ้อนมากหรือน้อยแตกต่างกันไป

(ชฎารัตน์ บุญจันทร์, 2552) ได้กล่าวว่า ระบบเกษตร (agricultural system) เป็นการจัดการผลิตทางการเกษตรภายใต้สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคมและ

ทรัพยากรที่มีอยู่ในครัวเรือนเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของฟาร์ม ซึ่งในพื้นที่หนึ่ง ๆ อาจมีระบบการทำฟาร์มได้หลายประเภท

นอกจากนี้ วิทยา อธิปนันต์ (2542) ได้ให้ความหมายของระบบเกษตรไว้ว่า ระบบเกษตร หมายถึง ภาพรวมของการเกษตรในระดับชุมชนที่เป็นอยู่ในช่วงเวลาหนึ่ง เป็นภาพสะท้อนและการปรับเปลี่ยนการผลิตของเกษตรกรในชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางนิเวศวิทยา และเงื่อนไขทางเศรษฐกิจสังคม ตลอดจนภาวะความจำเป็นของชุมชน ในช่วงระยะเวลานั้นๆ และได้อธิบายลักษณะของระบบเกษตรไว้ ดังนี้ (1) องค์ประกอบ: เกษตรกร ครัวเรือน พื้นที่การเกษตร กิจกรรมพืช สัตว์ ประมง แหล่งน้ำ อุปกรณ์ทางการเกษตร เป็นต้น (2) ขอบเขต: พื้นที่การเกษตรของเกษตรกร เช่น พื้นที่ 5, 10 ไร่ เป็นบริเวณที่ราบ อาณาเขต ตัดลำธาร และถนนภายในหมู่บ้าน เป็นต้น (3) วัตถุประสงค์: ผลิตข้าวไว้บริโภค ผลิตไม้ผล พืชไร่ และพืชผัก เพื่อเพิ่มรายได้ เลี้ยงสัตว์และประมง เป็นรายได้เสริม (4) ปัจจัย: พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ แหล่งน้ำ ปุ๋ย แรงงาน และอุปกรณ์การเกษตร (5) ผลลัพธ์: ได้ผลผลิตข้าวไว้บริโภค ได้อาหารโปรตีนจากสัตว์และปลา (6) การจัดการ: การจัดการกับกิจกรรมต่างๆ ในฟาร์ม รวมทั้งที่ดิน ทนและแรงงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ (7) ระบบย่อย: ระบบการปลูกพืช ระบบการเลี้ยงสัตว์ ระบบการให้น้ำ เป็นต้น และ (8) ระบบใหญ่: ระบบการเกษตรในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด

ดังนั้น ระบบเกษตรจึงเป็นการทำกิจกรรมอย่างเป็นระบบของเกษตรกร ภายใต้สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากรที่มีอยู่ในครัวเรือนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของเกษตรกร โดยแต่ละกิจกรรมในระบบการทำฟาร์มจะมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม

### 1) วิธีการเชิงระบบ (system approach)

(Henrik, 2009) กล่าวว่า ระบบ (system) ประกอบด้วยส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกัน บางระบบประกอบด้วยหลายส่วนและเกี่ยวข้องกัน ซึ่งเป็นไปได้ยากหากจะมุ่งอธิบายระบบ โดยปราศจากการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์และเครื่องมือที่ดี การดำรงชีวิตของมนุษย์ถ้าหากพิจารณาแล้วจะเห็นว่าทุกอย่างเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบเกือบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นปรากฏการณ์ของธรรมชาติหรือการทำงานของมนุษย์เองก็ตาม เมื่อมีการศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้งเพิ่มขึ้นจึงเกิดเป็น ทฤษฎีระบบ (system theory) ซึ่งหมายถึง การพิจารณาปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทั้งระบบเพื่อจะให้เห็น ความสำคัญ และลักษณะขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันเป็นหนึ่งเดียว โดยมี Scott William เป็นผู้นำแนวคิดและทฤษฎีระบบเข้ามามีบทบาทกำหนดแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และเทคนิคต่างๆ เกี่ยวกับองค์การและการบริหารในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยเน้นให้มอง องค์การในสภาพที่เป็นระบบ (Scott, 1967)

วิธีการเชิงระบบหรือเทคนิคเชิงระบบ (system approach) หมายถึง วิธีการนำเอา ความรู้เรื่องระบบเข้ามาเป็นกรอบช่วยในการค้นหาปัญหา กำหนดวิธีการแก้ปัญหาและใช้แนวทาง ความคิดเชิงระบบช่วยในการตัดสินใจแก้ปัญหา (อุทัย บุญประเสริฐ, 2529) การแก้ปัญหาในปัจจุบัน จำเป็นต้องมองที่ระบบมากกว่าพิจารณารายละเอียดของแต่ละปัญหา ตัวอย่างการใช้ system approach ในการแก้ปัญหา ได้แก่ ระบบการขนส่ง ต้องมีการออกแบบระบบทางสัญจรที่ดี

ซึ่งจะช่วยลดการสิ้นเปลืองเชื้อเพลิงได้ หรือการออกแบบเครื่องบินที่สามารถบรรจุผู้โดยสารได้จำนวนมาก แต่สนามบินขาดสิ่งอำนวยความสะดวก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมองปัญหาโดยรวม หรือที่เรียกว่า systems view or systems approach วิธีการเชิงระบบมีความแตกต่างกับวิธีการเชิงวิเคราะห์ (analytical approach) ตรงที่วิธีการเชิงระบบเป็นกระบวนการแยกแยะจากส่วนรวมทั้งหมด ออกเป็นส่วน ๆ ที่เล็กกว่าเพื่อให้เข้าใจการทำหน้าที่ของส่วนรวม วิธีการเชิงระบบอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีระบบทั่วไป ซึ่งสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการรวมเอาแนวทางปฏิบัติต่างๆ ได้แก่ การวิจัยดำเนินงาน การวิเคราะห์ระบบ การควบคุมระบบ และวิศวกรรมระบบ มารวมเข้าด้วยกันเพื่อการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ (Schoderbek *et al.*, 1990)

จากความหมายดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า วิธีการเชิงระบบ หมายถึง วิธีการทางความคิดที่เป็นรูปแบบมีการมองปัญหาอย่างเป็นองค์รวม ถือว่าเป็นวิธีการหนึ่งในการวิเคราะห์สังเคราะห์และจัดการกับปัญหา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

อุทัย บุญประเสริฐ (2529) กล่าวถึงวิธีการหรือเทคนิคเชิงระบบว่า เป็นการทำงานจากสภาพที่เป็นอยู่ไปสู่สภาพที่ต้องการของงานนั้นทั้งระบบ โดยขั้นตอนที่สำคัญ ๆ ในเทคนิคเชิงระบบ ได้แก่

- (1) กำหนดปัญหาที่ต้องการแก้ไขและความต้องการในการพัฒนาของระบบให้ชัดเจน
- (2) การกำหนดวัตถุประสงค์ย่อยที่สัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการในการพัฒนาและสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์รวมของระบบใหญ่ทั้งระบบเพื่อสร้างกรอบหรือขอบเขตในการทำงาน
- (3) ศึกษาถึงสิ่งแวดล้อมหรือข้อจำกัดในการทำงานของระบบและทรัพยากรที่หามาได้
- (4) สร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาหรือวิธีการในการพัฒนา
- (5) ตัดสินใจเลือกทางที่เหมาะสม ด้วยวิธีการที่มีเหตุผลเป็นระบบ เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม คำนึงถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ
- (6) ทดลองปฏิบัติทางเลือกที่ได้ตัดสินใจเลือกไว้
- (7) ประเมินผลการทดลองหรือผลการทดสอบ
- (8) เก็บรวบรวมข้อมูลป้อนกลับอย่างเป็นระบบเพื่อปรับปรุงระบบนั้นให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
- (9) ดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งของระบบปกติ

วิธีการเชิงระบบ เป็นกระบวนการหนึ่งที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับงานประเภทต่างๆ โดยที่พิจารณาในลักษณะองค์รวมที่มีเป้าหมาย กระบวนการ ระบบย่อย และองค์ประกอบต่างๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์กัน มีการปฏิบัติงานและแลกเปลี่ยนข่าวสารเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการบริหาร ประโยชน์จากการใช้วิธีการเชิงระบบคือ วิธีการนี้จะเป็นการประกันว่าการดำเนินงานจะดำเนินต่อไปตามขั้นตอนที่วางไว้ โดยช่วยให้การทำงานตามระบบบรรลุตามเป้าหมาย ใช้เวลางบประมาณ และบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ามากที่สุด แบบจำลองระบบจะเป็นเครื่องมือ

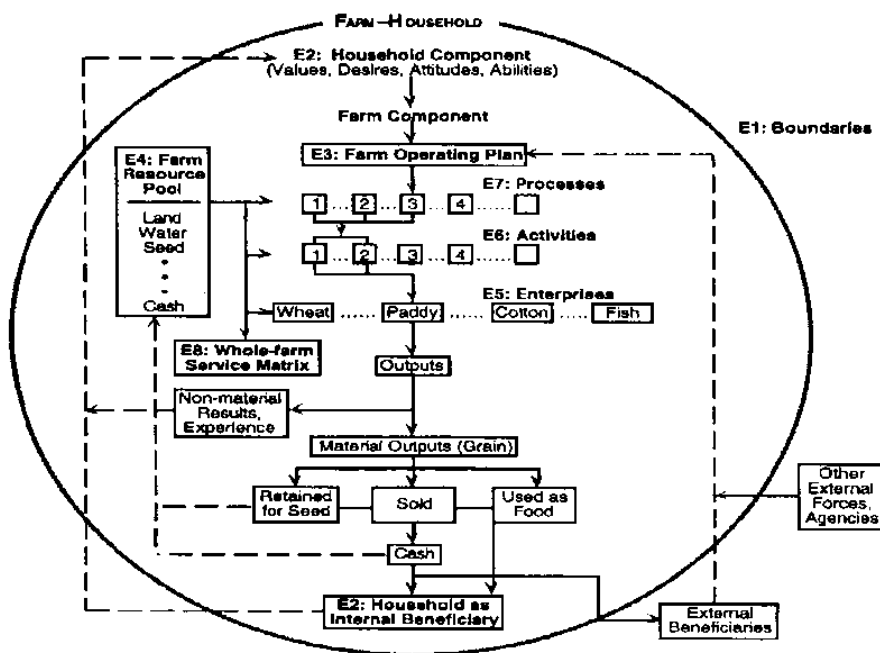
ที่สามารถช่วยได้มาก แนวคิดวิธีการเชิงระบบเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะมีบทบาทในการสร้างสรรค์งาน และแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี

#### (4) แนวคิดระบบการทำฟาร์ม

(สมัยศ พุทฺหว่า, 2543) ระบบการทำฟาร์ม (farming system) เป็นระบบ การทำการเกษตรของเกษตรกรที่มีกิจกรรมหลาย ๆ กิจกรรมดำเนินไปพร้อม ๆ กัน โดยมีครัวเรือน เกษตรกรเป็นศูนย์กลางของฟาร์มที่ทำหน้าที่ควบคุมการดำเนินงานของกิจกรรมต่าง ๆ และ กิจกรรมเหล่านี้ ได้แก่ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทำหัตถกรรม รวมถึงอุตสาหกรรมพื้นฐาน ในขณะที่เดียวกันกิจกรรมเหล่านี้สามารถแบ่งย่อยๆ ได้อีก จากความหมายของระบบการทำฟาร์มแสดงให้เห็นว่ามนุษย์หรือตัวเกษตรกรเองเป็นผู้ตัดสินใจในการดำเนินงานทุกๆ ด้าน อาจกล่าวได้ว่าระบบ การทำฟาร์มเน้นการทำฟาร์มในระดับครัวเรือน หรือที่เรียกว่า farm household เห็นได้จากการ ที่เกษตรกรในแถบเอเชียส่วนใหญ่มีระบบการทำฟาร์มในระดับครัวเรือน ที่ทำการเกษตร แบบปลูกพืชเชิงเดี่ยวและปลูกพืชผสมผสาน โดยเฉพาะมีการผลิตข้าวและข้าวสาลีอย่างเข้มข้น รองลงมา คือ การผลิตข้าวโพด มันสำปะหลัง ไม้ยืนต้น (Devendra and Thomas, 2002) ระบบ การทำฟาร์มนอกจากจะมีครัวเรือนเป็นศูนย์กลางของฟาร์มแล้วยังมีองค์ประกอบอื่นๆ ที่สำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ และสังคม เป้าหมายของครัวเรือนเกษตรกร การจัดหา ทรัพยากรและการจัดการ การตัดสินใจดำเนินงาน เป็นต้น (Dixon and Upton, 1994) และในการ ทำฟาร์มของเกษตรกรอาจจะกำหนดวัตถุประสงค์ไว้หลากหลาย ได้แก่ การผลิตเพื่อบริโภคภายใน ครัวเรือน เพื่อการค้าเป็นหลัก เป็นต้น

เกษตรกรมีกิจกรรมต่าง ๆ มากมายจึงทำให้เกษตรกรต้องตัดสินใจอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่จะดำเนินงานกิจกรรมเหล่านี้ไปพร้อมๆกัน ในแต่ละกิจกรรมล้วนแล้วมีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องกัน นอกจากนี้ การทำกิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้มีเพียงสภาพทางกายภาพ ชีวภาพเท่านั้น ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง แต่มีสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยสภาพทางกายภาพ ได้แก่ สภาพพื้นที่ ขนาดของฟาร์ม สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ราคาผลผลิต ตลาด แหล่งเงินทุน ข้อมูลข่าวสาร ประเพณีและวัฒนธรรม นโยบายของรัฐ ดังนั้นระบบการทำฟาร์ม ของเกษตรกรจึงเป็นเสมือนใยแมงมุมที่โยงข่ายกัน (Charoenwatana, 1988) ระบบการทำฟาร์ม เป็นหน่วยพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 อย่าง ได้แก่ (1) เงื่อนไข ทางสังคมของการผลิตหรือที่เรียกว่าความสัมพันธ์ทางการผลิต ความสามารถในการมีที่ดิน ความสัมพันธ์ทางการตลาด และการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานในหน่วยการผลิตนั้น ๆ เช่น การแบ่งแรงงาน ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ บทบาทของสมาชิก อำนาจการตัดสินใจ (2) เงื่อนไขทางนิเวศเกษตร (3) พลังการผลิต ได้แก่ ปัจจัยการผลิต รวมถึงที่ดิน ซึ่งต้องทราบว่าเป็นเจ้าของ และผลิตเพื่อใคร เพราะในหน่วยการผลิตอาจจะมีการแบ่งความเป็นเจ้าของด้านปัจจัย การผลิต ผลผลิต และการใช้แรงงานในหน่วยการผลิตเดียวกันและ (4) วัตถุประสงค์ของระบบ เป็นตัวกำหนดจุดหมายปลายทางของผลผลิต โดยวิเคราะห์ตั้งแต่การผลิต การเก็บรักษา การแปรรูปและการตลาด (สมัยศ พุทฺหว่า, 2541) นอกจากนี้สามารถแบ่งองค์ประกอบของระบบการ ทำฟาร์มครัวเรือนเป็น 10 ส่วน ได้แก่ (1) สิ่งแวดล้อมภายนอกของระบบฟาร์ม (2) ครัวเรือนเป็นส่วน

ที่มีหน้าที่กำหนดวัตถุประสงค์ จัดการระบบการทำฟาร์ม ตัดสินใจในการดำเนินงาน และได้รับผลตอบแทนจากการทำฟาร์ม รวมถึงได้รับรายได้จากภายนอกฟาร์ม (3) การวางแผนของฟาร์ม (4) ทรัพยากรของฟาร์ม ได้แก่ ที่ดิน แหล่งน้ำ พันธุ์ เงินทุน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการทำฟาร์มของครัวเรือน (5) ระบบการผลิตย่อยของฟาร์ม ได้แก่ การผลิตข้าว การผลิตฝ้าย การเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น (6) กิจกรรมการผลิตในระบบการผลิตย่อยของฟาร์ม (7) กระบวนการดำเนินงานของฟาร์มที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม (8) การผลิตทั้งหมดของฟาร์มและการหมุนเวียนทางการเงินภายในฟาร์ม (9) การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ทางเศรษฐศาสตร์ในการทำฟาร์ม และ (10) การประเมินผลการดำเนินงานของฟาร์มตามระยะเวลาการผลิตที่ตั้งเป้าหมายไว้ เมื่อประเมินผลการดำเนินงานแล้ว พบว่า ผลการดำเนินงานมีประสิทธิภาพส่งผลให้ฟาร์มสามารถดำเนินงานและพัฒนาต่อไปได้ จะต้องอ้างประสิทธิภาพให้คงอยู่ แต่ถ้าหากการดำเนินงานไม่มีประสิทธิภาพต้องทำการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ทำให้ฟาร์มไม่สามารถดำรงอยู่ (McConnell and Dillon, 1997) ดังแสดงรายละเอียดในภาพที่ 4



ภาพที่ 4 องค์ประกอบของระบบการทำฟาร์มครัวเรือน  
ที่มา : McConnell and Dillon, 1997

(5) ระบบการทำฟาร์มและระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา

1) แนวคิดระบบการทำฟาร์ม

(อาร์นัต พัฒโนทัย, 2527) ได้ให้ความหมายของ “ฟาร์ม” ว่าเป็นหน่วยของการตัดสินใจ ซึ่งดำเนินกิจกรรมการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ ตามเป้าหมายของเกษตรกร โดยการดำเนินงานของฟาร์มจะมีปฏิกริยาตอบสนองกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทางชีวภาพ และทางเศรษฐศาสตร์สังคม ซึ่งความหมายของฟาร์มยังรวมถึงที่ดิน โครงสร้างที่ประกอบด้วยทุกสิ่งทุกอย่างในฟาร์มทั้งหมด

(เอื้อ เชียงสะอาด, 2534) ได้ให้ความหมายของ ระบบการทำฟาร์ม (farming system) ว่าเป็นระบบการทำการเกษตรของเกษตรกร โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในครัวเรือนอย่างมีประสิทธิภาพและมีรูปแบบเฉพาะ มีองค์ประกอบหรือกิจกรรมหลายอย่าง แต่ละกิจกรรมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมหนึ่งจะมีผลกระทบไปถึงกิจกรรมอื่น ๆ โดยแต่ละกิจกรรมจะมีปัจจัยหลายประการเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ปัจจัยทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม

ดังนั้น ระบบการทำฟาร์มจึงเป็นระบบการผลิตหรือกิจกรรมที่เล็กที่สุดในระดับไร่นาหรือฟาร์ม ไม่ว่าจะเป็นระบบการผลิตพืช สัตว์ ประมง และมีกิจกรรมอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยมีครัวเรือนเกษตรกร (farm household) เป็นผู้จัดการและตัดสินใจเลือกระบบการผลิต (วิทยา อธิปนนต์, 2542) โดยจะนำทรัพยากรและเทคโนโลยีที่มีอยู่มาใช้ในการผลิต ตามความต้องการและความพึงพอใจ ระบบการทำฟาร์มจึงเป็นผลมาจากความรู้ ความเข้าใจของเกษตรกรต่อสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวของเกษตรกรผู้นั้น และมีการปรับวิธีปฏิบัติให้สอดคล้องกับสภาพและเงื่อนไขของตน องค์ประกอบของฟาร์ม ประกอบด้วย (1) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ลักษณะดิน สภาพฝนหรือน้ำ ระบบการปลูกพืช และโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน คลองชลประทาน เป็นต้น (2) สิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม ได้แก่ โครงสร้างชุมชน ความสัมพันธ์ในชุมชน วัฒนธรรมประเพณี และ (3) สิ่งแวดล้อมทางสถาบัน และนโยบาย ได้แก่ นโยบายด้านการเกษตร การศึกษา การจ้างงาน การสนับสนุนทางการเกษตรในด้านต่างๆ ระบบฟาร์มครัวเรือนเกษตรกร การตัดสินใจเลือกระบบการผลิตของครัวเรือนเกษตรกรจะขึ้นอยู่กับความต้องการของบุคคล เนื่องจากระบบการทำฟาร์มของเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงมีปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย (1) ปัจจัยทางกายภาพและชีวภาพ เช่น สภาพพื้นที่และชนิดของดิน แหล่งน้ำ สภาพภูมิอากาศ โรคและแมลง หรือชนิดของกิจกรรม (พืช สัตว์ ประมง) (2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น การจัดการและการดูแลรักษา การใช้เทคโนโลยีในการผลิต แหล่งเงินทุน สินเชื่อ ตลาด แรงงาน เป็นต้น (3) ปัจจัยทางสังคม จะมีความสัมพันธ์กับขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา รวมถึง ค่านิยมและความเชื่อ (4) ปัจจัยทางสถาบัน เช่น นโยบาย กฎหมาย การเผยแพร่ความรู้หรือการส่งเสริมผลิต เป็นต้น ลักษณะของระบบการทำฟาร์ม จะถือว่าฟาร์มเป็นระบบหนึ่ง ซึ่งระบบการทำฟาร์มมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ (1) มององค์ประกอบทั้งหมดของฟาร์มร่วมกัน โดยดูความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ได้แก่ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ กิจกรรมในฟาร์มและนอกฟาร์ม (2) ทำความเข้าใจเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังกิจกรรมฟาร์มในระดับครัวเรือน (3) วิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัด โดยพิจารณาปัจจัยภายใน เช่น วัตถุประสงค์ การใช้แรงงานและทรัพยากรที่มีอยู่ และสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น ลักษณะกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคมและนโยบายของรัฐ (4) การเปิดโอกาสให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยและพัฒนาทุกขั้นตอน โดยระบบการทำฟาร์มในแต่ละพื้นที่จะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม วัตถุประสงค์ของการทำฟาร์ม ซึ่งจะมีผลต่อการตัดสินใจเลือกการผลิต กิจกรรมต่างๆ ในระบบการทำฟาร์มของครัวเรือนเกษตรกร ซึ่งวัตถุประสงค์ในการทำฟาร์ม อาจจะขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของระบบอื่นก็ได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า ระบบฟาร์มเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจสังคมโดยมีองค์ประกอบของโครงสร้างฟาร์ม

ที่สำคัญ คือ (1) เงื่อนไขทางสังคมของการผลิตหรือที่เรียกว่าความสัมพันธ์ทางการผลิต ความสามารถในการมีที่ดิน ความสัมพันธ์ทางการตลาดและการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างแรงงาน ในระบบการผลิตนั้นๆ (2) เงื่อนไขทางนิเวศเกษตร (3) พลังการผลิต ได้แก่ ปัจจัยการผลิต รวมถึงที่ดิน (4) วัตถุประสงค์ของระบบซึ่งเป็นตัวกำหนดเป้าหมายของการผลิต (สมยศ พุ่มหว่า, 2541 อ้างโดย รจเรข หนูสังข์, 2549)

## 2) ทฤษฎีระบบการทำฟาร์ม

FAO (มปป.) ได้รายงานไว้ว่า ระบบการทำฟาร์มโดยส่วนใหญ่ในโลก มี 6 ประเภท คือ

- ฟาร์มขนาดเล็ก เป็นการทำการเกษตร โดยมุ่งเน้นแรงงานสมาชิกในครัวเรือน เป็นแรงงานหลักทั้งหมด และเป็นปลูกพืชเพื่อการยังชีพเท่านั้น

- ฟาร์มขนาดเล็กกึ่งครอบครัว โดยใช้แรงงานสมาชิกในครัวเรือนเป็นแรงงานส่วนหนึ่งซึ่งจะพบว่าฟาร์มแบบนี้พบมากในประเทศปากีสถาน ซึ่งมีขนาดพื้นที่ทั้งหมด 200-300 ตารางกิโลเมตร

- ฟาร์มขนาดเล็กที่เป็นอิสระ เป็นฟาร์มที่เกษตรกรทำการเกษตรตามความต้องการของตน โดยไม่เป็นการปลูกพืชตามกระแส หรือทางพาณิชย์

- ฟาร์มขนาดเล็กโดยมีผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้รู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบนั้นๆ คอยให้ความรู้ และคำแนะนำต่างๆ ให้กับฟาร์ม

- ฟาร์มครอบครัวขนาดใหญ่ เป็นฟาร์มที่ทำเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ โดยมีครอบครัวเป็นเจ้าของฟาร์มและเป็นแรงงานบางส่วน มีการว่าจ้างแรงงานจากภายนอก

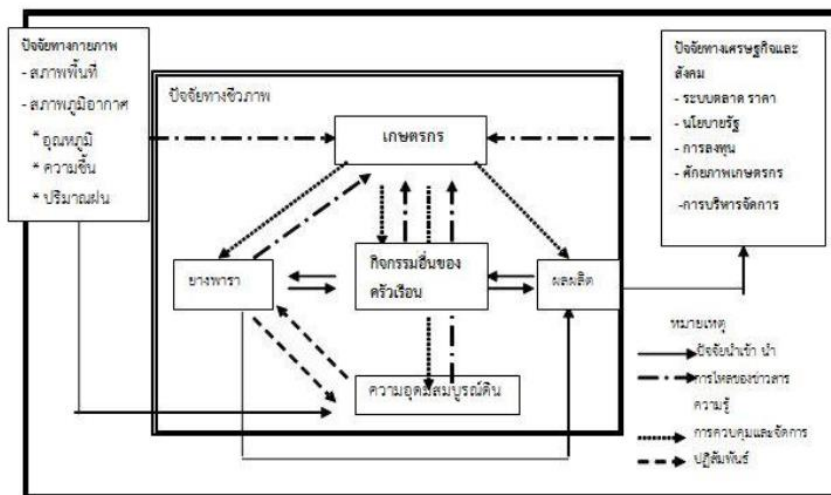
- ฟาร์มขนาดใหญ่ เป็นฟาร์มที่ทำเกษตรเชิงพาณิชย์ เป็นระบบการดำเนินงานแบบเจ้านายและลูกจ้าง โดยไม่มีเจ้าของคนเดียวแต่จะมีการร่วมหุ้นส่วนหรือถือหุ้นส่วนร่วมกัน

การที่ระบบการทำฟาร์มครัวเรือนเป็นหน่วยพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ที่มีบทบาทสำคัญในการผลิตจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาระบบการทำฟาร์มครัวเรือนโดยที่หลักในการศึกษาวิจัยระบบการทำฟาร์มนั้นเน้นที่ระบบการผลิตของครัวเรือนเกษตรกรเป็นหลัก และวิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญในระบบการทำฟาร์ม โดยมีหลักในการวิเคราะห์ ดังนี้ (1)การมองระบบการผลิตของครัวเรือนอย่างเป็นองค์รวม ไม่ว่าจะเป็นการผลิตพืช การผลิตสัตว์ และอื่น ๆ (2) มองหาเหตุผลและความสัมพันธ์ของทุกระบบการผลิตที่มีในฟาร์ม ซึ่งแต่ละระบบต่างมีความพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (3) ศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดในการทำฟาร์มของเกษตรกรอย่างรอบด้าน ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก สำหรับปัจจัยภายใน ได้แก่ การใช้แรงงานในครัวเรือน เงินทุน การใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ ระบบตลาด ราคาผลผลิต นโยบายของรัฐ เป็นต้น และ (4) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรเป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาหรือแบ่งปันประสบการณ์ในการทำฟาร์มเพื่อให้นักศึกษาวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตรงประเด็นและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (ปัญจพล บุญชู, 2533) เนื่องจากระบบการทำฟาร์มมีองค์ประกอบที่สามารถควบคุมได้และควบคุมไม่ได้จึงต้องมีการศึกษาอย่างเป็นระบบ ดังนั้นการศึกษาระบบการทำฟาร์มจึงหมายถึงการศึกษาสิ่งต่อไปนี้

(1) การศึกษาองค์ประกอบต่าง ๆ ของครัวเรือนเกษตรกร โดยเน้นศึกษาสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรที่มีส่วนในการทำฟาร์ม (2) ศึกษาปัญหาและโอกาสต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการทำฟาร์ม (3) การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในการทำฟาร์มของเกษตรกร (4) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยต่างๆ ในระบบการทำฟาร์ม และ (5) ประเมินผลการวิจัยเกี่ยวกับการทำฟาร์ม (ปัญจพล บุญชู, 2533)

### 3) แนวคิดระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการทำฟาร์มสวนยางพารา ได้แก่ แนวคิดระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเป็นรูปแบบหนึ่งของระบบการทำฟาร์มที่มุ่งถึงการทำสวนยางพาราเป็นหลัก (Cherdchom *et al.*, 2002) และเป็นระบบการทำฟาร์มที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยทางกายภาพ และปัจจัยทางชีวภาพ โดย Somboonsuke *et al* (2002) ได้อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับปัจจัยดังกล่าว ดังนี้ (1) ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ระบบตลาดราคา นโยบายรัฐ การลงทุน ศักยภาพเกษตรกร และการบริหารจัดการ (2) ปัจจัยทางกายภาพ ได้แก่ สภาพพื้นที่ สภาพภูมิอากาศ (อุณหภูมิ ความชื้น ปริมาณฝน) และ (3) ปัจจัยทางชีวภาพ ได้แก่ เกษตรกร กิจกรรมอื่นของครัวเรือน ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันและเป็นส่วนสำคัญในการผลิต และการจัดการสวนยางให้สามารถดำรงอยู่ได้ ดังแสดงรายละเอียดในภาพที่ 5



ภาพที่ 5 ระบบการทำสวนยางในภาคใต้ปัจจุบัน  
ที่มา: Somboonsuke *et al.*, 2002



#### 4) แนวคิดระบบฟาร์มครัวเรือน

ระบบฟาร์มครัวเรือน (farm household) เน้นที่กิจกรรมการผลิตครัวเรือน เกษตรกรเป็นหลัก ซึ่งจะพิจารณากิจกรรมทั้งหมดของฟาร์มที่มีอยู่จะไม่มองเพียงกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่ง แต่จะมองกิจกรรมทั้งหมดของฟาร์มเป็นระบบ ทั้งในด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งทุกปัจจัยจะเกี่ยวข้องเชื่อมโยง และมีผลกระทบต่อกัน การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบอื่น ๆ ของระบบ ตลอดจนส่งผลกระทบต่อระบบฟาร์มครัวเรือน ในการทำฟาร์มระดับครัวเรือน เกษตรกร จะทำกิจกรรมการเกษตรร่วมกัน เช่น การปลูกพืชร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ ขั้นตอนการผลิตไม่ซับซ้อน มีการใช้ผลผลิต ผลพลอยได้ และปัจจัยการผลิตแบบผสมผสานและเอื้อประโยชน์ต่อกัน เช่น มูลสัตว์ ใช้ทำเป็นปุ๋ย เศษพืชใช้เป็นอาหารสัตว์ ตลอดจนการใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นวัสดุเชื้อเพลิง เช่น ถ่าน ฟืน หรือสร้างสิ่งปลูกสร้างสำหรับใช้ประโยชน์ในครัวเรือนเกษตรกร โดยทั่วไปครัวเรือนเกษตรกรจะแสวงหาทางเลือกที่ดีกว่าในการผลิต เพื่อให้ระบบการทำฟาร์มของตน สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนแต่ก็จะมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรทำให้เกษตรกรไม่สามารถปรับเปลี่ยน หรือมีทางเลือกในการทำฟาร์มได้ตามที่ต้องการได้ (Trebuil *et al.*, 2535)

ปัจจุบันระบบการทำฟาร์มของครัวเรือนเกษตรกรในแถบเอเชีย มีวัตถุประสงค์ ในการทำฟาร์มเพื่อยังชีพและเป็นรายได้ของครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นระบบการทำฟาร์มขนาดเล็ก และอาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติและใช้แรงงานภายในครัวเรือนเป็นหลัก ซึ่งเน้นการผลิตข้าว และข้าวสาลี และมีการผลิตพืชชนิดอื่นๆ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง รวมถึงการเลี้ยงสัตว์ (Devendra and Thomas, 2002) โดยจะมุ่งเน้นการผลิตพืชเชิงเดี่ยวตามกระแสความนิยม ซึ่งต้องใช้เงินลงทุนสูง ใช้ปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและแมลงอย่างเข้มข้น ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรมีความเสี่ยงสูงจากความแปรปรวนของสภาพดิน ฟ้า อากาศ รวมถึงราคา ผลผลิต เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมหนึ่ง จะส่งผลกระทบต่อกิจกรรมอื่น ๆ ในระบบ การทำฟาร์มเช่นกัน การเปลี่ยนแปลงในแต่ละกิจกรรมจะมีปัจจัยหลายประการเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ปัจจัยกายภาพและชีวภาพ ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก ดังนั้นระบบฟาร์มครัวเรือนเกษตรกร จึงต้องเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจทั้งในระยะสั้นและในระยะยาวอยู่เสมอ เนื่องจาก จะต้องปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้การทำฟาร์มบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของฟาร์ม เพราะในปัจจุบันสภาพแวดล้อม ทั้งทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวข้องกับระบบฟาร์มครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอตามการพัฒนาของประเทศ (สมยศ ทุ่งหว้า, 2541)

## 2.5 เขตนิเวศน์เกษตร การจำแนกระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา

### (1) เขตนิเวศน์เกษตร

ปัจจัยทางนิเวศน์เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการทำการเกษตร การจำแนกเขตนิเวศน์เกษตรหรือการวิเคราะห์ระบบนิเวศน์ เป็นการวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพ ชีวภาพ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อจำแนกสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของพื้นที่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันไว้เป็นหน่วยเดียวกัน เรียกว่า การแบ่งโซนหรือนิเวศน์เกษตร (agroecological zonation) (2) เพื่อแสดงให้เห็นโครงสร้างพื้นฐานที่มีผลต่อการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของประชากร (3) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัดของแต่ละเขตนิเวศน์เกษตรในด้านการปฏิบัติทางการเกษตรของเกษตรกร (สมยศ พุ่มหว่า, 2551) เนื่องจากในภาคใต้ของประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำขนาดเล็ก พื้นที่ต้นน้ำมักเป็นภูเขา พื้นที่กลางน้ำคือพื้นที่ตอนกลางเริ่มตั้งแต่ตีนเขาลงมา และพื้นที่ท้ายน้ำมักเป็นทะเล การแบ่งเขตนิเวศน์พื้นที่ราบลุ่มไม่มีหลักเกณฑ์ในการแบ่งที่ชัดเจน เนื่องจากลักษณะพื้นที่แต่ละแห่งมีความแตกต่างกันในทุก ๆ ด้าน กล่าวคือ ทางด้านกายภาพ มีความแตกต่างกันในด้านขนาดพื้นที่ ระดับความสูงต่ำจากระดับน้ำทะเล ความลาดชัน ลักษณะดิน เป็นต้น ทางด้านชีวภาพก็มีความแตกต่างกัน ได้แก่ ชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ รวมถึงความแตกต่างทางด้านชุมชนอีกด้วยอย่างไรก็ตาม มีการจำแนกที่สูง ที่ดอน และที่ราบ โดยใช้ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลและความลาดชันเป็นเกณฑ์ในการจำแนกเขตพื้นที่ (เกษม จันท์แก้ว 2539 อ้างถึง กรมพัฒนาที่ดิน) ได้จำแนกเขตพื้นที่เป็น 3 ส่วนคือ

-พื้นที่สูง มีความสูงจากระดับน้ำทะเลมากกว่า 500 เมตร และมีความลาดชันมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์

-พื้นที่ดอน มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล 400-500 เมตร มีความลาดชันน้อยกว่า 45 เปอร์เซ็นต์

-พื้นที่ราบลุ่ม มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล น้อยกว่า 400 เมตร และมีความลาดชันไม่เกิน 16 เปอร์เซ็นต์

การกำหนดระดับพื้นที่ลุ่มน้ำ หมายถึง การจำแนกแบ่งเขตพื้นที่ลุ่มน้ำตามคุณภาพของดินต่อสมรรถนะการพังทลาย และความเปราะบางทางสิ่งแวดล้อม ตามความสูง ความลาดชัน ลักษณะดินของพื้นที่ เป็นต้น โดยการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน (เกษม จันท์แก้ว, 2539)

พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 หมายถึง พื้นที่สูงหรือตอนบนของลุ่มน้ำ ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขา ประกอบไปด้วย หุบเขา หน้าผา ยอดเขาแหลมและร่องน้ำมาก ส่วนใหญ่ปกคลุมด้วยป่า ส่วนใหญ่มีความลาดชันเฉลี่ยประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ ลักษณะทางธรณีวิทยาที่ง่ายต่อการพังทลาย

พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 2 หมายถึง พื้นที่ภายในลุ่มน้ำที่ควรสงวนไว้เป็นต้นน้ำลำธารระดับรองลงมา เป็นพื้นที่ภูเขาที่มีลักษณะมน มีความลาดชันเฉลี่ยระหว่าง 30-35 เปอร์เซ็นต์

ส่วนใหญ่เป็นป่าเต็งรังและป่าเบญจพรรณ ลักษณะทางธรณีวิทยาประกอบไปด้วยหิน ซึ่งง่ายต่อการชะล้างพังทลาย ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง

พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 3 หมายถึง พื้นที่ภายในลุ่มน้ำซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งกิจกรรมทำไม้ เหมืองแร่ และปลูกไม้ผลยืนต้น โดยส่วนใหญ่เป็นที่ดอน และลาดเนินเขา มีความลาดชันเฉลี่ยระหว่าง 25-35 เปอร์เซ็นต์ ลักษณะทางธรณีประกอบด้วยหินหรือตะกอนที่ทับถมทำให้ยากต่อการชะล้างพังทลาย

พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 4 หมายถึง พื้นที่ภายในลุ่มน้ำที่สภาพป่าถูกถางใช้ทำประโยชน์เพื่อปลูกพืชไร่ เป็นเนินเขาที่มีความลาดชันโดยเฉลี่ยระหว่าง 6-25 เปอร์เซ็นต์ ความอุดมสมบูรณ์ของดินค่อนข้างสูง

พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 5 หมายถึง พื้นที่ภายในลุ่มน้ำเป็นที่ราบหรือลุ่ม หรือเนินลาดเอียงเล็กน้อย พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ทำการเกษตร โดยเฉพาะการทำนา มีความลาดชันเฉลี่ยต่ำกว่า 5 เปอร์เซ็นต์ ลักษณะทางธรณีเป็นพวกดินตะกอนดินลี้กถึงลี้กมาก ความอุดมสมบูรณ์ของดินสูง

ซึ่งจากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น Somboonsuke *et al.*, (2002) สามารถจำแนกระบบการทำสวนยางพาราตามเขตนิเวศน์ยางพาราในภาคใต้ ดังนี้

1) เขตนิเวศน์ที่ราบ ซึ่งเป็นการปลูกยางพาราในพื้นที่ราบน้ำท่วมถึง และที่ราบน้ำท่วมไม่ถึงในฤดูฝน โดยทั่วไปการปลูกยางพาราในเขตนิเวศน์นี้ เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนจากระบบการเกษตรอื่นๆ มาสู่ระบบการทำสวนยางพารา เช่น การปรับเปลี่ยนระบบการทำนาสู่ระบบการทำสวนยาง อันเนื่องมาจากการเสื่อมโทรมของดิน ปัจจัยการผลิตในการทำนาสูงขึ้น ระบบชลประทานเข้าไปไม่ถึงในขณะที่ยาฆ่าแมลงไม่แน่นอน เกษตรกรเกิดความไม่มั่นใจในอาชีพการทำนา เกษตรกรเหล่านี้จึงพยายามปรับเปลี่ยนระบบการผลิตที่เหมาะสมของตนเองเป็นการทำสวนยางพารา

2) เขตนิเวศน์ที่สูงน้ำท่วมไม่ถึงในฤดูฝนโดยทั่วไปในเขตนี้ระบบนิเวศน์ยางพารา มีความหลากหลายทางชีวภาพมาก หรือเป็นระบบวนเกษตรที่มีกิจกรรมหลากหลายควบคู่ไปกับการทำสวนยางพาราในพื้นที่เดียวกัน เป็นเขตที่สูงกว่าเขตนิเวศน์ที่ราบเล็กน้อยหรือบริเวณควนเขา พบว่าเป็นพื้นที่ป่าที่ถูกทดแทนด้วยยางพารา ในเขตนิเวศน์นี้ไม่มีการจัดการที่เกี่ยวกับแหล่งน้ำ นอกจากการไถพื้นที่เพื่อป้องกันการชะล้างของดินบางส่วน แต่ไม่ได้ทำกันชนโดยทั่วไปในพื้นที่ส่วนใหญ่ โดยทั่วไปเขตนิเวศน์ที่สูงน้ำท่วมไม่ถึงแบ่งได้ 3 แบบ

2.1) เขตนิเวศน์ยางพาราอายุมาก โดยมากอายุของยางพารามากกว่า 30 ปีขึ้นไป ซึ่งปัจจุบันไม่ค่อยพบมากนัก มีลักษณะของป่ายาง การปลูกไม่ค่อยเป็นแถวเป็นแนว พันธุ์ยางพาราเป็นพันธุ์เก่าที่ไม่ได้รับการปรับปรุง ให้ผลผลิตต่ำ

2.2) เขตนิเวศน์ยางพาราพันธุ์ใหม่ที่ยังไม่สามารถกรีดยางได้ เป็นเขตที่มีความหลากหลายในระบบนิเวศน์ยางพารามากขึ้น เช่น มีการปลูกพืชแซม พืชคลุม และ

การทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่หลากหลายควบคู่ไปกับการทำสวนยางด้วย เช่น การเลี้ยงสัตว์ การทำนา การปลูกพืชผักสวนครัวผสมผสาน เป็นต้น เป็นเขตปลูกยางพาราพันธุ์ใหม่ที่ให้ผลผลิตสูงทดแทนยางพาราพันธุ์เก่า โดยได้รับการสงเคราะห์ทั้งเงินและปัจจัยการผลิตจากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง กล่าวได้ว่าเป็นเขต “นิเวศน์ยางพาราทันสมัย” คือ มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเพิ่มผลผลิตยางพารามากขึ้น ทั้งที่เป็นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม

2.3) เขตนิเวศน์ยางพาราพันธุ์ใหม่ที่สามารถเปิดกรีดได้แล้ว โดยทั่วไปเรียกสวนยางพาราที่ผ่านการสงเคราะห์สวนยางที่ให้ผลผลิตแล้ว อายุตั้งแต่ 6 ปี ขึ้นไป ระบบนิเวศน์ยางพาราในเขตนี้จะมีความหลากหลายไม่มากนัก การปฏิบัติหรือการจัดการแตกต่างกันไปตามรูปแบบการปลูกยางพาราและการผสมผสานของกิจกรรมต่าง ๆ

(3) เขตนิเวศน์ที่สูงหรือเขาสูง เป็นเขตที่มีความสูงพื้นที่เฉลี่ย 40-100 เมตร ความลาดชันประมาณ 16-30% เป็นพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย โดยการเข้าแทนที่ของยางพารา ปัญหาที่พบ คือ การชะล้างหน้าดินมีสูง ซึ่งส่วนใหญ่มีการปลูกยางพาราลูก้าเข้าไปในเขตป่าสงวน เขตนิเวศน์นี้มีกบในแนวเขาทางตะวันตกและบริเวณที่สูงพบว่าเกษตรกรมีการปลูกยางพาราในพื้นที่ป่าสงวนมาก

## (2) การจำแนกระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา

ในอดีตการทำสวนยางพาราของเกษตรกรมีวัตถุประสงค์เพื่อการยังชีพตอบสนองความต้องการของครัวเรือนเป็นสำคัญจึงพบเห็นลักษณะการทำสวนยางพาราแบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นหลักเมื่อสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงทำให้เกษตรกรต้องปรับตัว เพื่อให้อยู่รอดส่งผลให้เกิด การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำสวนยางที่เน้นการยังชีพมาเป็นการผลิตเพื่อการค้าเป็นหลัก และได้เพิ่มกิจกรรมอื่นๆ ในการทำสวนยางพารามากขึ้น เพื่อเพิ่มรายได้ ส่งผลให้ในปัจจุบันครัวเรือนเกษตรกรมีการทำฟาร์มสวนยางพาราลากหลายรูปแบบมากขึ้น อย่างเช่น ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราที่มีการปลูกพืชแซม ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราที่มีการเลี้ยงสัตว์ร่วม และระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราแบบวนเกษตร เป็นต้น เช่นเดียวกับการทำฟาร์มสวนยางพาราในประเทศอินโดนีเซียที่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่ไม่ได้ทำกิจกรรมทางการเกษตรเพียงกิจกรรมเดียว แต่จะมีการทำฟาร์มสวนยางพาราที่มีพืชชนิดอื่นร่วม ไม่ว่าจะเป็นพืชอายุสั้น ไม้ป่า ไม้ผล เป็นต้น (Wibawa *et al.*, 2006) ดังนั้นสามารถประมวลได้ว่า (Somboonsuke *et al.*, 2002) ได้จำแนกรูปแบบการทำสวนยางพาราขนาดเล็กในภาคใต้ที่พบได้ในปัจจุบันโดยอาศัยเกณฑ์การจำแนก (1) ประเภทกิจกรรมการผลิตของครัวเรือน (farm house activity) (2) ระบบนิเวศเกษตร (agroecozone) และ(3) สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม(social-economics) ออกเป็น 6 รูปแบบ ดังนี้ (1) ระบบการทำสวนยางเชิงเดี่ยว (ร้อยละ 21.1) (2) ระบบการทำสวนยางร่วมกับการปลูกพืชแซม (ร้อยละ 26.4) (3) ระบบการทำสวนยางร่วมกับการทำนา (ร้อยละ 33.7) (4) ระบบการทำสวนยางร่วมกับการปลูกไม้ผล (ร้อยละ 11.1) (5) ระบบการทำสวนยางร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 1.9) และ (6) ระบบการทำสวนยางร่วมกับกิจกรรมเกษตรผสมผสาน (ร้อยละ 5.8) นอกจากนี้ จรวย เพชรรัตน์ และรัตนดา ต้นสกุล (2532) สามารถจำแนกระบบการทำสวนยางพารา

ของเกษตรกรบ้านคลองแก้ว ตำบลเขาพระ อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ออกเป็นระบบย่อย ๆ ได้ 4 ระบบ คือ 1) ยางพาราเชิงเดี่ยว 2) ยางพาราร่วมกับการทำนา 3) ยางพาราคู่กับการทำสวนผลไม้ และ 4) ยางพาราร่วมกับการทำนาและสวนไม้ผล

(รจเรช หนูสังข์, 2548) ได้กำหนดเกณฑ์การจำแนกระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรไว้ดังนี้ (1) เกณฑ์จำแนกตามประเภทการลงทุน ได้แก่ สวนยางพาราเพื่อการค้า และสวนยางพาราเพื่อการบริโภคหรือยังชีพของครัวเรือน (2) เกณฑ์จำแนกที่อาศัยศักยภาพ ความสามารถของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในการจัดการเวลา (3) เกณฑ์จำแนกที่อาศัยกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกับการทำสวนยางพารา เช่น การปลูกยางพาราร่วมกับไม้ผล การปลูกยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

(รจเรช หนูสังข์, 2548) ได้จำแนกประเภทของระบบการทำสวนยางพาราในประเทศไทยออกเป็น 4 ประเภทคือ (1) ระบบการปลูกยางพาราที่มีการปลูกพืชแซม ได้แก่ ปลูกสับปะรดแซมในสวนยางพารา ข้าวโพดหวานแซมในสวนยางพารา มันสำปะหลังแซมในสวนยางพารา และข้าวแซมในสวนยางพารา เป็นต้น (2) ระบบการปลูกยางพาราที่มีการปลูกพืชคลุม เพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน (3) ระบบการปลูกยางพาราร่วมกับไม้ดอกและ (4) ระบบปลูกยางพาราที่มีการปลูกพืชร่วมยาง ได้แก่ ยางพาราร่วมกับไม้ผล ยางพาราร่วมกับหวาย เป็นต้น

จากการจำแนกรูปแบบของการปลูกพืชร่วมยางและสวนยางพาราของเกษตรกรในภาคใต้ เมื่อปี พ.ศ. 2537 โดย อยุทธ์ นิสสภา และคณะ (2537) ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 11 จังหวัด เช่น สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง สตูล พังงา กระบี่ สงขลา ยะลา ปัตตานีและนราธิวาส สามารถจำแนกลักษณะการปลูกพืชร่วม ออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้ คือ

1) รูปแบบป่ายางชุมชน ป่ายางชุมชนอยู่ในเขตต้นน้ำลำธารติดกับป่าสงวนและปลูกต้นยางล้อมรอบป่าอนุรักษ์ ชาวบ้านสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ เช่น หาของป่า สมุนไพร ตีผึ้ง เป็นต้น ลักษณะของป่ายางชุมชนจะมีพืชหลากหลายชนิด โดยมียางพาราเป็นพืชหลัก พืชที่ปลูกร่วมในแปลงยางพารา ได้แก่ สะตอ เหยียง พะยอม ขนุน จำปาตะ ไม้ไผ่ตง เป็นต้น ซึ่งเป็นพืชที่มีทรงพุ่มสูง ส่วนไม้ทรงพุ่ม ปานกลาง ได้แก่ เงาะ มะเดื่อ ข้าว เนียง เป็นต้น และไม้ระดับล่าง ได้แก่ สับปะรด ดาหลา ปุด ผักกูด เป็นต้น

2) รูปแบบป่ายางดั้งเดิม เป็นการทำสวนผสมผสานปลูกร่วมกับยางพันธุ์เก่า Tjir 1 โดยที่ชาวบ้านทางภาคใต้เรียกสวนชนิดนี้ว่า “สวนสมรม” ซึ่งเป็นสวนที่อยู่ใกล้บ้านมีการปลูกพืชผสมผสานหลายชนิดเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก พืชที่ปลูก ได้แก่ สะตอ หมาก มะพร้าว รางจืด หลุมพี ผักกูด ผักหวาน ใต้อ้อย รังผึ้ง ดอกตี่ เปราะ ชิง ไพร เป็นต้น การทำสวนยางในลักษณะนี้ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตัวเองสูง

3) รูปแบบสวนยางเศรษฐกิจ สวนแบบนี้เกิดขึ้นเนื่องจากประสบกับปัญหาราคายางพาราตกต่ำและได้สังเกตเห็นว่าพื้นที่ในการปลูกยางมีพื้นที่ระหว่างร่องยางกว้างพอที่จะปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นร่วมในแปลงยางพารา เพื่อเสริมรายได้อีกทางหนึ่งและสวนยางในรูปแบบนี้มักเป็นพื้นที่ที่ปลูกยางพันธุ์ใหม่ทดแทนยางพันธุ์ดั้งเดิมมาแล้วอย่างน้อย 1 รุ่น พืชที่นิยมปลูกร่วมในแปลง

ยางพาราจะเป็นไม้ผลที่ขึ้นได้ร่มเงายางพารา เนื่องจากเป็นพืชที่มีตลาดรองรับ อาทิเช่น มังคุด ลองกอง จำปาตะ ระกำ หวาย เป็นต้น

4) สวนยางเชิงเดี่ยว การทำสวนยางพาราแบบนี้สามารถพบเห็นได้ทั่วไป ในภาคใต้ เป็นสวนยางที่มียางพาราเป็นพืชหลักอย่างเดียวยังทั้งในแง่ของชนิดพืชและรายได้ พันธุ์ยางที่ใช้จะเป็นยางพันธุ์ RRIM600 BPM24 สงขลา36 เป็นต้น ซึ่งเป็นพันธุ์ที่ได้รับคำแนะนำจากสถาบันที่เกี่ยวกับยางพาราในภาคใต้

## 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพ

วรเทพ (2558) ได้กล่าวว่าราคายางพาราในปัจจุบันตกต่ำเพราะเนื่องมาจาก เกษตรกรจึงหันมาปลูกยางพารามากเกินไป จากแรงจูงในช่วงที่ยางพารามีราคากิโลกรัมละ 200 บาท ทำให้เกิดปัญหายางพาราล้นตลาดจนเกินจำนวน อุปสงค์ (demand) กับ อุปทาน (supply) จนทำให้ ราคายางพารามีราคาปรับตัวลงถึงแม้ว่าในปัจจุบันรัฐบาล (รัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา) มีนโยบายแก้ปัญหาราคายางตัวอย่างมาตรการ ชุดที่ 1 ที่ออกมาวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2557 มีการให้งบประมาณเกษตรกรไปซื้อ และรวบรวมยาง ให้กับสนับสนุน การซื้ออุปกรณ์ ในการแปรรูปยาง 15,000 ล้านบาท ซึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหาระยะยาวได้ 5 ถึง 10 ปี ส่วน มาตรการอื่นๆ ที่ออกมาเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม โดยการให้เกษตรกรรวบรวมยางให้ คณะกรรมการนโยบายน้ำยางธรรมชาติ (กนย.) แล้ว กนย. อนุมัติให้สถาบันสหกรณ์ไปรวบรวมยาง แฉ่นเพื่ออัดเป็นก้อนขายให้องค์การสวนยาง (อ.ส.ย.) นอกจากนี้ยังมอบงบประมาณ 10,000 ล้านบาท ให้ผู้ประกอบการน้ำยางชั้น ไปซื้อน้ำยางสด เพื่ออุดหนุน ชีพพลายส่วนเกินของตลาด อันนี้ เป็นมาตรการที่ช่วยแก้ปัญหาในระยะสั้น อย่างนโยบายเรื่อง “กองทุนมูลภัณฑ์กันชน” หรือ บัฟเฟอร์ฟันด์ (Buffer Fund) ที่ภาครัฐเข้าไปซื้อยางพาราล่วงหน้า ทำให้ยางมีการหมุนเวียนได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามวิธีการแก้ปัญหาที่สามารถใช้แก้ปัญหาได้อีกทางหนึ่งคือการที่เกษตรกร เพิ่มความหลากหลายให้กับสวนยางพารา โดยการแบ่งตามระบบการปลูกพืชสามารถจำแนก ได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

1) การปลูกพืชชนิดเดียวหรือการปลูกพืชเชิงเดี่ยว (mono cropping, sole cropping, solid planting) หรือ monoculture) หมายถึงการปลูกพืชชนิดเดียวในอัตราปลูกปกติ โดยไม่มีพืชอื่นแซมเป็นการปลูกพืชชนิดเดียวกันหลายครั้งต่อเนื่องกันในพื้นที่หนึ่งผลผลิตที่ได้จะมาจากพืชชนิดใดชนิดหนึ่งที่ปลูกในแต่ละรอบ การปลูกพืชเดียวนิยมปลูกมากในเชิงพาณิชย์ เนื่องจากสะดวกในการจัดการบำรุงรักษาและเก็บเกี่ยวผลผลิตและใช้แรงงานน้อย (ปฏิญญา และคณะ, 2553)

2) การปลูกพืชหลายชนิด (multiple cropping) หมายถึงการปลูกพืชมากกว่า 1 ชนิดขึ้นไปในพื้นที่เดียวกันในรอบปี) ซึ่งการปลูกพืชหลายชนิดสามารถทำได้หลายวิธีได้แก่ (อัจฉรา, 2536 อ้างโดย ปฏิญญา และคณะ, 2553

2.1 การปลูกพืชตามลำดับ (sequential cropping) เป็นการปลูกพืช ตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไปในพื้นที่เดียวกันในรอบปีการปลูกพืชชนิดที่ 2 จะเริ่มเมื่อพืชชนิดแรกเก็บเกี่ยวแล้ว

ดังนั้นในระยะเวลาหนึ่งจะมีพืชเพียงชนิดเดียวเท่านั้นการปลูกพืชตามลำดับจึงคล้ายกับการปลูกพืชเดี่ยวแต่พืชที่ปลูกมีหลายชนิด

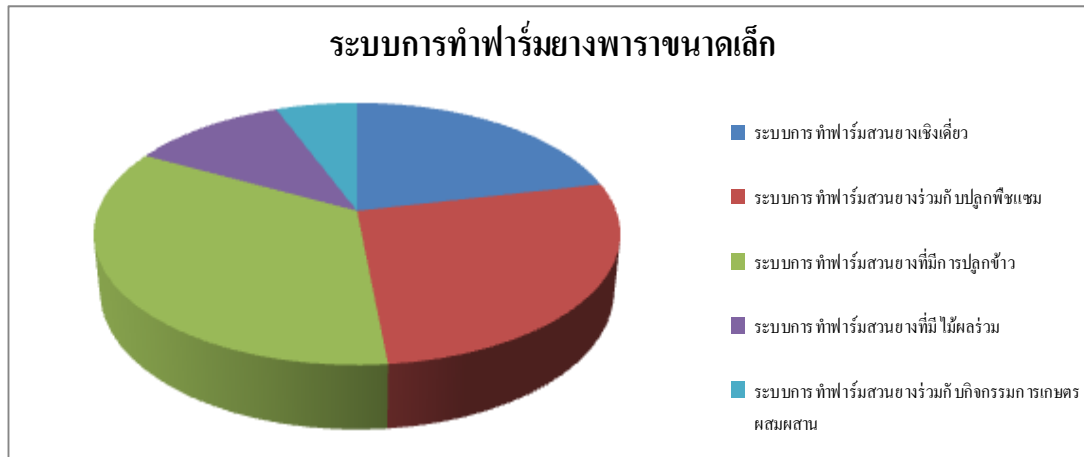
2.2 การปลูกพืชคาบเกี่ยว (relay cropping) เป็นการปลูกพืชชนิดหนึ่งในระหว่างแถวของอีกพืชหนึ่งขณะที่พืชชนิดแรกยังไม่เก็บเกี่ยวโดยปลูกพืชชนิดที่ 2 หลังจากทีพืชชนิดแรกเติบโตถึงระยะสีบพันธุ์แล้ว

2.3 การปลูกพืชร่วมการปลูกพืชแซมหรือการปลูกพืชสลับ (intercropping, mixed-cropping) เป็นการปลูกพืชสองชนิดหรือมากกว่าสองชนิดพร้อมกันในแปลงเดียวกันสามารถทำได้ทั้งการปลูกร่วมแบบเป็นแถวกับพืชทั้ง 2 ชนิดหรือมากกว่า (row intercropping) หรือชนิดหนึ่งปลูกเป็นแถวและอีกชนิดหนึ่งปลูกแทรกโดยไม่จัดแถว (mix intercropping) หรือการปลูกเป็นแถบ (strip intercropping) การปลูกพืชร่วมสามารถใช้ได้กับพืชหลากหลายชนิดพันธุ์และต่างประเภทกันตามความเหมาะสมของพื้นที่และปัจจัยแวดล้อมซึ่งส่งผลให้มีการใช้ที่ดินและแรงงานได้เต็มประสิทธิภาพการปลูกพืชร่วมมีข้อดีในแง่ของการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ปฏิญญา และคณะ., 2553)

ในอดีตการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรไทย เป็นการผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน แม้บางส่วนอาจนำไปใช้แลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่น ๆ ที่ต้องการใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันบ้างก็ตาม เกษตรกรดำรงชีพและมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย วิถีชีวิตของเกษตรกรซึ่งเป็นชาวชนบทในอดีต สามารถพึ่งพาตนเองได้ในการดำรงชีพ โดยผลิตอาหารได้เองไม่ต้องซื้อหาจากภายนอก หรือหากมีบ้างไม่มากนัก มีแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างเพื่อนบ้านใกล้เคียงหรือชุมชนเดียวกัน มีความรู้จักกันในชุมชนที่อยู่อาศัย มีความอบอุ่นในชีวิตครอบครัวซึ่งอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกันโดยตรงหรือเกี่ยวดองกันทางใดทางหนึ่ง มีความสามัคคีในครอบครัวและในชุมชน ต่อมาภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญของบ้านเมืองอันเป็นผลมาจากการพัฒนาแนวใหม่ไปสู่ความทันสมัย เงินได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตความเป็นอยู่มากขึ้น การดำรงชีพมีความสะดวกสบายมากขึ้นตามความเจริญทางด้านวัตถุ ได้รับการอำนวยความสะดวกจากภาครัฐทั้งในการประกอบอาชีพ เช่น การสร้างคูคลองส่งน้ำ การสร้างถนนหนทางในการสัญจรไปมา มีการผลิตกระแสไฟฟ้าและส่งกระจายไปยังพื้นที่ชนบทมากขึ้นเรื่อย ๆ ชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากขึ้น แนวความคิดในการทำการเกษตรก็เปลี่ยนไป มีการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตจากการผลิตเพียงเพื่อการดำรงชีพ มาสู่การผลิตเพิ่มขึ้นจากเดิม เพื่อนำไปขายให้มีรายได้ส่วนเกินไว้ใช้จ่ายใช้สอยซื้อหาความสะดวกสบายเพิ่มขึ้น (สุวินัย รันดาแวง, 2543)

บัญญัติ และคณะ, (2005ก) การทำฟาร์มสวนยางขนาดเล็กที่พบในปัจจุบันของภาคใต้ 6 รูปแบบ ได้แก่ (1) ระบบการทำฟาร์มสวนยางเชิงเดี่ยว(21.1%) (2) ระบบการทำฟาร์มสวนยางร่วมกับปลูกพืชแซม (26.4%) (3) ระบบการทำฟาร์มสวนยางที่มีการปลูกข้าว (33.7%) (4) ระบบการทำฟาร์มสวนยางที่มีไม้ผลร่วม (11.1%) (5) ระบบการทำฟาร์มสวนยางร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ (1.9%) และ (6) ระบบการทำฟาร์มสวนยางร่วมกับกิจกรรมการเกษตรผสมผสาน (5.8%)

ตั้งวิเคราะห์จากระบบการทำฟาร์มสวนยางขนาดเล็ก พบว่าระบบการทำสวนยางร่วมกับปลูกพืชแซม (สับปะรด) และระบบการทำสวนยางร่วมกับการปลูกไม้ผลเป็นระบบที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าเมื่อเทียบกับระบบอื่น ๆ ดังแสดงในภาพที่ 6



ภาพที่ 6 ระบบการทำฟาร์มยางพาราขนาดเล็ก  
ที่มา: บัญชา และคณะ. (2005ก)



ตารางที่ 1 ตัวอย่างการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ระบบการทำฟาร์มสวนยางขนาดเล็กกรณีศึกษาระบบยางร่วมกับการปลูกไม้ผลในพื้นที่ศึกษา

การวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์	ยางเชิงเดี่ยว	ยางกับพืชแซม(สับปะรด)	ยางกับนา	ยางกับไม้ผล (ยางร่วมกับทุเรียนมังคุดและเงาะ)	ยางกับเลี้ยงสัตว์ (ยางกับวัว)	ยางกับกิจกรรมผสมผสาน (ยางกับไม้ผลและประมง)
กำไรสุทธิ	21,236.24	87,179.34	34,731.51	71,479.18	30,903.19	132,808.11
รายได้สุทธิ	26,111.86	94,488.34	13,336.12	83,758.60	55,539.31	169,793.85
ผลตอบแทนแรงงาน	8.94	7.52	2.92	8.22	2.68	2.72
ผลตอบแทนต้นทุนคงที่	6.40	15.79	13.14	12.46	12.00	8.99
ผลตอบแทนต้นทุนผันแปร	2.06	3.90	1.19	2.41	1.30	4.26
ความสามารถทางการเงินของระบบ	15166.81	79750.63	9665.67	79665.80	16465.45	90440.06
ความสามารถในการใช้หนี้	13916.81	74950.60	8165.70	73965.45	11965.02	79440.46
อัตราผลตอบแทนในการลงทุน	119.83	113.10	110.31	171.47	121.43	186.28

ที่มา: บัญชา และคณะ. (2005ก)

แต่ในการปลูกพืชร่วมในสวนยางพารายังมีปัจจัยจากอายุของต้นยางพาราที่มีผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตจากการศึกษาของ ปฏิญญา และคณะ (2553) ได้ทำการศึกษากการปลูกยางพาราร่วมกับลองกองจากการศึกษาพบว่า การปลูกยางพาราที่อายุ 10 ปีร่วมกับลองกองจะมีผลกระทบต่อผลผลิตของน้ำยางและผลของลองกอง ดังนั้น ควรมีระบบการจัดการที่ดีเพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อผลผลิตทั้งยางพาราและลองกอง นฤมล และคณะ, (2557) ได้ทำการศึกษากการปลูกพืชร่วมกับยางพารา จำนวน 4 ชนิด ได้แก่ (1) การปลูกยางพาราอย่างเดี่ยว (ควบคุม) (2) การปลูกยางพาราร่วมกับถั่วมูคูน่า (3) การปลูกยางพาราร่วมกับกล้วยและ (4) การปลูกยางพาราร่วมกับมันสำปะหลังเก็บตัวอย่างดินก่อนปลูกและภายหลังปลูกพืชแซมยางพารา 4 และ 8 เดือนเพื่อวิเคราะห์หาคุณสมบัติทางกายภาพปริมาณธาตุอาหารพืชในดินและความอุดมสมบูรณ์ของดิน ผลการศึกษาพบว่าการปลูกพืชแซมยางพาราทั้ง 3 ชนิดไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินอินทรีย์คาร์บอนในดินและปริมาณโพแทสเซียมที่เป็นประโยชน์ในดิน เมื่อเทียบกับการปลูกยางพาราอย่างเดี่ยวแต่พบว่าปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดในทุกกระบบการปลูกพืชแซมยางพาราหลังจากปลูกพืชแซม 8 เดือนมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นและมีมากที่สุดในระบบการปลูกยางพาราร่วมกับถั่วมูคูน่า (0.296%) ในขณะที่การปลูกยางพาราร่วมกับกล้วยส่งผลให้มีปริมาณแคลเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินมากที่สุด (549.11 ppm) แต่มีปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์น้อยที่สุด (0.90 ppm) พืชแซมยางพาราทั้ง 3 ชนิดสามารถเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินในพื้นที่ปลูกยางพาราได้แต่ต้องเลือกชนิดของพืชแซมในการปลูกร่วมกับยางพาราเพื่อให้ได้ประโยชน์ทั้งในแง่ของความอุดมสมบูรณ์ของดินและการเจริญเติบโตและผลผลิตของยางพาราร่วมด้วย

การดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพาราขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ ปัจจัยที่มาเป็นตัวกำหนดถึงลักษณะการดำรงชีพความเป็นอยู่ของเกษตรกร ได้แก่ ต้นทุน ราคาผลผลิต ฤดูกาล นโยบายจากรัฐบาล และปัญหาโรคและแมลง โดยในพื้นที่ภาคใต้ส่วนใหญ่จะประสบปัญหาที่สำคัญ คือ เงินทุนปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืชระบาดเป็นปัญหาสำคัญที่พบในพื้นที่ปลูกยางพาราทางภาคใต้และปัจจัยที่มีผลต่อรายได้ครัวเรือนที่พบได้แก่การมีส่วนร่วมในองค์กรทางการเกษตรในท้องถิ่นความรู้และทักษะระดับการใช้ปัจจัยการผลิตที่เหมาะสม (ปัญญา และคณะ., 2005ข) สอดคล้องกับรายงานของ โสภณ และคณะ, (2554) พบว่า เงื่อนไขที่มีผลต่อการดำรงชีพของชุมชนและเกษตรกรมีอยู่ 8 ประการได้แก่ นโยบายรัฐกระแสทุนนิยมฤดูกาล/ ภัยธรรมชาติโรคภัยไข้เจ็บ การเปลี่ยนแปลงการอพยพการถือครองที่ดินและความผันผวนของราคาผลผลิตนอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพาราคือการสงเคราะห์การทำสวนยางพาราโดยสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) พบว่า เกษตรกรที่ทำสวนยางพาราโดยการเข้าร่วมโครงการของ (สกย.) มีคุณภาพชีวิต สังคมและความเป็นอยู่ในระดับ ปานกลางจนถึงดีมาก (พูลศักดิ์ และ ภักดี, มปป.) การดำรงชีพของเกษตรกรจะต้องมีการปรับตัวอย่างมากเพื่อให้รอดพ้นจากความอ่อนแอจากสภาพแวดล้อมทั้งเศรษฐกิจ และสังคม โดยรูปแบบการปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก ประกอบด้วย 2 ระบบย่อยที่เชื่อมโยงและสัมพันธ์กันคือ (1) ระบบการปรับตัวขององค์ประกอบในการผลิตของฟาร์ม ได้แก่ องค์ประกอบกายภาพชีวภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยมีเป้าหมายที่ความยั่งยืน

และความเข้มแข็งของเศรษฐกิจครัวเรือนเป็นสิ่งสำคัญ (2) ระบบสนับสนุนและเสนอแนะนโยบายและแผนการดำเนินงานที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการผลิตของฟาร์มเป็นระบบที่ช่วยหนุนเสริมระบบการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตลอดจนมีส่วนช่วยในกระบวนการตัดสินใจของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในการดำเนินการผลิตที่เหมาะสม อย่างไรก็ตามปัญหาทางด้านสุขภาพและอนามัยก็มีผลต่อการดำรงชีพเช่นกัน ประจักษ์ และคณะ (2547) ได้ทำการศึกษาสุขภาพอนามัยของชาวสวนยาง พบว่า ส่วนใหญ่มีอาการปวดหลัง (ร้อยละ 71.4 ) รองลงมา คือปวดกล้ามเนื้อข้อกระดูก เหนื่อยง่ายกว่าปกติ และยังคงศึกษาต่อไปในด้านจิตวิทยาสังคมพบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 32.5 มีรายได้ไม่เพียงพอมีหนี้สินร้อยละ 31.7 มีรายได้เพียงพอแต่ไม่เหลือเก็บและร้อยละ 28.6 มีรายได้เพียงพอเหลือเก็บร้อยละ 59.5 มีความพึงพอใจในการทำงาน

(อุดม ทุมโฆสิต, 2536) ศึกษาเรื่อง ลักษณะและสาเหตุของปัญหาความยากจนของครอบครัวชนบท กรณีจังหวัดสงขลา พบว่า ปัญหาความยากจนในชนบท มีลักษณะและสาเหตุ ดังนี้คือ

1) ลักษณะความยากจนในปัจจุบันของครอบครัวชนบท ในจังหวัดสงขลา สามารถวัดได้โดยดัชนีความขาดแคลนในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ

1.1 ปัจจัยความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีพ คือ (1) ภาวะความขาดแคลนอาหาร และน้ำดื่ม (2) ภาวะความขาดแคลนเครื่องนุ่งห่ม น้ำใช้ พลังงานและของใช้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพประจำวัน (3) ภาวะความขาดแคลนที่อยู่อาศัย และองค์ประกอบที่จำเป็นภายในบ้าน (4) ภาวะความขาดแคลนความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ (5) ภาวะความขาดแคลนบริการด้านสุขภาพอนามัย (6) ภาวะความขาดแคลนความมั่นคงในอาชีพ และความปลอดภัยในการทำงาน (7) มีลักษณะด้อยทางสังคมวัฒนธรรม และ

1.2 ความจำเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ คือ (1) ภาวะความขาดแคลนปัจจัยจำเป็นในการผลิตในปัจจุบัน (2) มีภาวะหนี้สินที่ก่อขึ้นจากการประกอบอาชีพ ซึ่งเมื่อปัจจัยทั้ง 2 ดังกล่าวรวมกันถือเป็นลักษณะร่วมกันของครอบครัวยากจนชนบทในจังหวัดสงขลา

2) สาเหตุของความยากจน ขึ้นอยู่กับตัวแปรหลายชนิดที่สำคัญ ดังนี้ คือ (1) พื้นฐานการศึกษาของผู้มีรายได้ในครอบครัว (2) รายได้ สุทธิจากการประกอบอาชีพในปีที่ผ่านมา (3) ความมั่งคั่งดั้งเดิมของครอบครัว (4) อายุเฉลี่ยของผู้มีรายได้ในครอบครัว (5) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต่อการดำรงชีพในรอบปี ที่ผ่านมา (6) หนี้ตกทอดมาจากปีก่อน (7) จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว (8) จำนวนพื้นที่ที่ทำกินของตนเองใน 5 ปีที่ผ่านมา (9) จำนวนสมาชิกในครอบครัวในปีที่ผ่านมา และ (10) ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในปีที่ผ่านมา

อาแว มะแส และคณะ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่องกระบวนการทันสมัยกับการปรับตัวในการดำรงชีพในชุมชนชนบท พบว่า อาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่โดดเด่นในสังคมชนบท ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิต จากรูปแบบที่ใช้เพื่อการยังชีพ (Subsistence Mode) ไปสู่การผลิตเพื่อขาย (Commercial Mode) มากขึ้น โดยรวมในชนบทได้เปลี่ยนแปลงไปสู่แนวทางบริโภคนิยม (Consumerism) ที่ผูกมัดกับรายได้ที่เป็นตัวเงินมากขึ้น ครัวเรือนในชุมชนชนบท

จึงไม่อาจพึ่งพาอาชีพการเกษตรที่ทำงานเต็มเวลาอย่างเดียวได้ ทำให้ครัวเรือนในชนบทค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนจากสภาพที่สมาชิกทุกคนในครัวเรือนช่วยกันทำงานเต็มเวลา ไปสู่การทำงานหลายกิจกรรมพร้อมๆ กันไป ซึ่งในการปรับตัวเพื่อการดำรงชีพนี้ ครัวเรือนในชนบทที่มีฐานะต่างกันมีความสามารถในการปรับตัวต่างกัน ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางทรัพยากร (Resource Profile) ที่มีจะต่างกันตามกลุ่มฐานะ โดยครอบครัวที่มีฐานะยากจนมักจะประนีประนอมสูงกว่าครัวเรือนที่มีฐานะปานกลางและฐานะค่อนข้างร่ำรวย สำหรับทรัพยากรที่สำคัญต่อการปรับตัวในชุมชนชนบทคือทรัพยากรวัตถุดิบ เช่น ที่ดิน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจในสังคมชนบทที่เกื้อกูลต่อการเพิ่มเงินทุน ซึ่งเงินทุนมีความสำคัญมากขึ้นในสังคมยุคใหม่ แต่อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรมยังมีส่วนสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์กับการสร้างความเชื่อมโยงกับทรัพยากรด้านอื่น ๆ สำหรับทรัพยากรมนุษย์นั้นนับวันจะมีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แรงงานของมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานของสมาชิกในครัวเรือน เป็นปัจจัยสำคัญต่อการยกระดับการผลิตให้มีผลตอบแทนเพียงพอต่อการดำรงชีพ ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการให้การศึกษาในระดับที่เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับอนาคตของสมาชิกในชุมชนชนบทในการปรับตัวเพื่อการดำรงชีพในบริบททางสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง ส่วนทรัพยากรสิ่งแวดล้อมซึ่งหมายถึงสิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพย์สินส่วนรวม (Common Properties) ที่มีอยู่ในชุมชนและบริเวณใกล้เคียงได้แก่ แหล่งน้ำ ที่สำหรับเลี้ยงสัตว์ และพืชผักในป่า พบว่า มีการใช้ทรัพยากรประเภทนี้อย่างจำกัดในปัจจุบัน

(เพ็ญสุตา สอนบุญ, 2539) ได้ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระบบการผลิตแบบเกษตรทางเลือกของเกษตรกรในชนบท พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงมี 2 ปัจจัยคือ (1) ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ลักษณะนิเวศของชุมชน คือ พื้นที่เพาะปลูกที่ลาดชันที่ถูกน้ำฝนชะล้างทำให้ดินขาดความสมบูรณ์ ระบบสังคมในชุมชนที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติทำให้เกษตรกรทางเลือกแพร่ไปตามสายสัมพันธ์ (2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ กระแสของการพัฒนาประเทศที่ทำให้เกิดปัญหา และแรงผลักดันให้เกษตรกรหาทางเลือกใหม่ๆ ระบบการตลาดของเกษตรกรเน้นการซื้อขายในชุมชน และการให้ศึกษานอกระบบ ซึ่งความสัมพันธ์นี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตขึ้นในชุมชน

(เยาวนุช เพ็ชรบุญศรี, 2541) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาพัฒนาชุมชนในรูปแบบของการจัดสหกรณ์นิคม ที่ชี้ให้เห็นว่าระดับการศึกษามีส่วนที่ทำให้รายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยพบว่า สมาชิกที่มีการศึกษาสูงมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากการเพาะปลูกพืชเป็นเลี้ยงสัตว์แทน ซึ่งทำให้รายได้ดีกว่าการเพาะปลูกพืช ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2541) เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของคนในเขตเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาที่สูงมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำหรือไม่มีการศึกษา

(เดโซ ไชยทัฬ, 2539) ได้ทำการศึกษาการปรับตัวของชาวนาเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ พบว่าการผลิตในไร่นาเพื่อการค้ามีลักษณะเป็นการผลิตที่ต้องใช้ทุนอย่างเข้มข้นมากขึ้นโดยที่ครัวเรือนชาวนาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีในอดีตมาจากการเข้าถึงและเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่ดิน และสามารถปรับตัวเข้าสู่ระบบการผลิตดังกล่าวได้ดี ในขณะที่ชาวนาที่ยากจนที่ไม่สามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิตและไม่สามารถปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้รายได้ต่ำลงสะท้อนให้เห็นว่าการเข้าถึงปัจจัยการผลิตมีผลต่อรายได้ซึ่งส่งผลต่อความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตในขั้นต่อไป

(นันทนา ทราบรัมย์ และ สุภาพร ใจการุณ, 2550) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการผลิต ความยากจนและสุขภาพ สำหรับเกษตรกรรายย่อยในประเทศไทย พบว่า วิธีการผลิตประกอบด้วย 4 วิธีการผลิต โดยปัจจัยและเงื่อนไขสำคัญที่พิจารณา คือ ความอุดมสมบูรณ์ ความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพึ่งตนเองด้านปัจจัยการผลิต ภูมิปัญญา และความรู้ที่ใช้ในระบบการผลิต ต้นทุนการผลิต รายได้ ความมั่นคงด้านอาหาร ประเพณีวัฒนธรรม และเครือข่ายความสัมพันธ์ โดยปัจจัยดังกล่าวส่งผลกระทบต่อวิธีการดำรงชีพ และวิธีการผลิตของเกษตรกร ซึ่งมีผลต่อการกำหนดภาวะสุขภาพ และความยากจนของเกษตรกร นอกจากนี้ ปัจจัยในระดับโครงสร้างทางสังคม เช่น ระบบเศรษฐกิจ นโยบายการเกษตร เป็นต้น ยังส่งผลกระทบต่อหรือเป็นตัวกำหนดภาวะสุขภาพ และความยากจนของเกษตรกรในแต่ละวิธีการผลิตในภาพรวม โดยสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. วิธีการผลิตที่พึ่งพาฐานทรัพยากรธรรมชาติ เกษตรกรภายใต้วิธีการผลิตนี้มีภาวะความยากจนทางเศรษฐกิจสูง เนื่องจากมีรายได้ที่เป็นตัวเงินต่ำ แต่เนื่องจากมีต้นทุนการผลิตต่ำ และมีความมั่นคงทางด้านอาหารสูง ความยากจนทางเศรษฐกิจจึงไม่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตมากนัก เพราะเกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ในหลายๆ ด้าน เกษตรกรภายใต้วิธีการผลิตนี้จึงมีสุขภาพที่ดี เนื่องจากมีพออยู่พอกินไม่ต้องดิ้นรนมากนักในการดำรงชีพ

2. วิธีการผลิตแบบเกษตรเคมีเข้มข้น เกษตรกรที่อยู่ภายใต้วิธีการผลิตแบบเกษตรเคมีเข้มข้น มีภาวะความยากจนทางเศรษฐกิจสูง เนื่องจากมีต้นทุนการผลิตสูง แต่ราคาผลผลิตมีความผันผวนขึ้นอยู่กับกลไกตลาด จึงมีความไม่แน่นอนในเรื่องรายได้ อีกทั้งมีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูง โดยเฉพาะค่าอาหาร เกษตรกรจึงมีความเสี่ยงสูงที่จะขาดทุน เนื่องจากไม่สามารถกำหนดราคาผลผลิตที่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงได้ จึงมีแนวโน้มที่จะมีภาระหนี้สินมากขึ้น วิธีการดำรงชีพ และระบบการผลิตของเกษตรกรจึงอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจการตลาด ภาวะความยากจนทางเศรษฐกิจจึงมีผลต่อภาวะความเป็นอยู่ของเกษตรกรกลุ่มนี้มาก ภายใต้วิธีการผลิตนี้เกษตรกรมีความเสี่ยงสูงที่จะมีปัญหาสุขภาพในมิติต่าง ๆ เนื่องจากมีความเครียดและวิตกกังวลเรื่องราคาผลผลิต และภาระหนี้สิน อีกทั้งมีความไม่มั่นคงด้านอาหาร และเสี่ยงที่จะได้รับสารพิษจากระบบการผลิต การไร้ซึ่งอำนาจต่อรองในราคาผลผลิตที่เป็นธรรม การเข้าไม่ถึงข้อมูลข่าวสารที่จะเป็นประโยชน์สำหรับการตัดสินใจ รวมถึงการต้องพึ่งพาระบบเศรษฐกิจทุนนิยมในระบบการผลิต และการดำรงชีพ

3. วิธีการผลิตแบบเกษตรยั่งยืน ภายใต้วิธีการผลิตแบบเกษตรยั่งยืนนั้น เกษตรกรมีภาวะความยากจนสูง หากพิจารณาจากมิติเศรษฐกิจเป็นหลัก เนื่องจากมีรายได้ที่เป็นตัวเงินต่ำ แต่ก็มีต้นทุนการผลิตไม่สูงมากนัก เนื่องจากเน้นการพึ่งพาตนเองในระบบการผลิต โดยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่เป็นหลัก และเน้นการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนมากกว่าผลิตเพื่อขายเกษตรกรจึงมีความมั่นคงด้านอาหารสูง ดังนั้นแม้ว่าเกษตรกรจะยากจน (จนทรัพย์สิน/เงินทอง) ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตเกษตรกรมากนัก เพราะเกษตรกรไม่ได้พึ่งทุนการเงินเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและในระบบการผลิต ที่สำคัญเกษตรกรสามารถปรับเปลี่ยนวิธีคิดในระบบการผลิตและการดำรงชีพได้ จึงให้ความสำคัญกับการพึ่งพาตนเองในด้านต่าง ๆ โดยเน้นการดำเนินชีวิตแบบพออยู่พอกินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรกลุ่มนี้จึงมีแนวโน้มที่จะมีสุขภาพที่ดีในด้านต่าง ๆ เนื่องจากมีวิถีการดำเนินชีวิตเรียบง่าย ไม่เคร่งเครียดหรือวิตกกังวลกับเรื่องปากท้องมากนักอีกทั้งระบบการผลิตก็มีความปลอดภัยจากสารเคมี เกษตรกรกลุ่มนี้มีความเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอก (เช่น ระบบเศรษฐกิจการตลาด, นโยบายของรัฐ) น้อยกว่าวิธีการผลิตอื่นๆ

4. วิธีการผลิตที่ปรับเปลี่ยนจากเกษตรเคมีเข้มข้นสู่เกษตรยั่งยืน สำหรับเกษตรกรในวิธีการผลิตที่ปรับเปลี่ยนจากเกษตรเคมีเข้มข้นสู่เกษตรยั่งยืนก็อยู่ในภาวะความยากจนทางเศรษฐกิจเช่นกัน เนื่องจากยังมีต้นทุนการผลิตสูง (แม้ว่าอาจมีต้นทุนด้านสารเคมีต่ำลง) ในขณะที่ราคาผลผลิตไม่แน่นอน และต้องพึ่งพิงระบบเศรษฐกิจการตลาดเป็นหลักในการดำรงชีพ อีกทั้งมีค่าใช้จ่ายด้านอาหารสูง จึงมีแนวโน้มที่จะมีภาระหนี้สินสูง ดังนั้นความยากจนทางเศรษฐกิจจึงมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกร และหากพิจารณาถึงภาวะสุขภาพของเกษตรกรกลุ่มนี้จะพบว่า สุขภาพในบางด้านมีแนวโน้มดีขึ้น เช่น สุขภาพกาย เพราะมีความเสี่ยงในการสัมผัสสารพิษในระบบการผลิตน้อยลง รวมถึงสุขภาพทางสังคม เนื่องจากมีการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ในการทำเกษตรที่ปลอดภัยกับเพื่อนบ้าน และกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ มากขึ้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชาวนาโดย มณีมัย ทองอยู่ (2546) ได้สรุปแนวทางที่ชาวนาใช้ในการดำรงชีพเพื่อสร้างความอยู่รอด ประกอบด้วย

- 1) การผลิตเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนควบคู่กับการผลิตเพื่อการค้าในเวลาเดียวกัน
- 2) การที่ชาวนาสร้างความหลากหลายทางเศรษฐกิจของครัวเรือน โดยการรวมเอาการทำงานนอกภาคการเกษตร ทั้งตัวชาวนาเองที่ว่างในช่วงหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตและรอเก็บเกี่ยวผลผลิต และบุตรหลานของชาวนาที่ศึกษาในระดับที่สูงโดยการทำงานรับจ้างต่างถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีพ
- 3) การที่ชาวนาพยายามรักษาที่ดินเพื่อการเกษตรของครัวเรือนให้คงไว้ และ
- 4) การรักษาบทบาทของครัวเรือนไว้ในฐานะที่เป็นหน่วยในการจัดสรรแรงงานและทรัพยากรที่ทำได้ และการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานทุนชุมชน คือ ทุนธรรมชาติ ทุนความรู้ และทุนทางสังคม

(Viswanathan and Shivakoti, 2007) ได้ศึกษาการนำระบบการทำสวนยางแบบผสมผสานมาใช้ในการดำรงชีพจากหลักฐานที่ได้มาโดยประสบการณ์ในการประกอบกิจกรรมของชาวอินเดีย จากการศึกษาได้พบหลักฐานอย่างชัดเจนถึงการนำระบบนี้ไปใช้ในรัฐ Kerala ที่เป็นสวนยางของเกษตรกรรายย่อย ซึ่งไม่มีความสนใจที่จะยอมรับระบบฟาร์มแบบผสมผสานที่จะนำเข้ามาใช้ แต่ในทางกลับกันกลุ่มที่ให้การยอมรับส่วนใหญ่เป็นชุมชนเผ่าพื้นเมืองที่นำไปใช้ควบคู่กับการใช้ที่ดินเพื่อเลี้ยงชีพ เมื่อได้ทำการเปรียบเทียบถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาในอนาคตจากการนำระบบฟาร์มแบบผสมผสานเข้าไปใช้ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดีที่สุดจากปัจจัยที่ถูกควบคุมโดยเศรษฐกิจ-สังคม ขนบประเพณี และข้อจำกัดในเชิงนโยบาย และยังขยายผลของการวิเคราะห์ออกไปในรูปแบบที่หลากหลาย โดยทั่วไปการค้นคว้ามักมีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ-สังคมและการเกิดขึ้นที่เป็นแบบอย่างตามขนบประเพณี ภายใต้การจัดการการพัฒนาสวนยางพาราตั้งแต่อินเดียได้รับเอกราช การศึกษาแสดงให้เห็นถึงการเตรียมองค์กร พร้อมทั้งนโยบายที่เกิดขึ้น เช่นการปลูกยางพาราเชิงเดี่ยวทำให้เกิดปัญหาหากการว่างงานที่เพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นควรมีการปรับเปลี่ยนเงื่อนไขกลับไปสู่ระบบฟาร์มแบบผสมผสานเพื่อการดำรงชีพ และการเพาะปลูกพืชชนิดอื่นๆควบคู่กันไป

(อภิญา จันทรเจริญ และบัญชา สมบูรณ์สุข, 2540) ได้ทำการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์สถานการณ์แรงงานการกรีดยางพาราและการทำยางแผ่น ของเกษตรกรชาวสวนยางในภาคใต้ พบว่า เกษตรกรที่ประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราส่วนใหญ่ใช้แรงงานจากภายนอกครัวเรือนในการกรีดยางพาราและการทำยางแผ่น โดยส่วนใหญ่เป็นแรงงานในท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่ผลิตในรูปแบบดิบชั้น 3 และ 4 ส่วนน้อยที่ผลิตน้ำยางชั้น สำหรับการเคลื่อนย้ายแรงงานของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง พบว่า (1) เพื่อไปศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ร้อยละ 31.80 และ (2) เพื่อต้องการเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน ร้อยละ 22.30 และผลกระทบในการเคลื่อนย้ายแรงงานการกรีดยาง พบว่า มีผลกระทบทั้งต่อครัวเรือนเกษตรกร และต่อชุมชนหรือท้องถิ่น โดยผลกระทบที่เกิดต่อครัวเรือน คือ ทำให้ปริมาณผลผลิตของครัวเรือนลดลง เนื่องจากขาดแคลนแรงงาน ร้อยละ 39.40 และผลกระทบที่เกิดต่อชุมชน หรือท้องถิ่น คือ ทรัพยากรมนุษย์และผลประโยชน์ของท้องถิ่นถูกดูดกลืนเข้าเมือง สำหรับแนวโน้มความต้องการแรงงานการกรีดยางพาราและการทำยางแผ่นในอนาคต พบว่าร้อยละ 62.30 ของครัวเรือนทั้งหมดต้องการแรงงานการกรีดยางพารา และทำยางแผ่นเพิ่มจากเดิมที่ครัวเรือนมีอยู่ แสดงให้เห็นว่าการขาดแคลนแรงงานการกรีดยางพาราและการทำยางแผ่นยังคงมีอยู่ต่อไป และทำให้อาชีพรับจ้างกรีดยางพาราและทำยางแผ่นยังคงเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้กับผู้ประกอบการอาชีพนี้ต่อไปในอนาคต

แววสุดา หนูไธ (2542) ได้ศึกษาเรื่องวัฒนธรรมการทำงานของชาวสวนยางพาราในตำบลทับช้าง อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานประกอบด้วย 5 ด้านหลัก คือ (1) ด้านครอบครัว เครือญาติ และชุมชน กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน (2) ด้านการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (3) ด้านเศรษฐกิจ ถูกกำหนดให้เป็นตัวกลางสำคัญในการดำรงชีพ เข้ามาเป็นตัวกระตุ้น (4) ด้านสภาพแวดล้อม

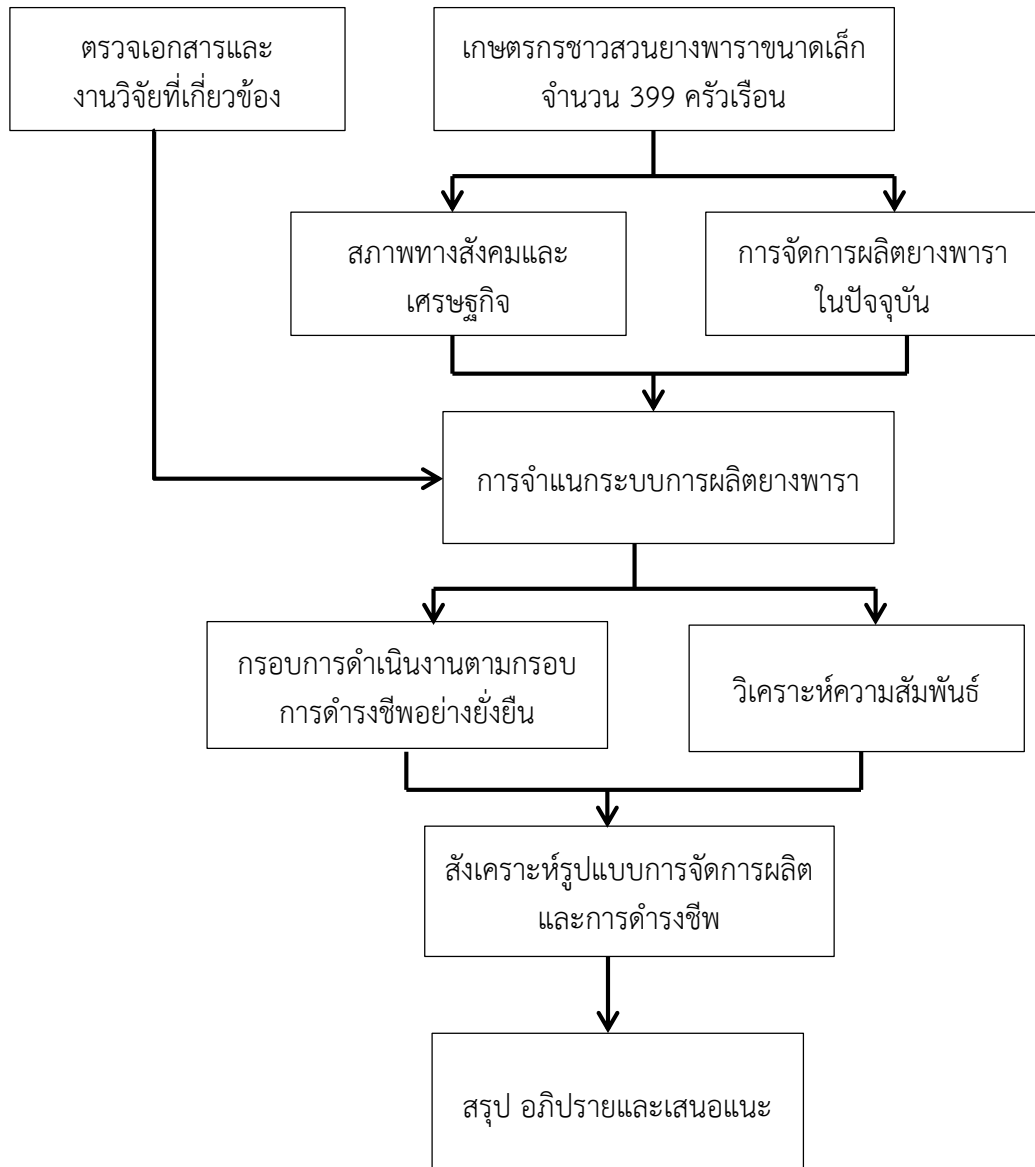
ทั้งด้านสังคมและธรรมชาติ เป็นตัวเอื้อให้เกิดวัฒนธรรมในด้านจิตวิสัย และวัตถุวิสัย และ (5) ด้านสื่อสารมวลชน เป็นตัวเสริมความรู้ ความเข้าใจวัฒนธรรมด้านวัตถุวิสัยช่วยกระตุ้นวัฒนธรรมด้านจิตวิสัยให้เกิดขึ้นกับตัวเกษตรกรชาวสวนยางพารา ซึ่งวัฒนธรรมด้านจิตวิสัย คือ คุณลักษณะด้านจิตใจ ได้แก่ ความรักงาน ความขยัน ความอดทน ความรับผิดชอบ ความสามัคคี และความประหยัดและด้านวัตถุวิสัย คือ ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะเกี่ยวกับขั้นตอน วิธีการตลอดจนการใช้เครื่องมือในการประกอบการทำสวนยางพารา วัฒนธรรมทั้งสองส่วนนี้มีความสัมพันธ์กัน มีผลต่อการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพาราทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา สุขภาพอนามัยและด้านการรับข้อมูลข่าวสาร ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว และชุมชน ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ

(วาริท วงศ์ทอง, 2008) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำสวนยางพารา ในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ช่วงปี พ.ศ. 2470 – พ.ศ. 2546 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำสวนยางพารา ลักษณะการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำสวนยางพารา และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำสวนยางพารา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำสวนยางพาราที่สำคัญ คือ ประชากรซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้น มีการศึกษาสูงขึ้น สุขภาพอนามัยดีขึ้น มีรายได้รายจ่ายสูงขึ้น และมีค่านิยมไม่ส่งเสริมให้บุตรหลานประกอบอาชีพทำสวนยางพารา แต่จะมีความต้องการที่จะให้ไปประกอบอาชีพรับราชการ ทรัพยากรธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์กลับเสื่อมลงเปลี่ยนจากการทำสวนยาง พาราแบบป่ายาง พึ่งพาธรรมชาติ ประมาณ พ.ศ. 2470 – พ.ศ.2510 ต่อมาหลังปี พ.ศ. 2510 ได้เปลี่ยนมาเป็นการทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยวที่มุ่งเน้นการค้า มีการใช้เทคโนโลยีมากขึ้นในทุกขั้นตอน การทำสวนยางพาราลักษณะการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำสวนยางพารา ประมาณปี พ.ศ. 2470 – พ.ศ. 2510 ในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มีการทำสวนยางพาราแบบป่ายางพึ่งพาธรรมชาติ มีความเชื่อเกี่ยวกับคติพื้นบ้านในเรื่องการทำสวนยางพารา เช่น เชื่อในเรื่องเจ้าที่ ฤกษ์ยาม เป็นต้น โดยอาศัยเทคโนโลยีแบบธรรมชาติ สิ่งจำเป็นพื้นฐาน พบว่า ชาวสวนยางพาราไม่มีหลักฐานการถือครองที่ดินโดยการจับจองที่ดิน พันธุ์ยางพาราจะเป็น พันธุ์พื้นเมือง อาศัยแรงงานจากสมาชิกในครอบครัว ส่วนแหล่งน้ำอาศัยน้ำฝน แหล่งน้ำตามธรรมชาติ การใช้ทุน การลงทุนที่เป็นตัวเงินยังมีน้อย มีกระบวนการทำสวนยางพาราที่พึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก ต่อมาหลังปี พ.ศ. 2510 ได้เริ่มเปลี่ยนเป็นการทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยวที่มุ่งเน้นการค้า พึ่งพาเทคโนโลยีสมัยใหม่ ในด้านความเชื่อที่เป็นคติพื้นบ้าน เช่น ความเชื่อเรื่อง เจ้าที่ ฤกษ์ยาม เป็นต้น มีน้อยลง ในด้านสิ่งจำเป็นพื้นฐาน พบว่า ชาวสวนยางพารามีหนังสือรับรองสิทธิ์ในที่ดิน มีการใช้พันธุ์ยางพาราที่ได้รับการคัดเลือกพันธุ์โดยอาศัยหลักวิชาการเพื่อสนองความต้องการของตลาด อาศัยแรงงานจากภายนอก มีการพัฒนาแหล่งน้ำ ใช้เงินทุนและอุปกรณ์สมัยใหม่ในการ ทำสวนยางพารา มีกระบวนการทำสวนยางพาราที่อาศัยเทคโนโลยีและหลักวิชาการมากขึ้นผลกระทบ จากการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำสวนยางพารา ประมาณปี พ.ศ. 2470 – 2510 ชาวสวนยางพารา ทำสวนยางพาราแบบป่ายางพึ่งพาธรรมชาติ มีลักษณะครอบครัวขยายใช้แรงงานในครอบครัว ความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกและองค์กรที่เกี่ยวข้องน้อย สภาพแวดล้อมอุดมสมบูรณ์ ต่อมาหลังปี



พ.ศ. 2510 ชาวสวนยางพาราได้เริ่มเปลี่ยนมาทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยวมุ่งเน้นการค้าพึ่งพาเทคโนโลยี มีการจ้างแรงงาน ลักษณะครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีน้อยลง ความสัมพันธ์กับบุคคลมีมากขึ้น สภาพสิ่งแวดล้อมเริ่มเสื่อมลง ชาวสวนยางพาราใช้ปุ๋ยเคมี และยาปราบศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้น และมีการขยายพื้นที่ในการทำสวนยางพาราให้พื้นที่ป่าลดน้อยลง อันส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

## 2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

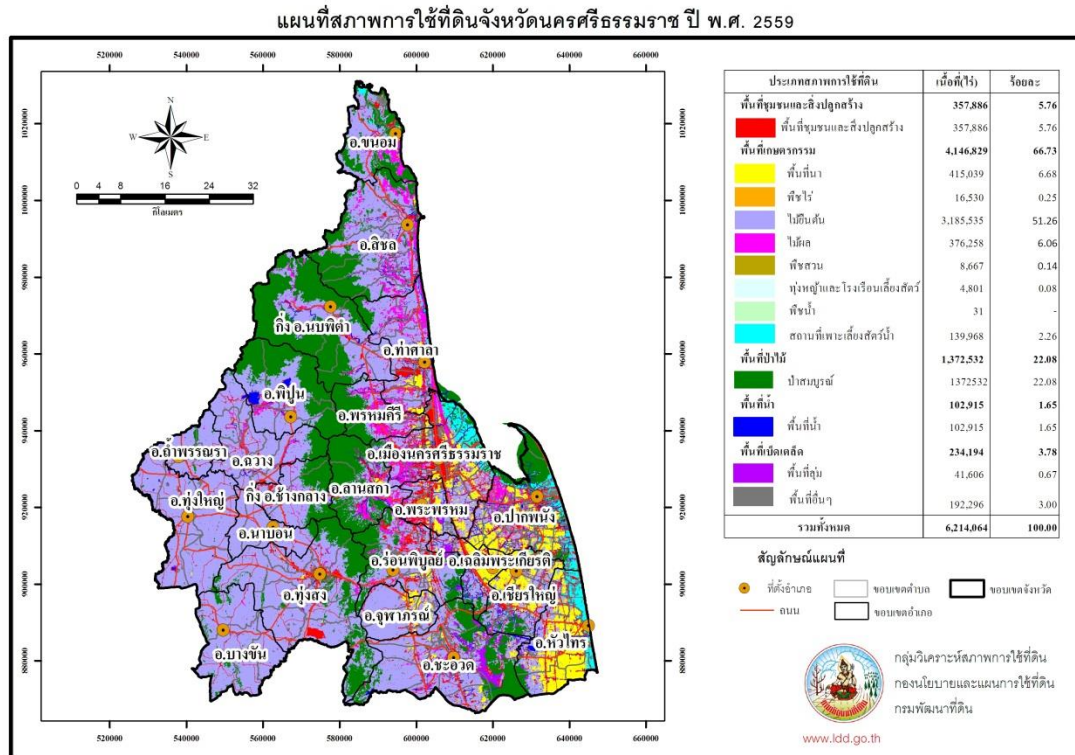


ภาพที่ 7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

## บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

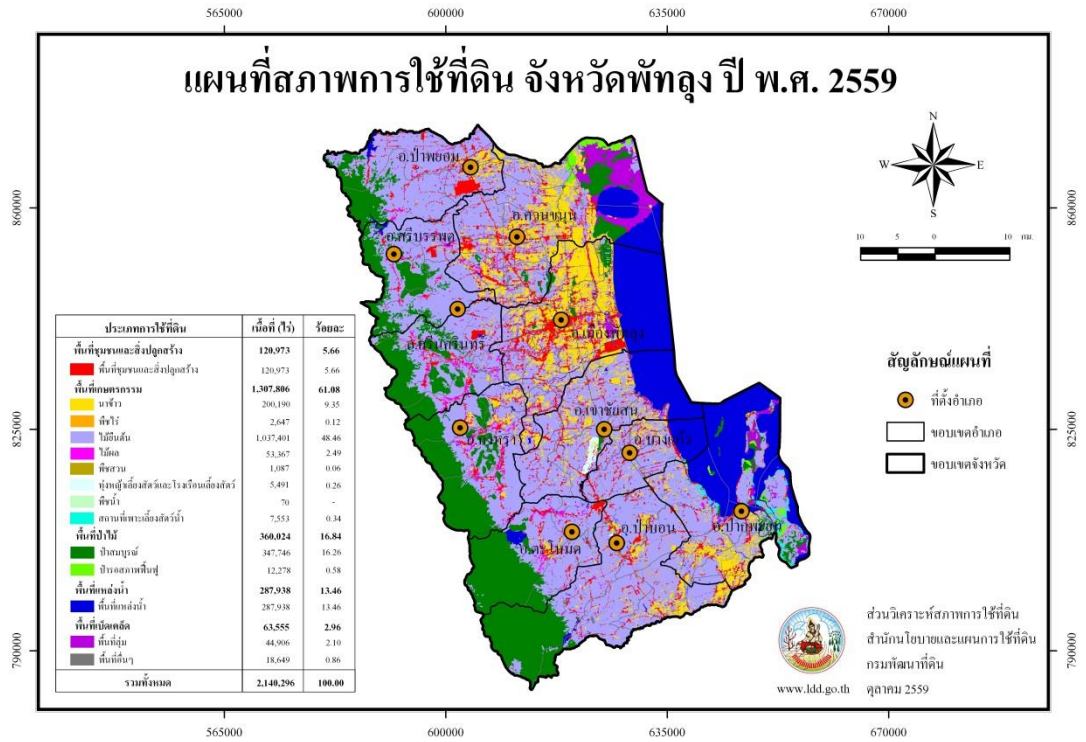
### 3.1 พื้นที่ศึกษา

ศึกษาเลือกสถานที่วิจัยครั้งนี้แบบเฉพาะเจาะจง (purposive selection) คือ อำเภอป่าบอน อำเภอตะโหมด และอำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง อำเภอร่อนพิบูลย์ และอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช และ อำเภอนาโยง อำเภอกันตัง และอำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง



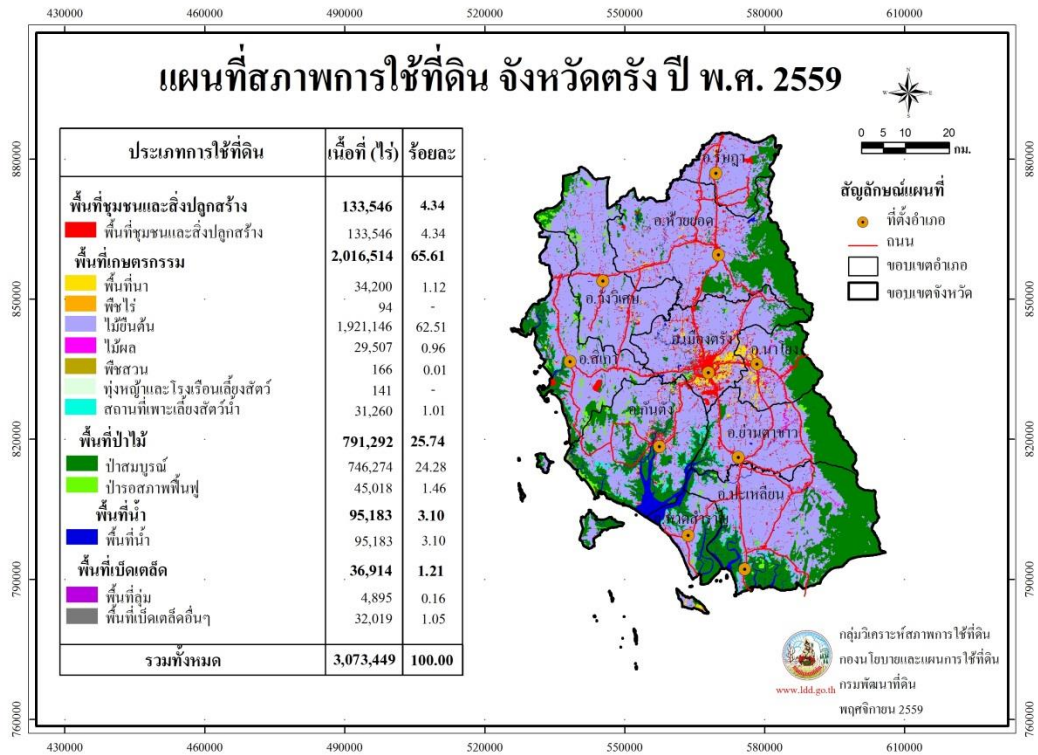
ภาพที่ 8 แผนที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่มา: กลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน, 2559



ภาพที่ 9 แผนที่จังหวัดพัทลุง

ที่มา: กลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน, 2559



ภาพที่ 10 แผนที่จังหวัดตรัง

ที่มา: กลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน, 2559

เนื่องจากการลงพื้นที่สำรวจเบื้องต้น และได้สัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่และผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีประสบการณ์ พบว่า ครุฑเรือนเกษตรกรรมในพื้นที่นี้ มีการประกอบอาชีพทำสวนยางพาราเป็นส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ในการทำสวนยางพารายาวนานกว่า 20 ปี อีกทั้งมีการทำกิจกรรมอื่นร่วมกับการทำสวนยางพาราเพื่อเสริมรายได้ในครัวเรือนภายใต้ภาวะราคายางพาราตกต่ำ และยังพบอีกว่านอกจากการทำสวนยางพาราแล้ว เกษตรกรยังมีการประกอบเกษตรกรรมอื่น ๆ ใน 3 จังหวัด เช่น การปลูกปาล์มน้ำมัน การทำนา การปลูกไม้ผล และการเลี้ยงสัตว์ แต่อย่างไรก็ตาม อาชีพการทำสวนยางพาราก็ยังเป็นอาชีพหลักของเกษตรกรทั้ง 3 จังหวัด โดยจังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ปลูกยางพารา 2,521,277 ไร่ มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน 603,836 ไร่ มีพื้นที่ปลูกไม้ผล 376,258 และมีพื้นที่ทำนา 415,039 ไร่ จังหวัดพัทลุงมีพื้นที่ปลูกยางพารา 959,805 มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน 71,355 ไร่ มีพื้นที่ปลูกไม้ผล 53,367 และมีพื้นที่ทำนา 188,834 ไร่ และจังหวัดตรัง มีพื้นที่ปลูกยางพารา 1,613,929 ไร่ มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน 304,166 ไร่ มีพื้นที่ปลูกไม้ผล 29,507 และมีพื้นที่ทำนา 17,380 ไร่

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลพื้นที่การทำสนยางพาราและข้อมูลจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็กในจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง

จังหวัด	พื้นที่สวนยางพารา (ไร่)	จำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็ก (ครัวเรือน)
นครศรีธรรมราช	2,521,277	31,998
พัทลุง	959,805	36,228
ตรัง	1,613,929	59,992
รวม	5,095,011	128,211

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดจังหวัดนครศรีธรรมราช, จังหวัดพัทลุง และจังหวัดตรัง

### 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็กที่เป็นเจ้าของพื้นที่ปลูกยางพาราโดยจากข้อมูลในตารางที่ 2 ได้เลือกประชากรจากอำเภอในแต่ละจังหวัด โดยเลือกอำเภอที่มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็กมากที่สุดโดยจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ อำเภอร่อนพิบูลย์และอำเภอลานสกา โดยมีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็ก จำนวน 31,998 ครัวเรือน จังหวัดพัทลุง ได้แก่ อำเภอป่าบอน อำเภอตะโหมด และอำเภอบางแก้ว มีจำนวน 36,221 ครัวเรือน และจังหวัดตรัง ได้แก่ อำเภอนาโยง อำเภอกันตัง และอำเภอย่านตาขาว จำนวน 59,992 ครัวเรือน ดังนั้น รวมประชากรที่ใช้ในการศึกษาจาก 8 อำเภอ ใน 3 จังหวัด รวม 128,211 ครัวเรือน และสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา โดยทำการสุ่มตัวอย่างจากจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็กที่ใช้ผลผลิตแล้วจากตารางจำนวน 399 ครัวเรือน โดยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane, (1981) ดังแสดงในตารางที่ 3

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

n = จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

N = จำนวนประชากร

e = ค่าความคาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่าง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้

กำหนดให้มีความคาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่างไม่เกิน 5% ดังนั้น e = 0.05

ผลการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างพบว่าได้จำนวน 399 ครัวเรือน จำแนกกลุ่มตัวอย่างตามจังหวัดได้ดังนี้

**ตารางที่ 3** แสดงจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็กในจังหวัดนครศรีธรรมราช  
จังหวัดพัทลุง และจังหวัดตรัง

จังหวัด	จำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็ก (ครัวเรือน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (ครัวเรือน)
นครศรีธรรมราช	31,998	101
พัทลุง	36,228	112
ตรัง	59,992	186
รวม	128,211	399

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดนครศรีธรรมราช, จังหวัดพัทลุง และจังหวัดตรัง, 2558

ผู้ศึกษาได้ทำการคำนวณกลุ่มตัวอย่างในแต่ละพื้นที่ที่ทำการศึกษาตามสูตร Taro Yamane ซึ่งจะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละพื้นที่ ดังตารางที่ 4

**ตารางที่ 4** แสดงขนาดกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็กในจังหวัดนครศรีธรรมราช  
จังหวัดพัทลุง และจังหวัดตรัง

จังหวัด/อำเภอ	จำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็ก (ครัวเรือน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (ครัวเรือน)
นครศรีธรรมราช		
อำเภอร่อนพิบูลย์	18,553	59
อำเภอลานสกา	13,445	42
พัทลุง		
อำเภอป่าบอน	16,210	50
อำเภอตะโหมด	11,016	34
อำเภอบางแก้ว	8,995	28
ตรัง		
อำเภอนาโยง	21,380	66
อำเภอกันตัง	22,040	68
อำเภอย่านตาขาว	16,572	52
รวม	128,211	399

### 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Questionnaire) ที่ใช้สัมภาษณ์เชิงปริมาณกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 399 ราย โดยแบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ซึ่งเป็นคำถามทั้งปลายปิดและปลายเปิด และคำถามอันตรภาคชั้น (Interval Scale)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลระบบการผลิต การจัดการ เทคโนโลยีการผลิต และการจัดการผลผลิต ซึ่งเป็นคำถามปลายปิดเป็นส่วนใหญ่ และคำถามอันตรภาคชั้น (Interval Scale)

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ซึ่งเป็นคำถามปลายปิดเป็นส่วนใหญ่ และคำถามอันตรภาคชั้น (Interval Scale)

ตอนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัญหา ข้อจำกัด ข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาการจัดการผลิตและการดำรงชีพในอนาคตของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ซึ่งเป็นคำถามทั้งปลายปิดและปลายเปิด

### 3.4 การวัดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการวัดเครื่องมือ ทำการวัดเครื่องมือโดยการวัดความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์ (Validity) โดยใช้ IOC ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ทำการประเมินข้อคำถามแล้วนำมาแก้ไขเสร็จแล้วนำมาหาความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ (Reliability) โดยทดสอบในข้อคำถามที่ทำเป็นอันตรภาคชั้น (Scale) ด้วยสถิติหาความเชื่อมั่น (Cronbach's alpha) โดยกำหนดค่าสหสัมพันธ์ความเชื่อมั่นอัลฟาต้องไม่น้อยกว่า 70% จึงถือว่าข้อคำถามดังกล่าวสามารถใช้ได้ในงานวิจัย

### 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการโดยการลงพื้นที่และเดินในชุมชนทุกตำบลในอำเภอเป้าหมาย จนครบตามจำนวน โดยใช้เวลาในการเก็บข้อมูลประมาณ 2 เดือน

### 3.6 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ซึ่งสถิติที่ใช้ได้แก่

1. สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. สถิติอ้างอิง ได้แก่ ค่าสหสัมพันธ์แบบ Pearson Moment Correlation และสถิติ Chi-Square



## บทที่ 4

### ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรชาวสวนยางพาราใน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 101 ครัวเรือน จังหวัดพัทลุง จำนวน 112 ครัวเรือน และจังหวัดตรังจำนวน 186 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 399 ครัวเรือน เพื่อศึกษาระบบเกษตร การจัดการผลิต และการใช้เทคโนโลยีภายใต้ระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆ ของเกษตรกรสวนยางพาราขนาดเล็กในพื้นที่ศึกษา และศึกษาระบบการดำรงชีพ ความอ่อนไหว และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความอ่อนไหวของระบบการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพาราขนาดเล็กในพื้นที่ศึกษา ทำให้ทราบผลการศึกษา ดังนี้

- 4.1 ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา
- 4.2 ข้อมูลระบบการผลิต การจัดการ เทคโนโลยีการผลิตและการกระจายผลผลิต
- 4.3 ข้อมูลเกี่ยวกับการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพารา
- 4.4 ปัญหา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

#### 4.1 ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

##### 1) เพศ

พบว่ากลุ่มตัวอย่างจังหวัดนครศรีธรรมราช หัวหน้าครอบครัวเป็นเพศชาย 150 คน คิดเป็นร้อยละ 68.81 เป็นเพศหญิง 68 คน คิดเป็นร้อยละ 31.19 จังหวัดพัทลุง หัวหน้าครอบครัวเป็นเพศชาย 51 คน คิดเป็นร้อยละ 65.38 เป็นเพศหญิง 27 คน คิดเป็นร้อยละ 34.61 และจังหวัดตรัง หัวหน้าครอบครัวเป็นเพศชาย 71 คน คิดเป็นร้อยละ 68.93 และเป็นเพศหญิง 32 คน คิดเป็นร้อยละ 31.07 ในภาพรวมพบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละเฉลี่ย 67.53 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละเฉลี่ย 32.47 (ตารางที่ 5)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ซึ่งเป็นลักษณะทางสังคมไทยทั่วไป ผู้ชายจะเป็นหัวหน้าครอบครัว โดยเฉพาะในสังคมเกษตร เพศชายจะเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ และวางแผนการผลิต

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ

เพศ	นครศรีธรรมราช		พัทลุง		ตรัง		ร้อยละเฉลี่ย
	(คน)	ร้อยละ	(คน)	ร้อยละ	(คน)	ร้อยละ	
ชาย	70	68.81	73	65.38	128	68.93	67.53
หญิง	31	31.19	39	34.61	58	31.07	32.47
รวม	101	100	112	100	186	100	100

## 2) อายุ

พบว่ากลุ่มตัวอย่างจังหวัดนครศรีธรรมราชมีอายุเฉลี่ย 57.65 ปี โดยมีช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไปมากที่สุด จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 47.7 รองลงมาได้แก่ ช่วงอายุ 51 - 60 ปี จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7 และช่วงอายุ 31-40 ปี น้อยที่สุด มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 4.7 (ตารางที่ 6)

**ตารางที่ 6** แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามอายุ

อายุ (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 30 ปี	0	0
31 - 40 ปี	5	4.7
41 - 50 ปี	21	20.9
51 - 60 ปี	27	26.7
61 ปีขึ้นไป	48	47.7
<b>รวม</b>	<b>101</b>	<b>100</b>
อายุน้อยที่สุด		32
อายุมากที่สุด		76
อายุเฉลี่ย		57.65
S.D.		±8.857

กลุ่มตัวอย่างจังหวัดพัทลุงมีอายุเฉลี่ย 56.20 ปี โดยมีช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไปมากที่สุด จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 36 รองลงมาได้แก่ ช่วงอายุ 51 - 60 ปี จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 34.7 และช่วงอายุน้อยกว่า 30 ปี น้อยที่สุด มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3 (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจังหวัดพัทลุง จำแนกตามอายุ

อายุ (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 30 ปี	1	1.3
31 - 40 ปี	16	14.7
41 - 50 ปี	15	13.3
51 - 60 ปี	39	34.7
61 ปีขึ้นไป	41	36
<b>รวม</b>	<b>112</b>	<b>100</b>
อายุน้อยที่สุด		24
อายุมากที่สุด		78
อายุเฉลี่ย		56.20
S.D.		±12.108

กลุ่มตัวอย่างจังหวัดตรังมีอายุเฉลี่ย 59.82 ปี โดยมีช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไปมากที่สุด จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 54.2 รองลงมาได้แก่ ช่วงอายุ 51 - 60 ปี จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 26.5 และช่วงอายุน้อยกว่า 30 ปี น้อยที่สุด มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.2 (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจังหวัดตรัง จำแนกตามอายุ

อายุ (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 30 ปี	2	1.2
31 - 40 ปี	11	6.1
41 - 50 ปี	22	12
51 - 60 ปี	49	26.5
61 ปีขึ้นไป	102	54.2
<b>รวม</b>	<b>186</b>	<b>100</b>
อายุน้อยที่สุด		30
อายุมากที่สุด		89
อายุเฉลี่ย		59.82
S.D.		±10.530

ในภาพรวมพบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 จังหวัด มีอายุเฉลี่ย 57.94 ปี โดยมีช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไปมากที่สุด จำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 46.3 รองลงมาได้แก่ ช่วงอายุ 51 - 60 ปี จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 29.1 ช่วงอายุ 41 - 50 ปี จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6 ช่วงอายุ 31 - 40 ปี จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 8.2 และช่วงอายุน้อยกว่า 30 ปี น้อยที่สุด มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.82 (ตารางที่ 9)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในวัยผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นว่า บุตรหลานหรือเยาวชนรุ่นหลังไม่มีความสนใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากบุตรหลานที่สำเร็จการศึกษาที่สูงขึ้น ไม่นิยมกลับไปทำการเกษตร แต่นิยมทำงานตามบริษัทหรือทำงานตามเมืองใหญ่ๆ

**ตารางที่ 9** แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวม จำแนกตามอายุ

อายุ (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 30 ปี	3	0.82
31 - 40 ปี	32	8.2
41 - 50 ปี	58	15.6
51 - 60 ปี	115	29.1
61 ปีขึ้นไป	191	46.3
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>
อายุน้อยที่สุด		24
อายุมากที่สุด		89
อายุเฉลี่ย		57.94
S.D.		±10.567

### 3) สถานภาพของหัวหน้าครอบครัว

กลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพสมรสมากที่สุด จำนวน 356 คน คิดเป็นร้อยละ 89.4 สถานภาพเป็นหม้ายจำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 10.2 และสถานภาพโสดจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.4 (ตารางที่ 10)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า สถานภาพสมรสของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีมากที่สุด เนื่องจากเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน จึงมีการสมรสกันมาก และการสมรสจะส่งเสริมให้การใช้ชีวิตในครอบครัวมีความมั่นคง

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
โสด	2	0.4
สมรส	356	89.4
หม้าย	41	10.2
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### 4) การนับถือศาสนา

กลุ่มตัวอย่างมีการนับถือศาสนาพุทธมากที่สุด จำนวน 365 คน คิดเป็นร้อยละ 91.4 นับถือศาสนาอิสลาม จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 7.8 และนับถือศาสนาคริสต์ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8 (ตารางที่ 11)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ แต่ผลจากการศึกษาจะพบว่ามีเกษตรกรบางส่วนที่นับถือศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ เนื่องมาจากวัฒนธรรมและความเชื่อต่างๆ ความพึงพอใจและอิสระที่จะนับถือศาสนาตามความเชื่อของตัวเอง

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการนับถือศาสนา

ศาสนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
พุทธ	365	91.4
อิสลาม	31	7.8
คริสต์	3	0.8
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### 5) ระดับการศึกษา

พบว่ากลุ่มตัวอย่างจบการศึกษาในระดับประถมศึกษา 4 (ป.4) มากที่สุด จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 43.9 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 17.2 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13.1 และจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) น้อยที่สุด จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 5.7 (ตารางที่ 12)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาค่อนข้างน้อย เนื่องมาจากสังคมเกษตรกรรมส่วนใหญ่ เกษตรกรจะทำการเกษตรอยู่ในแถบชนบท และการทำการเกษตรก็จะเป็นการทำเกษตรเพื่อการยังชีพ เกษตรกรจะเป็นเกษตรกรรายย่อย ถือครองพื้นที่ขนาดเล็ก (น้อยกว่า 50 ไร่) ส่วนเกษตรกรที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่จะเป็นอดีตพนักงานบริษัท ข้าราชการ หรือเกษียณอายุราชการแล้ว

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประถมศึกษา 4 (ป.4)	175	43.9
ประถมศึกษา 6 (ป.6)	44	11.1
มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)	23	5.7
มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6)/ปวช.	69	17.2
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)	36	9.0
ปริญญาตรี	52	13.1
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### 6) อาชีพหลัก

พบว่ากลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกรมีการประกอบอาชีพหลัก ได้แก่ ทำสวนยางพารา จำนวน 259 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 64.91 รองลงมาเป็นทำสวนปาล์มน้ำมัน จำนวน 58 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.54 ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำนา จำนวน 54 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.53 ทำสวนไม้ผล และครัวเรือนเกษตรกรที่ทำสวนไม้ผลน้อยที่สุด จำนวน 28 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.02 (ตารางที่ 13)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีการทำสวนยางพาราเป็นอาชีพหลักมากที่สุด เนื่องจากเกษตรกรมีการปลูกยางพารามาเป็นระยะเวลาที่นานแล้ว ซึ่งเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพหลักไม่ใช่การทำสวนยางพารา จะปลูกยางพาราสลับกับอาชีพอื่น เพราะยางพาราใช้เวลานานกว่าจะได้เก็บเกี่ยวผลผลิต (ตารางที่...และตารางที่...)

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการประกอบอาชีพหลัก

อาชีพหลัก	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ทำสวนยางพารา	259	64.91
ทำสวนปาล์มน้ำมัน	58	14.54
ทำสวนไม้ผล	28	7.02
ทำนา	54	13.53
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### 7) อาชีพรอง

พบว่ากลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกรมีครอบครัวที่มีอาชีพรองจำนวน 148 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 37.09 (ตารางที่ 14) ได้แก่ รับจ้างทั่วไปจำนวน 34 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.97 รองลงมา ได้แก่ ทำสวนปาล์มน้ำมันจำนวน 31 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 20.95 และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำน้อยที่สุดจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.08 (ตารางที่ 15)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนน้อยที่มีการประกอบอาชีพเสริม ทั้งนี้เนื่องมาจากการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นมีความเสี่ยงสูง ทั้งภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวนและภาวะความแปรปรวนจากสภาพภูมิอากาศ

**ตารางที่ 14** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการมีอาชีพรอง

อาชีพรอง	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
มีอาชีพรอง	148	37.09
ไม่มีอาชีพรอง	251	62.91
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

**ตารางที่ 15** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทของอาชีพรอง

อาชีพรอง	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ทำสวนยางพารา	13	8.78
ทำสวนปาล์มน้ำมัน	31	20.95
ทำสวนผลไม้	11	7.43
ทำนา	28	18.93
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	9	6.08
เลี้ยงสัตว์	22	14.86
รับจ้างทั่วไป	34	22.97
<b>รวม</b>	<b>148</b>	<b>100</b>

#### 9) แหล่งความรู้ในการทำสวนยางพารา

พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีแหล่งความรู้ในการทำสวนยางพารามาจากประสบการณ์ที่ได้รับ การถ่ายทอดมาจากรุ่นบรรพบุรุษจำนวน 187 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 46.86 รองลงมาเป็นการอบรมจากเจ้าหน้าที่ สกย. จำนวน 136 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 34.09 และแหล่งความรู้จากสื่อวิทยุน้อยที่สุดจำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.75 (ตารางที่ 16)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า แหล่งความรู้ในการทำสวนยางของเกษตรกรยังเป็นความรู้และประสบการณ์ที่ถ่ายทอดกันมาเป็นรุ่นๆ ตั้งแต่บรรพบุรุษ ทั้งนี้เนื่องมาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพทำกันมาตั้งแต่อดีต

**ตารางที่ 16** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแหล่งความรู้ในการทำสวน  
ยางพารา

แหล่งความรู้ในการทำสวนยางพารา	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
การอบรมจากเจ้าหน้าที่ สกย.	136	34.09
ถ่ายทอดมาจากรุ่นบรรพบุรุษ	187	46.86
สื่อวิทยุ	3	0.75
สื่อสิ่งพิมพ์	5	1.25
อินเทอร์เน็ต	9	2.26
เพื่อนบ้าน	59	14.79
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### 10) ประเภทแรงงานที่ใช้ในการทำสวนยางพารา

พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการใช้แรงงานครัวเรือนมากที่สุดในการทำสวนยางพารา จำนวน 187 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 46.87 รองลงมาเป็นแรงงานจ้างกรีตจำนวน 87 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.80 และแรงงานแลกเปลี่ยนน้อยที่สุดจำนวน 26 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.25 (ตารางที่ 17)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า ในการทำสวนยางพารา เกษตรกรยังคงใช้แรงงานครัวเรือนเป็นหลัก เนื่องจากเกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่ เป็นเกษตรกรรายย่อยและเป็นการประกอบอาชีพที่สืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ ดังนั้น แรงงานที่ใช้จึงเป็นแรงงานครัวเรือนเป็นหลัก

**ตารางที่ 17** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทแรงงานที่ใช้ในการทำสวน  
ยางพารา

ประเภทแรงงานที่ใช้ในการทำสวนยางพารา	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
แรงงานครัวเรือน	187	46.87
แรงงานจ้างประจำ	72	18.05
แรงงานจ้างชั่วคราว	27	6.76
แรงงานจ้างกรีต	87	21.80
แรงงานแลกเปลี่ยน	26	6.52
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>



### 11) ประเภทแรงงานในครัวเรือน

พบว่าแรงงานในครัวเรือนที่ทำสวนยางพาราเป็นแรงงานรุ่นพ่อแม่ (25-60 ปี) มากที่สุดจำนวน 186 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 46.62 รองลงมาเป็นแรงงานผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จำนวน 154 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.61 และเป็นแรงงานบุตรหลาน (น้อยกว่า 25 ปี) น้อยที่สุดจำนวน 59 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.77 (ตารางที่ 18)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า แรงงานครัวเรือนที่ทำสวนยางพาราปัจจุบันเป็นแรงงานรุ่นพ่อแม่และเป็นแรงงานผู้สูงอายุ ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่ครัวเรือนเกษตรกรได้ส่งบุตรหลานไปศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆ และเมื่อศึกษาเล่าเรียนสำเร็จแล้วก็พยายามให้บุตรหลานหางานทำตามเมืองต่างๆ ส่งผลให้ในพื้นที่ชนบทที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมเหลือเพียงแรงงานรุ่นพ่อแม่และแรงงานผู้สูงอายุ

ตารางที่ 18 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทแรงงานในครัวเรือน

ประเภทแรงงานในครัวเรือน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
แรงงานผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป)	154	38.61
แรงงานรุ่นพ่อแม่ (25-60 ปี)	186	46.62
แรงงานบุตรหลาน (น้อยกว่า 25 ปี)	59	14.77
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

### 12) ลักษณะการใช้แรงงานของครัวเรือนเกษตรกร

พบว่าลักษณะการใช้แรงงานครัวเรือนเกษตรกรเป็นการกรีดยางพาราในสวนตนเองจำนวน 267 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.92 รองลงมาเป็นการรับจ้างกรีดยางพาราในสวนคนอื่นจำนวน 74 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 18.53 และรับจ้างทั่วไปในพื้นที่น้อยที่สุดจำนวน 58 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.55 (ตารางที่ 19)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า ลักษณะการใช้แรงงานของครัวเรือนเกษตรกรเป็นการใช้แรงงานที่กรีดยางพาราในสวนตนเอง เนื่องมาจากเกษตรกรชาวสวนยางพาราจะเป็นเกษตรกรรายย่อย มีพื้นที่การถือครองน้อย จึงเน้นการใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก และเกษตรกรบางรายที่มีพื้นที่ถือครองน้อย รายได้จากกรีดยางพาราไม่เพียงพอ จึงส่งผลให้เกษตรกรบางรายต้องรับจ้างกรีดยางพาราในสวนคนอื่นเพิ่ม เพื่อให้มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ

ตารางที่ 19 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะการใช้แรงงานของเกษตรกร

ลักษณะการใช้แรงงานของเกษตรกร	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
กรีดยางพาราในสวนตนเอง	267	66.92
รับจ้างกรีดยางพาราในสวนคนอื่น	74	18.53
รับจ้างทั่วไปในพื้นที่	58	14.55
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

### 13) วิธีการถือครองที่ดิน

พบว่ากลุ่มตัวอย่างวิธีการได้มาเพื่อการครอบครองที่ดินโดยการวิธีการรับโอนกรรมสิทธิ์จากรุ่นพ่อแม่หรือรุ่นบรรพบุรุษจำนวน 306 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 75.69 และวิธีการซื้อที่ดินด้วยเงินตนเองจำนวน 93 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 24.31 (ตารางที่ 20)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า เกษตรกรชาวสวนยางพารามีวิธีการได้มาซึ่งการครอบครองที่ดินด้วยวิธีการรับโอนกรรมสิทธิ์สืบทอดกันมาเป็นรุ่นๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่คนในพื้นที่ชนบทยึดถือปฏิบัติและสืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ ส่งผลให้คนรุ่นหลังยังคงยึดถือและทำสวนยางพารากันมาจนถึงปัจจุบัน และยังเป็นการรักษาที่ดินไว้ให้รุ่นลูกเพื่อให้คนรุ่นหลังได้มีพื้นที่สำหรับการประกอบอาชีพได้ต่อไป

ตารางที่ 20 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิธีการถือครองที่ดิน

วิธีการถือครองที่ดิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รับโอนกรรมสิทธิ์	306	75.69
ซื้อที่ดินด้วยเงินตนเอง	93	24.31
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

### 14) ประเภทของหลักฐานที่ดิน

พบว่าเกษตรกรมีการถือหลักฐานเอกสารสิทธิ์ในที่ดินประเภทโฉนดมากที่สุดจำนวน 214 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.63 รองลงมาเป็น นส.3 และ สปก. คิดเป็นร้อยละ 15.79 และ 10.78 และหลักฐานประเภท ภบท.5 น้อยที่สุด จำนวน 37 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.27 (ตารางที่ 21)

ตารางที่ 21 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทของหลักฐานที่ดิน

ประเภทของหลักฐานที่ดิน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
โฉนด	214	53.63
นส.3	63	15.79
นส.3ก	42	10.53
ภบท.5	37	9.27
สปก.	43	10.78
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### 15) การเสียภาษีที่ดิน

พบว่าเกษตรกรชาวสวนยางพารามีการเสียภาษีที่ดินจำนวน 366 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 91.73 และเกษตรกรที่ไม่เสียภาษีที่จำนวน 33 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.27 (ตารางที่ 22)

ตารางที่ 22 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเสียภาษีที่ดิน

การเสียภาษีที่ดิน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เสียภาษีที่ดิน	366	91.73
ไม่เสียภาษีที่ดิน	33	8.27
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### 16) วิธีการเข้าถึงนโยบายของรัฐหรือการรับรู้ข่าวสาร

พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้และเข้าถึงนโยบายของรัฐจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมากที่สุด จำนวน 211 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 52.88 รองลงมาเป็นผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชนและเพื่อนบ้าน จำนวน 124 และ 64 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 31.08 และ 16.04 ตามลำดับ (ตารางที่ 23)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐยังเป็นบุคคลหรือหน่วยงานที่มีบทบาทที่สำคัญต่อการรับรู้และเข้าถึงนโยบายหรือโครงการต่างๆ และผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชนก็มีบทบาทที่สำคัญต่อคนในชุมชนในการนำข่าวสารหรือข้อมูลที่เป็นประโยชน์มาประกาศหรือกระจายข่าวสารที่เป็นประโยชน์ไปให้ครอบครัวของเกษตรกรรับทราบและได้ปฏิบัติ

ตารางที่ 23 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิธีการเข้าถึงนโยบายของรัฐ

วิธีการเข้าถึงนโยบายของรัฐ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เจ้าหน้าที่ของรัฐฯ	211	52.88
ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้นำชุมชน	124	31.08
เพื่อนบ้าน	64	16.04
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### 17) ความสามารถในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ในพื้นที่สาธารณะ

พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะในระดับปานกลาง จำนวน 151 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 37.84 รองลงอยู่ในระดับมากและมากที่สุด จำนวน 136 และ 68 คิดเป็นร้อยละ 34.09 และ 17.04 ตามลำดับ และมีเกษตรกรที่สามารถเข้าถึงพื้นที่สาธารณะในระดับน้อยจำนวนน้อยที่สุด มีจำนวน 44 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.03 (ตารางที่ 24)

ตารางที่ 24 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะ

ความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มากที่สุด	68	17.04
มาก	136	34.09
ปานกลาง	151	37.84
น้อย	44	11.03
น้อยที่สุด	-	-
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### 4.2 ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

##### 1) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

พบว่าเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1-3 คน มากที่สุด จำนวน 265 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.42 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน จำนวน 132 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.08 และมีสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 7 คน จำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.50 (ตารางที่ 25)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.12 คน กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยที่สุด 1 คน และกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนสมาชิกมากที่สุด 7 คน จากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างเป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งมีภาระที่ต้องรับผิดชอบในการดูแล

ครอบครัว ส่งผลให้เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างต้องหาอาชีพเสริม เพื่อให้มีรายได้เข้ามามากกว่า 1 ทาง และให้มีรายได้ที่เพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัว

**ตารางที่ 25** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1-3	265	66.42
4-6	132	33.08
มากกว่า 7 คน	2	0.50
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยที่สุด		1
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุด		7
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย		3.12
S.D.		±1.12335

## 2) แรงงานสำหรับทำสวนยางพารา

กลุ่มตัวอย่างมีแรงงานสำหรับการทำสวนยางพารา 1-3 คน จำนวน 354 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 88.72 มีจำนวนแรงงานสำหรับการทำสวนยางพารา 4 – 6 คน จำนวน 24 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.02 และมีจำนวนแรงงานสำหรับการทำสวนยางพารามากกว่า 7 คน จำนวน 21 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.26 (ตารางที่ 26)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนแรงงานสำหรับการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 2.34 คน กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนแรงงานสำหรับการทำสวนยางพาราน้อยที่สุด 1 คน และมีจำนวนแรงงานสำหรับการทำสวนยางพารามากที่สุด 8 คน

**ตารางที่ 26** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนแรงงานสำหรับการทำสวนยางพารา

จำนวนแรงงานสำหรับการทำสวนยางพารา	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 – 3	354	88.72
4 – 6	24	6.02
มากกว่า 7 คน	21	5.26
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

**ตารางที่ 27** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนแรงงานสำหรับการทำสวนยางพารา (ต่อ)

จำนวนแรงงานน้อยที่สุด	1
จำนวนแรงงานมากที่สุด	8
จำนวนแรงงานเฉลี่ย	2.34
S.D.	±1.457

### 3) การจ้างแรงงานกรีดยางพาราและ

พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีการจ้างแรงงานกรีดยางพารามีจำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 41.85 (ตารางที่ 27) โดยแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่จ้างแรงงานกรีดยางพาราในพื้นที่ที่มีจำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 79.04 และมีกลุ่มตัวอย่างที่จ้างแรงงานกรีดยางพาราจากนอกพื้นที่จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 20.96 (ตารางที่ 28)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีการจ้างแรงงานในการทำสวนยางพารา ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่กลุ่มตัวอย่างมีบุตรหลานอยู่ในช่วงวัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียนในต่างพื้นที่ จำส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างต้องมีการจ้างแรงงานกรีดยางพารา และส่วนใหญ่เป็นแรงงานในพื้นที่ เนื่องจากมีความสะดวกในด้านที่พักอาศัยและการเดินทาง

**ตารางที่ 27** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการจ้างแรงงานกรีดยางพารา

การจ้างแรงงานกรีดยางพารา	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
มีการจ้างแรงงาน	167	41.85
ไม่มีการจ้างแรงงาน	232	58.15
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

**ตารางที่ 28** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทที่มาของแรงงานจ้าง

ประเภทแรงงานจ้าง	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
แรงงานในพื้นที่	132	79.04
แรงงานนอกพื้นที่	35	20.96
<b>รวม</b>	<b>167</b>	<b>100</b>

### 4) การแบ่งสรรผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนยางพาราและแรงงาน

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการแบ่งผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนยางพารากับแรงงานในรูปแบบ 50:50 มากที่สุด จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 64.67 รองลงมาแบ่ง

ผลประโยชน์แบบ 60:40 จำนวน 33 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.76 และแบ่งผลประโยชน์แบบ 55:45 น้อยที่สุด จำนวน 26 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 15.57 (ตารางที่ 29)

**ตารางที่ 29** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิธีการแบ่งสรรผลประโยชน์ ระหว่างเจ้าของสวนยางพารากับแรงงานจ้าง

การแบ่งสรรผลประโยชน์	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ
แบ่งแบบ 60:40	33	19.76
แบ่งแบบ 55:45	26	15.57
แบ่งแบบ 50:50	108	64.67
<b>รวม</b>	<b>167</b>	<b>100</b>

#### 5) สถานะทางการเงินของครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

##### (1) รายได้ทั้งหมด

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายได้ 100,001 – 200,000 บาทต่อปี มากที่สุด จำนวน 144 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.09 รองลงมาได้แก่ 1 – 100,000 บาทต่อปี จำนวน 88 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.06 และกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 300,001 – 400,000 น้อยที่สุด จำนวน 47 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.78 (ตารางที่ 30)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายได้ทั้งหมดน้อยที่สุด 36,000 บาทต่อปี และมีรายได้ทั้งหมดมากที่สุด 470,000 บาทต่อปี โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรตัวอย่างมีรายได้ทั้งหมดเฉลี่ย 211,741.26 บาทต่อปี เฉลี่ยเดือนละ 17,645.11 บาทต่อเดือน

**ตารางที่ 30** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้ทั้งหมดของครั้วเรือน

รายได้ทั้งหมดของครั้วเรือน (บาท/ปี)	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ
1 – 100,000 บาท	88	22.06
100,001 – 200,000 บาท	144	36.09
200,001 – 300,000 บาท	64	16.04
300,001 – 400,000 บาท	47	11.78
มากกว่า 400,001 บาท	56	14.03
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>
รายได้ทั้งหมดของครั้วเรือนน้อยที่สุด		36,000
รายได้ทั้งหมดของครั้วเรือนมากที่สุด		470,000
รายได้ทั้งหมดของครั้วเรือนเฉลี่ย		211,741.26
S.D.		±132,317.79

### (2) รายได้จากการเกษตรทั้งหมด

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายได้จากการเกษตรทั้งหมด 1 - 100,000 บาทต่อปีมากที่สุด จำนวน 143 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 35.84 รองลงมาได้แก่ 100,001 - 200,000 บาทต่อปี จำนวน 112 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.07 และมีรายได้จากการเกษตรทั้งหมดมากกว่า 400,001 บาทต่อปี น้อยที่สุด จำนวน 32 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.02 (ตารางที่ 31)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายได้จากการเกษตรน้อยที่สุด 42,000 บาทต่อปี และกลุ่มตัวอย่างมีรายได้จากการเกษตรมากที่สุด 465,000 บาทต่อปี โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายได้จากการเกษตรเฉลี่ย 178,090 บาทต่อปี เฉลี่ยเดือนละ 14,840.83 บาทต่อเดือน

ตารางที่ 31 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้จากการเกษตร

รายได้จากการเกษตรทั้งหมด (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1-100,000 บาท	143	35.84
100,001 - 200,000 บาท	112	28.07
200,001 - 300,000 บาท	64	16.04
300,001 - 400,000 บาท	48	12.03
มากกว่า 400,001 บาท	32	8.02
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>
รายได้จากการเกษตรทั้งหมดของครัวเรือนน้อยที่สุด		42,000
รายได้จากการเกษตรทั้งหมดของครัวเรือนมากที่สุด		465,000
รายได้จากการเกษตรทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย		178,090
S.D.		±129,294.46

### (3) รายได้จากสวนยางพารา

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายได้จากสวนยางพาราทั้งหมด 1 - 100,000 บาทต่อปี มากที่สุด มีจำนวน 191 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 47.87 รองลงมาได้แก่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายได้จากสวนยางพาราทั้งหมด 100,001 - 200,000 มีจำนวน 72 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 18.04 และกลุ่มตัวอย่างมีรายได้มากกว่า 400,000 บาทต่อปี น้อยที่สุด มีจำนวน 32 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.02 (ตารางที่ 32)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายได้จากการทำสวนยางพาราน้อยที่สุด 36,000 บาทต่อปี มีรายได้จากการทำสวนยางพารามากที่สุด 454,000 บาทต่อปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายได้จากการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 165,538 บาทต่อปี



ตารางที่ 32 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้จากการทำสวนยางพารา

รายได้จากสวนยางพาราทั้งหมด (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 – 100,000 บาท	191	47.87
100,001 – 200,000 บาท	72	18.04
200,001 – 300,000 บาท	64	16.04
300,001 – 400,000 บาท	40	10.03
มากกว่า 400,001 บาท	32	8.02
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>
รายได้จากสวนยางทั้งหมดของครัวเรือนน้อยที่สุด		36,000
รายได้จากสวนยางทั้งหมดของครัวเรือนมากที่สุด		454,000
รายได้จากสวนยางทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย		165,538
S.D.		±127,905.01

#### (4) รายได้นอกการเกษตร

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายได้นอกการเกษตรกร 1 – 15,000 บาทต่อปีมากที่สุด มีจำนวน 287 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.93 รองลงมาได้แก่ 20,001 – 25,000 บาทต่อปี มีจำนวน 34 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.52 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายได้ 25,001 – 30,000 บาทต่อปี น้อยที่สุด มีจำนวน 24 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.02 (ตารางที่ 33)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายได้นอกการเกษตรกรน้อยที่สุด 5,250 บาทต่อปี มีรายได้นอกการเกษตรมากที่สุด 34,000 บาทต่อปี และกลุ่มตัวอย่างมีรายได้นอกการเกษตรเฉลี่ย 13,175.90 บาทต่อปี

ตารางที่ 33 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการมีรายได้นอกการเกษตร

รายได้นอกการเกษตรทั้งหมด (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 – 15,000 บาท	287	71.93
15,001 – 20,000 บาท	26	6.52
20,001 – 25,000 บาท	34	8.52
25,001 – 30,000 บาท	24	6.02
มากกว่า 30,001 บาท	28	7.01
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

**ตารางที่ 34** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการมีรายได้นอกการเกษตร (ต่อ)

รายได้นอกการเกษตรทั้งหมดของครัวเรือนน้อยที่สุด	5,250
รายได้นอกการเกษตรทั้งหมดของครัวเรือนมากที่สุด	34,000
รายได้นอกการเกษตรทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย	13,175.90
S.D.	±8,244.79

**(5) รายจ่ายทั้งหมด**

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายจ่าย 100,001 – 150,000 บาทต่อปี มากที่สุด มีจำนวน 153 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.35 รองลงมาได้แก่ 50,001 – 100,000 บาทต่อปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายจ่าย มากกว่า 200,001 บาทต่อปีน้อยที่สุด มีจำนวน 14 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.51 (ตารางที่ 34)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายจ่ายในครัวเรือนน้อยที่สุด 50,000 บาทต่อปี มีรายจ่ายมากที่สุด 238,000 บาทต่อปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายจ่ายเฉลี่ย 73,500 บาทต่อปี

**ตารางที่ 34** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือน

รายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือน (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 – 50,000บาท	98	24.56
50,001 – 100,000 บาท	113	28.32
100,001 – 150,000 บาท	153	38.35
150,001 – 200,000 บาท	21	5.26
มากกว่า 200,001 บาท	14	3.51
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>
รายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือนน้อยที่สุด		50,000
รายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือนมากที่สุด		238,000
รายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย		73,500.00
S.D.		±66,468.04

**(6) รายจ่ายในการทำเกษตร**

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายจ่ายในการทำเกษตร 50,001 – 100,000 บาทต่อปี จำนวน 247 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.90 รองลงมาได้แก่ 100,001 – 150,000 บาทต่อปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายจ่ายในการทำเกษตร 150,001 – 200,000 บาทต่อปี น้อยที่สุด มีจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.25 (ตารางที่ 35)

จากข้อมูลสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายจ่ายในการทำเกษตรน้อยที่สุด 20,000 บาทต่อปี มีรายจ่ายในการทำเกษตรมากที่สุด 215,000 บาทต่อปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายจ่ายในการทำเกษตรเฉลี่ย 69,500 บาทต่อปี

**ตารางที่ 35** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายจ่ายทั้งหมดในการทำเกษตร

รายจ่ายในการทำเกษตรทั้งหมดของครัวเรือน (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 – 50,000 บาท	41	10.28
50,001 – 100,000 บาท	247	61.90
100,001 – 150,000 บาท	98	24.56
150,001 – 200,000 บาท	5	1.25
มากกว่า 200,001 บาท	8	2.01
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>
รายจ่ายในการทำเกษตรทั้งหมดของครัวเรือนน้อยที่สุด		20,000
รายจ่ายในการทำเกษตรทั้งหมดของครัวเรือนมากที่สุด		215,000
รายจ่ายในการทำเกษตรทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย		69,500
S.D.		±61,393.54

#### (7) รายจ่ายในการทำสวนยางพารา

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายจ่ายในการทำสวนยางพาราทั้งหมด 50,001 – 100,000 บาทต่อปี มีจำนวน 286 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.68 รองลงมาได้แก่ 1 – 50,000 บาทต่อปี และกลุ่มอย่างมีรายจ่ายในการทำสวนยางพารา 150,001 – 200,000 บาทต่อปี น้อยที่สุด มีจำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.50 (ตารางที่ 36)

จากข้อมูลสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายจ่ายในการทำสวนยางน้อยที่สุด 20,000 บาทต่อปี มีรายจ่ายในการทำสวนยางพารามากที่สุด 250,000 บาทต่อปี และกลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายในการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 83,750 บาทต่อปี

ตารางที่ 36 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายจ่ายทั้งหมดในการทำสวน  
ยางพารา

รายจ่ายในการทำสวนยางพาราทั้งหมดของครัวเรือน (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 – 50,000 บาท	55	13.78
50,001 – 100,000 บาท	286	71.68
100,001 – 150,000 บาท	53	13.28
150,001 – 200,000 บาท	2	0.50
มากกว่า 200,000 บาท	3	0.76
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>
รายจ่ายในการทำสวนยางพาราทั้งหมดของครัวเรือนน้อยที่สุด		23,000
รายจ่ายในการทำสวนยางพาราทั้งหมดของครัวเรือนมากที่สุด		125,000
รายจ่ายในการทำสวนยางพาราทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย		79,085
S.D.		±76,540.04

#### (8) รายจ่ายนอกรการเกษตร

พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายนอกรการเกษตร 75,001 – 100,000 บาทต่อปีมากที่สุด มีจำนวน 216 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 54.14 รองลงมาได้แก่ 50,001 – 75,000 บาทต่อปี มีจำนวน 87 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.80 และกลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายนอกรการเกษตร 1 – 25,000 บาทต่อปี น้อยที่สุด มีจำนวน 11 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.76 (ตารางที่ 37)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายจ่ายนอกรการเกษตรกรน้อยที่สุด 23,000 บาทต่อปี กลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายนอกรการเกษตรมากที่สุด 125,000 บาทต่อปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายจ่ายนอกรการเกษตรเฉลี่ย 79,085 บาทต่อปี

ตารางที่ 37 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายจ่ายนอกรการเกษตรกรทั้งหมด  
ของครัวเรือน

รายจ่ายนอกรการเกษตรทั้งหมดของครัวเรือน (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 – 25,000 บาท	11	2.76
25,001 – 50,000 บาท	53	13.28
50,001 – 75,000 บาท	87	21.80
75,001 – 100,000 บาท	216	54.14
มากกว่า 100,001 บาท	32	8.02
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

**ตารางที่ 38** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายจ่ายนอกการเกษตรกรรมทั้งหมดของครัวเรือน (ต่อ)

รายจ่ายนอกการเกษตรกรรมทั้งหมดของครัวเรือน (บาท/ปี)	บาทต่อปี
รายจ่ายนอกการเกษตรกรรมทั้งหมดของครัวเรือนน้อยที่สุด	23,00
รายจ่ายนอกการเกษตรกรรมทั้งหมดของครัวเรือนมากที่สุด	125,000
รายจ่ายนอกการเกษตรกรรมทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย	79,085
S.D.	±76,540.04

#### 6) ภาวะหนี้สินของครัวเรือน

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สินจำนวน 212 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.13 และมีครัวเรือนที่มีหนี้สินจำนวน 187 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 46.87 (ตารางที่ 38)

**ตารางที่ 38** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการมีหนี้สินของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรม

ครัวเรือนเกษตรกรรมที่มีหนี้สิน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
มีหนี้สิน	187	46.87
ไม่มีหนี้สิน	212	53.13
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### 7) จำนวนหนี้สินของครัวเรือน

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีหนี้สิน 250,001 – 500,000 บาท มากที่สุด มีจำนวน 67 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 35.84 รองลงมาได้แก่ 1 – 250,000 บาท จำนวน 46 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 24.56 และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีหนี้สินมากกว่า 1,000,001 บาท น้อยที่สุด จำนวน 1 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.50 (ตารางที่ 39)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีจำหนี้สินทั้งหมดน้อยที่สุด 30,000 บาท กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีหนี้สินมากที่สุด 1,800,000 บาท และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีหนี้สินเฉลี่ย 547,500 บาท จากข้อมูลจะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีหนี้สินค่อนข้างสูง ทั้งนี้เนื่องมาจากภาระในครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบ ผนวกกับการที่ภาวะราคายางพารามีความผันผวน ในช่วงที่ราคายางพาราตกต่ำ รายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย จึงส่งผลให้เกษตรกรต้องมีการกู้เงินมาจากที่ต่างๆ ทั้งจากสถาบันการเงินหรือธนาคาร และเงินนอกระบบ เพื่อมาจุนเจือครอบครัว

**ตารางที่ 39** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนหนี้สินทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร

จำนวนหนี้สินทั้งหมดของครัวเรือน (บาท)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 – 250,000 บาท	46	24.56
250,001 – 500,000 บาท	67	35.84
500,001 – 750,000 บาท	45	24.31
750,001 – 1,000,000 บาท	28	14.79
มากกว่า 1,000,001 บาท	1	0.50
<b>รวม</b>	<b>187</b>	<b>100</b>
หนี้สินทั้งหมดของครัวเรือนน้อยที่สุด		30,000
หนี้สินทั้งหมดของครัวเรือนมากที่สุด		1,800,000
หนี้สินทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย		547,500
S.D.		±399,353.10

#### 8) ความสามารถในการชำระหนี้ต่อปี

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความสามารถในการชำระหนี้สิน 1 – 50,000 บาทต่อปี มากที่สุด จำนวน 93 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 49.73 รองลงมา 50,001 – 75,000 บาทต่อปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความสามารถในการชำระหนี้สินในจำนวนเงินที่มากกว่า 125,001 บาทต่อปี น้อยที่สุด จำนวน 16 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.56 (ตารางที่ 40)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความสามารถในการชำระหนี้สินต่อปีน้อยที่สุด 5,000 บาทต่อปี กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความสามารถในการชำระหนี้สินต่อปีมากที่สุด 250,000 บาทต่อปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความสามารถในการชำระหนี้สินต่อปีเฉลี่ย 76,000 บาทต่อปี

**ตารางที่ 40** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความสามารถในการชำระหนี้ของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร

ความสามารถในการชำระหนี้สิน (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 – 50,000 บาท	93	49.73
50,001 – 75,000 บาท	31	16.58
75,001 – 100,000 บาท	29	15.50
100,001 – 125,000 บาท	18	9.63
มากกว่า 125,001 บาท	16	8.56
<b>รวม</b>	<b>187</b>	<b>100</b>

**ตารางที่ 41** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความสามารถในการชำระหนี้ของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร (ต่อ)

ความสามารถในการชำระหนี้ (บาท/ปี)	บาทต่อปี
ความสามารถในการชำระหนี้ต่อปีน้อยที่สุด	5,000
ความสามารถในการชำระหนี้ต่อปีมากที่สุด	250,000
ความสามารถในการชำระหนี้เฉลี่ย (บาท/ปี)	76,000
S.D.	±65,926.59

### 9) หนี้คงเหลือ

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกร มีหนี้สินคงเหลือทั้งหมดของครัวเรือน 1 – 250,000 บาท มากที่สุด จำนวน 122 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 65.24 รองลงมาได้แก่ 250,001 – 500,000 บาท และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีหนี้สินคงเหลือทั้งหมด มากกว่า 1,000,001 บาท น้อยที่สุด จำนวน 1 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.54 (ตารางที่ 41)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีหนี้สินคงเหลือทั้งหมดน้อยที่สุด 20,000 บาท กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีหนี้สินคงเหลือทั้งหมดมากที่สุด 1,400,000 บาท และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีหนี้สินทั้งหมดคงเหลือเฉลี่ย 268,000

**ตารางที่ 41** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามหนี้สินคงเหลือทั้งหมดของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร

หนี้คงเหลือทั้งหมดของครัวเรือน (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 – 250,000 บาท	122	65.24
250,001 – 500,000 บาท	49	26.20
500,001 – 750,000 บาท	6	3.21
750,001 – 1,000,000 บาท	9	4.81
มากกว่า 1,000,001 บาท	1	0.54
<b>รวม</b>	<b>187</b>	<b>100</b>
หนี้คงเหลือทั้งหมดของครัวเรือนน้อยที่สุด		20,000
หนี้คงเหลือทั้งหมดของครัวเรือนมากที่สุด		1,400,000
หนี้คงเหลือทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย		268,000
S.D.		±260,667.16

### 10) แหล่งเงินกู้

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการกู้เงินมาจาก เงินกู้้นอกระบบมากที่สุด จำนวน 60 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 32.09 รองลงมาเป็นมากู้เงินมากจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จำนวน 57 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.99 กู้เงินมาจากสหกรณ์การเกษตร จำนวน 21 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.23 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการกู้เงินมากจากธนาคารพาณิชย์ น้อยที่สุด จำนวน 6 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.21 (ตารางที่ 42)

ตารางที่ 42 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแหล่งเงินกู้ของกลุ่มตัวอย่าง

แหล่งเงินกู้	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	57	30.48
สหกรณ์การเกษตร	43	22.99
กองทุนหมู่บ้าน	21	11.23
ธนาคารพาณิชย์	6	3.21
เงินนอกระบบ	60	32.09
<b>รวม</b>	<b>187</b>	<b>100</b>

### 11) วัตถุประสงค์ในการกู้เงิน

พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีวัตถุประสงค์ในการกู้เงินดังนี้ กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีวัตถุประสงค์ในการกู้เงินเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน มากที่สุด จำนวน 68 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.36 รองลงมาเป็นการกู้เงินเพื่อนส่งบุตร/หลานเรียนหนังสือ จำนวน 63 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.69 กู้เงินเพื่อทำการเกษตร จำนวน 31 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 16.58 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการกู้เงินเพื่อสร้างหรือต่อเติมบ้าน น้อยที่สุด จำนวน 7 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.74 (ตารางที่ 43)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า ในช่วงเวลาที่ราคาขายพาราตกต่ำหรือช่วงเวลาที่เกษตรกรหยุดกรีดยางพารา ทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่ไม่พอกับรายจ่าย ส่งผลให้เกษตรกรต้องมีการกู้ยืมเงินมาใช้จ่ายในครั้วเรือน ทั้งการกู้เงินมาเพื่อใช้จ่าย ทำการเกษตรและส่งบุตรหลานเรียนหนังสือและกู้มาเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครั้วเรือน เพื่อให้กิจกรรมสามารถดำเนินไปได้ด้วยความราบรื่น



ตารางที่ 43 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการกู้เงิน

วัตถุประสงค์ในการกู้เงิน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน	68	36.36
ทำการเกษตร	31	16.58
ซื้อรถ	18	9.63
ส่งบุตร/หลานเรียนหนังสือ	63	33.69
สร้างหรือต่อเติมบ้าน	7	3.74
<b>รวม</b>	<b>187</b>	<b>100</b>

**12) การได้รับความช่วยเหลือปัจจัยการผลิตหรือได้รับการสนับสนุนในปี 2559 จากหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐ**

พบว่ามียุทธศาสตร์กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ได้รับการช่วยเหลือปัจจัยการผลิตหรือได้รับการสนับสนุนในปี 2559 จำนวน 171 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42.86 และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือปัจจัยการผลิตหรือได้รับการสนับสนุนในปี 2559 จำนวน 228 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.14 (ตารางที่ 44)

ตารางที่ 44 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการได้รับความช่วยเหลือ

การได้รับความช่วยเหลือ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ได้รับการช่วยเหลือ	171	42.86
ไม่ได้รับการช่วยเหลือ	228	57.14
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

**13) ผลจากการได้รับการช่วยเหลือปัจจัยการผลิตหรือได้รับการสนับสนุนในปี 2559 จากหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐ**

พบว่าผลจากการได้รับการช่วยเหลือปัจจัยการผลิตหรือได้รับการสนับสนุนในปี 2559 จากหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐ ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความเป็นอยู่เหมือนเดิมมากที่สุด จำนวน 152 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 88.88 รองลงมาได้แก่ กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย จำนวน 14 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.19 กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิมมาก จำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.75 และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีความเป็นอยู่แย่กว่าเดิมเล็กน้อย น้อยที่สุด จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.18 (ตารางที่ 45)

ตารางที่ 45 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผลจากการได้รับความช่วยเหลือ

ผลจากการได้รับการช่วยเหลือ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ความเป็นอยู่ดีกว่าเดิมมาก	3	1.75
ความเป็นอยู่ดีกว่าเดิมเล็กน้อย	14	8.19
ความเป็นอยู่เหมือนเดิม	152	88.88
ความเป็นอยู่แย่กว่าเดิมเล็กน้อย	2	1.18
ความเป็นอยู่แย่กว่าเดิมมาก	-	-
<b>รวม</b>	<b>171</b>	<b>100</b>

#### 14) การวางแผนในการทำสวนยางพาราใน 5 ปีข้างหน้า (ปี 2559 – 2564)

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการวางแผนในการทำสวนยางพาราใน 5 ปีข้างหน้า โดยวางแผนลดการผลิตยางพารามากที่สุด จำนวน 322 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 80.70 รองลง ไม่มีการเปลี่ยนแปลง จำนวน 41 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 10.28 และวางแผนขยายการผลิตน้อยที่สุด จำนวน 36 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.02 (ตารางที่ 46)

ตารางที่ 46 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการวางแผนในการทำสวนยางพารา

แผนในการทำสวนยางอีก 5 ปี	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ขยายการผลิต	36	9.02
ไม่เปลี่ยนแปลง	41	10.28
ลดการผลิต	322	80.70
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### 15) ประเภทการขยายการผลิต โดยกิจกรรมการผลิตที่เชิงเศรษฐกิจที่วางแผนจะผลิตเพิ่มขึ้น

พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่วางแผนขยายการผลิตโดยการปลูกพืชร่วมยางพารามากที่สุด จำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.33 รองลงมา ได้แก่ ปลูกพืชแยกแปลงยางพารา จำนวน 11 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 30.56 มีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่วางแผนเพิ่มการผลิตโดยการเพิ่มสัตว์เลี้ยงจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.44 และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่วางแผนขยายพื้นที่สวนยางพาราน้อยที่สุด จำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 16.67 (ตารางที่ 47)

**ตารางที่ 47** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทการขยายการผลิต  
ยางพารา

ขยายการผลิตยางพารา	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ขยายพื้นที่สวนยางพารา	6	16.67
ปลูกพืชร่วมยางพารา	12	33.33
ปลูกพืชยืนต้นแยกแปลง	11	30.56
เพิ่มการเลี้ยงสัตว์	7	19.44
<b>รวม</b>	<b>36</b>	<b>100</b>

**16) ประเภทการลดการผลิต โดยกิจกรรมการผลิตที่เชิงเศรษฐกิจที่วางแผนจะ  
ลดการผลิตลง**

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่วางแผนลดการผลิตยางพาราโดยการโค่นยางพาราเพื่อปลูกแทน มีมากที่สุด จำนวน 203 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 63.04 และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่วางแผนลดการผลิตยางพาราโดยการลดพื้นที่สวนยางพาราไปปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ จำนวน 119 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.96 (ตารางที่ 48)

**ตารางที่ 48** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการลดการผลิตยางพารา

กิจกรรมลดการผลิต	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
โค่นยางเพื่อปลูกแทน	203	63.04
ลดพื้นที่สวนยางพารา	119	36.96
<b>รวม</b>	<b>322</b>	<b>100</b>

**17) ระดับการใช้รายได้จากการเกษตรทั้งหมดไปเพื่อการปรับปรุงความเป็นอยู่  
ของครัวเรือน**

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใช้รายได้จากการเกษตรทั้งหมดเพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีจำนวน 256 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 64.16 รองลงมาได้แก่ ระดับมาก จำนวน 97 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 24.31 และมีกลุ่มเกษตรกรจำนวนน้อยที่สุดที่มีการใช้รายได้จากการเกษตรทั้งหมดเพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด มีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.01 (ตารางที่ 49)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใช้รายได้จากการเกษตรเกือบทั้งหมดเพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ของครัวเรือน ทั้งนี้เนื่องมาจากอาชีพการทำเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักที่เกษตรกรปฏิบัติและเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ไม่มีอาชีพรอง ดังนั้นการทำเกษตรกรรมจึงเป็นเหมือนแหล่งรายได้หลักแหล่งเดียวที่เกษตรกรสามารถปฏิบัติเพื่อนำมาซึ่งการเลี้ยงครอบครัวของเกษตรกรเองได้

ตารางที่ 49 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการใช้รายได้จากการเกษตร เพื่อการปรับปรุงความเป็นอยู่ของครัวเรือน

การใช้รายได้จากการเกษตรเพื่อการปรับปรุงความเป็นอยู่ของครัวเรือน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยที่สุด (1 - 20%)	4	1.01
น้อย (21 - 40%)	8	2.01
ปานกลาง (41 - 60%)	34	8.51
มาก (61 - 80%)	97	24.31
มากที่สุด (81 - 100%)	256	64.16
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

18) ระดับการใช้รายได้นอกการเกษตรทั้งหมดไปเพื่อการปรับปรุงความเป็นอยู่ของครัวเรือน

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใช้รายได้จากการเกษตรทั้งหมดเพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีจำนวน 211 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 52.88 รองลงมาได้แก่ ระดับมาก จำนวน 87 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.80 และมีกลุ่มเกษตรกรจำนวนน้อยที่สุดที่มีการใช้รายได้จากการเกษตรทั้งหมดเพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด มีจำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.01 (ตารางที่ 50)

ตารางที่ 50 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการใช้รายได้นอกการเกษตรเพื่อการปรับปรุงความเป็นอยู่ของครัวเรือน

การใช้รายได้นอกการเกษตรเพื่อการปรับปรุงความเป็นอยู่ของครัวเรือน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยที่สุด (1 - 20%)	12	3.01
น้อย (21 - 40%)	17	4.26
ปานกลาง (41 - 60%)	72	18.05
มาก (61 - 80%)	87	21.80
มากที่สุด (81 - 100%)	211	52.88
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

### 19) ระดับทุนทางการเงินในครัวเรือนเกษตรกร

#### (1) มีความเพียงพอ (รายได้มีจำนวนมากพอกับความต้องการดำรงชีพและลงทุนซ้ำ)

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความเพียงพอของทุนทางการเงินในครัวเรือนอยู่ในระดับน้อย มากที่สุด จำนวน 178 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.61 รองลงมาได้ ระดับปานกลาง จำนวน 117 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 29.32 ระดับน้อยที่สุด จำนวน 52 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.04 และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีความเพียงพอของทุนทางการเงินในครัวเรือนอยู่ในระดับมากที่สุด น้อยที่สุด จำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.51 (ตารางที่ 51)

ตารางที่ 51 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความเพียงพอของทุนทางการเงิน

มีความเพียงพอของทุนทางการเงิน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
มากที่สุด	18	4.51
มาก	34	8.52
ปานกลาง	117	29.32
น้อย	178	44.61
น้อยที่สุด	52	13.04
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### (2) ความสามารถในการเข้าถึงได้ (ความสามารถเข้าถึงแหล่งสร้างรายได้ และมีความหลากหลายของแหล่งสร้างรายได้)

พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีความสามารถในการเข้าถึงทุนทางการเงินอยู่ในระดับน้อย มากที่สุด จำนวน 138 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 34.59 รองลงมาได้แก่ ระดับปานกลาง จำนวน 97 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 24.13 ระดับน้อยที่สุด จำนวน 84 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.05 และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีความสามารถในการเข้าถึงทุนทางการเงินในระดับมากที่สุด น้อยที่สุด มีจำนวน 27 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.77 (ตารางที่ 52)

ตารางที่ 52 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความสามารถในการเข้าถึงแหล่ง  
 พึ่งพาทางการเงิน

มีความสามารถในการเข้าถึงทางการเงิน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
มากที่สุด	27	6.77
มาก	53	13.28
ปานกลาง	97	24.31
น้อย	138	34.59
น้อยที่สุด	84	21.05
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

(3) ความทดแทนกันได้ของทางการเงิน (ความสามารถหารายได้จาก  
 แหล่งอื่น ๆ นอกเหนือ รายได้จากสวนยาง)

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความสามารถในความทดแทนกันได้ของทางการเงินอยู่ในระดับน้อย มากที่สุด จำนวน 144 คิดเป็นร้อยละ 36.09 รองลงได้แก่ ระดับน้อยที่สุด  
 จำนวน 129 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 32.33 และมีกลุ่มตัวอย่างที่มีความสามารถในความทดแทนกัน  
 ได้ของทางการเงินอยู่ในระดับมากที่สุด น้อยที่สุด จำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.51  
 (ตารางที่ 53)

ตารางที่ 53 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความทดแทนกันได้ของ  
 พึ่งพาทางการเงิน

มีความทดแทนกันได้ของทางการเงิน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
มากที่สุด	18	4.51
มาก	47	11.78
ปานกลาง	61	15.29
น้อย	144	36.09
น้อยที่สุด	129	32.33
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

(4) ความสามารถในการใช้งานทางการเงิน (ความสามารถใช้รายได้เพื่อ  
 ก่อให้เกิดประโยชน์ ลงทุนซื้อหรือก่อรายได้เพิ่มขึ้น)

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความสามารถในการใช้งานทางการเงินเพื่อ  
 ก่อให้เกิดประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง มากที่สุด จำนวน 176 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.11  
 รองลงมาได้แก่ ระดับน้อย จำนวน 103 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 25.81 และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร

ที่มีความสามารถในการใช้งานทุนทางการเงินในระดับมากที่สุด น้อยที่สุด มีจำนวน 28 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.02 (ตารางที่ 54)

**ตารางที่ 54** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความสามารถในการใช้งานของทุนทางการเงิน

มีความสามารถในการใช้งานทุนทางการเงิน	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ
มากที่สุด	28	7.02
มาก	53	13.28
ปานกลาง	176	44.11
น้อย	103	25.81
น้อยที่สุด	39	9.78
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

**(5) ความมีเครดิต (ความมีเครดิตและความสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน)  
(ธนาคาร สหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์)**

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีเครดิตในการเข้าถึงทุนทางการเงินอยู่ในระดับปานกลาง มากที่สุด จำนวน 194 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 48.62 รองลงมาได้ ระดับน้อยที่สุด จำนวน 108 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 27.07 และมีกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างที่มีเครดิตในการเข้าถึงทุนทางการเงินในระดับมากที่สุด น้อยที่สุด มีจำนวน 13 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.26 (ตารางที่ 55)

**ตารางที่ 55** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความมีเครดิตในการเข้าถึงทุนทางการเงิน

ความมีเครดิตในการเข้าถึงทุนทางการเงิน	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ
มากที่สุด	13	3.26
มาก	32	8.02
ปานกลาง	194	48.62
น้อย	52	13.03
น้อยที่สุด	108	27.07
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### 4.3 ข้อมูลการผลิต การจัดการ เทคโนโลยีการผลิตและการกระจายผลผลิต

##### 1) ประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราคือ 21 - 30 ปี มากที่สุด จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 42.61 รองลงมาได้แก่ 11 - 20 ปี จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 26.32 และ น้อยกว่า 10 ปี น้อยที่สุด จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.51 (ตารางที่ 56)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราน้อยที่สุดคือ 8 ปี ประสบการณ์ในการทำสวนยางพารามากที่สุดคือ 55 ปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 28.94 ปี จากข้อมูลจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราค่อนข้างสูง ซึ่งส่งผลต่อทักษะในการประกอบอาชีพทำสวนยางพารา อาจเป็นเพราะอาชีพการทำสวนยางพาราเป็นอาชีพที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีต

**ตารางที่ 56** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา

ประสบการณ์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 10 ปี	18	4.51
11 - 20 ปี	105	26.32
21 - 30 ปี	170	42.61
31 - 40 ปี	47	11.78
มากกว่า 41 ปี	59	14.78
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>
ประสบการณ์น้อยที่สุด (ปี)		8
ประสบการณ์มากที่สุด (ปี)		55
ประสบการณ์เฉลี่ย (ปี)		28.94
S.D.		±13.47

##### 2) ขนาดพื้นที่ทำสวนยางพารา

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการถือครองพื้นที่สวนยางพาราน้อยกว่า 10 ไร่ มากที่สุด จำนวน 250 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 62.66 รองลงมาได้แก่ 11 - 20 ไร่ จำนวน 105 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.31 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการถือครองพื้นที่สวนยางพารา 31 - 40 ไร่ น้อยที่สุด จำนวน 19 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.76 (ตารางที่ 57)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการถือครองพื้นที่สวนยางพาราน้อยที่สุด 2 ไร่ กลุ่มตัวอย่างมีการถือครองพื้นที่สวนยางพารามากที่สุด 38 ไร่ และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการถือครองพื้นที่สวนยางพาราเฉลี่ย 13.64 ไร่ จากข้อมูลจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการถือครองพื้นที่สวนยางพาราค่อนข้างน้อย รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่าง



บางส่วนจึงต้องมีการรับจ้างในงานอื่นๆหรือมีการหาอาชีพเสริมเพื่อให้มีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ

**ตารางที่ 57** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามขนาดพื้นที่ถือครองในการทำสวนยางพารา

ขนาดพื้นที่ทำสวนยางพารา	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 10 ไร่	250	62.66
11 – 20 ไร่	105	26.31
21 -30 ไร่	25	6.27
31 - 40 ไร่	19	4.76
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>
พื้นที่ทำสวนยางพาราน้อยที่สุด (ไร่)		2
พื้นที่ทำสวนยางพารามากที่สุด (ไร่)		38
พื้นที่ทำสวนยางพาราเฉลี่ย (ไร่)		13.64
S.D.		±9.71

### 3) ชื่อพันธุ์ยางพาราที่ปลูก

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปลูกยางพาราด้วยพันธุ์ RRIM600 มากที่สุดจำนวน 167 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.58 รองลงมาได้แก่ พันธุ์ RRIT251 จำนวน 131 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 32.83 พันธุ์ PB 235 จำนวน 83 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 20.80 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปลูกยางพาราด้วยพันธุ์ BPM 24 น้อยที่สุด จำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.52 (ตารางที่ 58)

จากข้อมูลจะเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรยังนิยมปลูกยางพาราด้วยพันธุ์ RRIM600 ทั้งนี้เนื่องจากจากยางพาราพันธุ์ RRIM600 เป็นพันธุ์ยางพาราที่มีการปลูกกันมาตั้งแต่อดีตและทางสถาบันวิจัยยางก็ได้มีพัฒนาสายพันธุ์ที่จัดอยู่ในกลุ่มให้ผลผลิตน้ำยางพาราสูงเพื่อนำไปส่งเสริมให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกยางพารา เช่น พันธุ์ RRIT251 RRIT 226 เป็นต้น

ตารางที่ 58 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามชนิดของพันธุ์ยางพาราที่ปลูก

ชื่อพันธุ์ยางพารา	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
RRIM 600	167	41.85
สถาบันวิจัยยาง 251 (RRIT 215)	131	32.83
PB 235	83	20.80
BPM 24	18	4.52
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### 4) ระยะเวลาปลูกยางพารา

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปลูกยางพาราด้วยระยะ 3x7 เมตร ได้ต้นยางพาราจำนวน 76 ต้นต่อไร่ มากที่สุด จำนวน 329 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 82.46 รองลงมาคือระยะ 3x8 เมตร ได้จำนวนต้นยางพารา 66 ต้นต่อไร่ จำนวน 47 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.78 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปลูกยางพาราด้วยระยะ 3x6 เมตร ได้จำนวนต้นยางพารา 88 ต้นต่อไร่ น้อยที่สุด จำนวน 23 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.76 (ตารางที่ 59 และตารางที่ 60)

ตารางที่ 59 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระยะเวลาปลูกยางพารา

ระยะปลูก	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ระยะปลูก 3x6 เมตร	23	5.76
ระยะปลูก 3x7 เมตร	329	82.46
ระยะปลูก 3x8 เมตร	47	11.78
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

ตารางที่ 60 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนต้นยางพาราต่อไร่ของกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนต้นยางพาราต่อไร่	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
จำนวน 88 ต้นต่อไร่	23	5.76
จำนวน 76 ต้นต่อไร่	329	82.46
จำนวน 66 ต้นต่อไร่	47	11.78
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

### 5) การได้รับการสงเคราะห์จากการยางแห่งประเทศไทย (กยท.)

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการขอทุนเพื่อขอรับการสงเคราะห์การทำสวนยางพาราจากสำนักงานการยางแห่งประเทศไทย จำนวน 324 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 31.20 และมีครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่ได้ขอทุนเพื่อรับการสงเคราะห์การทำสวนยางพาราจากสำนักงานการยางแห่งประเทศไทย จำนวน 75 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 18.80 (ตารางที่ 61)

**ตารางที่ 61** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการได้รับการสงเคราะห์การทำสวนยางพารา

การได้รับการสงเคราะห์	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ได้รับการสงเคราะห์	324	81.20
ไม่ได้รับการสงเคราะห์	75	18.80
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

### 6) อายุต้นยางพาราในปี 2560

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีสวนยางพาราที่มีอายุ 11 - 15 ปี มากที่สุด จำนวน 187 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 46.87 รองลงมาได้แก่ ยางพารามีอายุน้อยกว่า 10 ปี จำนวน 113 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.32 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีสวนยางพาราที่มีอายุมากกว่า 26 ปี น้อยที่สุด จำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.25 (ตารางที่ 62)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีสวนยางพาราอายุน้อยที่สุดคือ 7 ปี กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีสวนยางพาราที่มีอายุมากที่สุดคือ 27 ปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีสวนยางพาราอายุเฉลี่ย 15.50 ปี จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีสวนยางพาราที่มีอายุค่อนข้างมาก เนื่องจากอาชีพการทำสวนยางพาราเป็นอาชีพที่ทำและสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต บางส่วนก็เป็นการปลูกยางพารารอบใหม่ในพื้นที่เดิมและบางส่วนก็เป็นปลูกยางพารารอบแรกในพื้นที่ที่ถือครอง

**ตารางที่ 62** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุต้นยางพาราในปี 2560

อายุต้นยางพารา	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 10 ปี	113	28.32
11 - 15 ปี	187	46.87
16 - 20 ปี	68	17.04
21 - 25 ปี	26	6.52
มากกว่า 26 ปี	5	1.25
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

ตารางที่ 63 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุต้นยางพาราในปี 2560 (ต่อ)

อายุต้นยางพารา	ปี
อายุต้นยางพาราน้อยที่สุด (ปี)	7
อายุต้นยางพารามากที่สุด	27
อายุต้นยางพาราเฉลี่ย (ปี)	15.50
S.D.	±6.03

### 7) การใส่ปุ๋ยเคมี

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยเคมีจำนวน 399 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 โดยมีความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมี 2 ครั้งต่อปี มากที่สุด จำนวน 207 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 51.88 รองลงมาได้แก่ 1 ครั้งต่อปี จำนวน 176 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.11 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยเคมี 4 ครั้งต่อปี น้อยที่สุด จำนวน 6 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.50 (ตารางที่ 63)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยเคมีน้อยที่สุด 1 ครั้งต่อปี กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยเคมีมากที่สุด 4 ครั้งต่อปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 1.71 ครั้งต่อปี (ตารางที่ 64)

ตารางที่ 63 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการใส่ปุ๋ยเคมี

การใส่ปุ๋ยเคมี	จำนวน (คราวเรือน)	ร้อยละ
ใส่ปุ๋ยเคมี	399	100
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

ตารางที่ 64 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมีต่อปี

ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมีต่อปี	จำนวน (คราวเรือน)	ร้อยละ
1 ครั้งต่อปี	176	44.11
2 ครั้งต่อปี	207	51.88
3 ครั้งต่อปี	10	2.51
4 ครั้งต่อปี	6	1.50
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>
ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมีน้อยที่สุด		1
ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมีมากที่สุด		4
ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย		1.71
S.D.		0.78

### 8) ปริมาณในการใส่ปุ๋ยเคมีต่อครั้ง

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยเคมีในสวนยางพาราปริมาณ น้อยกว่า 500 กิโลกรัมต่อครั้ง มากที่สุด จำนวน 263 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 65.91 รองลงได้แก่ 501 - 1,000 กิโลกรัมต่อครั้ง จำนวน 106 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.57 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรใส่ปุ๋ยเคมีในสวนยางพาราปริมาณ 1,501 - 2,000 กิโลกรัม น้อยที่สุด จำนวน 9 ครัวเรือน (ตารางที่ 65)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยยางพาราปริมาณน้อยที่สุด 100 กิโลกรัมต่อครั้ง กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรใส่ปุ๋ยยางพารามากที่สุด 2,500 กิโลกรัมต่อครั้ง และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรใส่ปุ๋ยยางพาราเฉลี่ย 834.09 กิโลกรัมต่อครั้ง

ตารางที่ 65 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปริมาณในการใส่ปุ๋ยเคมีต่อครั้ง

ปริมาณในการใส่ปุ๋ยเคมีต่อครั้ง	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 500 กิโลกรัมต่อครั้ง	263	65.91
501 - 1,000 กิโลกรัมต่อครั้ง	106	26.57
1,001 - 1,500 กิโลกรัมต่อครั้ง	10	2.51
1,501 - 2,000 กิโลกรัมต่อครั้ง	9	2.26
มากกว่า 2,001 กิโลกรัมต่อครั้ง	11	2.76
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>
ปริมาณในการใส่ปุ๋ยเคมีต่อครั้งน้อยที่สุด		100
ปริมาณในการใส่ปุ๋ยเคมีต่อครั้งมากที่สุด		2,500
ปริมาณในการใส่ปุ๋ยเคมีต่อครั้งเฉลี่ย		834.09
S.D.		±639.45

### 9) ราคาปุ๋ยเคมีต่อกระสอบ

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการซื้อปุ๋ยเคมีในราคา 901 - 1,000 บาทต่อกระสอบ มากที่สุด จำนวน 227 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 56.89 รองลงมาได้แก่ ราคา 801 - 900 บาทต่อกระสอบ จำนวน 139 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 56.89 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการซื้อปุ๋ยเคมีในราคา มากกว่า 1,001 บาทต่อกระสอบ น้อยที่สุด จำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.51 (ตารางที่ 66)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า เกษตรกรมีการซื้อปุ๋ยเคมีในราต่ำสุดคือ 640 บาทต่อกระสอบ เกษตรกรมีการซื้อปุ๋ยเคมีในราคาสูงสุดคือ 1,050 บาทต่อกระสอบ และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการซื้อปุ๋ยเคมีในราคาเฉลี่ย 884.67 บาทต่อกระสอบ

ตารางที่ 66 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามราคาปุ๋ยเคมี

ราคาปุ๋ยเคมี	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 700 บาทต่อกระสอบ	20	5.01
701 – 800 บาทต่อกระสอบ	7	1.75
801 – 900 บาทต่อกระสอบ	139	34.84
901 – 1,000 บาทต่อกระสอบ	227	56.89
มากกว่า 1,001 บาทต่อกระสอบ	6	1.51
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>
ราคาปุ๋ยเคมีต่ำที่สุด (บาทต่อกระสอบ)		640
ราคาปุ๋ยเคมีสูงที่สุด (บาทต่อกระสอบ)		1050
ราคาปุ๋ยเคมีเฉลี่ย (บาทต่อกระสอบ)		884.67
S.D.		±112.24

#### 10) การใส่ปุ๋ยอินทรีย์

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์จำนวน 87 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.80 โดยมีความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมี 1 ครั้งต่อปี มากที่สุด จำนวน 54 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 62.07 และ 2 ครั้งต่อปี จำนวน 33 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 37.93 (ตารางที่ 67)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยเคมีน้อยที่สุด 1 ครั้งต่อปี กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยเคมีมากที่สุด 2 ครั้งต่อปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 1.38 ครั้งต่อปี (ตารางที่ 68)

ตารางที่ 67 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการใส่ปุ๋ยอินทรีย์

การใส่ปุ๋ยอินทรีย์	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ใส่ปุ๋ยอินทรีย์	87	21.80
ไม่ใส่ปุ๋ยอินทรีย์	312	78.20
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

ตารางที่ 68 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ต่อปี

ความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ต่อปี	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 ครั้งต่อปี	54	62.07
2 ครั้งต่อปี	33	37.93
<b>รวม</b>	<b>87</b>	<b>100</b>
ความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์น้อยที่สุด		1
ความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์มากที่สุด		2
ความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เฉลี่ย		1.38
S.D.		±0.49

### 11) ปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ต่อครั้ง

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ปริมาณ 251 - 500 กิโลกรัมต่อครั้งมากที่สุด จำนวน 32 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.78 รองลงมาได้แก่ น้อยกว่า 250 กิโลกรัมต่อครั้ง และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ในปริมาณ 751 - 1,000 กิโลกรัมต่อครั้ง น้อยที่สุด จำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.45 (ตารางที่ 69)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรใส่ปุ๋ยอินทรีย์ปริมาณต่อครั้งน้อยที่สุดคือ 100 กิโลกรัม กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรใส่ปุ๋ยอินทรีย์ปริมาณต่อครั้งมากที่สุดคือ 1,500 กิโลกรัม และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์โดยเฉลี่ย 528 กิโลกรัมต่อครั้ง

ตารางที่ 69 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ต่อครั้ง

ปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ต่อครั้ง	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 250 กิโลกรัมต่อครั้ง	24	27.59
251 - 500 กิโลกรัมต่อครั้ง	32	36.78
501 - 750 กิโลกรัมต่อครั้ง	21	24.14
751 - 1,000 กิโลกรัมต่อครั้ง	3	3.45
มากกว่า 1,001 กิโลกรัมต่อครั้ง	7	8.04
<b>รวม</b>	<b>87</b>	<b>100</b>
ปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ต่อครั้งน้อยที่สุด		100
ปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ต่อครั้งมากที่สุด		1,500
ปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ต่อครั้งเฉลี่ย		528
S.D.		±481.43

### 12) ราคาปุ๋ยอินทรีย์

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการซื้อปุ๋ยอินทรีย์ในราคา 401 - 500 บาทต่อกระสอบ มากที่สุด จำนวน 53 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 60.92 รองลงมาได้แก่ น้อยกว่า 400 บาทต่อกระสอบ จำนวน 22 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 25.29 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการซื้อปุ๋ยอินทรีย์ในราคา 501 - 600 บาทต่อกระสอบ น้อยที่สุด จำนวน 12 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.79 (ตารางที่ 70)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า เกษตรกรมีการซื้อปุ๋ยอินทรีย์ในราคาต่ำสุดคือ 350 บาทต่อกระสอบ เกษตรกรมีการซื้อปุ๋ยอินทรีย์ในราคาสูงสุดคือ 600 บาทต่อกระสอบ และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการซื้อปุ๋ยอินทรีย์ในราคาเฉลี่ย 500.57 บาทต่อกระสอบ

**ตารางที่ 70** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามราคาปุ๋ยอินทรีย์

ราคาปุ๋ยอินทรีย์	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 400 บาทต่อกระสอบ	22	25.29
401 - 500 บาทต่อกระสอบ	53	60.92
501 - 600 บาทต่อกระสอบ	12	13.79
<b>รวม</b>	<b>87</b>	<b>100</b>
ราคาปุ๋ยอินทรีย์ต่ำที่สุด (บาทต่อกระสอบ)		350
ราคาปุ๋ยอินทรีย์สูงที่สุด (บาทต่อกระสอบ)		600
ราคาปุ๋ยอินทรีย์เฉลี่ย (บาทต่อกระสอบ)		500.57
S.D.		±82.65

### 13) การใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมี

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีจำนวน 38 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.52 โดยมีความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมี 1 ครั้งต่อปี มากที่สุด จำนวน 31 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 81.58 และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมี 2 ครั้งต่อปี จำนวน 7 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 18.42 (ตารางที่ 71)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีน้อยที่สุดคือ 1 ครั้งต่อปี กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีมากที่สุดคือ 2 ครั้งต่อปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีโดยเฉลี่ย 1.18 ครั้งต่อปี (ตารางที่ 72)



ตารางที่ 71 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมี

การใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมี	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมี	38	9.52
ไม่ใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมี	361	90.4
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

ตารางที่ 72 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมี ต่อปี

ความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีต่อปี	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 ครั้งต่อปี	31	81.58
2 ครั้งต่อปี	7	18.42
<b>รวม</b>	<b>38</b>	<b>100</b>
ความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีน้อยที่สุด		1
ความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีมากที่สุด		2
ความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีเฉลี่ย		1.18
S.D.		0.39

#### 14) ปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีต่อครั้ง

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีในปริมาณ 501 - 750 กิโลกรัมต่อครั้ง มากที่สุด จำนวน 25 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 65.79 รองลงมาได้แก่ น้อยกว่า 500 กิโลกรัมต่อครั้ง จำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.06 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีในปริมาณ 751 - 1,000 กิโลกรัมต่อครั้ง น้อยที่สุด จำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.26 (ตารางที่ 73)

จากข้อมูลสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกร มีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีปริมาณน้อยที่สุดคือ 400 กิโลกรัมต่อครั้ง กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีในปริมาณมากที่สุดคือ 1,250 กิโลกรัมต่อครั้ง และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีปริมาณเฉลี่ย 728.95 กิโลกรัมต่อครั้ง

ตารางที่ 73 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีต่อครั้ง

ปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีต่อครั้ง	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 500 กิโลกรัมต่อครั้ง	8	21.06
501 – 750 กิโลกรัมต่อครั้ง	25	65.79
751 – 1,000 กิโลกรัมต่อครั้ง	2	5.26
มากกว่า 1,000 กิโลกรัมต่อครั้ง	3	7.89
<b>รวม</b>	<b>38</b>	<b>100</b>
ปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีต่อครั้งน้อยที่สุด		400
ปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีต่อครั้งมากที่สุด		1,250
ปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เคมีต่อครั้งเฉลี่ย		728.95
S.D.		±222.89

#### 15) ราคาปุ๋ยอินทรีย์เคมี

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการซื้อปุ๋ยอินทรีย์เคมีในราคา 401 - 500 บาทต่อกระสอบ มากที่สุด จำนวน 21 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 55.27 รองลงมาได้แก่ มากกว่า 601 บาทต่อกระสอบ จำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.05 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการซื้อปุ๋ยอินทรีย์เคมีในราคา น้อยกว่า 400 บาทต่อกระสอบ น้อยที่สุด จำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.26 (ตารางที่ 74)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า เกษตรกรมีการซื้อปุ๋ยอินทรีย์เคมีในราคาต่ำสุดคือ 280 บาทต่อกระสอบ เกษตรกรมีการซื้อปุ๋ยอินทรีย์เคมีในราคาสูงสุดคือ 680 บาทต่อกระสอบ และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการซื้อปุ๋ยอินทรีย์เคมีในราคาเฉลี่ย 522.37 บาทต่อกระสอบ

ตารางที่ 74 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามราคาปุ๋ยอินทรีย์เคมี

ราคาปุ๋ยอินทรีย์เคมี	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 400 บาทต่อกระสอบ	2	5.26
401 – 500 บาทต่อกระสอบ	21	55.27
501 – 600 บาทต่อกระสอบ	7	18.42
มากกว่า 601 บาทต่อกระสอบ	8	21.05
<b>รวม</b>	<b>38</b>	<b>100</b>

ตารางที่ 75 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามราคาปุ๋ยอินทรีย์เคมี (ต่อ)

ราคาปุ๋ยอินทรีย์เคมี	บาท
ราคาปุ๋ยอินทรีย์เคมีต่ำที่สุด (บาทต่อกระสอบ)	380
ราคาปุ๋ยอินทรีย์เคมีสูงที่สุด (บาทต่อกระสอบ)	650
ราคาปุ๋ยอินทรีย์เคมีเฉลี่ย (บาทต่อกระสอบ)	522.37
S.D.	±75.53

#### 16) การปราบวัชพืชในสวนยางพารา

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปราบวัชพืชในสวนยางพาราจำนวน 399 ครั้งเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 (ตารางที่ 75) โดยมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรปราบวัชพืชโดยใช้วิธีเชิงกลจำนวน 304 ครั้งเรือน คิดเป็นร้อยละ 76.19 และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีการปราบวัชพืชโดยวิธีการใช้สารเคมี จำนวน 95 ครั้งเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.81 (ตารางที่ 76)

ตารางที่ 75 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการปราบวัชพืชในสวนยางพารา

การปราบวัชพืชในสวนยางพารา	จำนวน (ครั้งเรือน)	ร้อยละ
ปราบวัชพืช	399	100
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

ตารางที่ 76 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิธีการปราบวัชพืชในสวนยางพารา

วิธีการปราบวัชพืชในสวนยางพารา	จำนวน (ครั้งเรือน)	ร้อยละ
เชิงกล	304	76.19
เชิงเคมี	95	23.81
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### 17) ความถี่ในการปราบวัชพืชในสวนยางพาราโดยวิธีเชิงกล

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปราบวัชพืชในสวนยางพาราด้วยวิธีเชิงกล 1 ครั้งต่อปี มากที่สุด จำนวน 146 ครั้งเรือน คิดเป็นร้อยละ 48.03 รองลงมาได้แก่ การปราบวัชพืชในสวนยางพาราด้วยวิธีเชิงกล 2 ครั้งต่อปี จำนวน 132 ครั้งเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.42 และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรปราบวัชพืชในสวนยางพารา 6 ครั้งต่อปี น้อยที่สุด จำนวน 5 ครั้งเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.65 (ตารางที่ 77)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความถี่ในการปราบวัชพืชในสวนยางพาราโดยวิธีเชิงกลน้อยที่สุดคือ 1 ครั้งต่อปี กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความถี่ในการปราบวัชพืชใน

สวนยางพาราโดยวิธีเชิงกลมากที่สุดคือ 6 ครั้งต่อปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความถี่ในการปราบวัชพืชในสวนยางพาราโดยวิธีเชิงกลเฉลี่ย 1.65 ครั้งต่อปี

**ตารางที่ 77** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความถี่ในการปราบวัชพืชในสวนยางพาราด้วยวิธีเชิงกล

ความถี่ในการปราบวัชพืช (เชิงกล)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 ครั้งต่อปี	146	48.03
2 ครั้งต่อปี	132	43.42
3 ครั้งต่อปี	21	6.91
4 ครั้งต่อปี	-	-
5 ครั้งต่อปี	-	-
6 ครั้งต่อปี	5	1.64
<b>รวม</b>	<b>304</b>	<b>100</b>
ความถี่ในการปราบวัชพืชน้อยที่สุด		1
ความถี่ในการปราบวัชพืชมากที่สุด		6
ความถี่ในการปราบวัชพืชเฉลี่ย		1.65
S.D.		±0.83

#### 18) ความถี่ในการปราบวัชพืชในสวนยางพาราโดยวิธีการใช้สารเคมี

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปราบวัชพืชด้วยวิธีการใช้สารเคมี 1 ครั้งต่อปีมากที่สุด จำนวน 72 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 75.79 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรปราบวัชพืชในสวนยางพารา 2 ครั้งต่อปี จำนวน 23 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 24.21 (ตารางที่ 78)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความถี่ในการปราบวัชพืชในสวนยางพาราโดยวิธีการใช้สารเคมีน้อยที่สุดคือ 1 ครั้งต่อปี กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความถี่ในการปราบวัชพืชในสวนยางพาราโดยวิธีการใช้สารเคมีมากที่สุดคือ 2 ครั้งต่อปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความถี่ในการปราบวัชพืชในสวนยางพาราโดยวิธีการใช้สารเคมีเฉลี่ย 1.24 ครั้งต่อปี

**ตารางที่ 78** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความถี่ในการปราบวัชพืชด้วยวิธีการใช้สารเคมี

ความถี่ในการปราบวัชพืช (ใช้สารเคมี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 ครั้งต่อปี	72	75.79
2 ครั้งต่อปี	23	24.21
<b>รวม</b>	<b>95</b>	<b>100</b>

**ตารางที่ 79** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความถี่ในการปราบวัชพืชด้วยวิธีการใช้สารเคมี (ต่อ)

ความถี่ในการปราบวัชพืช (ใช้สารเคมี)	ครั้งต่อปี
ความถี่ในการปราบวัชพืชน้อยที่สุด	1
ความถี่ในการปราบวัชพืชมากที่สุด	2
ความถี่ในการปราบวัชพืชเฉลี่ย	1.24
S.D.	±0.43

### 19) ค่าใช้จ่ายในการปราบวัชพืชในสวนยางพาราต่อปี

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีค่าใช้จ่ายในการปราบวัชพืชในสวนยางพารา น้อยกว่า 1,500 บาทต่อปี มากที่สุด จำนวน 173 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.36 รองลงมาได้แก่ 3,001 - 4,500 บาทต่อปี จำนวน 106 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.57 และกลุ่มตัวอย่างมีค่าใช้จ่ายในการปราบวัชพืชในสวนยางพารา มากกว่า 4,501 บาทต่อปี น้อยที่สุด จำนวน 53 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.28 (ตารางที่ 79)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีค่าใช้จ่ายในการปราบวัชพืชในสวนยางพาราน้อยที่สุด 150 บาทต่อปี กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีค่าใช้จ่ายในการปราบวัชพืชในสวนยางพารามากที่สุด 5,200 บาทต่อปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีค่าใช้จ่ายในการปราบวัชพืชในสวนยางพาราเฉลี่ย 2,480 บาทต่อปี

**ตารางที่ 79** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามค่าใช้จ่ายในการปราบวัชพืชต่อปี

ค่าใช้จ่ายในการปราบวัชพืช	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 1,500 บาทต่อปี	173	43.36
1,501 – 3,000 บาทต่อปี	67	16.79
3,001 – 4,500 บาทต่อปี	106	26.57
มากกว่า 4,501 บาทต่อปี	53	13.28
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>
ค่าปราบวัชพืชน้อยที่สุด		150
ค่าปราบวัชพืชมากที่สุด		5,200
ค่าปราบวัชพืชเฉลี่ย		2,480
S.D.		±1,844.17

## 20) การตัดแต่งกิ่งยางพาราตอนอายุน้อยกว่า 3 ปี

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการตัดแต่งยางพาราในชนช่วงอายุที่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 399 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 (ตารางที่ 80)

ตารางที่ 80 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการตัดแต่งกิ่งต้นยางพารา ตอนอายุน้อยกว่า 3 ปี

การตัดแต่งกิ่งยางพารา	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
มีการตัดแต่ง	399	100
ไม่มีการตัดแต่ง	-	-
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

## 21) ปัญหาไฟไหม้ในฤดูแล้ง

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเคยประสบปัญหาไฟไหม้ในช่วงฤดูแล้ง จำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.01 และมีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยประสบปัญหาไฟไหม้ในช่วงฤดูแล้งจำนวน 391 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 79.99 (ตารางที่ 81)

ตารางที่ 81 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเกิดปัญหาไฟไหม้ในฤดูแล้ง

ปัญหาไฟไหม้ในฤดูแล้ง	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เคยประสบปัญหาไฟไหม้ในฤดูแล้ง	8	2.01
ไม่เคยประสบปัญหาไฟไหม้ในฤดูแล้ง	391	97.99
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

## 22) ระบบการกรีดยางพาราที่ใช้ในปัจจุบัน

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใช้ระบบกรีดยางพารา หนึ่งส่วนสามของลำต้น กรีต 4 วันหยุด 1 วัน (1/3S 4d/5) มากที่สุด จำนวน 247 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.90 รองลง ได้แก่ ระบบกรีต หนึ่งส่วนสามของลำต้น กรีต 5 วัน หยุด 1 วัน (1/3S 5d/6) จำนวน 92 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.06 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใช้ระบบกรีดยางพารา หนึ่งส่วนสามของลำต้น กรีต 3 วัน หยุด 1 วัน น้อยที่สุด จำนวน 60 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 15.04 (ตารางที่ 82)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า บางช่วงที่ราคายางพาราตกต่ำ หรือช่วงที่มีภาวะความแปรปรวนของสภาพอากาศหรือในช่วงฤดูฝน ทำให้เกษตรกรไม่มีรายได้หรือมีรายได้ที่ไม่พอกับค่าใช้จ่าย ส่งผลให้เกษตรกรจึงต้องใช้ระบบการกรีดยางพาราที่มีความถี่สูง

ตารางที่ 82 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระบบการกรีดยางพารา

ระบบกรีต	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1/3S 3d/4	60	15.04
1/3S 4d/5	247	61.90
1/3S 5d/6	92	23.06
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

### 23) จำนวนวันที่สามารถกรีดยางพาราได้ใน 1 ปี

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรสามารถกรีดยางพาราได้ มากกว่า 141 วันต่อปี มากที่สุด จำนวน 146 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.59 รองลงมาได้แก่ 101 -120 วันต่อปี จำนวน 114 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.57 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรสามารถกรีดยางพาราได้น้อยกว่า 100 วันต่อปี น้อยที่สุด จำนวน 33 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.27 (ตารางที่ 83)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรสามารถกรีดยางพาราได้น้อยที่สุดคือ 90 วันต่อปี กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรสามารถกรีดยางพาราได้มากที่สุดคือ 150 วันต่อปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรสามารถกรีดยางพาราได้เฉลี่ย 127.18 วันต่อปี

ตารางที่ 83 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนวันกรีดยางพาราต่อปี

จำนวนวันกรีต	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 100 วันต่อปี	33	8.27
101 – 120 วันต่อปี	114	28.57
121 - 140 วันต่อปี	106	26.57
มากกว่า 141 วันต่อปี	146	36.59
	<b>399</b>	<b>100</b>
จำนวนวันกรีตน้อยที่สุดต่อปี		90
จำนวนวันกรีตมากที่สุดต่อปี		150
จำนวนวันกรีตเฉลี่ยต่อปี		127.18
S.D.		±15.12

### 24) จำนวนแรงงานกรีดยางพาราต่อครัวเรือน

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีจำนวนแรงงานในการกรีดยางพาราจำนวน 2 คนต่อครัวเรือน มากที่สุด จำนวน 192 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 48.12 รองลงมาได้แก่ กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีแรงงานในการกรีดยางพาราจำนวน 3 คนต่อครัวเรือน จำนวน 92 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.06 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีแรงงานในการกรีดยางพารา 4 คนต่อครัวเรือน น้อยที่สุด จำนวน 43 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 10.77 (ตารางที่ 84)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีแรงงานในการกรีดยางพาราน้อยที่สุดคือ 1 คน กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีแรงงานในการกรีดยางพารามากที่สุดคือ 4 คน และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีแรงงานในการกรีดยางพาราเฉลี่ย 2.26 คน

**ตารางที่ 84** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนแรงงานกรีดยางพาราต่อครัวเรือน

จำนวนแรงงานกรีดยางพาราต่อครัวเรือน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 คนต่อครัวเรือน	72	18.05
2 คนต่อครัวเรือน	192	48.12
3 คนต่อครัวเรือน	92	23.06
4 คนต่อครัวเรือน	43	10.77
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>
จำนวนแรงงานกรีดยางพารามากที่สุด		1
จำนวนแรงงานกรีดยางพาราน้อยที่สุด		4
จำนวนแรงงานกรีดยางพาราเฉลี่ย		2.26
S.D.		±1.34

### 25) รูปแบบผลผลิตยางพาราที่ขายในปี 2559

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการขายผลผลิตยางพาราในรูปแบบน้ำยางสดมากที่สุด จำนวน 234 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 58.64 รองลงได้แก่ ยางก้อนถ้วย จำนวน 122 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 30.58 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการขายผลผลิตยางพาราในรูปยางแผ่นดิบน้อยที่สุด จำนวน 43 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 10.78 (ตารางที่ 85)

**ตารางที่ 85** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรูปแบบผลผลิตยางพาราที่ขายในปี 2559

รูปแบบผลผลิตที่ยางพาราที่ขาย	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ยางก้อนถ้วย	122	30.58
ยางแผ่น	43	10.78
น้ำยางสด	234	58.64
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>



## 26) แหล่งขายผลผลิตยางพารา

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการขายผลผลิตยางพาราให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน มากที่สุด จำนวน 382 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 95.74 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการขายผลผลิตยางพาราให้กับกลุ่มสหกรณ์ จำนวน 17 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.26 (ตารางที่ 86)

ตารางที่ 86 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแหล่งที่ขายผลผลิตยางพารา

แหล่งขายผลผลิต	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
พ่อค้าคนกลางในชุมชน	382	95.74
กลุ่มสหกรณ์	17	4.26
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

## 27) ผลผลิตยางพารารวมทั้งหมดต่อวัน

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีผลผลิตยางพารา 51 - 100 กิโลกรัมต่อวัน มากที่สุด จำนวน 163 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.48 รองลงมาได้แก่ 101 - 150 กิโลกรัมต่อวัน และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีผลผลิตยางพารา มากกว่า 201 กิโลกรัมต่อวัน น้อยที่สุด จำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.01 (ตารางที่ 87)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีผลผลิตยางพาราน้อยที่สุดคือ 15 กิโลกรัมต่อวัน กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีผลผลิตยางพารามากที่สุดคือ 300 กิโลกรัมต่อวัน และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีผลผลิตยางพาราเฉลี่ย 82.27 กิโลกรัมต่อวัน

ตารางที่ 87 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนผลผลิตยางพาราเฉลี่ยต่อวัน

ผลผลิตรวมต่อวัน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 50 กิโลกรัมต่อวัน	97	24.31
51 - 100 กิโลกรัม	163	40.84
101 - 150 กิโลกรัม	108	27.07
151 - 200 กิโลกรัม	27	6.77
มากกว่า 201 กิโลกรัม	4	1.01
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>
ผลผลิตรวมต่อวันน้อยที่สุด		15
ผลผลิตรวมต่อวันมากที่สุด		300
ผลผลิตรวมต่อวันเฉลี่ย		82.27
S.D.		±63.74

## 28) ราคาขายพาราเฉลี่ยในปี 2559

### (1) ราคาผลผลิตยางพาราในรูปแบบยางแผ่นดิบ

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรขายผลผลิตยางพาราในปี 2559 ในรูปแบบยางแผ่นดิบได้ราคาต่ำสุดคือ 30.50 บาทต่อกิโลกรัม ขายได้ราคาสูงสุดคือ 65.75 บาทต่อกิโลกรัม และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรขายผลผลิตยางพาราในรูปแบบยางแผ่นได้ได้ในราคาเฉลี่ย 47.37 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 88)

**ตารางที่ 88** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามราคาขายพาราที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรสามารถขายได้ในปี 2559

ราคาขายพารา	บาทต่อกิโลกรัม
ราคาขายแผ่นดินต่ำสุด	30.50
ราคาขายแผ่นดิบสูงสุด	65.75
ราคาขายแผ่นดิบเฉลี่ย	47.37
S.D.	±14.14

### (2) ราคาขายพาราในรูปแบบน้ำยางสด

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรขายผลผลิตยางพาราในปี 2559 ในรูปแบบน้ำยางสดได้ราคาต่ำที่สุดคือ 28.00 บาทต่อกิโลกรัม ขายได้ราคาสูงที่สุดคือ 63.75 บาทต่อกิโลกรัม และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรขายผลผลิตยางพาราในรูปแบบน้ำยางสดได้ราคาเฉลี่ย 48.03 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 89)

**ตารางที่ 89** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามราคาน้ำยางสดที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรสามารถขายได้ในปี 2559

ราคาน้ำยางสด	ราคา
ราคาน้ำยางสดต่ำสุด (บาทต่อกิโลกรัม)	28.00
ราคาน้ำยางสดสูงที่สุด (บาทต่อกิโลกรัม)	63.75
ราคาน้ำยางสดเฉลี่ย (บาทต่อกิโลกรัม)	48.03
S.D.	±12.24

### (3) ราคาผลผลิตยางพาราในรูปแบบยางก้อนถ้วย

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรขายผลผลิตยางพาราในปี 2559 ในรูปแบบยางก้อนถ้วยได้ราคาต่ำที่สุด 13.50 บาทต่อกิโลกรัม ขายได้ราคาสูงที่สุดคือ 41.75 บาทต่อกิโลกรัม และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรขายผลผลิตยางพาราในรูปแบบยางก้อนถ้วยได้ราคาเฉลี่ย 23.70 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 90)

**ตารางที่ 90** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามราคาซากก่อนถั่วที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรสามารถขายได้ในปี 2559

ซากก่อนถั่ว	ราคา
ราคาซากก่อนถั่วต่ำสุด (บาทต่อกิโลกรัม)	13.50
ราคาซากก่อนถั่วสูงสุด (บาทต่อกิโลกรัม)	41.75
ราคาซากก่อนถั่วเฉลี่ย (บาทต่อกิโลกรัม)	23.70
S.D.	±12.77

### 29) จำนวนวันที่ทำงานในสวนยางพาราต่อปี

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรทำงานในสวนยางพารา น้อยกว่า 150 วันต่อปี น้อยที่สุดจำนวน 389 คิดเป็นร้อยละ 97.49 รองลงมาได้แก่ 151 - 175 วันต่อปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรทำงานในสวนยางพารามากกว่า 201 วันต่อปี น้อยที่สุด จำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.51 (ตารางที่ 91)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรทำงานในสวนยางพาราน้อยที่สุดคือ 120 วันต่อปี กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรทำงานในสวนยางพารามากที่สุด 300 วันต่อปี และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรทำงานในสวนยางพาราเฉลี่ย 145.98 วันต่อปี

**ตารางที่ 91** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนวันทำงานในสวนยางพารา

จำนวนวันทำงานในสวนยางพารา	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 150 วันต่อปี	389	97.49
151 – 175 วันต่อปี	5	1.25
176 – 200 วันต่อปี	3	0.75
มากกว่า 201 วันต่อปี	2	0.51
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>
จำนวนวันทำงานต่อปีน้อยที่สุด		120
จำนวนวันทำงานต่อปีมากที่สุด		300
จำนวนวันทำงานต่อปีเฉลี่ย		145.98
S.D.		±21.19

### 30) ลักษณะพื้นที่ดินเดิมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

พบว่าลักษณะพื้นที่ดินเดิมของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเป็นพื้นที่ยางพาราเดิม มากที่สุด จำนวน 327 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 81.95 รองลงมา พื้นที่ดินเดิมเป็นพื้นที่นา จำนวน 34 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.52 พื้นที่ดินเดิมเป็นสวนปาล์มน้ำมัน จำนวน 25 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ

6.27 และพื้นที่ดินเดิมเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผล น้อยที่สุด จำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.26 (ตารางที่ 92)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า ตั้งแต่กลางปี 2553 ถึงปลายปี 2554 ที่ราคาขายพาราขายเพิ่มขึ้น ไปสูงกว่ากิโลกรัมละ 100 บาท และบางช่วงราคาขายพาราก็ขยับสูงที่สุดถึงกิโลกรัมละ 174 บาท ทำให้เกษตรกรต้องการมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรหลายรายได้ทำการปรับสภาพพื้นที่ที่ปรับเปลี่ยนจากพื้นที่นา พื้นที่สวนปาล์ม น้ำมัน สวนไม้ผล และพื้นที่เกษตรกรรมอื่นๆ เพื่อทำการปลูก พารา เพราะเห็นว่าพารามีราคาสูงและมีรายได้ให้ครอบครัวได้อย่างสม่ำเสมอ

**ตารางที่ 92** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะพื้นที่ดินเดิมของกลุ่ม ตัวอย่างเกษตรกร

ลักษณะพื้นที่ดินเดิม	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ที่นา	34	8.52
ยางพารา	327	81.95
ปาล์ม น้ำมัน	25	6.27
ไม้ผล	13	3.26
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

### 31) สาเหตุที่เกษตรกรเปลี่ยนมาปลูกยางพารา

พบว่าสาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรปรับเปลี่ยนพื้นที่มาปลูกยางพาราได้แก่ คิดว่า ปลูกยางพาราแล้วมีรายได้ที่สม่ำเสมอ มากที่สุด จำนวน 43 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 59.72 รองลงมา เหตุผลเพราะราคาขาย (ในปี 2553-2554) มีราคาสูง จำนวน 17 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.61 และเหตุผลเพราะดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ จำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 16.67 (ตารางที่ 93)

**ตารางที่ 93** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสาเหตุที่เปลี่ยนมาปลูกยางพารา

สาเหตุที่เปลี่ยนมาปลูกยางพารา	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ดินไม่ดี	12	16.67
มีรายได้สม่ำเสมอ	43	59.72
ราคาขายพาราสูง	17	23.61
<b>รวม</b>	<b>72</b>	<b>100</b>

### 32) การปลูกลูกยางพาราของเกษตรกรในพื้นที่ป่า

พบว่าพื้นที่ปลูกลูกยางพาราที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรปลูก เป็นการปลูกนอกเขตพื้นที่ป่า จำนวน 352 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 88.22 และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีการปลูกลูกยางพาราใน เขตหรือเป็นพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่ป่า จำนวน 47 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.78 (ตารางที่ 94)

ตารางที่ 94 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพื้นที่การปลูกลูกยางพารา

การปลูกลูกยางในพื้นที่ป่า	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ปลูกในพื้นที่ป่า	47	11.78
ไม่ปลูกในพื้นที่ป่า	352	88.22
รวม	399	100

### 33) เกษตรกรคิดว่าการปลูกลูกยางพาราเป็นทำลายสิ่งแวดล้อมหรือไม่

ในการปลูกลูกยางพารามีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่คิดว่าการปลูกลูกยางพาราเป็นการ ทำลายสิ่งแวดล้อมจำนวน 106 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.57 และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่คิด ว่าการปลูกลูกยางพาราไม่เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมจำนวน 293 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 73.43 (ตารางที่ 95)

ตารางที่ 95 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นต่อสิ่งแวดล้อม

เกษตรกรคิดว่าการปลูกลูกยางพาราเป็นทำลาย สิ่งแวดล้อมหรือไม่	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ทำลายสิ่งแวดล้อม	106	26.57
ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	293	73.43
รวม	399	100

### 34) แหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใช้ประโยชน์ของน้ำจากน้ำประปา มากที่สุด จำนวน 384 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 96.24 รองลงมาเป็นน้ำจากน้ำฝน จำนวน 296 ครัวเรือน คิด เป็นร้อยละ 74.18 น้ำจากบ่อน้ำ จำนวน 292 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 73.18 น้ำจากแม่น้ำ/ลำคลอง จำนวน 94 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.56 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรใช้น้ำจากน้ำบาดาล น้อยที่สุด จำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.75 (ตารางที่ 96)

ตารางที่ 96 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์

แหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์	จำนวน	ร้อยละ
แม่น้ำ/ลำคลอง	94	23.56
สระน้ำ	52	13.03
บ่อน้ำ	292	73.18
น้ำประปา	384	96.24
น้ำระบบชลประทาน	37	9.27
น้ำฝน	296	74.18
น้ำบาดาล	7	1.75
น้ำประปาภูเขา	52	13.03

### 35) การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใช้ประโยชน์จากน้ำเพื่อการบริโภคในครัวเรือนมากที่สุด จำนวน 368 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 92.20 รองลงมาเป็นการใช้ประโยชน์จากน้ำเพื่อการเกษตร จำนวน 298 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 74.63 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใช้ประโยชน์จากน้ำเพื่อทำการประมงหรือเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.98 (ตารางที่ 97)

ตารางที่ 97 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ

การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เพื่อบริโภคในครัวเรือน	368	92.20
เพื่อทำการเกษตร	298	74.63
เพื่อทำการประมง/เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	12	2.98

### 36) ระดับความเพียงพอของน้ำที่ใช้ในกระบวนการผลิตยางพารา

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความเพียงพอในการใช้น้ำอยู่ในระดับปานกลาง มากที่สุด จำนวน 208 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 52.13 รองลงมา เป็นความเพียงพอในระดับมาก จำนวน 126 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 31.58 และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรน้อยที่สุดที่มีความเพียงพอในการใช้น้ำอยู่ในระดับน้อยที่สุด จำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.01 (ตารางที่ 98)

ตารางที่ 98 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอของน้ำ

ระดับความเพียงพอของน้ำ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เพียงพอที่น้อยที่สุด	8	2.01
เพียงพอที่น้อย	39	9.77
เพียงพอปานกลาง	208	52.13
เพียงพอมาก	126	31.58
เพียงพอมากที่สุด	18	4.51
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

### 37) ระดับความอุดมสมบูรณ์ของดินในปัจจุบันเมื่อเทียบกับอดีต

พบว่าความอุดมสมบูรณ์ของดินในพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเมื่อเทียบกับอดีต มีความอุดมสมบูรณ์เหมือนเดิม มากที่สุด จำนวน 233 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 58.40 รองลงมา มีความอุดมสมบูรณ์ยากว่าเดิมเล็กน้อย จำนวน 119 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 29.82 และมีความอุดมสมบูรณ์ดีขึ้นกว่าเดิมมาก น้อยที่สุด จำนวน 18 ครัวเรือน 4.51 (ตารางที่ 99)

ตารางที่ 99 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความอุดมสมบูรณ์ของดิน

ระดับความอุดมสมบูรณ์ของดิน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ดีขึ้นกว่าเดิมมาก	18	4.51
ดีขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย	10	2.51
เหมือนเดิม	233	58.40
แย่กว่าเดิมเล็กน้อย	119	29.82
แย่กว่าเดิมเล็กน้อย	19	4.76
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

### 38) การปลูกพืชแซมยางพาราในขณะที่ยางพาราอายุไม่เกิน 3 ปี

พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีการปลูกพืชแซมยางพาราในช่วงที่ยางพาราอายุน้อยกว่า 3 ปี จำนวน 119 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 29.82 และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ไม่ปลูกพืชแซมยางพาราในขณะที่ยางพาราอายุน้อยกว่า 3 ปี จำนวน 280 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 70.18 (ตารางที่ 100)

ตารางที่ 100 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการปลูกพืชแซมยางพาราตอนอายุน้อยกว่า 3 ปี

การปลูกพืชแซมขณะต้นยางอายุน้อยกว่า 3 ปี	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ปลูก	119	29.82
ไม่ปลูก	280	70.18
รวม	399	100

### 39) การปลูกพืชแซมยางพาราในปัจจุบัน (ปี 2559)

พบว่ามียุทธศาสตร์ที่ยังปลูกพืชแซมยางพาราในปัจจุบันจำนวน 102 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 25.56 และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ไม่ปลูกพืชแซมยางพาราในปัจจุบันจำนวน 297 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 74.44 (ตารางที่ 101)

ตารางที่ 101 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการปลูกพืชแซมยางพาราในปัจจุบัน

การปลูกพืชแซมขณะปัจจุบัน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ปลูก	102	25.56
ไม่ปลูก	297	74.44
รวม	399	100

### 40) วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหลักในการประกอบอาชีพ

พบว่าวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหลักในการประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ได้แก่ เป็นการประกอบอาชีพเพื่อเป็นแหล่งรายได้หลักของครัวเรือน มากที่สุด จำนวน 391 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 97.99 เป็นการประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน จำนวน 374 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 73.73 เป็นการประกอบอาชีพเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น จำนวน 274 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 68.67 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรคิดว่าเป็นการประกอบอาชีพเพื่อบริโภคในครัวเรือน (พืชอาหาร) จำนวน 172 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.11 (ตารางที่ 102)



**ตารางที่ 102** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวัตถุประสงค์หลักในการประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา

วัตถุประสงค์หลักในการประกอบอาชีพ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เป็นแหล่งรายได้หลักของครัวเรือน	391	97.99
เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน	374	93.73
เพื่อบริโภคในครัวเรือน (พืชอาหาร)	172	43.11
เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น	274	68.67

#### 4.4 องค์ประกอบความอ่อนแอ/ความเปราะบาง

##### 1) ภัยธรรมชาติ โรคระบาดที่เกิดขึ้น

##### (1) น้ำท่วม

พบว่ามียุทธศาสตร์กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 111 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 27.82 ประสบปัญหาภัยจากน้ำท่วมในปี 2559 โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 49 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 12.28 ประสบกับภัยน้ำท่วม 2 ครั้ง กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 36 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.02 ประสบกับภัยน้ำท่วม 1 ครั้ง และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 26 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.52 ประสบกับภัยน้ำท่วม 3 ครั้ง โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 60 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 12.53 ประสบกับภัยน้ำท่วมในระดับความรุนแรงมาก กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 39 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.77 ประสบกับภัยน้ำท่วมในระดับความรุนแรงน้อย และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 22 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.51 ประสบกับภัยน้ำท่วมในระดับความรุนแรงปานกลาง และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 141 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 35.34 ที่ประสบกับภัยน้ำท่วมในปี 2560 โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 91 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.81 ประสบกับภัยน้ำท่วม 4 ครั้ง รองลงมา กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 29 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.27 ประสบกับภัยน้ำท่วม 2 ครั้ง กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.01 ประสบกับภัยน้ำท่วม 3 ครั้ง และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.26 ประสบกับภัยน้ำท่วม 1 ครั้ง โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 74 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 18.55 ประสบกับภัยน้ำท่วมในระดับความรุนแรงปานกลาง กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 41 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 10.26 ประสบกับภัยน้ำท่วมในระดับความรุนแรงมาก และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 26 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.52 ประสบกับภัยน้ำท่วมในระดับความรุนแรงน้อย (ตารางที่ 103)

ตารางที่ 103 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการประสพภัยอุทกภัยหรือภัยจากน้ำท่วม

ปีล่าสุดที่เกิด (ร้อยละ)	ความถี่ (ร้อยละ)	ระดับความรุนแรง(ร้อยละ)
2559 (27.82) 111	1 ครั้ง (9.02) 36	รุนแรงน้อย (9.77) 39
	2 ครั้ง (12.28) 49	รุนแรงปานกลาง (5.51) 22
	3 ครั้ง (6.52) 26	รุนแรงมาก (12.53) 60
2560 (35.34) 141	1 ครั้ง (2.26) 9	รุนแรงน้อย (6.52) 26
	2 ครั้ง (7.27) 29	รุนแรงปานกลาง (18.55) 74
	3 ครั้ง (3.01) 12	รุนแรงมาก (10.26) 41
	4 ครั้ง (22.81) 91	

## (2) ภัยแล้ง

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.75 ประสพกับภัยแล้งในปี 2557 โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรประสพกับภัยแล้ง 1 ครั้ง และประสพกับภัยแล้งใน ความรุนแรงระดับน้อย กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 68 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 17.04 ประสพกับภัยแล้งในปี 2559 โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 35 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.77 ประสพกับภัยแล้ง 2 ครั้ง และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 33 ครัวเรือน ประสพกับภัยแล้ง 1 ครั้ง โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 45 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 12.78 ประสพกับภัยแล้งในระดับความรุนแรงปานกลาง และกลุ่มตัวอย่างจำนวน 17 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.26 ประสพกับภัยแล้งในระดับความรุนแรงในระดับน้อย และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 124 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 31.08 ประสพกับภัยแล้งในปี 2560 โดยมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 106 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.57 ประสพกับภัยแล้ง 2 ครั้ง และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.51 ประสพกับปัญหาภัยแล้ง 1 ครั้ง โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 79 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.80 ประสพกับปัญหาภัยแล้งในระดับความรุนแรงมาก และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 45 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.28 ประสพกับปัญหาภัยแล้งในระดับความรุนแรงปานกลาง (ตารางที่ 104)

ตารางที่ 104 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการประสพกับภัยแล้ง

ปีล่าสุดที่เกิด (ร้อยละ)	ความถี่ (ร้อยละ)	ระดับความรุนแรง(ร้อยละ)
2557 (0.75) 3	1 ครั้ง (0.75) 3	รุนแรงน้อย (0.75) 3
2559 (17.04) 68	1 ครั้ง (8.27) 33	รุนแรงปานกลาง (12.78) 51
	2 ครั้ง (8.77) 35	รุนแรงน้อย (4.26) 17
2560 (31.08) 124	1 ครั้ง (4.51) 18	รุนแรงปานกลาง (11.28) 45
	2 ครั้ง (26.57) 106	รุนแรงมาก (19.80) 79

### (3) พายุและลมแรง

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.75 ที่ประสบปัญหาพายุและลมแรง 1 ครั้ง ในปี 2557 โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.50 ประสบกับพายุลมแรงในความรุนแรงระดับปานกลาง และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 1 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.25 ที่ประสบกับพายุลมแรงในความรุนแรงระดับน้อย และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 76 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.05 ที่ประสบกับพายุลมแรงในปี 2559 โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 46 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.53 ประสบกับพายุลมแรง 2 ครั้ง กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 30 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.52 ที่ประสบกับพายุลมแรง 1 ครั้ง โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 24 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.02 ประสบกับพายุลมแรงในความรุนแรงระดับมาก และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 52 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.03 ที่ประสบกับพายุลมแรงในความรุนแรงระดับปานกลาง (ตารางที่ 105)

ตารางที่ 105 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการประสบภัยพายุลมแรง

ปีล่าสุดที่เกิด (ร้อยละ)	ความถี่ (ร้อยละ)	ระดับความรุนแรง (ร้อยละ)
2557 (1.75) 7	1 ครั้ง (1.75) 7	รุนแรงน้อย (0.25) 1 รุนแรงปานกลาง (1.50) 6
2559 (19.05) 76	1 ครั้ง (7.52) 30 2 ครั้ง (11.53) 46	รุนแรงปานกลาง (13.03) 52 รุนแรงมาก (6.02) 24

### (4) โรคระบาดและแมลงศัตรูพืช

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.51 ประสบปัญหาภัยโรคระบาดและแมลงศัตรูพืช 1 ครั้ง ในปี 2558 โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.01 ประสบกับปัญหาโรคระบาดและแมลงศัตรูพืชในระดับความรุนแรงปานกลาง และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 14 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.50 ประสบกับปัญหาโรคระบาดและแมลงศัตรูพืชในระดับความรุนแรงน้อย และมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 32 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.02 ที่ประสบกับปัญหาโรคระบาดและแมลงศัตรูพืช 1 ครั้ง ในปี 2559 โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 23 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.76 ประสบกับปัญหาโรคระบาดและแมลงศัตรูพืชในระดับความรุนแรงมาก และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.26 ประสบกับปัญหาโรคระบาดและแมลงศัตรูพืชในระดับความรุนแรงปานกลาง (ตารางที่ 106)

ตารางที่ 106 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการประสบภัยจากโรคระบาด และแมลงศัตรูพืชระบาด

ปีล่าสุดที่เกิด (ร้อยละ)	ความถี่ (ร้อยละ)	ระดับความรุนแรง (ร้อยละ)
2558 (4.51) 18	1 ครั้ง (4.51) 18	รุนแรงน้อย (3.50) 14 รุนแรงปานกลาง (1.01) 4
2559 (8.02) 32	1 ครั้ง (8.02) 32	รุนแรงปานกลาง (2.26) 9 รุนแรงมาก (5.76) 23

2) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่คิดว่าส่งผลต่อการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพารา

(1) แนวโน้มราคาผลผลิตและปัจจัยการผลิต

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรคิดว่าแนวโน้มด้านราคาผลผลิตและปัจจัยการผลิตที่ส่งผลต่อการดำรงชีพของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของราคาปัจจัยการผลิต มากที่สุดจำนวน 392 ครั้งเรือน คิดเป็นร้อยละ 98.25 รองลงมาเป็นการลดลงของราคายางพารา จำนวน 282 ครั้งเรือน คิดเป็นร้อยละ 95.74 การลดลงของราคาผลผลิตการเกษตรอื่นๆ จำนวน 358 ครั้งเรือน คิดเป็นร้อยละ 89.72 และการเพิ่มขึ้นของค่าจ้างแรงงานในภาคเกษตร น้อยที่สุด จำนวน 355 ครั้งเรือน คิดเป็นร้อยละ 88.97 (ตารางที่ 107)

ตารางที่ 107 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแนวโน้มราคาผลผลิตและปัจจัยการผลิต

แนวโน้มราคาผลผลิตและปัจจัยการผลิต	คิดว่าส่งผลต่อการดำรงชีพ	
	จำนวน (ครั้งเรือน)	ร้อยละ
การเพิ่มขึ้นของราคาปัจจัยการผลิต	392	98.25
การเพิ่มขึ้นของจ้างแรงงานในภาคเกษตร	355	88.97
การลดลงของราคายางพารา	382	95.74
การลดลงของราคาผลผลิตการเกษตรอื่นๆ	358	89.72
<b>เฉลี่ย</b>		<b>93.17</b>

### (2) แนวโน้มแรงงานในสวนยางพารา

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรคิดว่าแนวโน้มด้านแรงงานในสวนยางพาราที่ส่งผลต่อการดำรงชีพของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ได้แก่ แรงงานกรีดยางที่มีฝีมือและคุณภาพหายากขึ้น มากที่สุด จำนวน 244 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.15 รองลงมาเป็นการขาดแคลนจำนวนแรงงานในสวนยางพารา จำนวน 75 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 18.80 การเข้ามาของแรงงานต่างด้าว จำนวน 61 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 15.28 และการว่างงานเพิ่มขึ้นของเกษตรกร น้อยที่สุด จำนวน 57 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.28 (ตารางที่ 108)

ตารางที่ 108 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแนวโน้มแรงงานในสวนยางพารา

แนวโน้มแรงงานในสวน ยางพารา	คิดว่าส่งผลต่อการดำรงชีพ	
	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ
การขาดแคลนจำนวนแรงงาน ในสวนยางพารา	75	18.80
แรงงานกรีดยางที่มีฝีมือและ คุณภาพหายากขึ้น	244	61.15
การเข้ามาของแรงงานต่างด้าว	61	15.28
ว่างงานเพิ่มขึ้น	57	14.28
<b>เฉลี่ย</b>		<b>27.38</b>

### (3) แนวโน้มของทรัพยากรธรรมชาติ

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรคิดว่าแนวโน้มของทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งผลต่อการดำรงชีพของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ได้แก่ ความไม่แน่นอนของฝนและความไม่แน่นอนของอากาศ มากที่สุด จำนวน 395 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 98.99 รองลงมาเป็น ดินมีความเสื่อมสภาพรุนแรงมากขึ้น จำนวน 381 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 95.48 ที่ดินมีขนาดเล็กลงเรื่อยๆ จำนวน 277 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 69.42 การชะหน้าดินและการพังทลายของดินรุนแรงเพิ่มขึ้น จำนวน 273 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 68.42 พื้นที่ป่าลดลงอย่างต่อเนื่อง จำนวน 265 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.42 และความเพียงพอของน้ำเพื่อการเกษตรลดลง น้อยที่สุด จำนวน 119 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 29.82 (ตารางที่ 109)

ตารางที่ 109 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแนวโน้มทางด้าน  
ทรัพยากรธรรมชาติ

แนวโน้มของ ทรัพยากรธรรมชาติ	คิดว่าส่งผลต่อการดำรงชีพ	
	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ความไม่แน่นอนของฝนและ สภาพอากาศ	395	98.99
ดินมีความเสื่อมสภาพรุนแรง มากขึ้น	381	95.48
การชะหน้าดินและการพังทลาย ของดินรุนแรงเพิ่มขึ้น	273	68.42
ความเพียงพอของน้ำเพื่อ การเกษตรลดลง	119	29.82
พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างต่อเนื่อง	265	66.42
ที่ดินขนาดเล็กลงเรื่อยๆ	277	69.42
<b>เฉลี่ย</b>		<b>71.43</b>

#### (4) แนวโน้มด้านเทคโนโลยี

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรคิดว่าแนวโน้มด้านเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการดำรงชีพ  
ของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ได้แก่ มีการเปลี่ยนจากยางพาราไปปลูกปาล์มน้ำมันมากขึ้น จำนวน 186  
ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 46.62 รองลงมา มีการเปลี่ยนไปใช้ระบบกรีดความถี่ต่ำเพิ่มมากขึ้น จำนวน  
74 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 18.54 มีการใช้ปุ๋ยสั่งตัดเพิ่มมากขึ้น จำนวน 53 ครัวเรือน คิดเป็นร้อย  
ละ 13.28 มีการใช้สารเร่งน้ำยางเพิ่มมากขึ้น จำนวน 39 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.77 และมีการ  
เปลี่ยนไปปลูกยางพาราพันธุ์ RRIT 251 เพิ่มมากขึ้น จำนวน 24 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.02  
(ตารางที่ 110)

ตารางที่ 110 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแนวโน้มทางด้านเทคโนโลยี

แนวโน้มด้านเทคโนโลยี	คิดว่าส่งผลกระทบต่อการค้ารังซีพ	
	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
มีการเปลี่ยนไปปลูกร R RIT 251 เพิ่มมากขึ้น	24	6.02
มีการเปลี่ยนไปใช้ระบบกรีต ความถี่ต่ำเพิ่มมากขึ้น	74	18.54
มีการใช้ปุ๋ยสั่งตัดเพิ่มมากขึ้น	53	13.28
มีการใช้สารเร่งน้ำยางเพิ่มมากขึ้น	39	9.77
มีการเปลี่ยนไปปลูกลูกปาล์มมากขึ้น	186	46.62
<b>เฉลี่ย</b>		<b>18.85</b>

#### (5) แนวโน้มทางด้านอาชีพ

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรคิดว่าแนวโน้มด้านอาชีพที่ส่งผลกระทบต่อการค้ารังซีพของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรคิดว่าแนวโน้มทางด้านอาชีพที่ส่งผลกระทบต่อการค้ารังซีพของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ได้แก่ มีการรับจ้างในภาคการเกษตรเพิ่มมากขึ้น จำนวน 34 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.52 รองลงมา สมาชิกในครอบครัวทำอาชีพนอกภาคเกษตรเพิ่มมากขึ้น จำนวน 19 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.76 และสมาชิกในครอบครัวออกไปเป็นลูกจ้างของรัฐเพิ่มขึ้น จำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.01 (ตารางที่ 111)

ตารางที่ 111 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแนวโน้มทางด้านอาชีพ

แนวโน้มทางอาชีพ	คิดว่าไม่ส่งผลกระทบต่อการค้ารังซีพ	
	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
สมาชิกในครอบครัวทำอาชีพ นอกภาคเกษตรเพิ่มมากขึ้น	19	4.76
มีการรับจ้างในภาคการเกษตร เพิ่มมากขึ้น	34	8.52
สมาชิกในครอบครัวออกไปเป็น ลูกจ้างของรัฐเพิ่มขึ้น	12	3.01
<b>เฉลี่ย</b>		<b>5.43</b>

### (6) แนวโน้มทางการตลาด

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรคิดว่าแนวโน้มทางการตลาดที่ส่งผลต่อการดำรงชีพของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ได้แก่ ช่องทางการกระจายสินค้ามีอย่างจำกัด มากที่สุด จำนวน 268 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 67.17 รองลงมาได้แก่ พ่อค้าคนกลางรับซื้อผลผลิต จำนวน 193 คิดเป็นร้อยละ 48.37 ตลาดต้องการผลผลิตแบบอินทรีย์ จำนวน 54 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.53 พ่อค้าเข้ามารับซื้อผลผลิตได้ยากขึ้น จำนวน 24 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.02 และตลาดต้องการผลผลิตที่มีมูลค่าเพิ่ม จำนวน 16 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.01 (ตารางที่ 112)

ตารางที่ 112 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแนวโน้มทางการตลาด

แนวโน้มการตลาด	คิดว่าไม่ส่งผลต่อการดำรงชีพ	
	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
พ่อค้าเข้ามารับซื้อผลผลิตได้ยากขึ้น	24	6.02
ช่องทางการกระจายสินค้ามีอย่างจำกัด	268	67.17
พ่อค้าคนกลางรับซื้อผลผลิต	193	48.37
ตลาดต้องการผลผลิตแบบอินทรีย์	54	13.53
ตลาดต้องการผลผลิตที่มีมูลค่าเพิ่ม	16	4.01
<b>เฉลี่ย</b>		<b>27.82</b>

### (7) แนวโน้มปัญหาสังคม

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรคิดว่าแนวโน้มปัญหาสังคมที่ส่งผลต่อการดำรงชีพของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ได้แก่ ปัญหาสุขภาพจิตมีความรุนแรงขึ้น มากที่สุด จำนวน 239 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 59.89 รองลงมาได้แก่ ปัญหาความโปร่งใสของหน่วยงานรัฐลดลง จำนวน 193 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 48.37 มีปัญหาความไม่สงบ/ไม่ปลอดภัยในพื้นที่ จำนวน 54 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.53 และมีความขัดแย้งในกรรมสิทธิ์ที่ดินทำกิน น้อยที่สุด จำนวน 21 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.26 (ตารางที่ 113)



ตารางที่ 113 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแนวโน้มทางด้านปัญหาทางสังคม

แนวโน้มปัญหาสังคม	คิดว่าไม่ส่งผลต่อการดำรงชีพ	
	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
มีปัญหาความไม่สงบ/ไม่ปลอดภัยในพื้นที่	54	13.53
ปัญหายาเสพติดรุนแรงขึ้น	239	59.89
มีความขัดแย้งในกรรมสิทธิ์ที่ดินทำกิน	21	5.26
ปัญหาความโปร่งใสของหน่วยงานรัฐลดลง	193	48.37
<b>เฉลี่ย</b>		<b>31.76</b>

### 3) การเก็บเกี่ยวผลผลิตหรือการใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะ

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการเก็บเกี่ยวผลผลิตหรือการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้เขตอนุรักษ์ มากที่สุด จำนวน 176 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.92 รองลงมา ได้แก่ ป่าสงวน จำนวน 151 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 37.76 ป่าชุมชน จำนวน 145 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.13 และป่าพรุ น้อยที่สุด จำนวน 46 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.42 (ตารางที่ 114)

ตารางที่ 114 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพื้นที่ที่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตหรือสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะ

ประเภทป่า	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ป่าไม้เขตอนุรักษ์	176	43.92
ป่าชุมชน	145	36.13
ป่าพรุ	46	11.42
ป่าสงวน	151	37.76

### 4) การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันต่างๆ

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์มากที่สุด จำนวน 106 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.58 รองลงมาได้แก่ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 98 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 24.34 กลุ่มสหกรณ์ สกย. จำนวน 79 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.67 สหกรณ์การเกษตร จำนวน 51 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 12.72 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มน้ำอย่างน้อยที่สุด จำนวน 35 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.67 (ตารางที่ 115)

**ตารางที่ 115** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม

เป็นสมาชิกกลุ่ม	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
สหกรณ์การเกษตร	51	12.72
สหกรณ์ สกย.	79	19.67
กลุ่มออมทรัพย์	106	26.58
กองทุนหมู่บ้าน	98	24.34
กลุ่มน้ำยาง	35	8.67

**5) การเข้าร่วมกิจกรรมโครงการและการได้รับการช่วยเหลือหรือได้รับผลประโยชน์จากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรเอกชนในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาของเกษตรกร**

พบว่าในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา มีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรได้เข้าร่วมกิจกรรมโครงการและได้รับการช่วยเหลือหรือได้รับผลประโยชน์จากจากหน่วยงาน การยางแห่งประเทศไทยมากที่สุด จำนวน 154 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.60 รองลงมาได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จำนวน 82 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 20.55 สำนักงานเกษตรกร จำนวน 56 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.04 สำนักงานปศุสัตว์ จำนวน 25 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.27 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย/สถานศึกษา น้อยที่สุด จำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.50 (ตารางที่ 116)

**ตารางที่ 116** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ และการได้รับการช่วยเหลือหรือได้รับผลประโยชน์จากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรเอกชนในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาของเกษตรกร

หน่วยงานที่เข้าร่วมและได้รับผลประโยชน์	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
การยางแห่งประเทศไทย	154	38.60
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	82	20.55
องค์การบริหารส่วนตำบล	8	2.01
สำนักงานที่ดิน	9	2.26
สำนักงานเกษตร	56	14.04
สำนักงานพัฒนาชุมชน	18	4.51
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	8	2.01
กรมพัฒนาที่ดิน	11	2.76
สำนักงานปศุสัตว์	19	4.76
กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน	9	2.26

ตารางที่ 117 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ และการได้รับการช่วยเหลือหรือได้รับผลประโยชน์จากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรเอกชน ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาของเกษตรกร (ต่อ)

หน่วยงานที่เข้าร่วมและได้รับผลประโยชน์	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
สำนักงานปศุสัตว์	25	6.27
สำนักงานประมง	7	1.75
มหาวิทยาลัย/สถานศึกษา	6	1.50

6) การส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของเกษตรกรจากการได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรเอกชนในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา

พบว่าผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของเกษตรกรหลังจากการได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรเอกชนในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจำนวน 139 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 34.84 (ตารางที่ 117) โดยมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระดับน้อย จำนวน 72 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 51.80 มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระดับปานกลาง จำนวน 51 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.69 และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระดับมาก น้อยที่สุด จำนวน 16 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.51 (ตารางที่ 118)

ตารางที่ 117 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผลการได้รับความช่วยเหลือ

การส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของเกษตรกร	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	139	34.84
ไม่ส่งผล	260	65.16
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

ตารางที่ 118 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผลการได้รับความช่วยเหลือ

ระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อย	72	51.80
ปานกลาง	51	36.69
มาก	16	11.51
<b>รวม</b>	<b>139</b>	<b>100</b>

### 7) สถาบันที่เกษตรกรได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือได้รับการช่วยเหลือในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา

พบว่าในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรได้เข้าร่วมกับสถาบันต่างๆ หรือได้รับการช่วยเหลือจาก กลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มอาชีพ มากที่สุด จำนวน 68 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 17.04 รองลงมาได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 53 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.28 กลุ่มชมรมในหมู่บ้าน จำนวน 52 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.03 และเพื่อนบ้านนอกหมู่บ้านน้อยที่สุด จำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.01 (ตารางที่ 119)

**ตารางที่ 119** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถาบันที่เกษตรกรได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือได้รับการช่วยเหลือในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา

สถาบันที่เข้าร่วมและได้รับผลประโยชน์	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs)	34	8.52
ชมรมในหมู่บ้าน	52	13.03
เพื่อนบ้านในหมู่บ้าน	43	10.78
เพื่อนบ้านนอกหมู่บ้าน	8	2.01
กลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มอาชีพ	68	17.04
กลุ่มออมทรัพย์	53	13.28
ญาติพี่น้อง	26	6.51

### 8) การส่งผลต่อความเป็นอยู่ของเกษตรกรจากการได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมจากสถาบันต่างๆในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา

พบว่าผลต่อความเป็นอยู่ของเกษตรกรหลังจากได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมจากสถาบันต่างๆ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จำนวน 57 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.86 (ตารางที่ 120) โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระดับน้อย จำนวน 36 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 63.16 มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระดับปานกลาง จำนวน 17 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 29.82 และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระดับมาก จำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.02 (ตารางที่ 121)

**ตารางที่ 120** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผลจากการได้รับประโยชน์

การส่งผลต่อความเป็นอยู่ของเกษตรกร	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	57	19.86
ไม่ส่งผล	230	80.41
<b>รวม</b>	<b>287</b>	<b>100</b>

ตารางที่ 121 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผลจากการได้รับประโยชน์

ระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อย	36	63.16
ปานกลาง	17	29.82
มาก	4	7.02
<b>รวม</b>	<b>57</b>	<b>100</b>

#### 4.5 กลยุทธ์การดำรงชีพ

##### กลยุทธ์และการปรับตัวของเกษตรกรที่ใช้ในปี 2559

##### 1) กลยุทธ์การปรับตัวทางการปรับเทคนิคการผลิตยางพารา

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีปรับเทคนิคการผลิตยางพาราทางการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตยางแผ่นดิบเป็นน้ำยางสด มากที่สุด จำนวน 264 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.17 รองลงมาแก่ การหยุดกรีดยางในบางช่วงเวลา จำนวน 127 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 31.38 การลดจำนวนวันกรีดยางพารา จำนวน 102 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 25.56 การเพิ่มจำนวนวันกรีดยางพารา จำนวน 93 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.31 การโค่นไม้ยางพาราเพื่อขายไม้ จำนวน 87 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.80 และการเปลี่ยนสัญญาจ้างกรีดยางพารา น้อยที่สุด จำนวน 16 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.01 (ตารางที่ 122)

ตารางที่ 122 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการปรับเทคนิคการผลิตยางพารา

ปรับเทคนิคการผลิตยางพารา	การปรับตัว	
	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เปลี่ยนจากการผลิตยางแผ่นดิบเป็นน้ำยางสด	264	66.17
เปลี่ยนจากการผลิตยางแผ่นดิบเป็นยางก้อนถ้วย	77	19.29
เปลี่ยนจากการผลิตน้ำยางสดเป็นยางก้อนถ้วย	74	18.55
เพิ่มจำนวนวันกรีดยาง	93	23.31
ลดจำนวนวันกรีดยาง	102	25.56
หยุดกรีดยางในบางช่วงเวลา	127	31.83
โค่นยางเพื่อขายไม้ยาง	87	21.80
โค่นยางเพื่อทำประโยชน์อย่างอื่นในที่ดิน	24	6.02
เปลี่ยนสัญญาจ้างกรีดยาง	16	4.01
เปลี่ยนจากแรงงานจ้างกรีดยางเป็นแรงงานครัวเรือน	22	5.51
<b>เฉลี่ย</b>		<b>22.21</b>

## 2) กลยุทธ์การปรับตัวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปรับตัวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ยางพาราโดยการเปลี่ยนเป็นพันธุ์ยางที่ให้ผลผลิตสูง (RRIT251) มากที่สุด จำนวน 38 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.52 รองลงมาได้แก่ การเพิ่มปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี จำนวน 21 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.26 การเพิ่มความถี่ในการปราบวัชพืช จำนวน 16 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.01 การเปลี่ยนไปปลูกพืชที่ให้ผลผลิตสูง (พืชยืนต้น) จำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.75 และการใช้แรงงานกรีตมีฝีมือร่วมกับระบบกรีตความถี่ต่ำ จำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.75 (ตารางที่ 123)

ตารางที่ 123 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต	การปรับตัว	
	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เปลี่ยนเป็นพันธุ์ยางที่ให้ผลผลิตสูง (RRIT251)	38	9.52
เปลี่ยนไปปลูกพืชที่ให้ผลผลิตสูง (พืชยืนต้น)	7	1.75
เพิ่มปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี	21	5.26
เพิ่มความถี่ในการปราบวัชพืช	16	4.01
ใช้แรงงานกรีตมีฝีมือร่วมกับระบบกรีตความถี่ต่ำ	3	0.75
<b>เฉลี่ย</b>		<b>4.26</b>

## 3) กลยุทธ์การปรับตัวทางการลดต้นทุนการผลิต

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปรับตัวทางการลดต้นทุนโดยการลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี มากที่สุด จำนวน 162 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.80 รองลงมาได้แก่ การใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์ จำนวน 154 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.60 ทำปุ๋ยใช้เอง จำนวน 78 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.55 ปรับเปลี่ยนวิธีการกำจัดวัชพืชเป็นเชิงเคมี จำนวน 63 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 15.79 ใช้พันธุ์พื้นเมืองแทนพันธุ์ส่งเสริม จำนวน 58 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.54 และการปรับเปลี่ยนวิธีการใส่ปุ๋ย น้อยที่สุด จำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.75 (ตารางที่ 124)

ตารางที่ 124 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิธีการลดต้นทุนการผลิต  
ยางพารา

ลดต้นทุนการผลิต	การปรับตัว	
	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี	162	40.80
ใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์	154	38.60
ใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างเดียว	14	3.51
ไม่ใส่ปุ๋ยใดๆเลย	18	4.51
ทำปุ๋ยใช้เอง	78	19.55
ปรับเปลี่ยนวิธีการใส่ปุ๋ย	7	1.75
ปรับเปลี่ยนวิธีการกำจัดวัชพืชเป็นเชิงกล	34	8.52
ปรับเปลี่ยนวิธีการกำจัดวัชพืชเป็นเชิงเคมี	63	15.79
ลดจำนวนครั้งในการปราบวัชพืช	47	11.78
ไม่กำจัดวัชพืชเลย	36	9.02
รวมกลุ่มซื้อปัจจัยการผลิต	42	10.53
ใช้พันธุ์พื้นเมืองแทนพันธุ์ส่งเสริม	58	14.54
<b>เฉลี่ย</b>		<b>14.91</b>

#### 4) กลยุทธ์การปรับตัวทางการขยายการผลิตยางพารา

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปรับตัวทางการขยายการผลิตยางพาราโดยการเพิ่มจำนวนสัตว์เลี้ยงทางเศรษฐกิจหรือการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากที่สุด จำนวน 11 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.77 รองลงมาเป็นการขยายพื้นที่พืชเศรษฐกิจอื่นๆ จำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.01 และขยายพื้นที่สวนยางพาราน้อยที่สุด จำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.25 (ตารางที่ 125)

ตารางที่ 125 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลยุทธ์การปรับตัวด้านการขยาย  
การผลิตยางพารา

ขยายการผลิตยางพารา	การปรับตัว	
	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ขยายพื้นที่สวนยางพารา	5	1.25
ขยายพื้นที่พืชเศรษฐกิจอื่นๆ	8	2.01
เพิ่มจำนวนสัตว์เลี้ยง/เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	11	2.77
<b>เฉลี่ย</b>		<b>2.01</b>

### 5) กลยุทธ์การปรับตัวทางด้านการเพิ่มความหลากหลายในระบบการผลิต

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปรับตัวทางด้านการเพิ่มความหลากหลายในระบบการผลิตยางพาราโดยการเพิ่มความหลากหลายในแปลงยาง(ร่วมแปลงยาง) มากที่สุด จำนวน 82 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 20.55 และการเพิ่มความหลากหลายในระบบฟาร์ม (แยกแปลง) จำนวน 31 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.77 (ตารางที่ 126)

**ตารางที่ 126** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลยุทธ์การปรับตัวด้านเพิ่มความหลากหลายในระบบการผลิต

เพิ่มความหลากหลายในระบบการผลิต	การปรับตัว	
	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เพิ่มความหลากหลายในแปลงยาง(ร่วมแปลงยาง)	82	20.55
เพิ่มความหลากหลายในระบบฟาร์ม (แยกแปลง)	31	7.77
<b>เฉลี่ย</b>		<b>14.16</b>

### 6) กลยุทธ์การปรับตัวทางด้านการปรับเปลี่ยนการใช้แรงงานจ้างในภาค

#### การเกษตร

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปรับตัวทางด้านการปรับเปลี่ยนการใช้แรงงานจ้างในภาคเกษตรกรรมโดยการรับจ้างกรีดยางพาราเพิ่มขึ้นในหมู่บ้าน จำนวน 77 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.30 รองลงมาได้แก่ ออกไปรับจ้างกรีดยางพาราในต่างอำเภอ จำนวน 48 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 12.03 รับจ้างทำงานในภาคเกษตรเพิ่มขึ้น จำนวน 34 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.25 ออกไปกรีดยางพาราในต่างจังหวัด จำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.26 และออกไปทำประมงจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.50 (ตารางที่ 127)

**ตารางที่ 127** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลยุทธ์การปรับตัวด้านการปรับเปลี่ยนการใช้แรงงานในภาคเกษตร

ปรับเปลี่ยนการใช้แรงงานจ้างในภาคเกษตร	การปรับตัว	
	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
รับจ้างกรีดยางเพิ่มขึ้นในหมู่บ้าน	77	19.30
ออกไปกรีดยางในต่างอำเภอ	48	12.03
ออกไปกรีดยางในต่างจังหวัด	13	3.26
รับจ้างทำงานในภาคเกษตรเพิ่มขึ้น	34	8.25
ออกไปทำประมง	6	1.50
<b>เฉลี่ย</b>		<b>8.87</b>



### 7) กลยุทธ์การปรับตัวทางด้านการปรับเปลี่ยนการใช้แรงงานนอกภาคเกษตร

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปรับตัวทางด้านการปรับเปลี่ยนการใช้แรงงานนอกภาคเกษตรกรรมโดยการ ทำงานรับจ้างทั่วไปในหมู่บ้าน มากที่สุด จำนวน 31 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.76 รองลงมาได้แก่ ออกไปทำงานโรงงานใกล้เคียง จำนวน 27 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.77 ออกไปทำงานรับจ้างในเมือง จำนวน 18 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.51 และเพิ่มงานนอกภาคเกษตร (ค้าขาย ร้านอาหาร) น้อยที่สุด จำนวน 7 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.75 (ตารางที่ 128)

**ตารางที่ 128** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลยุทธ์การปรับตัวด้านการปรับเปลี่ยนการใช้แรงงานนอกภาคเกษตร

ปรับเปลี่ยนการใช้แรงงานนอกภาคเกษตร	การปรับตัว	
	จำนวน (คราวเรือน)	ร้อยละ
ออกไปทำงานรับจ้างในเมือง	18	4.51
ทำงานรับจ้างทั่วไปในหมู่บ้าน	31	7.76
เพิ่มงานนอกภาคเกษตร (ค้าขาย ร้านอาหาร)	7	1.75
ออกไปทำงานโรงงานใกล้เคียง	27	6.77
<b>เฉลี่ย</b>		<b>5.20</b>

### 8) กลยุทธ์การปรับตัวทางด้านการปรับการบริหารจัดการด้านการเงิน

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปรับตัวทางด้านการการบริหารจัดการทางการเงินโดยการ ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น มากที่สุด จำนวน 368 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 92.23 รองลงมาได้แก่ ประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน จำนวน 351 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 87.97 กู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบ จำนวน 271 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 67.92 นำเงินออมออกมาใช้ จำนวน 143 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 35.84 เล่นแชร์จำนวน 62 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 15.54 กู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ในชุมชน (กลุ่มออมทรัพย์) จำนวน 52 คราวเรือน กู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้นอกชุมชน (ธนาคารพาณิชย์) จำนวน 24 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.02 จำนำทรัพย์สินบางส่วนจำนวน 21 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.26 และปรับแผนการชำระหนี้ น้อยที่สุด จำนวน 12 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.01 (ตารางที่ 129)

ตารางที่ 129 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลยุทธ์การปรับตัวด้านบริหารด้านการเงิน

ปรับการบริหารจัดการด้านการเงิน	การปรับตัว	
	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน	351	87.97
ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น	368	92.23
นำเงินออมออกมาใช้	143	35.84
กู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ในชุมชน (กลุ่มออมทรัพย์)	52	13.03
กู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้นอกชุมชน (ธนาคารพาณิชย์)	24	6.02
กู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบ	271	67.92
การเล่นแชร์	62	15.54
ปรับแผนการชำระหนี้	12	3.01
จำหน่ายทรัพย์สินบางส่วนในครัวเรือน	21	5.26
<b>เฉลี่ย</b>		<b>36.31</b>

### 9) กลยุทธ์การปรับตัวทางด้านการปรับรูปแบบการบริโภคอาหาร

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปรับตัวทางด้านการปรับรูปแบบการบริโภคอาหารโดยการ เพิ่มการบริโภคอาหารที่ผลิตได้เอง มากที่สุด จำนวน 298 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 74.69 รองลงมาได้แก่ เพิ่มการบริโภคอาหารที่ทำได้เองในชุมชน จำนวน 238 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 59.56 ลดการบริโภคอาหารจากตลาดหรือซูเปอร์มาร์เก็ต จำนวน 67 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 16.79 ลดการบริโภคอาหารของสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 37 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.27 และการซื้ออาหารจากซูเปอร์มาร์เก็ตเพิ่มมากขึ้นจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.01 (ตารางที่ 130)

ตารางที่ 130 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลยุทธ์การปรับตัวด้านการปรับรูปแบบการบริโภคอาหารในครัวเรือน

ปรับรูปแบบการบริโภคอาหาร	การปรับตัว	
	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เพิ่มการบริโภคอาหารที่ผลิตได้เอง	298	74.69
ลดการบริโภคอาหารจากตลาด/ซูเปอร์มาร์เก็ต	67	16.79
เพิ่มการบริโภคอาหารที่ทำได้เองในชุมชน	238	59.56
ลดปริมาณอาหารของสมาชิกในครัวเรือน	37	9.27
ซื้ออาหารจากตลาด/ซูเปอร์มาร์เก็ตเพิ่มขึ้น	8	2.01
<b>เฉลี่ย</b>		<b>32.46</b>

### 10) กลยุทธ์การปรับตัวทางการปรับตัวทางด้านตลาด

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปรับตัวทางการปรับตัวทางด้านสังคมโดยการเข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มสหกรณ์เพิ่มขึ้น จำนวน 23 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.76 รองลงมาได้แก่ ขายผลผลิตผ่านกลุ่มเกษตรกรหรือขายผ่านกลุ่มสหกรณ์เพิ่มขึ้น จำนวน 17 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.26 แปรรูปสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ จำนวน 14 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.51 และมีความร่วมมือหรือการเชื่อมโยงทางตลาดกับผู้ประกอบการ น้อยที่สุด จำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.26 (ตารางที่ 131)

ตารางที่ 131 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลยุทธ์การปรับตัวด้านการตลาด

ปรับตัวทางด้านตลาด	การปรับตัว	
	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
แปรรูปสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์	14	3.51
เข้าร่วมกลุ่มเกษตรกร/สหกรณ์ เพิ่มขึ้น	23	5.76
ขายผลผลิตผ่านกลุ่มเกษตรกร/สหกรณ์เพิ่มขึ้น	17	4.26
มีความร่วมมือ/เชื่อมโยงทางตลาดกับผู้ประกอบการ	13	3.26
<b>เฉลี่ย</b>		<b>4.20</b>

### 11) กลยุทธ์การปรับตัวทางการปรับตัวทางสังคม

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปรับตัวทางการปรับตัวทางด้านสังคมโดยการเพิ่มการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและศาสนา มากที่สุด จำนวน 62 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 15.54 รองลงมาได้แก่ เพิ่มการเข้าร่วมกลุ่มทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การแปรรูป การตลาด และการเงิน จำนวน 34 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.52 และเพิ่มการรับความช่วยเหลือจากญาติ พี่น้องและเพื่อนบ้าน น้อยที่สุด จำนวน 28 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.01 (ตารางที่ 132)

ตารางที่ 132 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลยุทธ์การปรับตัวด้านการปรับตัวทางสังคม

ปรับตัวทางด้านสังคม	การปรับตัว	
	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เพิ่มการเข้าร่วมกลุ่มทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การแปรรูป การตลาดและการเงิน	34	8.52
เพิ่มการรับความช่วยเหลือจากญาติ พี่น้องและเพื่อนบ้าน	28	7.01
เพิ่มการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและศาสนา	62	15.54
<b>เฉลี่ย</b>		<b>10.36</b>

## 12) กลยุทธ์การปรับตัวทางด้านการรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และสถาบันอื่นๆ

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปรับตัวทางด้านการรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันอื่นๆ โดยการ ขอรับเงินเยียวยาจากหน่วยงานรัฐ มากที่สุด จำนวน 102 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 25.56 รองลงมาได้แก่ ขอรับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต จำนวน 87 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.80 ขอรับการชดเชยรายได้จากหน่วยงาน เช่น กยท. จำนวน 81 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 20.30 เพิ่มการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวกับการผลิต แปรรู การตลาดและการเงินของหน่วยงานรัฐ จำนวน 39 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.77 และเพิ่มจากเข้าร่วมหรือรับการส่งเสริมอาชีพ/ฝึกอาชีพจากหน่วยงานรัฐ น้อยที่สุด จำนวน 26 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.51 (ตารางที่ 133)

**ตารางที่ 133** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลยุทธ์การปรับตัวด้านการรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันอื่นๆ

รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และสถาบันอื่นๆ	การปรับตัว	
	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เพิ่มจากเข้าร่วมหรือรับการส่งเสริมอาชีพ/ฝึกอาชีพจาก หน่วยงานรัฐ	26	6.51
เพิ่มการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวกับการผลิต แปรรู การตลาดและการเงินของหน่วยงานรัฐ	39	9.77
ขอรับการชดเชยรายได้จากหน่วยงาน เช่น กยท.	81	20.30
ขอรับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย พันธุ์ยาง	87	21.80
ขอรับเงินเยียวยาจากรัฐ	102	25.56
<b>เฉลี่ย</b>		<b>16.79</b>

### 4.6 ผลลัพธ์ด้านการดำรงชีพ

#### 1. ด้านการเงิน

##### (1) ระดับความเพียงพอของรายได้ในปี 2559 ที่ผ่านมา

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความเพียงพอของรายได้ในปี 2559 อยู่ในระดับความเพียงพอปานกลาง มากที่สุด จำนวน 284 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.18 รองลงมาได้แก่เพียงพออยู่ในระดับน้อย จำนวน 95 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.81 เพียงพออยู่ในระดับมาก จำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.00 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความเพียงพอของรายได้อยู่ในระดับน้อยมาก จำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.01 (ตารางที่ 134)

ตารางที่ 134 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอของรายได้ ในปี 2559

ระดับความเพียงพอของรายได้	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เพียงพออย่างมาก	8	2.01
เพียงพอ	95	23.81
เพียงพอปานกลาง	284	71.18
เพียงพอมาก	12	3.00
เพียงพอมากที่สุด	-	-
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

(2) ระดับความเพียงพอของรายได้ปี 2559 เทียบกับ 5 ปีที่ผ่านมา

พบว่าระดับความเพียงพอของรายได้ของเกษตรกรในปี 2559 เทียบกับ 5 ปีที่ผ่านมา อยู่ในระดับความเพียงพอปานกลาง มากที่สุด จำนวน 261 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 65.41 มีความเพียงพออยู่ในระดับน้อย จำนวน 73 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 18.29 มีความเพียงพออยู่ในระดับมาก จำนวน 44 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.04 และมีความเพียงพออยู่ในระดับน้อยมาก จำนวน 21 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.26 (ตารางที่ 135)

ตารางที่ 135 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอของรายได้ เมื่อเทียบกับ 5 ปีที่ผ่านมา

ระดับความเพียงพอของรายได้เทียบกับ 5 ปีที่ผ่านมา	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เพียงพออย่างมาก	21	5.26
เพียงพอ	73	18.29
เพียงพอปานกลาง	261	65.41
เพียงพอมาก	44	11.04
เพียงพอมากที่สุด	-	-
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

(3) ระดับหนี้สินของครัวเรือนในปี 2559

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีระดับของหนี้สินในปี 2559 อยู่ในระดับเดิมหรือมีหนี้สินคงที่ มากที่สุด จำนวน 269 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 67.42 รองลงมาได้แก่ มีหนี้สินลดลงกว่าเดิมเล็กน้อย จำนวน 77 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.30 มีหนี้สินเพิ่มขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย จำนวน 24 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.02 มีหนี้สินเพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก จำนวน 16 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.01 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีหนี้สินลดลงกว่าเดิมมาก จำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.25 (ตารางที่ 136)

ตารางที่ 136 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการมีหนี้สินในปี 2559

ระดับการมีหนี้สินปี 2559	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก	16	4.01
เพิ่มขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย	24	6.02
เหมือนเดิม	269	67.42
ลดลงกว่าเดิมเล็กน้อย	77	19.30
ลดลงกว่าเดิมมาก	13	3.25
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### (4) ระดับการมีเงินออมในปี 2559

พบว่าระดับการมีเงินออมในปี 2559 ของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรอยู่ในระดับที่เหมือนเดิม มากที่สุด จำนวน 277 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 69.42 รองลงมาได้แก่ อยู่ในระดับที่ลดลงกว่าเดิมเล็กน้อย จำนวน 94 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.56 อยู่ในระดับที่เพิ่มขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย จำนวน 16 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.01 อยู่ในระดับที่เพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก จำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.75 และมีเงินออมอยู่ในระดับที่ลดลงกว่าเดิมมาก จำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.26 (ตารางที่ 137)

ตารางที่ 137 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการมีเงินออมในปี 2559

ระดับการมีเงินออมปี 2559	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก	7	1.75
เพิ่มขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย	16	4.01
เหมือนเดิม	277	69.42
ลดลงกว่าเดิมเล็กน้อย	94	23.56
ลดลงกว่าเดิมมาก	5	1.26
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### (5) ระดับความสามารถในการใช้หนี้ในปี 2559

พบว่าระดับความสามารถในการใช้หนี้ในปี 2559 ของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรอยู่ในระดับที่เหมือนเดิม มากที่สุด จำนวน 184 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 46.12 รองลงมาได้แก่ อยู่ในระดับลดลงกว่าเดิมมาก จำนวน 84 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.05 อยู่ในระดับที่ลดลงกว่าเดิมเล็กน้อย จำนวน 78 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.55 อยู่ในระดับที่เพิ่มขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย จำนวน 37 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.27 และอยู่ในระดับที่เพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก จำนวน 16 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.01 (ตารางที่ 138)

ตารางที่ 138 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความสามารถในการชำระหนี้ในปี 2559

ระดับความสามารถในการใช้หนี้ปี 2559	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก	16	4.01
เพิ่มขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย	37	9.27
เหมือนเดิม	184	46.12
ลดลงกว่าเดิมเล็กน้อย	78	19.55
ลดลงกว่าเดิมมาก	84	21.05
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

(6) ระดับความสามารถในการลงทุนในปี 2559 (ที่ดินเครื่องจักรกลการเกษตร) ในปี 2559

พบว่าระดับความสามารถในการในการลงทุนในปี 2559 ของเกษตรกรอยู่ในระดับที่ลดลงกว่าเดิมเล็กน้อย จำนวน 173 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.36 รองลงมาได้แก่ อยู่ในระดับที่เหมือนเดิม จำนวน 117 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 29.32 อยู่ในระดับที่ลดลงกว่าเดิมมาก จำนวน 93 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.31 อยู่ในระดับที่เพิ่มขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย จำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.26 และอยู่ในระดับที่เพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก น้อยที่สุด จำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.75 (ตารางที่ 139)

ตารางที่ 139 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความสามารถในการลงทุนในปี 2559

ระดับความสามารถในการลงทุนในปี 2559	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก	7	1.75
เพิ่มขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย	9	2.26
เหมือนเดิม	117	29.32
ลดลงกว่าเดิมเล็กน้อย	173	43.36
ลดลงกว่าเดิมมาก	93	23.31
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

## 2. ภาวะความขาดแคลนอาหารและเครื่องนุ่งห่ม

### (1) ระดับความเพียงพอของการมีอาหารเพื่อบริโภคในครัวเรือนในปี 2559

พบว่าระดับความเพียงพอของการมีอาหารเพื่อบริโภคในครัวเรือนในปี 2559 ของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรอยู่ในระดับที่เพียงพอปานกลาง มากที่สุด จำนวน 243 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 60.90 รองลงมาอยู่ในระดับที่มีความเพียงพอมาก จำนวน 128 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ

32.08 และอยู่ในระดับความเพียงพอมากที่สุด จำนวน 28 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.02 (ตารางที่ 140)

**ตารางที่ 140** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอทางด้านอาหาร

ระดับความเพียงพอด้านอาหาร	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ
เพียงพอน้อยมาก	-	-
เพียงพอน้อย	-	-
เพียงพอปานกลาง	243	60.90
เพียงพอมาก	128	32.08
เพียงพอมากที่สุด	28	7.02
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

### (2) ระดับความเพียงพอของการเสื่อผ้าและเครื่องนุ่งห่มในปี 2559

พบว่าระดับความเพียงพอของการเสื่อผ้าและเครื่องนุ่งห่มในปี 2559 ของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 253 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 63.41 และอยู่ในระดับที่เพียงพอมาก จำนวน 146 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.59 (ตารางที่ 141)

**ตารางที่ 141** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอของเครื่องนุ่งห่มในปี 2559

ระดับความเพียงพอของเครื่องนุ่งห่มในปี 2559	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ
เพียงพอน้อยมาก	-	-
เพียงพอน้อย	-	-
เพียงพอปานกลาง	253	63.41
เพียงพอมาก	146	36.59
เพียงพอมากที่สุด	-	-
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

### 3. การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน

#### (1) ระดับความเพียงพอของขนาดที่ดินในครั้วเรือน

พบว่าระดับความเพียงพอของขนาดที่ดินในครั้วเรือนของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรอยู่ในระดับความเพียงพอปานกลาง มากที่สุด จำนวน 225 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 56.39 รองลงมา



ได้แก่ มีความเพียงพออยู่ในระดับมาก จำนวน 93 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.31 และมีความเพียงพอในระดับน้อย จำนวน 81 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 20.30 (ตารางที่ 142)

**ตารางที่ 142** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอของที่ดิน

ระดับความเพียงพอของขนาดที่ดิน	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ
เพียงพออย่างมาก	-	
เพียงพอ	81	20.30
เพียงพอปานกลาง	225	56.39
เพียงพอมาก	93	23.31
เพียงพอมากที่สุด	-	
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

**(4) ระดับการมีทรัพย์สินที่สามารถอำนวยความสะดวกต่อการผลิต การขนส่ง และอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน**

พบว่าระดับการมีทรัพย์สินที่สามารถอำนวยความสะดวกต่อการผลิต การขนส่ง และอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้านของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง มากที่สุดจำนวน 286 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.68 รองลงมาได้แก่ มีความเพียงพอในระดับมาก จำนวน 84 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.05 มีความเพียงพอในระดับน้อย จำนวน 26 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.52 และมีความเพียงพออยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.75 (ตารางที่ 143)

**ตารางที่ 143** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอของทรัพย์สิน

ระดับความเพียงพอของทรัพย์สิน	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ
เพียงพออย่างมาก	-	-
เพียงพอ	26	6.52
เพียงพอปานกลาง	286	71.68
เพียงพอมาก	84	21.05
เพียงพอมากที่สุด	3	0.75
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### (5) ระดับความเพียงพอของบ้านหรือที่อยู่อาศัย

พบว่าระดับความเพียงพอของบ้านหรือที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง มากที่สุด จำนวน 348 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 87.22 รองลงมาได้แก่ มีความเพียงพออยู่ในระดับน้อย จำนวน 39 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.77 และมีความเพียงพอในระดับมาก จำนวน 12 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.01 (ตารางที่ 144)

ตารางที่ 144 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอของที่อยู่อาศัย

ระดับความเพียงพอของที่อยู่อาศัย	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ
เพียงพอเล็กน้อยมาก	-	-
เพียงพอเล็กน้อย	39	9.77
เพียงพอปานกลาง	348	87.22
เพียงพอมาก	12	3.01
เพียงพอมากที่สุด	-	-
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

#### 4. ด้านสุขภาพอนามัย

##### (1) ภาวะสุขภาพของสมาชิกในครั้วเรือนในปี 2559

พบว่าภาวะสุขภาพของสมาชิกในครั้วเรือนในปี 2559 ของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรอยู่ในระดับดี จำนวน 226 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 56.64 รองลงมา อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 107 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.82 อยู่ในระดับดีมาก จำนวน 52 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.03 อยู่ในระดับแย่มาก จำนวน 11 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.76 และอยู่ในระดับแย่มาก จำนวน 3 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.75 (ตารางที่ 145)

ตารางที่ 145 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับภาวะสุขภาพ

ภาวะสุขภาพ	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ
แย่มาก	3	0.75
แย่มาก	11	2.76
ปานกลาง	107	26.82
ดี	226	56.64
ดีมาก	52	13.03
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

### (2) สถานพยาบาลที่เข้ารับการรักษา

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการเข้ารับการรักษาสุขภาพในโรงพยาบาลของรัฐมากที่สุด จำนวน 376 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 94.24 รองลงมาเป็น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) จำนวน 235 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 58.90 โรงพยาบาลเอกชน จำนวน 127 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 31.83 คลินิกเอกชน จำนวน 98 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 24.56 และหมอพื้นบ้าน จำนวน 67 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 16.79 (ตารางที่ 146)

ตารางที่ 146 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานพยาบาลที่เข้ารับการรักษา

สถานพยาบาลที่เข้ารับการรักษา	จำนวน (ครั้ง)	ร้อยละ
โรงพยาบาลรัฐ	376	94.24
โรงพยาบาลเอกชน	127	31.83
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.)	235	58.90
คลินิกเอกชน	98	24.56
หมอพื้นบ้าน	67	16.79

### (3) ระดับความเพียงพอของการเข้ารับบริการสาธารณสุขหรือการเข้ารับการรักษาพยาบาลจากสถานพยาบาล

พบว่าระดับความเพียงพอของการเข้ารับบริการสาธารณสุขหรือการเข้ารับการรักษาพยาบาลจากสถานพยาบาลของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรอยู่ในระดับความเพียงพอปานกลางมากที่สุด จำนวน 178 คิดเป็นร้อยละ 44.61 รองลงมา เพียงพออยู่ในระดับมาก จำนวน 171 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 42.86 เพียงพออยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 21 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 5.26 เพียงพออยู่ในระดับน้อย จำนวน 20 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 5.01 และพอเพียงอยู่ในระดับน้อยมาก จำนวน 9 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 2.26 (ตารางที่ 147)

ตารางที่ 147 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอของการเข้ารับการรักษาพยาบาล

ความเพียงพอของการเข้ารับการรักษาพยาบาล	จำนวน (ครั้ง)	ร้อยละ
เพียงพออย่างมาก	9	2.26
เพียงพอ	20	5.01
เพียงพอปานกลาง	178	44.61
เพียงพอมาก	171	42.86
เพียงพอมากที่สุด	21	5.26
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

## 5. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

### (1) ระดับความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมในสวนยางพาราในปี 2559

พบว่าระดับความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมในสวนยางพาราในปี 2559 ของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ระดับที่เหมือนเดิม มากที่สุด จำนวน 291 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 72.93 รองลงมา มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในระดับที่ดีกว่าเดิมเล็กน้อย จำนวน 46 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.53 มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในระดับที่แย่กว่าเดิมเล็กน้อย จำนวน 41 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 10.28 มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในระดับที่แย่กว่าเดิมมาก จำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.25 และมีความอุดมสมบูรณ์ที่ดีกว่าเดิมมาก น้อยที่สุด จำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.01 (ตารางที่ 148)

**ตารางที่ 148** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมในสวนยางพารา

ความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมในสวนยางพารา	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ดีกว่าเดิมมาก	8	2.01
ดีกว่าเดิมเล็กน้อย	46	11.53
เหมือนเดิม	291	72.93
แย่กว่าเดิมเล็กน้อย	41	10.28
แย่กว่าเดิมมาก	13	3.25
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

### (2) ระดับความเพียงพอของน้ำในปี 2559

พบว่าระดับความเพียงพอของน้ำในปี 2559 ของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรอยู่ในระดับความเพียงพอปานกลาง มากที่สุด จำนวน 271 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 67.92 รองลงมา อยู่ในระดับความเพียงพอมาก จำนวน 53 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.28 อยู่ในระดับความเพียงพอเล็กน้อย จำนวน 38 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.52 อยู่ในระดับความเพียงพอมากที่สุด จำนวน 24 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.02 และอยู่ในระดับความเพียงพอที่น้อยที่สุด จำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.26 (ตารางที่ 149)

ตารางที่ 149 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเพียงพอของน้ำ ในปี 2559

ระดับความเพียงพอของน้ำในปี 2559	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เพียงพอที่น้อยที่สุด	13	3.26
เพียงพอที่น้อย	38	9.52
เพียงพอปานกลาง	271	67.92
เพียงพอมาก	53	13.28
เพียงพอมากที่สุด	24	6.02
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

## 6. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

### (1) ระดับความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครัวเรือน

พบว่าระดับความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง มากที่สุด จำนวน 164 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.10 รองลงมา ความสัมพันธ์อยู่ในระดับดี จำนวน 147 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.84 ความสัมพันธ์อยู่ในระดับดีมาก จำนวน 78 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.55 ความสัมพันธ์อยู่ในระดับแย่มาก จำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.50 และความสัมพันธ์อยู่ในระดับแย่น้อยที่สุด จำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.01 (ตารางที่ 150)

ตารางที่ 150 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว

ระดับความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครัวเรือน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
แย่มาก	6	1.50
แย่น้อย	4	1.01
ปานกลาง	164	41.10
ดี	147	36.84
ดีมาก	78	19.55
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

### (2) ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวเกษตรกรกับพี่น้องและเครือญาติ

พบว่าระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวเกษตรกรกับพี่น้องและเครือญาติอยู่ในระดับดี จำนวน 163 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.58 รองลงมา ความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 135 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.83 ความสัมพันธ์อยู่ในระดับดีมาก จำนวน 92 ครัวเรือน

คิดเป็นร้อยละ 23.06 ความสัมพันธ์อยู่ในระดับแย่มาก จำนวน 7 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.76 และความสัมพันธ์อยู่ในระดับแย่มาก จำนวน 2 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.50 (ตารางที่ 151)

**ตารางที่ 151** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความสัมพันธ์ต่อพี่น้องและเครือญาติ

ระดับความสัมพันธ์ต่อพี่น้องและเครือญาติ	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ
แย่มาก	2	0.50
แย่มาก	7	1.76
ปานกลาง	135	33.83
ดี	163	40.85
ดีมาก	92	23.06
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

**(3) ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวเกษตรกรกับเพื่อนบ้านและประชาชนในชุมชน**

พบว่าระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวเกษตรกรกับเพื่อนบ้านและประชาชนในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรอยู่ในระดับดี จำนวน 156 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 39.10 รองลงมาความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 151 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 37.84 ความสัมพันธ์อยู่ในระดับดีมาก จำนวน 84 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.06 ความสัมพันธ์อยู่ในระดับแย่มาก จำนวน 5 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.25 และความสัมพันธ์อยู่ในระดับแย่มาก จำนวน 3 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.75 (ตารางที่ 152)

**ตารางที่ 152** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความสัมพันธ์ต่อเพื่อนบ้าน

ระดับความสัมพันธ์ต่อเพื่อนบ้าน	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ
แย่มาก	3	0.75
แย่มาก	5	1.25
ปานกลาง	151	37.84
ดี	156	39.10
ดีมาก	84	21.06
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

**(4) ระดับการมีเครือข่ายทางสังคม (เข้าร่วมกลุ่ม/สหกรณ์) และรู้จักผู้คนมากขึ้น**

พบว่าระดับการมีเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง มากที่สุด จำนวน 181 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.36 รองลงมา ระดับการมีเครือข่ายทางสังคมอยู่ในระดับที่มาก จำนวน 134 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.58 ระดับการมีเครือข่ายทางสังคมอยู่ในระดับที่มากที่สุด จำนวน 46 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.53 ระดับการมีเครือข่ายทางสังคมอยู่ในระดับที่น้อย จำนวน 26 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.52 และระดับการมีเครือข่ายทางสังคมอยู่ในระดับที่น้อยที่สุด จำนวน 12 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.01 (ตารางที่ 153)

**ตารางที่ 153** แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการมีเครือข่ายทางสังคม

ระดับการมีเครือข่ายทางสังคม	จำนวน (คราวเรือน)	ร้อยละ
น้อยที่สุด	12	3.01
น้อย	26	6.52
ปานกลาง	181	45.36
มาก	134	33.58
มากที่สุด	46	11.53
<b>รวม</b>	<b>399</b>	<b>100</b>

**(5) ระดับการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรในปี 2559**

พบว่าระดับการดำรงชีพในปี 2559 ของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรอยู่ในระดับที่แย่กว่าเดิมเล็กน้อย จำนวน 152 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.10 รองลงมา ระดับการดำรงชีพอยู่ในระดับที่เหมือนเดิม จำนวน 126 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 31.58 ระดับการดำรงชีพอยู่ในระดับที่แย่กว่าเดิมมาก จำนวน 84 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.05 ระดับการดำรงชีพอยู่ในระดับที่ดีกว่าเดิมเล็กน้อย จำนวน 34 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.52 และระดับการดำรงชีพอยู่ในระดับที่ดีกว่าเดิมมาก จำนวน 3 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.75 (ตารางที่154)

ตารางที่ 154 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการดำรงชีพของครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างในปี 2559

ระดับการดำรงชีพในปี 2559	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ดีกว่าเดิมมาก	3	0.75
ดีกว่าเดิมเล็กน้อย	34	8.52
เหมือนเดิม	126	31.58
แย่กว่าเดิมเล็กน้อย	152	38.10
แย่กว่าเดิมมาก	84	21.05
รวม	399	100

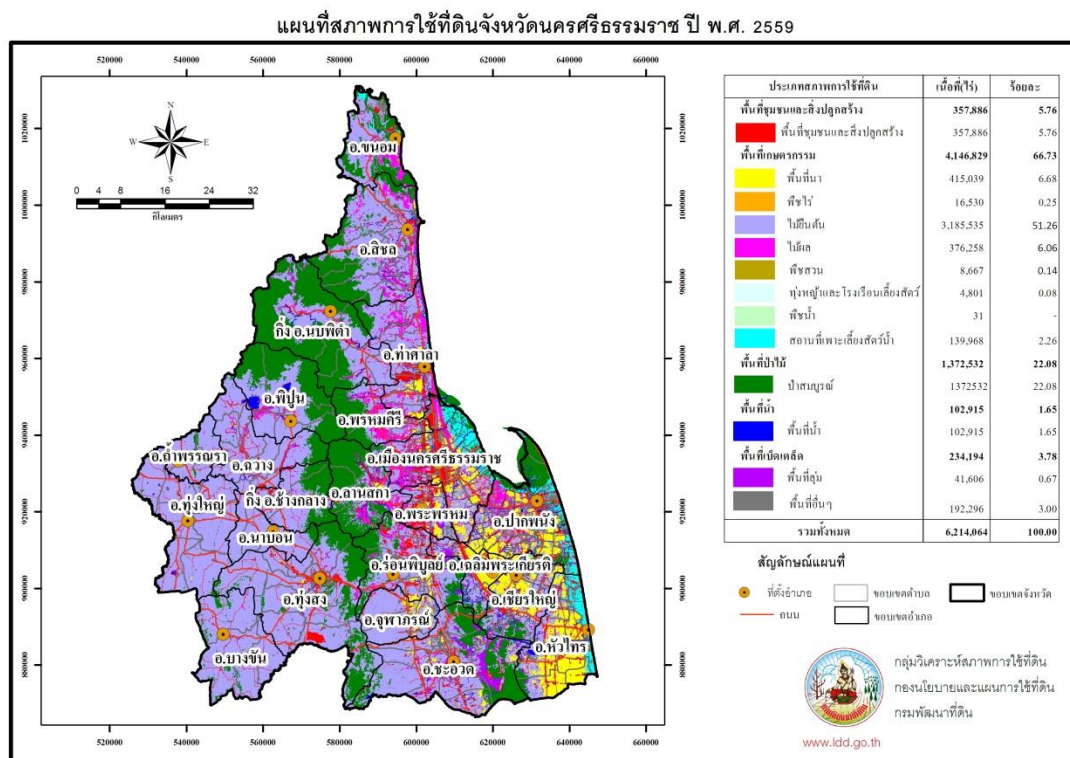
#### 4.7 การจำแนกระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมการเกษตรอื่นๆ ใน 3 จังหวัด

##### 4.7.1 ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินใน 3 จังหวัด

###### (1) ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดนครศรีธรรมราช

จากข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดนครศรีธรรมราชในปี 2559 พบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราชมีพื้นที่เกษตรกรรม 4,146,829 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 66.73 ของพื้นที่ทั้งหมด แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกยางพารา 2,521,277 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 40.57 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน 603,836 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.72 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นพื้นที่ปลูกไม้ผล 376,258 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.06 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นพื้นที่ทำนา 352,971 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 5.68 ของพื้นที่ทั้งหมด และเป็นพื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ 3,118 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.05 ของพื้นที่ทั้งหมด ดังภาพที่ 11

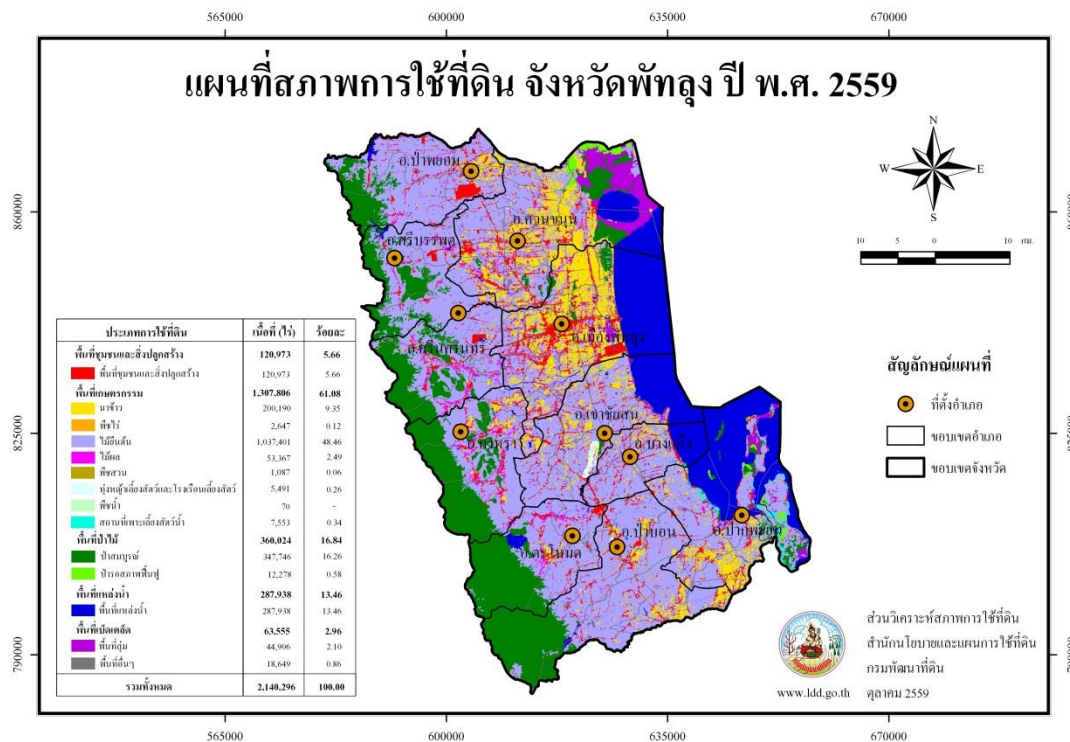




ภาพที่ 11 แสดงข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดนครศรีธรรมราชในปี 2559  
 ที่มา: กลุ่มวิเคราะห์การใช้สภาพที่ดิน กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน, 2559

(2) ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดพัทลุง

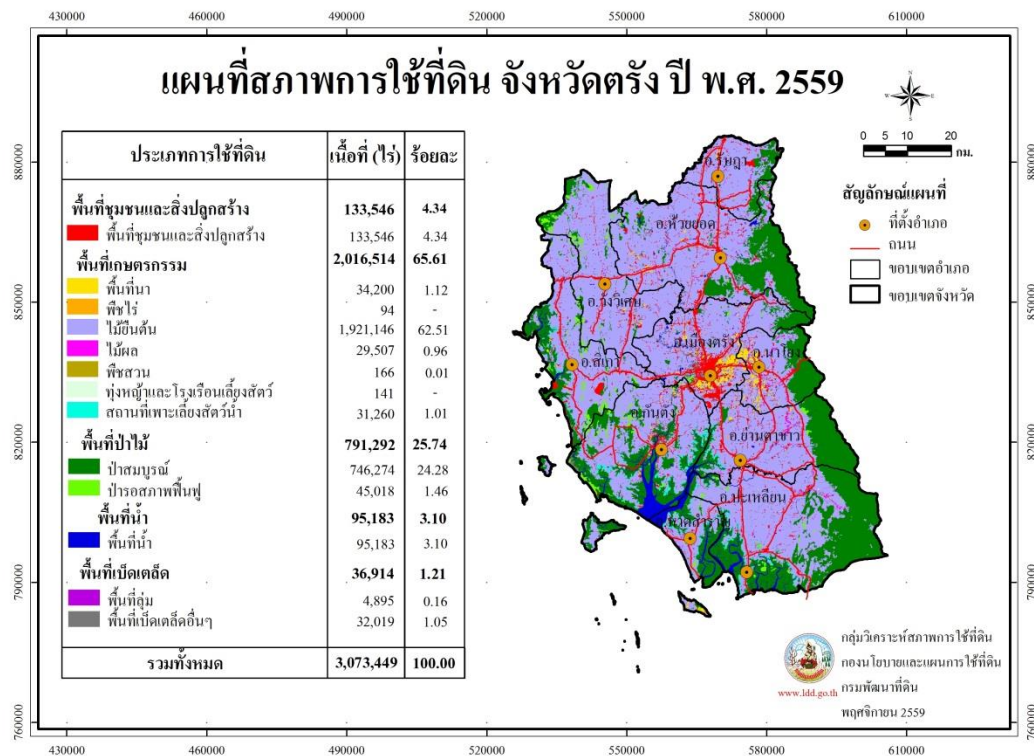
จากข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดพัทลุงในปี 2559 พบว่า จังหวัดพัทลุงมีพื้นที่เกษตรกรรม 1,307,806 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 61.08 ของพื้นที่ทั้งหมด แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกยางพารา 959,805 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 44.84 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน 71,355 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.34 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นพื้นที่ปลูกไม้ผล 53,367 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.49 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นพื้นที่ทำนา 188,834 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.82 ของพื้นที่ทั้งหมด และเป็นพื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ 342 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.02 ของพื้นที่ทั้งหมด ดังรูปภาพที่ 12



ภาพที่ 12 แสดงข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดพัทลุงในปี 2559  
 ที่มา: กลุ่มวิเคราะห์การใช้สภาพที่ดิน กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน, 2559

(3) ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดตรัง

จากข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดตรังในปี 2559 พบว่า จังหวัดตรังมีพื้นที่เกษตรกรรม 2,016,514 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 65.61 ของพื้นที่ทั้งหมด แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกยางพารา 1,613,929 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 52.51 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน 304,166 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.90 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นพื้นที่ปลูกไม้ผล 29,507 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.96 ของพื้นที่ทั้งหมด และเป็นพื้นที่ทำนา 17,380 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.57 ของพื้นที่ทั้งหมด ดังภาพที่ 13



ภาพที่ 13 แสดงข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดฉะเชิงเทราในปี 2559

ที่มา: กลุ่มวิเคราะห์การใช้สภาพที่ดิน กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน, 2559

ซึ่งจากข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้ง 3 จังหวัด พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใช้ประโยชน์ที่ดินในทางการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่หลากหลาย แต่อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้ง 3 จังหวัด ก็พบว่า พื้นที่ในแต่ละจังหวัดยังมีพื้นที่การปลูกยางพาราที่สูง แสดงให้เห็นถึงการประกอบอาชีพและรายได้หลักของเกษตรกรทั้ง 3 จังหวัดว่า การทำสวนยางพารายังเป็นอาชีพหลักและเป็นอาชีพที่สำคัญ เพราะยังแสดงให้เห็นถึงแหล่งที่มาของรายได้นั้นคือ รายได้หลักของเกษตรกรทั้ง 3 จังหวัด ยังคงเป็นรายได้หลักจากการทำสวนยางพารา

#### 4.7.2 การจำแนกระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ

ในการจำแนกระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ ใน 3 จังหวัด มีหลักและแนวคิดในเรื่องความหลากหลายในการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรของครัวเรือน ภายใต้สถานการณ์ราคายางพาราที่ผันผวนมาตลอด ที่ส่งผลให้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราต้องปรับตัวและพร้อมทั้งปรับเปลี่ยนระบบการผลิตของตนเองให้มีความหลากหลายมากขึ้นโดยไม่หวังพึ่งรายได้จากการทำสวนยางพาราเพียงอย่างเดียวเพื่อเพิ่มรายได้และความอยู่รอดจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเบื้องต้น ในประเด็นทางเศรษฐกิจ สังคมการจัดการผลิตและการใช้เทคโนโลยีการผลิตยางพาราและข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินในปี พ.ศ.2560 สามารถจำแนกระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับกิจกรรมทางการเกษตรใน 3 จังหวัด ได้ 5 ระบบ ได้แก่ระบบการฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนา ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน และระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ โดยอาศัยเกณฑ์ ประเภทของกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรอื่นๆ (Household Agricultural activities) เกณฑ์เศรษฐกิจ สังคมและการจัดการผลิต (Socio-economic and rubber management) และการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร (Agricultural land utilization) ที่สำคัญพบว่า มีเกษตรกรทำสวนยางพาราในระบบต่าง ๆ (ตารางที่ 155)

ตารางที่ 155 แสดงร้อยละระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ ใน 3 จังหวัด

ระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา	เฉลี่ย (ร้อยละ)
1.ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว	53.85
2.ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล	14.48
3.ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนา	8.27
4.ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์ม	19.22
5.ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์	4.18

การจำแนกระบบเกษตรในงานวิจัยนี้ใช้หลักเกณฑ์ผสมประกอบด้วย 1) ประเภทของกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรอื่นๆ (Household Agricultural activities) 2) ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคมและการจัดการผลิต(Socio-economic and rubber management) และ 3) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร(Agricultural land utilization) ซึ่งผลการสำรวจครัวเรือนพบว่าระบบเกษตรสวนยางแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังตารางที่ 4.5 ได้แก่ ระบบเกษตรสวนยางพาราเชิงเดี่ยว ระบบเกษตรสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล ระบบเกษตรสวนยางพาราร่วมกับการทำนา ระบบเกษตรสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมันและระบบเกษตรสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์

ผลการศึกษาพบว่า ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยวมีส่วนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 53.85 รองลงมาเป็นระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมันร้อยละ 19.22 ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผลคิดเป็นร้อยละ 14.48 ระบบเกษตรสวนยางพาราร่วมกับการทำนาร้อยละ 8.27 และระบบเกษตรสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ร้อยละ 4.18 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ภายใต้สถานการณ์ราคายางพาราตกต่ำและมีความผันผวนในพื้นที่ศึกษาที่ส่งผลให้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราต้องปรับตัวและพร้อมทั้งปรับเปลี่ยนระบบการผลิตของตนเองให้มีความหลากหลายมากขึ้นโดยไม่หวังพึ่งรายได้จากการทำสวนยางพาราเพียงอย่างเดียว เพื่อเพิ่มรายได้และความอยู่รอด ในขณะเดียวกันภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมการปลูกปาล์มมากขึ้นผ่านโครงการสามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ซึ่งส่งผลให้สัดส่วนของครัวเรือนที่ใช้ระบบเกษตรสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมันมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ผลการจำแนกประเภทระบบเกษตรที่ได้ใช้สำหรับการวิเคราะห์เชิงลึกใน 3 ประเด็นหลัก 1) วิเคราะห์ระบบเกษตร (Agricultural Production System: APS) 2) ระบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (rural sustainable livelihood) และ 3) ศึกษาเศรษฐศาสตร์เทคนิค (technical-economics) ดังรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

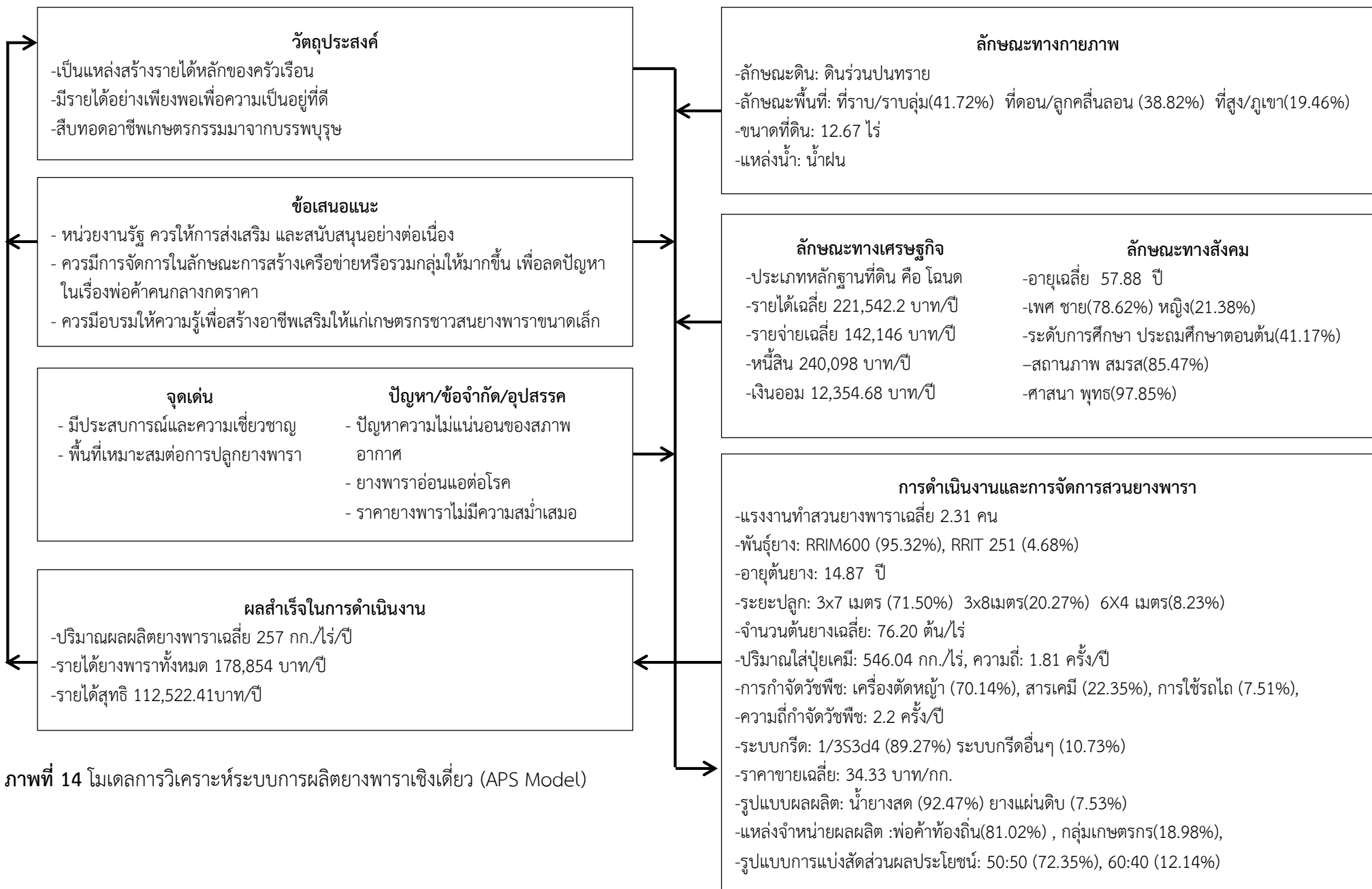
#### 4.7.3 รูปแบบการวิเคราะห์ระบบการผลิต (APS) ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมการเกษตรอื่นๆ จำแนกตามระบบ

จากการจำแนกระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ 5 ระบบดังกล่าวข้างต้นพบว่าทั้ง 5 ระบบมีวัตถุประสงค์ ลักษณะโดยทั่วไปของเศรษฐกิจ สังคม และการจัดการผลิต ดังนี้

##### 1. ระบบการทำฟาร์มยางพาราเชิงเดี่ยว

จากการวิเคราะห์ระบบการผลิตทางการเกษตรของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว ใน 3 จังหวัด พบว่า (1) วัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยภาพรวมของระบบนี้ คือ เพื่อสร้างรายได้หลักของครัวเรือน ทำให้มีรายได้ที่เพียงพอต่อความเป็นอยู่ที่ดี และเป็นการสืบทอดอาชีพเกษตรกรรมมาจากบรรพบุรุษให้รุ่นลูกรุ่นหลานยังคงทำฟาร์มสวนยางเช่นนี้ต่อไป (2) ลักษณะทางกายภาพ พบว่า มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 12.67 ไร่ มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบหรือที่ราบลุ่ม (41.72%) ที่ดอน (38.82%) และที่สูงหรือภูเขา (19.46%) ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย (3) ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉลี่ยมีอายุ 57.88 ปี เกษตรกรที่ทำระบบฟาร์มยางพาราเชิงเดี่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (78.62%) จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา (41.17%) รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนอยู่ที่ 221,542.2 บาทต่อปี มีหนี้สินเฉลี่ย 240,098 บาทต่อครัวเรือนและมีเงินออมเฉลี่ย 12,354.68 บาท/ปี (4) การดำเนินงานและการจัดการผลิต โดยพบว่าเกษตรกรมีพื้นที่ทำสวนยางพาราเฉลี่ย 12.67 ไร่ มีแรงงานการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเฉลี่ย 2.31 คน พันธุ์ยางพาราที่ใช้ ได้แก่ RRIM 600 (95.32%) และ RRIT 251 (4.68%) ปัจจุบันอายุยางเฉลี่ย 14.87 ปี มีจำนวนต้นยางเฉลี่ย 76.20 ต้นต่อไร่ มีระยะปลูกที่หลากหลาย ได้แก่ 3x7 เมตร (71.50%) 3x8 เมตร (20.27%) 6x4 เมตร (8.23%) ปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 178 กิโลกรัมต่อไร่ ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเฉลี่ย 1.81 ครั้งต่อปี มีความถี่ในการกำจัดวัชพืชในสวนยางเฉลี่ย 2.2 ครั้งต่อปี ซึ่งมีการกำจัดวัชพืชในวิธีที่หลากหลาย ได้แก่ เครื่องตัดหญ้า (70.14%) สารเคมี (22.35%) และการใช้รถไถ (7.51%) ระบบกรีตส่วนใหญ่คือ 1/3S3d4 (89.27%) และมีระบบกรีตอื่น ๆ (10.73%) ราคาผลผลิตเฉลี่ยอยู่ที่ 34.33 บาทต่อกิโลกรัม น้ำยางสด (92.47%) และยางแผ่นดิบ (7.53%) แหล่งจำหน่ายผลผลิต ได้แก่ พ่อค้าท้องถิ่น (81.02%) และกลุ่มเกษตรกร (18.98%) รูปแบบการแบ่งสัดส่วนผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนยางพาราต่อ แรงงานจ้างเป็น 50:50 (72.35%) และ 60:40 (12.14%) เป็นต้น (5) ผลสำเร็จ โดยมีปริมาณผลผลิตเฉลี่ย 257 กิโลกรัม/ไร่/ปี รายได้จากการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 123,243.2 บาทต่อปี มีรายได้สุทธิเฉลี่ย 110,572.39 และมีเงินออมเฉลี่ย 17,427.68 บาทต่อปี (6) ข้อจำกัดและข้อได้เปรียบของระบบเกษตรสวนยางพาราเชิงเดี่ยว มีดังนี้ ข้อจำกัด คือ ปัจจุบันราคายางพาราตกต่ำทำให้รายได้ลดลง สภาพพื้นที่ใน 3 จังหวัด ได้แก่ ปัญหาความไม่แน่นอนของสภาพอากาศ ทำให้เกษตรกรไม่สามารถกรีตยางพาราได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้รวมทั้งยังทำให้ผลผลิตบางส่วนเสียหาย ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต ปุ๋ยเคมีมีราคาสูงทำให้เกิดต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น การใช้ระบบกรีตที่ ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักวิชาการทำให้มีปริมาณผลผลิตต่ำเมื่อเทียบกับที่สถาบันวิจัยยางแนะนำ ทำให้ต้นยางโทรมเร็ว นอกจากนี้ยังพบว่าเกิดการขาดแคลนแรงงานครัวเรือนในการผลิต ข้อได้เปรียบ ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรเป็นเจ้าของ

ของที่ดินสวนยางพารา เกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ (7) ข้อเสนอแนะการปรับปรุงการผลิตจากเกษตรกรชาวสวนยางพารา มีดังนี้ ภาครัฐส่งเสริมและช่วยเหลือในเรื่องราคาปัจจัยการผลิตเช่นปุ๋ยให้มีราคาถูกช่วยเหลือในเรื่องราคายางพารา ส่งเสริมการปลูกพืชเสริมรายได้ และส่งเสริมอาชีพเสริมรายได้ในสวนยางพารา และให้ความรู้เกี่ยวกับการรวมกลุ่ม การตลาดเพื่อลดการเอาเปรียบจากพ่อค้าในท้องถิ่นตั้งผลการวิเคราะห์ระบบการผลิต (APS Model) ภาพที่ 14



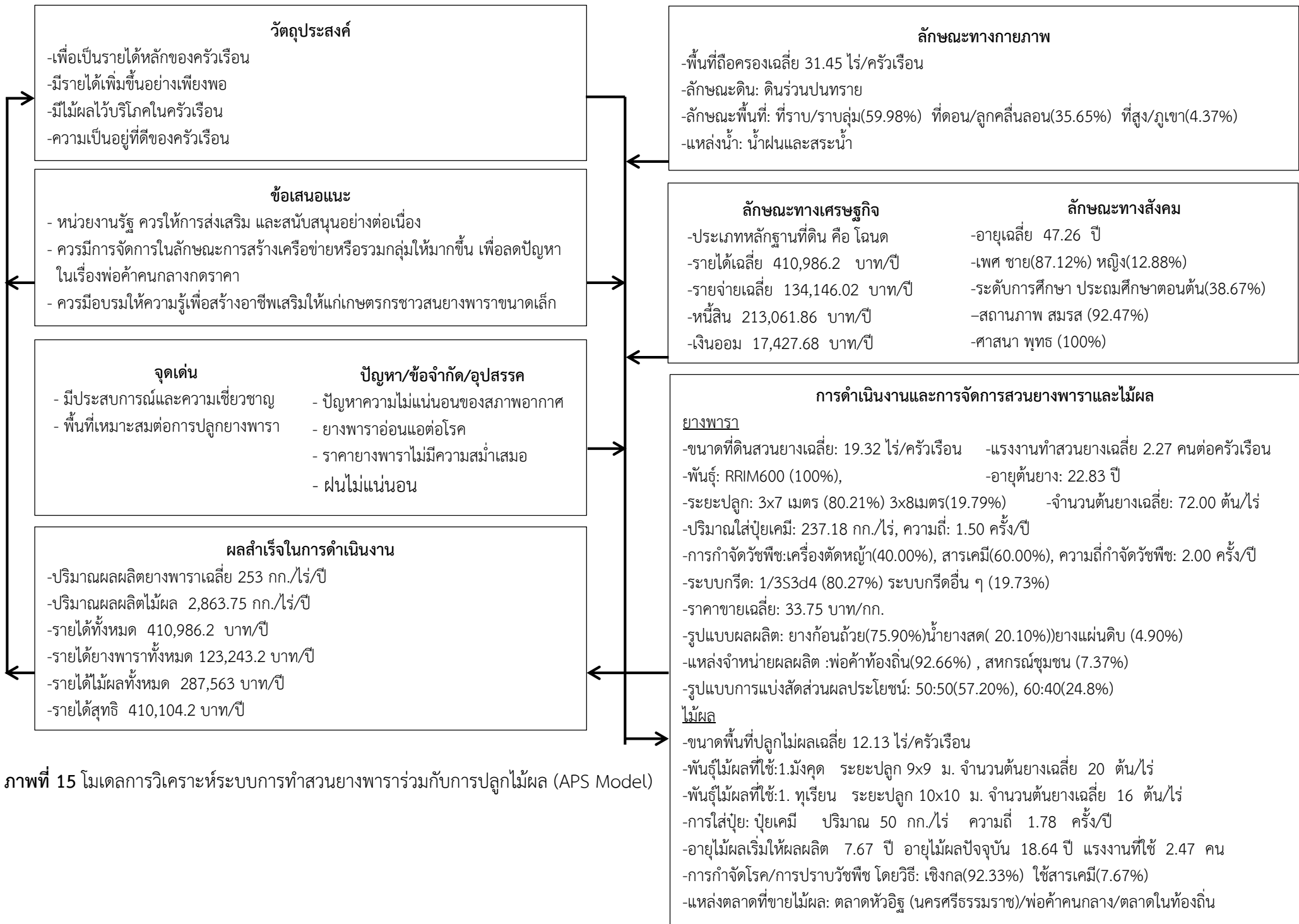
ภาพที่ 14 โมเดลการวิเคราะห์ระบบการผลิตยางพาราเชิงเดี่ยว (APS Model)



## 2. ระบบการทำฟาร์มยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล

จากการวิเคราะห์ระบบการผลิตทางการเกษตรของระบบการทำฟาร์มยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล ใน 3 จังหวัด พบว่า (1) วัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยภาพรวมของระบบนี้คือ เพื่อสร้างรายได้หลักของครัวเรือน ทำให้มีรายได้ที่เพียงพอต่อความเป็นอยู่ที่ดี และเพื่อมีไม้ผลไว้บริโภคภายในครัวเรือน (2) ลักษณะทางกายภาพพบว่า มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 31.45 ไร่ มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบหรือที่ราบลุ่ม (59.98%) ที่ดอน (35.65%) และที่สูงหรือภูเขา (4.37%) ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย (3) ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 47.26 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (87.12%) จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา (38.67%) รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนอยู่ที่ 410,986.20 บาทต่อปี มีหนี้สินเฉลี่ย 213,061.86 บาทต่อครัวเรือน มีเงินออมเฉลี่ย 17,427.68 บาท/ปี/ครอบครัว (4) การดำเนินงานและการจัดการผลิต โดยพบว่าเกษตรกรมีพื้นที่ทำสวนยางพาราเฉลี่ย 19.32 ไร่ มีแรงงานการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเฉลี่ย 2.27 คน พันธุ์ยางพาราที่ใช้ คือ RRIM 600 (100%) ปัจจุบันอายุยางพาราเฉลี่ย 22.83 ปี มีจำนวนต้นยางเฉลี่ย 72.00 ต้นต่อไร่ มีระยะปลูกคือ 3x7 เมตร (80.21%) และ 3x8 เมตร (19.79%) ปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 237.18 กิโลกรัมต่อไร่ ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเฉลี่ย 1.50 ครั้งต่อปี มีความถี่ในการกำจัดวัชพืชในสวนยางเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี ซึ่งมีการกำจัดวัชพืชในสวนยาง ด้วยวิธีการใช้เครื่องตัดหญ้า (40%) และสารเคมี (60%) ระบบกรีตส่วนใหญ่ คือ 1/3S3d4 (80.27%) ราคาผลผลิตยางพาราเฉลี่ยอยู่ที่ 33.75 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งขายในรูปแบบยางก้อนถ้วย (75.90%) น้ำยางสด (20.10%) และยางแผ่นดิบ (4.90%) แหล่งจำหน่ายผลผลิต ได้แก่ พ่อค้าท้องถิ่น (92.66%) และสหกรณ์ชุมชน (7.37%) รูปแบบการแบ่งสัดส่วนผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนยางพาราต่อ แรงงานจ้างเป็น 50:50 (57.20%) และ 60:40 (24.80%) เป็นต้น (5) การดำเนินงานและการจัดการไม้ผล ขนาดที่ดินในการปลูกไม้ผลเฉลี่ย 12.13 ไร่ต่อครัวเรือน แรงงานในการปลูกไม้ผลเฉลี่ย 2.47 คน โดยมีลักษณะการปลูกคือ ปลูกร่วมในแปลงยางพารา (7.79%) และปลูกแยกแปลงยางพารา (90.21%) ชนิดไม้ผลที่พบในพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ ทุเรียน(หมอนทอง) ลองกอง กัลยง เงาะ ละมุด สะตอ และมะนาว อายุไม้ผล (ทุเรียน ลองกอง เงาะ)เฉลี่ย 18.64 ปี จำนวนต้นไม้ผลเฉลี่ยต่อไร่ ได้แก่ ทุเรียนเฉลี่ย 16 ต้นต่อไร่ , มังคุดเฉลี่ย 20 ต้นต่อไร่, เงาะเฉลี่ย 32 ต้นต่อไร่ เป็นต้น ปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 50 กิโลกรัม/ไร่/ปี (ผันแปรตามชนิดของไม้ผล) ความถี่เฉลี่ย 1.78 ครั้งต่อปี มีการกำจัดวัชพืชโดยวิธีเชิงกล (92.33%) เชิงเคมี (7.67%) และแหล่งตลาดที่ขายผลไม้ได้แก่ตลาดหัวอิฐ (นครศรีธรรมราช) ซึ่งในการดำเนินงาน การจัดการผลิตสวนยางพาราและไม้ผล นำมาซึ่ง (6) ผลสำเร็จ โดยมีปริมาณผลผลิตยางพาราเฉลี่ย 253 กิโลกรัม/ไร่/ปี มีรายได้จากผลผลิตไม้ผลเฉลี่ย 287,563 บาท/ปี มีรายได้จากการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 123,243.2 บาทต่อปี มีรายได้สุทธิเฉลี่ย 410,104.2 บาท/ปี จากการศึกษาก็พบว่า (7) ข้อจำกัดและข้อได้เปรียบของระบบเกษตรสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล นั้นคือ ข้อจำกัด คือ ปัจจุบันราคายางพาราตกต่ำทำให้รายได้ลดลง สภาพภูมิอากาศที่ไม่แน่นอน ส่งผลต่อผลผลิตไม้ผลที่ไม่แน่นอน ทั้งนี้จึงส่งผลไปยังราคาของไม้ผล ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต ปุ๋ยเคมีมีราคาสูงทำให้เกิดต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ดินมีความเสื่อมโทรมขาดการบำรุง และเกิดการขาดแคลนแรงงาน ครัวเรือนในการผลิต ข้อได้เปรียบ ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรเป็นเจ้าของที่ดินสวนยางพารา เกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราและทำไม้ผลมากกว่า 20 ปี โดยได้รับการถ่ายทอดมาจาก

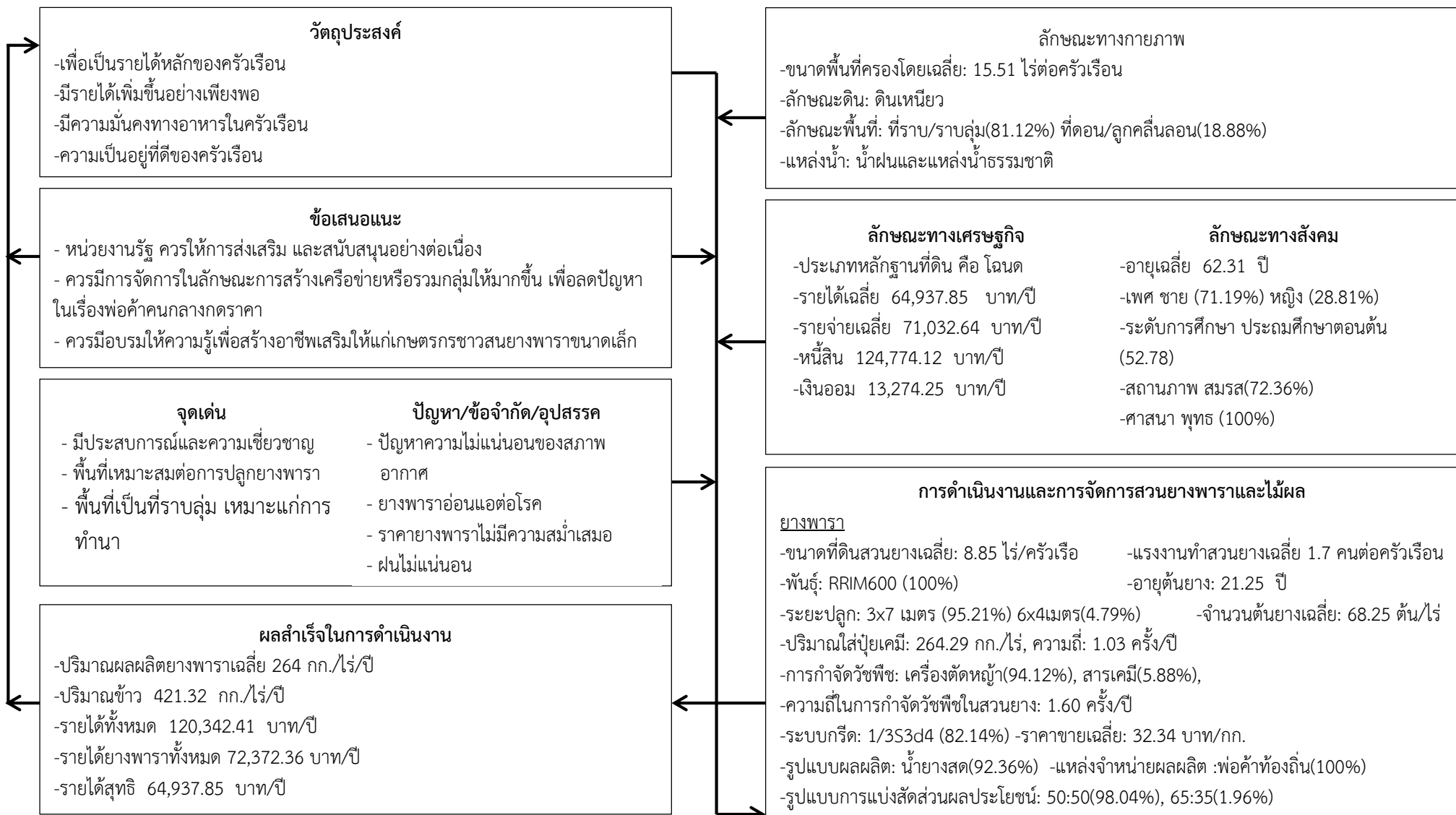
บรรพบุรุษ (8) ข้อเสนอแนะการปรับปรุงการผลิตจากเกษตรกรชาวสวนยางพารา มีดังนี้ ควรมีมาตรการในการประกันราคายางพาราและไม้ผลในบางฤดูกาลที่ราคาตกต่ำ การจัดหาปัจจัยการผลิตที่มีราคาถูก หรือส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนการผลิต และช่วยในการบำรุงสภาพดินดังผลการวิเคราะห์ระบบการผลิต (APS Model) ภาพที่ 15



ภาพที่ 15 โมเดลการวิเคราะห์ระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล (APS Model)

### 3. ระบบการทำฟาร์มยางพาราร่วมกับการทำนา

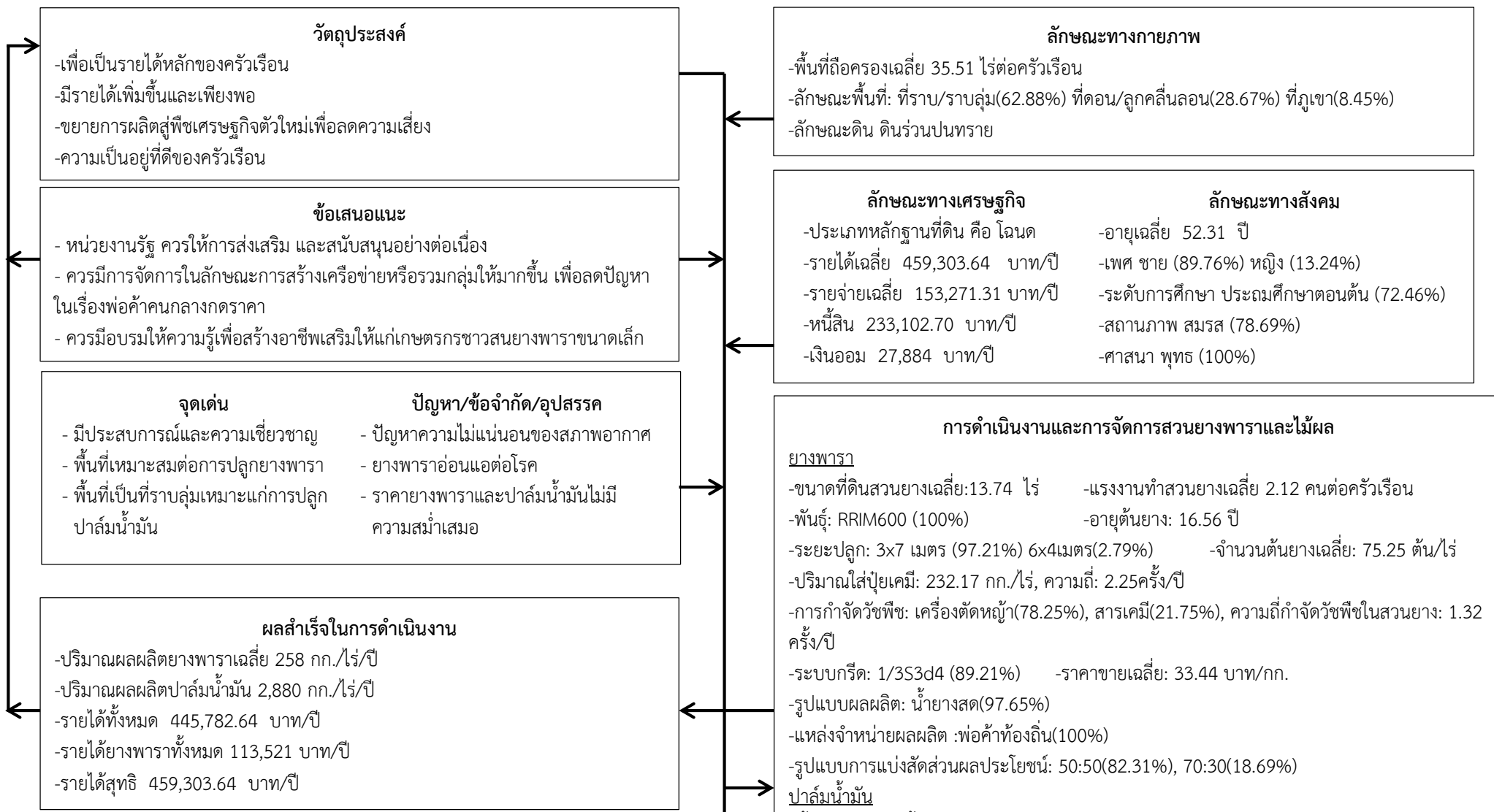
จากการวิเคราะห์ระบบการผลิตทางการเกษตรของระบบการทำฟาร์มยางพาราร่วมกับการทำนา ใน 3 จังหวัด พบว่า (1) วัตถุประสงค์และเป้าหมายโดยภาพรวมของระบบนี้คือ เพื่อสร้างรายได้หลักของครัวเรือน ทำให้มีรายได้ที่เพียงพอและมีความเป็นอยู่ที่ดี มีความมั่นคงทางด้านอาหาร (2) ลักษณะทางกายภาพพบว่า มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 15.51 ไร่/ครัวเรือน มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบหรือที่ราบลุ่ม (81.12%) ที่ดอน (18.88%) ลักษณะดินเหนียว (3) ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉลี่ยมีอายุ 62.31 ปีเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (71.19%) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (52.78%) รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนอยู่ที่ 64,937.85 บาท/ปี มีหนี้สินเฉลี่ย 124,774.12 บาท/ครัวเรือน และมีเงินออมเฉลี่ย 13,274.25 บาท/ครัวเรือน/ปี (4) การดำเนินงานและการจัดการผลิต โดยพบว่าเกษตรกรมีพื้นที่ทำสวนยางพาราเฉลี่ย 8.85 ไร่/ครัวเรือน มีแรงงานการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเฉลี่ย 1.7 คน พันธุ์ยางพาราที่ใช้ คือ RRIM600 (100%) ปัจจุบันอายุยางเฉลี่ย 21.25 ปี มีจำนวนต้นยางเฉลี่ย 68.25 ต้นต่อไร่ มีระยะปลูกคือ 3x7 เมตร (95.21%) และ 4x6 เมตร (4.79%) ปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 264.29 กิโลกรัมต่อไร่ ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเฉลี่ย 1.03 ครั้งต่อปี มีความถี่ในการกำจัดวัชพืชในสวนยางเฉลี่ย 1.60 ครั้งต่อปี ซึ่งมีการกำจัดวัชพืชในวิธี เครื่องตัดหญ้า (94.12%) และสารเคมี (5.88%) ระบบกรีตส่วนใหญ่คือ 1/3S3d4 (82.14%) ราคาผลผลิตเฉลี่ยอยู่ที่ 32.34 บาท/กิโลกรัม ซึ่งขายในรูปแบบน้ำยางสด (92.36%) แหล่งจำหน่ายผลผลิตคือ พ่อค้าท้องถิ่น (100%) รูปแบบการแบ่งสัดส่วนผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนยางพาราต่อแรงงานจ้างเป็น 50:50 (98.04%) และ 65:35 (1.96%) เป็นต้น (5) การดำเนินงานและการจัดการนาข้าวมีขนาดที่นาเฉลี่ย 6.66 ไร่ต่อครัวเรือน ชนิดข้าว ได้แก่ สังข์หยด เลี้ยงและไรซ์เบอร์รี่ แรงงานในการทำนาเฉลี่ย 2.23 คนต่อครัวเรือน ปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 50 กิโลกรัม/ปี ความถี่เฉลี่ย 1.78 ครั้งต่อปี จำนวนวันที่ปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยว 120 วัน ส่วนใหญ่ใช้แรงงานคน และรถเกี่ยวข้าวในบางส่วน แหล่งในการจำหน่ายผลผลิตคือโรงสีในชุมชน และเก็บผลผลิตบางส่วนไว้บริโภคในครัวเรือน ซึ่งในการดำเนินงาน การจัดการผลิตสวนยางพาราและการทำนา นำมาซึ่ง (6) ผลสำเร็จ โดยมีปริมาณผลผลิตยางพาราเฉลี่ย 264 กิโลกรัม/ไร่/ปี รายได้จากการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 72,372.36 บาทต่อปี ปริมาณผลผลิตข้าวเฉลี่ย 421.32 กิโลกรัม/ไร่/ปี จากการศึกษาจึงพบว่า (7) ข้อจำกัดและข้อได้เปรียบของระบบเกษตรสวนยางพาราร่วมกับการทำนา ดังนี้ ข้อจำกัดคือ ราคายางพาราและราคาข้าวเปลือกตกต่ำทำให้รายได้ลดลง ปุ๋ยเคมีมีราคาสูงทำให้เกิดต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ปัญหาน้ำท่วมขังและเกิดการขาดแคลนแรงงานครัวเรือนในการผลิต ข้อได้เปรียบเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราและการทำนา โดยได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ (8) ข้อเสนอแนะการปรับปรุงการผลิตจากเกษตรกรชาวสวนยางพารามีดังนี้ ควรมีมาตรการในการประกันราคายางพาราและข้าวในบางฤดูกาลที่ราคาตกต่ำ สนับสนุนปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยเคมี สารเคมี และการปราบศัตรูพืช) การพัฒนาคุณภาพแรงงานและการพัฒนาระบบชลประทาน รวมถึงระบบการระบายน้ำ ดังผลการวิเคราะห์ระบบการผลิต (APS Model) ภาพที่ 16



ภาพที่ 16 โมเดลการวิเคราะห์ระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการทำนา (APS Model)

#### 4. ระบบการทำฟาร์มยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน

จากการวิเคราะห์ระบบการผลิตทางการเกษตรของระบบการทำฟาร์มยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน ใน 3 จังหวัด พบว่า (1) วัตถุประสงค์และเป้าหมายโดยภาพรวมของระบบนี้คือเพื่อสร้างรายได้หลักของครัวเรือนทำให้มีรายได้ที่เพียงพอและมีความเป็นอยู่ที่ดี และขยายการผลิตสู่พืชเศรษฐกิจตัวใหม่เพื่อลดความเสี่ยง (2) ลักษณะทางกายภาพพบว่า มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 14 ไร่ มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบหรือที่ราบลุ่ม (62.88%) ที่ดอน (28.67%) และภูเขา (8.45%) ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย (3) ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉลี่ยมีอายุ 52.31 ปี เกษตรกรเป็นเพศชาย (89.76%) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา(72.46%) รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนอยู่ที่ 459,303.64 บาท/ปี มีหนี้สินเฉลี่ย 233,102.70 บาท/ครัวเรือน และมีเงินออมเฉลี่ย 27,884 บาท/ปี (4) การดำเนินงานและการจัดการผลิต โดยพบว่าเกษตรกรมีพื้นที่ทำสวนยางพาราเฉลี่ย 13.74 ไร่/ครัวเรือน มีแรงงานการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเฉลี่ย 2.12 พันธุ์ยางพาราที่ใช้ คือ RRIM600 (100%) ปัจจุบันอายุยางเฉลี่ย 16.56 ปี มีจำนวนต้นยางเฉลี่ย 75.25 ต้นต่อไร่ มีระยะปลูกคือ 3x7 เมตร (97.21%) และ 4x6 เมตร (2.79%) ปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 232.17 กิโลกรัม/ไร่ ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเฉลี่ย 2.25 ครั้งต่อปี มีความถี่ในการกำจัดวัชพืชในสวนยางเฉลี่ย 1.32 ครั้งต่อปี ซึ่งมีการกำจัดวัชพืชในวิธี เครื่องตัดหญ้า (78.25%) และสารเคมี (21.75%) ระบบกริดส่วนใหญ่ คือ 1/3S3d4 (89.21%) ราคาผลผลิตเฉลี่ยอยู่ที่ 33.44 บาท/กิโลกรัม ซึ่งขายในรูปแบบน้ำยางสด (97.65%) แหล่งจำหน่ายผลผลิต คือ พ่อค้าท้องถิ่น (100%) รูปแบบการแบ่งสัดส่วนผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนยางพาราต่อ แรงงานจ้างเป็น 50:50 (82.31%) และ 70:30 (18.69%) เป็นต้น (5) การดำเนินงานและการจัดการปาล์มน้ำมัน มีที่ดินเฉลี่ย 21.77 ไร่ต่อครัวเรือน แรงงานในการทำสวนปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 3.24 คนต่อครัวเรือน ปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 75 กิโลกรัม/ไร่/ครั้ง ความถี่เฉลี่ย 3.75 ครั้งต่อปี กำจัดวัชพืชโดยการตัด (100%) ความถี่ในการกำจัดวัชพืชเฉลี่ย 3 ครั้งต่อปี แหล่งในการจำหน่ายผลผลิตคือ บริษัทปาล์มน้ำมันหรือลานเท (100%) นำมาซึ่ง (6) ผลสำเร็จ โดยมีปริมาณผลผลิตยางพาราเฉลี่ย 258 กิโลกรัม/ไร่/ปี มีรายได้จากการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 113,521 บาทต่อปี มีปริมาณผลผลิตปาล์มน้ำมัน 2,880 กิโลกรัม/ไร่/ปี จากการศึกษาลึกลับพบว่า (7) ข้อจำกัดและข้อได้เปรียบของระบบเกษตรสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน นั้นคือ ข้อจำกัด คือ มีหนี้สินจำนวนมากส่งผลต่อการลงทุนได้อย่างจำกัด ความผันผวนของราคายางพาราและปาล์มน้ำมันส่งผลต่อการดำรงชีพ ปัจจัยการผลิตที่มีราคาแพงทำให้เกิดต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น รวมถึงการขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการผลิตโดยเฉพาะปาล์มน้ำมัน ข้อได้เปรียบเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราและมีที่ดินเป็นของตนเอง นอกจากนี้ นโยบายรัฐยังมีการส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกปาล์มน้ำมันทดแทนยางพารา (8) ข้อเสนอแนะการปรับปรุงการผลิตจากเกษตรกรชาวสวนยางพารา มีดังนี้ ควรมีนโยบายในการประกันราคายางพาราและปาล์มน้ำมันที่ชัดเจนและต่อเนื่อง สนับสนุนปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยเคมี สารเคมี และการปราบศัตรูพืช) การพัฒนาระบบชลประทานที่มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมัน ดังผลการวิเคราะห์ระบบการผลิต (APS Model) ภาพที่ 17

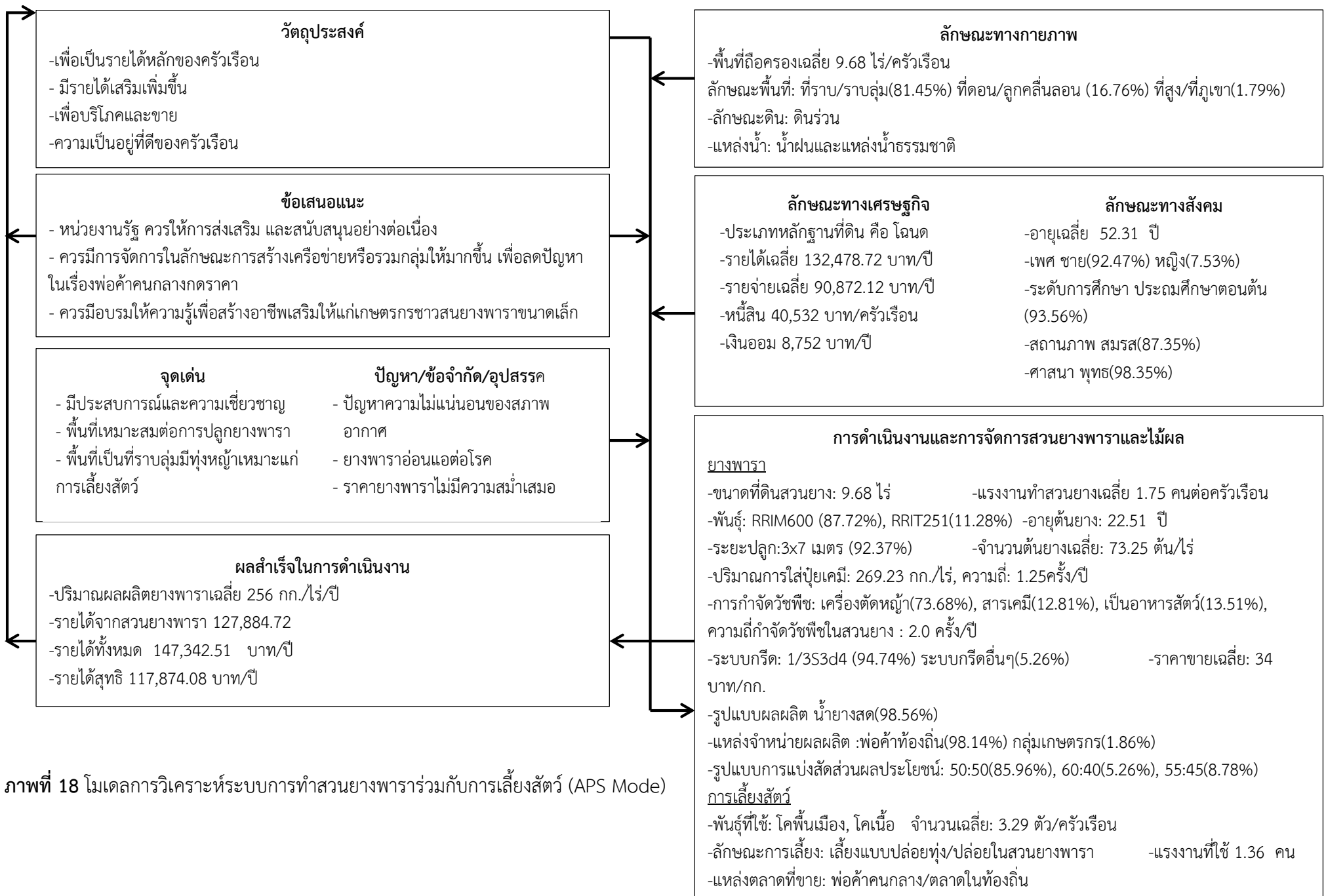


ภาพที่ 17 โมเดลการวิเคราะห์ระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน (APS Model)

### 5. ระบบการทำฟาร์มยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์

จากการวิเคราะห์ระบบการผลิตทางการเกษตรของระบบการทำฟาร์มยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ ใน 3 จังหวัด พบว่า (1) วัตถุประสงค์และเป้าหมายโดยภาพรวมของระบบนี้คือ เพื่อสร้างรายได้หลักและรายได้เสริมของครัวเรือน ทำให้มีรายได้ที่เพียงพอและมีความเป็นอยู่ที่ดี และเพื่อบริโภคจำหน่าย (2) ลักษณะทางกายภาพพบว่า มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 9.68 ไร่ มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบหรือที่ราบลุ่ม (81.45%) ที่ดอน (16.76%) และสูง/ภูเขา (1.79%) ลักษณะดินเป็นดินร่วน (3) ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉลี่ยมีอายุ 52.31 ปี เกษตรกรเป็นเพศชาย (92.47%) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (93.56%) รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ 132,478.72 บาทต่อปี มีหนี้สินเฉลี่ย 40,532 บาทต่อครัวเรือน และมีเงินออมเฉลี่ย 8,752 บาท/ครัวเรือน (4) การดำเนินงานและการจัดการผลิต โดยพบว่าเกษตรกรมีพื้นที่ทำสวนยางพาราเฉลี่ย 9.68 ไร่ มีแรงงานการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเฉลี่ย 1.75 คน พันธุ์ยางพาราที่ใช้ คือ RRIM 600 (87.72%) RRIT251 (11.28%) ปัจจุบันอายุยางเฉลี่ย 22.51 ปี มีจำนวนต้นยางเฉลี่ย 73.25 ต้นต่อไร่ มีระยะปลูกคือ 3x7 เมตร (92.37%) ปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 269.23 กิโลกรัมต่อไร่ ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเฉลี่ย 1.25 ครั้งต่อปี มีความถี่ในการกำจัดวัชพืชในสวนยางเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี ซึ่งมีการกำจัดวัชพืชในวิธี เครื่องตัดหญ้า (73.68%) สารเคมี (12.81%) และปล่อยให้เป็นอาหารของสัตว์ (13.51%) ระบบกรีตส่วนใหญ่ คือ 1/3S3d4 (94.74%) ราคาผลผลิตเฉลี่ยอยู่ที่ 34 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งขายในรูปแบบยางน้ำยางสด (98.56%) แหล่งจำหน่ายผลผลิตคือ พ่อค้าท้องถิ่น (98.14%) และกลุ่มเกษตรกร (1.86%) รูปแบบการแบ่งสัดส่วนผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนยางพาราต่อ แรงงานจ้างเป็น 50:50 (85.96%), 60:40 (5.26%) และ 55:45 (8.78%) เป็นต้น (5) การดำเนินงานและการจัดการการเลี้ยงสัตว์ มีการเลี้ยงแบบปล่อยทุ่งหญ้าและในสวนยางพารา แรงงานในการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 136 คนต่อครัวเรือน ชนิดของสัตว์ที่เลี้ยงคือ วัว (พันธุ์พื้นเมือง) ไก่ (พันธุ์พื้นเมือง) และเปิดจำนวนเฉลี่ยต่อครัวเรือนคือ วัวเฉลี่ย 3.29 ตัว ไก่เฉลี่ย 23.25 ตัว และเปิดเฉลี่ย 7 ตัว โดยวัวมีราคาเฉลี่ย 15,000 บาทต่อตัว รูปแบบในการขายผลผลิต มีทั้งในรูปแบบเป็นตัวและชำแหละ นอกจากนี้ยังผลพลอยได้ที่เกิดจากการเลี้ยงสัตว์ดังกล่าว ได้แก่ ไข่และมูลแหล่งในการจำหน่ายผลผลิตคือ พ่อค้าคนกลางและชุมชน นำมาซึ่ง (6) ผลสำเร็จ โดยมีปริมาณผลผลิตยางพาราเฉลี่ย 256 กิโลกรัมต่อปี รายได้จากการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 127,884.72 บาท/ปี จากการศึกษาก็พบว่า (7) ข้อจำกัดและข้อได้เปรียบของระบบเกษตรสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ นั้นคือ ข้อจำกัด คือ พื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์ไม่เหมาะสม ราคาขายพาราคต่ำขาดแคลนเงินทุน ขาดความรู้ในเรื่องการเลี้ยงสัตว์ ข้อได้เปรียบ เกษตรกรมีประสบการณ์ยาวนานและมีที่ดินเป็นของตนเอง ตลาดเนื้อสัตว์สามารถขยายตัวได้มากขึ้น (8) ข้อเสนอแนะการปรับปรุงการผลิตจากเกษตรกรชาวสวนยางพารา มีดังนี้ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงสัตว์ควบคู่การทำสวนยางพาราการสนับสนุนปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยเคมี สารเคมี และอาหารสัตว์) ให้การอบรมและความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์และการจัดหาพื้นที่ปลูกหญ้าเพิ่มเติมเพื่อเป็นแหล่งอาหารสัตว์ ดังผลการวิเคราะห์ระบบการผลิต (APS Model) ภาพที่ 18





ภาพที่ 18 โมเดลการวิเคราะห์ระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ (APS Mode)

## 4.8 การวิเคราะห์ตามกรอบการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ

### 4.8.1 ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว

สำหรับการวิเคราะห์ภาพรวมการดำรงของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราใน 3 จังหวัด โดยใช้กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (The Sustainable Livelihood Framework: SLF) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ได้ดังนี้

#### 1) องค์กรประกอบความอ่อนแอและความเปราะบาง

พบว่าภาพรวมที่ส่งผลต่อการดำรงชีพได้แก่ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาของผลผลิตทางการเกษตรและค่าจ้าง (ร้อยละ 87.55) อุปสรรค และข้อจำกัด ได้แก่ ขาดแคลนแรงงาน (ร้อยละ 62.53) ตลาดไม่มีความเป็นธรรม (ร้อยละ 70.11) ความไม่แน่นอนและความผันแปรของฤดูกาล (ร้อยละ 97.9) ปัญหาดินเสื่อมโทรม (ร้อยละ 95.5) และความเพียงพอของน้ำใช้เพื่อการเกษตรลดลง (ร้อยละ 96.5) จากการศึกษาเห็นได้ว่า ความไม่แน่นอนของสภาพฟ้าฝนและอากาศเป็นอุปสรรคในการทำสวนยางอย่างยิ่ง ผนวกกับราคายางพาราที่ตกต่ำ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนเส้นทางอาชีพ จากการทำงานในภาคเกษตรเป็นนอกภาคเกษตร หรือมีการทำการเกษตรเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มรายได้

#### 2) องค์กรประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ

พบว่าค่าเฉลี่ย ทุนมนุษย์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 80.22 (เกณฑ์ระดับสูง) ทุนทางธรรมชาติ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 70.04 (เกณฑ์ระดับสูง) ทุนทางการเงิน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 41.39 (เกณฑ์ระดับปานกลาง) ทุนทางกายภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 63.67 (เกณฑ์ระดับปานกลาง) และทุนทางสังคม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 60.14 (เกณฑ์ระดับปานกลาง) เมื่อวิเคราะห์ภาพรวมทุนมนุษย์ในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยวมีค่าเฉลี่ยรวม 63.09 (เกณฑ์ระดับปานกลาง)

#### 3) องค์กรประกอบเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและกระบวนการ

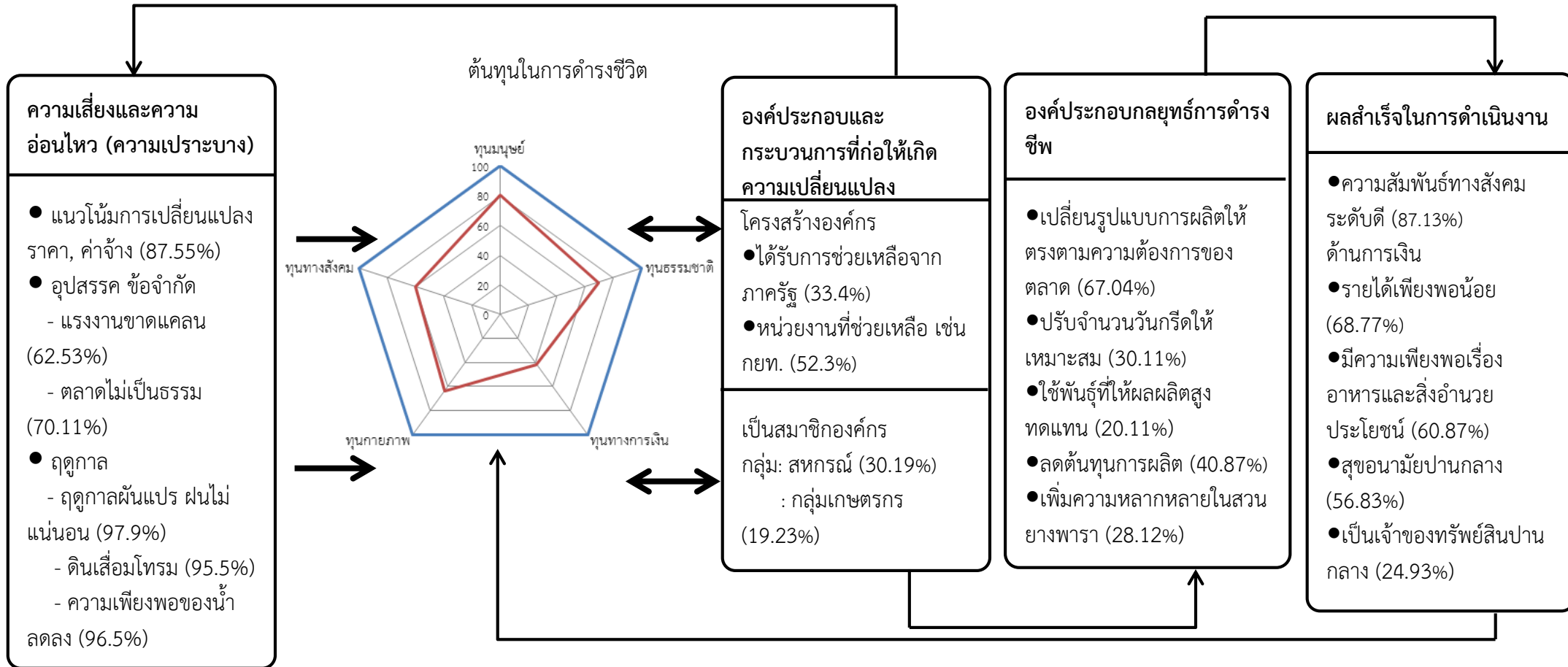
พบว่าครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ระบบนี้ในปัจจุบัน มีการเข้าร่วมกิจกรรมและหรือได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรภาครัฐ ร้อยละ 33.4 ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วครัวเรือนเกษตรกรได้รับความช่วยเหลือหรือเข้าร่วมกิจกรรมจากหน่วยงาน การยางแห่งประเทศไทยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.3 และพบว่าเกษตรกรได้เข้าร่วมการเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ (ร้อยละ 30.19) และกลุ่มเกษตรกร (ร้อยละ 19.23) การเข้าร่วมกิจกรรมหรือได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันดังกล่าวส่งผลให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้นเกษตรกรได้รับความรู้และข่าวสารตลอดจนได้พัฒนาทักษะเพื่อการประกอบอาชีพด้วย

#### 4) องค์กรประกอบกลยุทธ์การดำรงชีพ

พบว่า เกษตรกรมีการปรับตัวทางด้าน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตเพื่อให้ตรงต่อความต้องการของตลาดมากที่สุด (ร้อยละ 67.04) ปรับเปลี่ยนจำนวนวันกรีตให้เหมาะสม (ร้อยละ 30.11) เปลี่ยนไปใช้พันธุ์ยางพาราที่ให้ผลผลิตสูงทดแทน (ร้อยละ 20.11) มีการหาวิธีการเพื่อลดต้นทุนในการผลิตยางพารา (ร้อยละ 40.87) และมีการเพิ่มความหลากหลายในสวนยางพารา ทั้งการเลี้ยงสัตว์ในสวนยางพาราและการปลูกพืชแซมในสวนยางพารา (ร้อยละ 28.12)

### 5) องค์ประกอบผลสำเร็จในการดำรงชีพ

พบว่า ภาพรวมครัวเรือนเกษตรกรมีผลสำเร็จในการดำรงชีพอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 59.71 เกณฑ์ระดับปานกลาง) โดยด้านระดับความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 87.13) ภาวะความเพียงพอทางการเงิน พบว่า มีครัวเรือนเกษตรกรที่มีรายได้เพียงพอ น้อย (ร้อยละ 68.77) ภาวะความเพียงพอทางด้านอาหาร พบว่า มีครัวเรือนเกษตรกรที่มีความมั่นคง ทางอาหารและสิ่งอำนวยความสะดวก (ร้อยละ 60.87) การเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือทรัพย์สินที่ถือ ครอง(ร้อยละ 24.93) และด้านสุขภาพอนามัย พบว่า เกษตรกรมีสุขอนามัยอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 56.83) เมื่อนำมาสังเคราะห์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (The Sustainable Livelihood Framework: SLF) ของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเพื่อให้เห็นความ เชื่อมโยงระหว่างระบบการจัดการผลิตและการดำรงชีพดังภาพที่ 19



ภาพที่ 19 กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว

#### 4.8.2 ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน

สำหรับการวิเคราะห์ภาพรวมการดำรงของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราใน 3 จังหวัด โดยใช้กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (The Sustainable Livelihood Framework: SLF) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ได้ดังนี้

##### 1) องค์ประกอบความอ่อนแอและความเปราะบาง

พบว่าภาพรวมที่ส่งผลต่อการดำรงชีพได้แก่ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาของผลผลิตทางการเกษตรและค่าจ้าง (ร้อยละ 76.72) อุปสรรค และข้อจำกัด ได้แก่ ขาดแคลนแรงงาน (ร้อยละ 52.12) ตลาดไม่มีความเป็นธรรม (ร้อยละ 74.59) ความไม่แน่นอนและความผันแปรของฤดูกาล (ร้อยละ 84.25) ปัญหาดินเสื่อมโทรม (ร้อยละ 89.36) และความเพียงพอของน้ำใช้เพื่อการเกษตรลดลง (ร้อยละ 91.66) จากการศึกษาเห็นได้ว่า ปัญหาความเพียงพอของน้ำในการทำเกษตร ปัญหาดินเสื่อมโทรมและปัญหาความไม่แน่นอนของฤดูกาลนั้น เป็นอุปสรรคในการทำเกษตร ผนวกกับราคายางพาราและราคาปาล์มน้ำมันที่ตกต่ำ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนเส้นทางอาชีพ จากการทำงานในภาคเกษตรเป็นนอกภาคเกษตร หรือมีการทำการเกษตรเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มรายได้

##### 2) องค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ

พบว่าค่าเฉลี่ย ทุนมนุษย์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 80.24 (เกณฑ์ระดับสูง) ทุนทางธรรมชาติ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 77.56 (เกณฑ์ระดับสูง) ทุนทางการเงิน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 67.49 (เกณฑ์ระดับสูง) ทุนทางกายภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 58.49 (เกณฑ์ระดับปานกลาง) และทุนทางสังคม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 72.13 (เกณฑ์ระดับสูง) เมื่อวิเคราะห์ภาพรวมทุนมนุษย์ในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยวมีค่าเฉลี่ยรวม 71.58 (เกณฑ์ระดับสูง)

##### 3) องค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและกระบวนการ

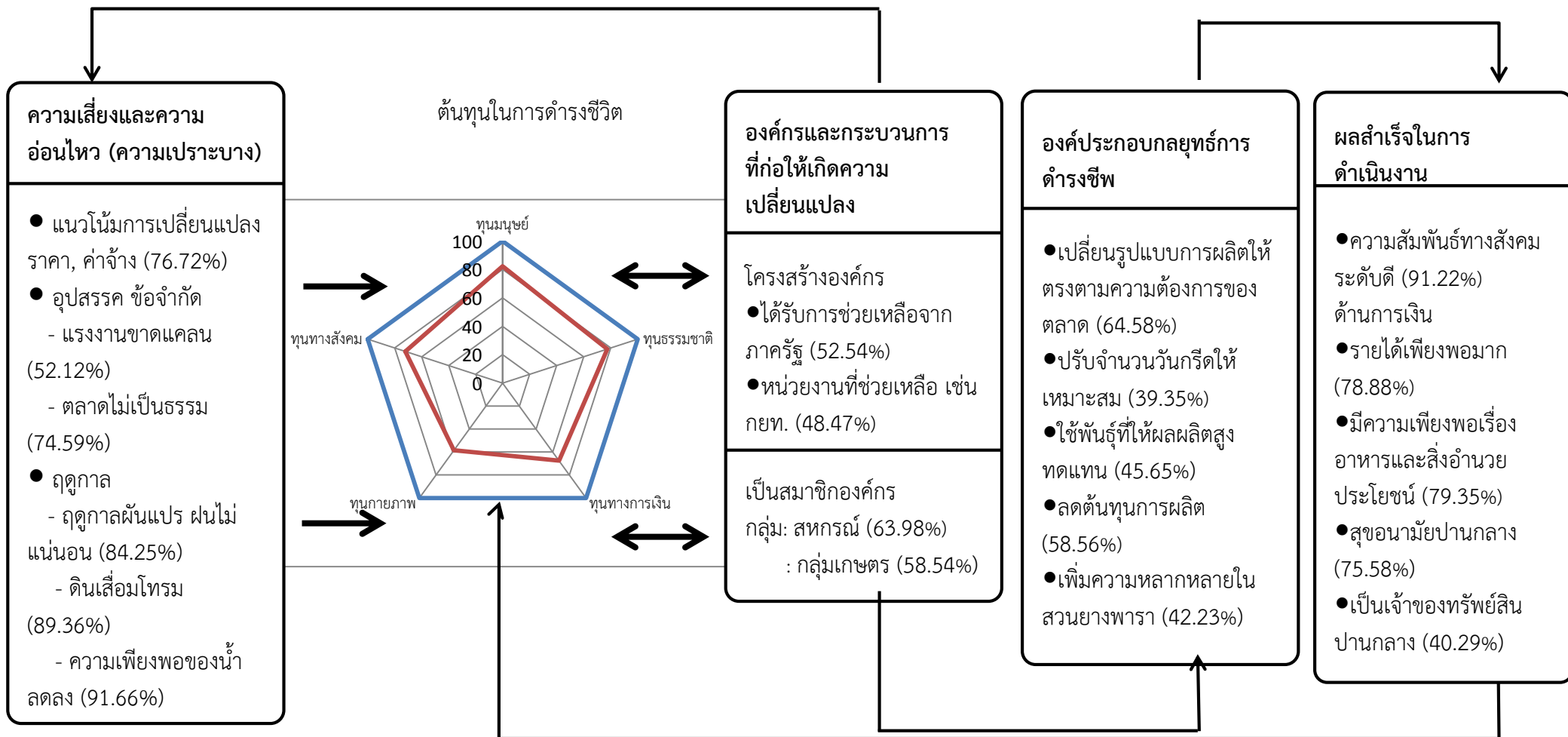
พบว่าครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ระบบนี้ในปัจจุบัน มีการเข้าร่วมกิจกรรมและหรือได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรภาครัฐ ร้อยละ 52.54 ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วครัวเรือนเกษตรกรได้รับความช่วยเหลือหรือเข้าร่วมกิจกรรมจากหน่วยงาน การยางแห่งประเทศไทยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.47 และพบว่าเกษตรกรได้เข้าร่วมการเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ (ร้อยละ 63.98) และกลุ่มเกษตรกร (ร้อยละ 58.54) การเข้าร่วมกิจกรรมหรือได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันดังกล่าวส่ง ซึ่งผลให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้นเกษตรกรได้รับความรู้และข่าวสารตลอดจนได้พัฒนาทักษะเพื่อการประกอบอาชีพด้วย

##### 4) องค์ประกอบกลยุทธ์การดำรงชีพ

พบว่า เกษตรกรมีการปรับตัวทางด้าน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตเพื่อให้ตรงต่อความต้องการของตลาดมากที่สุด (ร้อยละ 64.58) ปรับเปลี่ยนจำนวนวันกรีดให้เหมาะสม (ร้อยละ 39.35) เปลี่ยนไปใช้พันธุ์ยางพาราที่ให้ผลผลิตสูงทดแทน (ร้อยละ 45.65) มีการหาวิธีการเพื่อลดต้นทุนในการผลิตยางพารา (ร้อยละ 58.56) และมีการเพิ่มความหลากหลายในสวนยางพาราทั้งการเลี้ยงสัตว์ในสวนยางพาราและการปลูกพืชแซมในสวนยางพารา (ร้อยละ 42.23)

### 5) องค์ประกอบผลสำเร็จในการดำรงชีพ

พบว่า ภาพรวมครัวเรือนเกษตรกรมีผลสำเร็จในการดำรงชีพอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 73.01 เกณฑ์ระดับสูง) โดยด้านระดับความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 91.22) ภาวะความเพียงพอทางการเงิน พบว่า มีครัวเรือนเกษตรกรที่มีรายได้เพียงพอมาก (ร้อยละ 78.88) ภาวะความเพียงพอทางด้านอาหาร พบว่า มีครัวเรือนเกษตรกรที่มีความมั่นคงทางอาหารและสิ่งอำนวยความสะดวก (ร้อยละ 79.35) การเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือทรัพย์สินที่ถือครอง (ร้อยละ 40.29) และด้านสุขภาพอนามัย พบว่า เกษตรกรมีสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 75.58)เมื่อนำมาสังเคราะห์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน(The Sustainable Livelihood Framework: SLF) ของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างระบบการจัดการผลิตและการดำรงชีพดังภาพที่ 20



ภาพที่ 20 กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน

### 4.8.3 ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล

สำหรับการวิเคราะห์ภาพรวมการดำรงชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราใน 3 จังหวัด โดยใช้กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (The Sustainable Livelihood Framework: SLF) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ได้ดังนี้

#### 1) องค์ประกอบความอ่อนแอและความเปราะบาง

พบว่าภาพรวมที่ส่งผลต่อการดำรงชีพได้แก่ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาของผลผลิตทางการเกษตรและค่าจ้าง (ร้อยละ 72.35) อุปสรรค และข้อจำกัด ได้แก่ ขาดแคลนแรงงาน (ร้อยละ 48.78) ตลาดไม่มีความเป็นธรรม (ร้อยละ 85.65) ความไม่แน่นอนและความผันแปรของฤดูกาล (ร้อยละ 92.58) ปัญหาดินเสื่อมโทรม (ร้อยละ 81.15) และความเพียงพอของน้ำใช้เพื่อการเกษตรลดลง (ร้อยละ 77.35) จากการศึกษาเห็นได้ว่า ความไม่แน่นอนของสภาพฟ้าฝนและอากาศเป็นอุปสรรคในการทำสวนยางอย่างยิ่ง ผนวกกับราคายางพาราที่ตกต่ำ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนเส้นทางอาชีพ จากการทำงานในภาคเกษตรเป็นนอกภาคเกษตร หรือมีการทำการเกษตรเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มรายได้

#### 2) องค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ

พบว่าค่าเฉลี่ย ทุนมนุษย์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 79.42 (เกณฑ์ระดับสูง) ทุนทางธรรมชาติ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 82.28 (เกณฑ์ระดับสูง) ทุนทางการเงิน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 68.59 (เกณฑ์ระดับสูง) ทุนทางกายภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 70.24 (เกณฑ์ระดับสูง) และทุนทางสังคม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 62.18 (เกณฑ์ระดับปานกลาง) เมื่อวิเคราะห์ภาพรวมทุนมนุษย์ในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเตี้ยมีค่าเฉลี่ยรวม 72.54 (เกณฑ์ระดับสูง)

#### 3) องค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและกระบวนการ

พบว่าครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ระบบนี้ในปัจจุบัน มีการเข้าร่วมกิจกรรมและหรือได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรภาครัฐ ร้อยละ 51.51 ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วครัวเรือนเกษตรกรได้รับความช่วยเหลือหรือเข้าร่วมกิจกรรมจากหน่วยงาน การยางแห่งประเทศไทยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 63.24 และพบว่าเกษตรกรได้เข้าร่วมการเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ (ร้อยละ 53.47) และกลุ่มเกษตรกร (ร้อยละ 39.35) การเข้าร่วมกิจกรรมหรือได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันดังกล่าวส่งผลให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้นเกษตรกรได้รับความรู้และข่าวสารตลอดจนได้พัฒนาทักษะเพื่อการประกอบอาชีพด้วย

#### 4) องค์ประกอบกลยุทธ์การดำรงชีพ

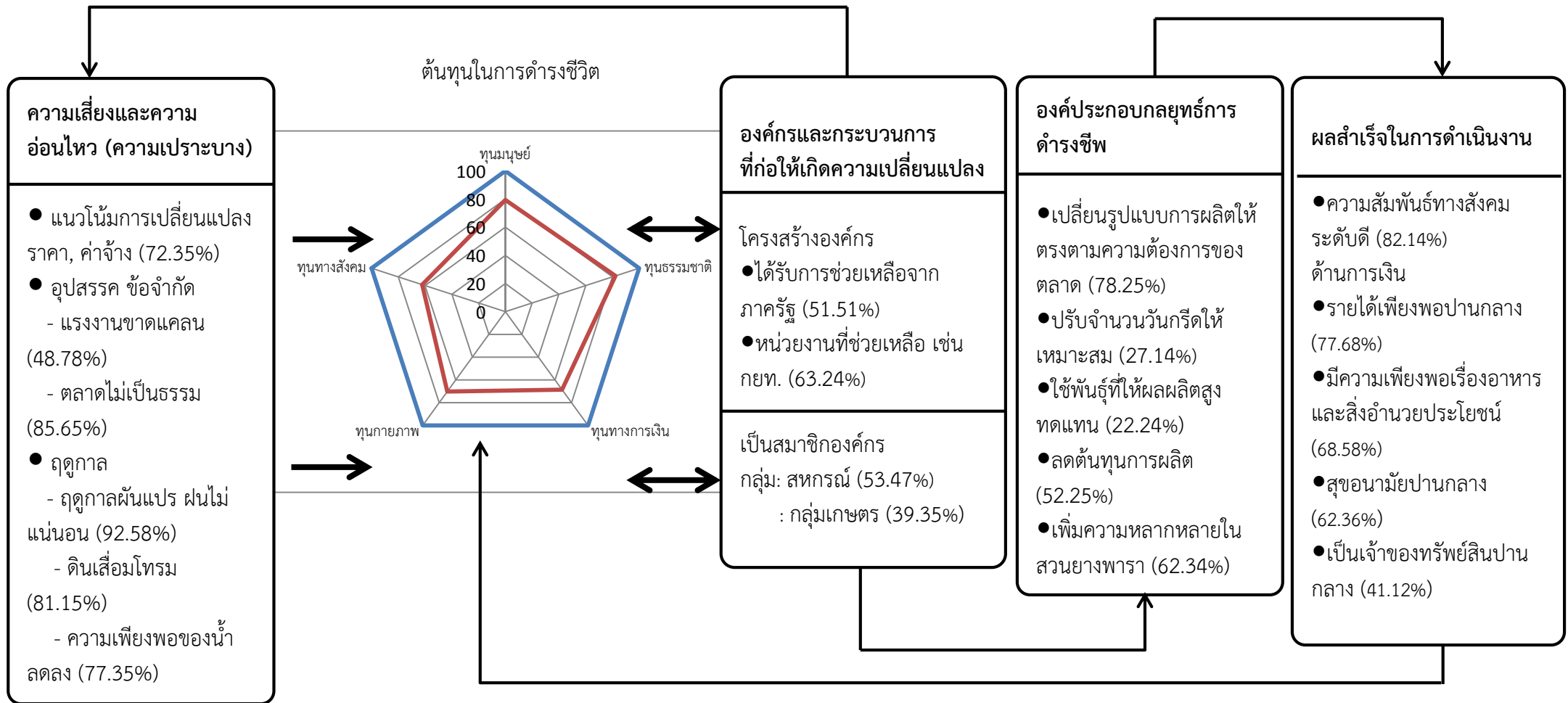
พบว่า เกษตรกรมีการปรับตัวทางด้านเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตเพื่อให้ตรงต่อความต้องการของตลาดมากที่สุด (ร้อยละ 78.25) ปรับเปลี่ยนจำนวนวันกรีดให้เหมาะสม (ร้อยละ 27.14) เปลี่ยนไปใช้พันธุ์ยางพาราที่ให้ผลผลิตสูงทดแทน (ร้อยละ 22.24) มีการหาวิธีการเพื่อลดต้นทุนในการผลิตยางพารา (ร้อยละ 52.25) และมีการเพิ่มความหลากหลายในสวนยางพารา ทั้งการเลี้ยงสัตว์ในสวนยางพาราและการปลูกพืชแซมในสวนยางพารา (ร้อยละ 62.34)

#### 5) องค์ประกอบผลสำเร็จในการดำรงชีพ

พบว่า ภาพรวมครัวเรือนเกษตรกรมีผลสำเร็จในการดำรงชีพอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 66.38 เกณฑ์ระดับปานกลาง) โดยด้านระดับความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในระดับดี



(ร้อยละ 82.14) ภาวะความเพียงพอทางการเงิน พบว่า มีครัวเรือนเกษตรกรที่มีรายได้เพียงพอปานกลาง (ร้อยละ 77.68) ภาวะความเพียงพอทางด้านอาหาร พบว่า มีครัวเรือนเกษตรกรที่มีความมั่นคงทางอาหารและสิ่งอำนวยความสะดวก (ร้อยละ 68.58) การเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือทรัพย์สินที่ถือครอง(ร้อยละ 41.12) และด้านสุขภาพอนามัย พบว่า เกษตรกรมีสุขอนามัยอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 62.36) เมื่อนำมาสังเคราะห์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (The Sustainable Livelihood Framework: SLF) ของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างระบบการจัดการผลิตและการดำรงชีพดังภาพที่ 21



ภาพที่ 21 กรอบการดำรงอย่างยั่งยืนของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล

#### 4.8.4 ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนา

สำหรับการวิเคราะห์ภาพรวมการดำรงชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราใน 3 จังหวัด โดยใช้กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (The Sustainable Livelihood Framework: SLF) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ได้ดังนี้

##### 1) องค์ประกอบความอ่อนแอและความเปราะบาง

พบว่าภาพรวมที่ส่งผลต่อการดำรงชีพได้แก่ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาของผลผลิตทางการเกษตรและค่าจ้าง (ร้อยละ 92.14) อุปสรรค และข้อจำกัด ได้แก่ ขาดแคลนแรงงาน (ร้อยละ 87.54) ตลาดไม่มีความเป็นธรรม (ร้อยละ 74.59) ความไม่แน่นอนและความผันแปรของฤดูกาล (ร้อยละ 91.24) ปัญหาดินเสื่อมโทรม (ร้อยละ 98.28) และความเพียงพอของน้ำใช้เพื่อการเกษตรลดลง (ร้อยละ 91.13) จากการศึกษาเห็นได้ว่า ปัญหาดินเสื่อมโทรมและความไม่แน่นอนและความผันแปรของฤดูกาลเป็นอุปสรรคในการทำสวนยางอย่างยั่งยืน ผนวกกับราคายางพาราและราคาข้าวเปลือกที่ตกต่ำ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนเส้นทางอาชีพ จากการทำงานในภาคเกษตรเป็นนอกภาคเกษตร หรือมีการทำการเกษตรเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มรายได้

##### 2) องค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ

พบว่าค่าเฉลี่ย ทุนมนุษย์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 81.14 (เกณฑ์ระดับสูง) ทุนทางธรรมชาติ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 68.87 (เกณฑ์ระดับสูง) ทุนทางการเงิน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 39.42 (เกณฑ์ระดับปานกลาง) ทุนทางกายภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 51.88 (เกณฑ์ระดับปานกลาง) และทุนทางสังคม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 58.14 (เกณฑ์ระดับปานกลาง) เมื่อวิเคราะห์ภาพรวมทุนมนุษย์ในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยวมีค่าเฉลี่ยรวม 59.89 (เกณฑ์ระดับปานกลาง)

##### 3) องค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและกระบวนการ

พบว่าครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ระบบนี้ในปัจจุบัน มีการเข้าร่วมกิจกรรมและหรือได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรภาครัฐ ร้อยละ 24.35 ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วครัวเรือนเกษตรกรได้รับความช่วยเหลือหรือเข้าร่วมกิจกรรมจากหน่วยงาน การยางแห่งประเทศไทยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 26.91 และพบว่าเกษตรกรได้เข้าร่วมการเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ (ร้อยละ 19.30) และกลุ่มเกษตรกร (ร้อยละ 16.36) การเข้าร่วมกิจกรรมหรือได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันดังกล่าวส่งผลให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้นเกษตรกรได้รับความรู้และข่าวสารตลอดจนได้พัฒนาทักษะเพื่อการประกอบอาชีพด้วย

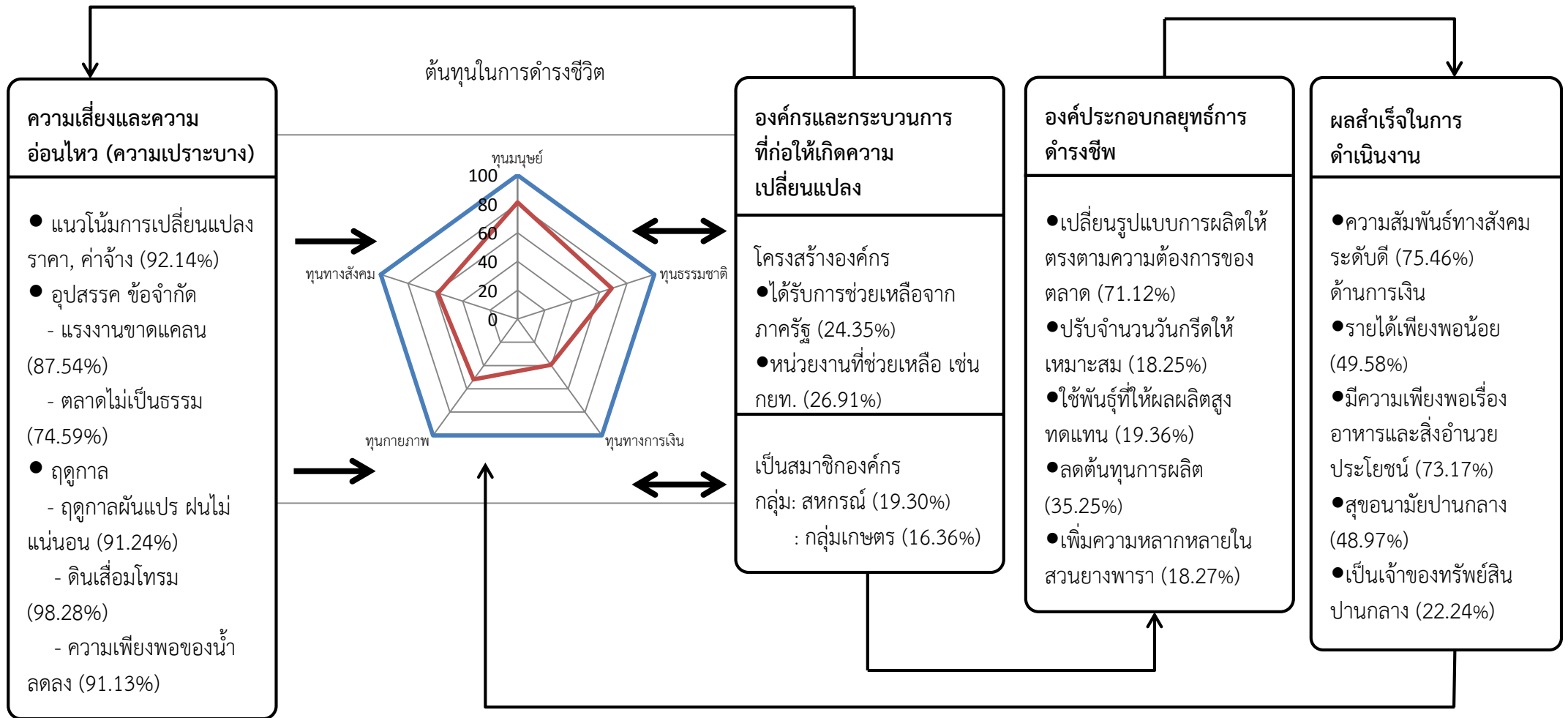
##### 4) องค์ประกอบกลยุทธ์การดำรงชีพ

พบว่า เกษตรกรมีการปรับตัวทางด้าน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตเพื่อให้ตรงต่อความต้องการของตลาดมากที่สุด (ร้อยละ 71.12) ปรับเปลี่ยนจำนวนวันกรีดให้เหมาะสม (ร้อยละ 18.25) เปลี่ยนไปใช้พันธุ์ยางพาราที่ให้ผลผลิตสูงทดแทน (ร้อยละ 19.36) มีการหาวิธีการเพื่อลดต้นทุนในการผลิตยางพารา (ร้อยละ 35.25) และมีการเพิ่มความหลากหลายในสวนยางพาราทั้งการเลี้ยงสัตว์ในสวนยางพาราและการปลูกพืชแซมในสวนยางพารา (ร้อยละ 18.27)

##### 5) องค์ประกอบผลสำเร็จในการดำรงชีพ

พบว่า ภาพรวมครัวเรือนเกษตรกรมีผลสำเร็จในการดำรงชีพอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 53.88 เกณฑ์ระดับปานกลาง) โดยด้านระดับความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในระดับดี

(ร้อยละ 75.46) ภาวะความเพียงพอทางการเงิน พบว่า มีครัวเรือนเกษตรกรที่มีรายได้เพียงพอ  
น้อย (ร้อยละ 49.58) ภาวะความเพียงพอทางด้านอาหาร พบว่า มีครัวเรือนเกษตรกรที่มีความมั่นคง  
ทางอาหารและสิ่งอำนวยความสะดวก (ร้อยละ 73.17) การเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือทรัพย์สิน  
ที่ถือครอง (ร้อยละ 22.24) และด้านสุขภาพอนามัย พบว่า เกษตรกรมีสุขอนามัยอยู่ในระดับปาน  
กลาง (ร้อยละ 28.97) เมื่อนำมาสังเคราะห์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (The Sustainable  
Livelihood Framework: SLF) ของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเพื่อให้เห็นความ  
เชื่อมโยงระหว่างระบบการจัดการผลิตและการดำรงชีพดังภาพที่ 22



ภาพที่ 22 กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนา

#### 4.8.5 ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์

สำหรับการวิเคราะห์ภาพรวมการดำรงของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราใน 3 จังหวัด โดยใช้กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (The Sustainable Livelihood Framework: SLF) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ได้ดังนี้

##### 1) องค์ประกอบความอ่อนแอและความเปราะบาง

พบว่าภาพรวมที่ส่งผลต่อการดำรงชีพได้แก่ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาของผลผลิตทางการเกษตรและค่าจ้าง (ร้อยละ 76.35) อุปสรรค และข้อจำกัด ได้แก่ ขาดแคลนแรงงาน (ร้อยละ 52.14) ตลาดไม่มีความเป็นธรรม (ร้อยละ 62.19) ความไม่แน่นอนและความผันแปรของฤดูกาล (ร้อยละ 94.76) ปัญหาดินเสื่อมโทรม (ร้อยละ 87.36) และความเพียงพอของน้ำใช้เพื่อการเกษตรลดลง (ร้อยละ 91.46) จากการศึกษาเห็นได้ว่า ความไม่แน่นอนของสภาพฟ้าฝนและอากาศเป็นอุปสรรคในการทำสวนยางอย่างยิ่ง ผนวกกับราคายางพาราที่ตกต่ำ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนเส้นทางอาชีพ จากการทำงานในภาคเกษตรเป็นนอกภาคเกษตร หรือมีการทำการเกษตรเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มรายได้

##### 2) องค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ

พบว่าค่าเฉลี่ย ทุนมนุษย์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 79.27 (เกณฑ์ระดับปานกลาง) ทุนทางธรรมชาติ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 61.33 (เกณฑ์ระดับปานกลาง) ทุนทางการเงิน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 49.28 (เกณฑ์ระดับปานกลาง) ทุนทางกายภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 64.87 (เกณฑ์ระดับปานกลาง) และทุนทางสังคม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 57.18 (เกณฑ์ระดับปานกลาง) เมื่อวิเคราะห์ภาพรวมทุนมนุษย์ในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดียวมีค่าเฉลี่ยรวม 62.39 (เกณฑ์ระดับปานกลาง)

##### 3) องค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและกระบวนการ

พบว่าครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ระบบนี้ในปัจจุบัน มีการเข้าร่วมกิจกรรมและหรือได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรภาครัฐ ร้อยละ 24.58 ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วครัวเรือนเกษตรกรได้รับความช่วยเหลือหรือเข้าร่วมกิจกรรมจากหน่วยงาน การยางแห่งประเทศไทยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.36 และพบว่าเกษตรกรได้เข้าร่วมการเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ (ร้อยละ 22.69) และกลุ่มเกษตรกร (ร้อยละ 17.73) การเข้าร่วมกิจกรรมหรือได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันดังกล่าวส่งผลให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้นเกษตรกรได้รับความรู้และข่าวสารตลอดจนได้พัฒนาทักษะเพื่อการประกอบอาชีพด้วย

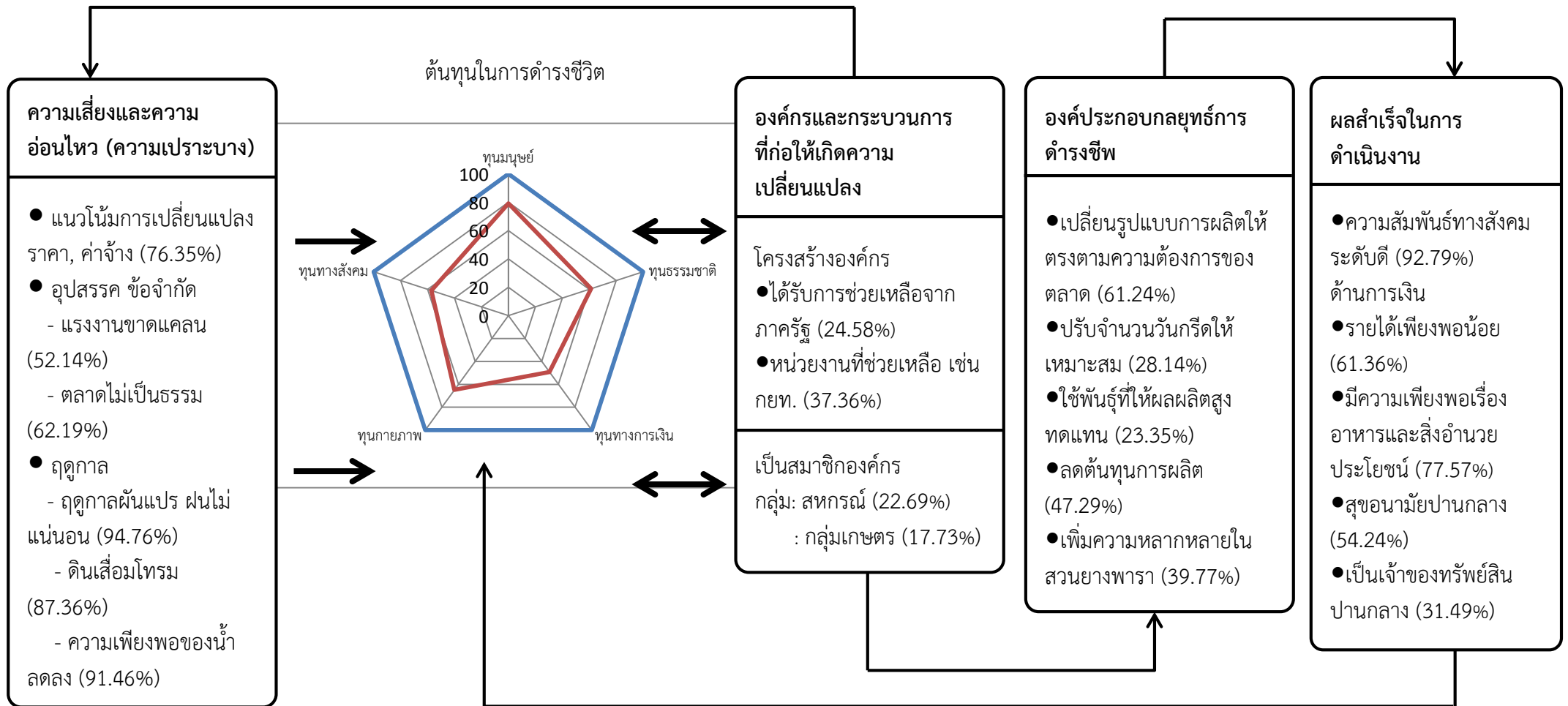
##### 4) องค์ประกอบกลยุทธ์การดำรงชีพ

พบว่า เกษตรกรมีการปรับตัวทางด้านเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตเพื่อให้ตรงต่อความต้องการของตลาดมากที่สุด (ร้อยละ 61.24) ปรับเปลี่ยนจำนวนวันกรีดให้เหมาะสม (ร้อยละ 28.14) เปลี่ยนไปใช้พันธุ์ยางพาราที่ให้ผลผลิตสูงทดแทน (ร้อยละ 23.35) มีการหาวิธีการเพื่อลดต้นทุนในการผลิตยางพารา (ร้อยละ 47.29) และมีการเพิ่มความหลากหลายในสวนยางพาราทั้งการเลี้ยงสัตว์ในสวนยางพาราและการปลูกพืชแซมในสวนยางพารา (ร้อยละ 39.77)

##### 5) องค์ประกอบผลสำเร็จในการดำรงชีพ

พบว่า ภาพรวมครัวเรือนเกษตรกรมีผลสำเร็จในการดำรงชีพอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 63.49 เกณฑ์ระดับปานกลาง) โดยด้านระดับความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในระดับดี

(ร้อยละ 92.79) ภาวะความเพียงพอทางการเงิน พบว่า มีครัวเรือนเกษตรกรที่มีรายได้เพียงพอ  
น้อย (ร้อยละ 61.36) ภาวะความเพียงพอทางด้านอาหาร พบว่า มีครัวเรือนเกษตรกรที่มีความมั่นคง  
ทางอาหารและสิ่งอำนวยความสะดวก (ร้อยละ 77.57) การเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือทรัพย์สินที่ถือ  
ครอง (ร้อยละ 31.49) และด้านสุขภาพอนามัย พบว่า เกษตรกรมีสุขอนามัยอยู่ในระดับปานกลาง  
(ร้อยละ 54.24) เมื่อนำมาสังเคราะห์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (The Sustainable  
Livelihood Framework: SLF) ของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเพื่อให้เห็นความ  
เชื่อมโยงระหว่างระบบการจัดการผลิตและการดำรงชีพภาพที่ 23



ภาพที่ 23 กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์



ตารางที่ 156 เปรียบเทียบระดับต้นทุนในการดำรงชีพตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

ระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา	ทุนมนุษย์	ทุนธรรมชาติ	ทุนการเงิน	ทุนกายภาพ	ทุนทางสังคม
ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว	80.22	70.04	41.39	63.67	60.14
ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับ การปลูกไม้ผล	79.42	82.28	68.59	70.24	62.18
ระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการ ปลูกปาล์มน้ำมัน	80.24	77.56	67.49	58.49	72.13
ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับ การทำนา	81.14	68.87	39.42	51.88	58.14
ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับ การเลี้ยงสัตว์	79.27	61.33	49.28	64.87	57.18
<b>เฉลี่ย</b>	<b>80.06</b>	<b>72.02</b>	<b>53.23</b>	<b>61.83</b>	<b>61.95</b>

เมื่อเปรียบเทียบองค์ประกอบทุนในการดำรงชีพทั้ง 5 ระบบ สามารถสรุปได้ว่า ทุนมนุษย์ในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนามีค่าสูงที่สุด (81.14) และทุนมนุษย์ในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์มีค่าต่ำสุด (79.27) เพราะการทำนาเป็นกิจกรรมการเกษตรที่มีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การทำขวัญข้าว การลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นต้น ส่งผลให้เกษตรกรมีปฏิสัมพันธ์และมีการช่วยเหลือ การพึ่งพาซึ่งกันและกัน ในด้านทุนธรรมชาติ พบว่า ทุนธรรมชาติในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผลมีค่าสูงที่สุด (82.28) และทุนธรรมชาติในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์มีค่าต่ำสุด (61.33) สามารถสรุปได้ว่า ในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผลเป็นการเพิ่มความหลากหลายในระบบการผลิต มีพืชพรรณหลากหลายชนิดอาศัยอยู่ร่วมกันพื้นที่ จึงส่งผลให้มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติที่ค่อนข้างสูง และยังเป็นระบบการผลิตที่มีการพึ่งพาและเอื้อเฟื้อระหว่างกันด้วยตนเอง ในด้านทุนการเงิน พบว่า ทุนการเงินในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผลมีค่าสูงที่สุด (68.59) และทุนการเงินในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนามีค่าต่ำสุด (93.42) สามารถสรุปได้ว่า ความต้องการทางด้านที่ดินมีมาก และผลไม้ส่วนใหญ่เป็นผลไม้ตามฤดูกาล จึงส่งผลต่อความต้องการทางตลาดและความต้องการบริโภคของผู้บริโภคเอง จึงส่งผลให้ทุนการเงินในระบบนี้มีค่าสูงที่สุด และการแปรรูปผลไม้ก็สามารถทำได้ง่าย เป็นการแปรรูปเพื่อไม่ให้ผลผลิตออกสู่ตลาดมากเกินไปและถือว่าเป็นพยุราคาผลไม้ให้มีราคาสูงอย่างต่อเนื่อง ในด้านทุนกายภาพ พบว่า ทุนกายภาพในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผลมีค่าสูงที่สุด (70.24) และทุนกายภาพในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนามีค่าน้อยที่สุด (51.88) สามารถสรุปได้ว่า เกษตรกรในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล มีอุปกรณ์และทรัพย์สินที่จำเป็นต่อกระบวนการผลิตที่พร้อม เพราะในระบบนี้ เกษตรกรจะเป็นผู้ที่จัดการการผลิตเองทั้งกระบวนการ ไม่มีการจ้าง จึงทำให้เกษตรกรจำเป็นที่จะต้องอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นของตนเองและเพื่อเป็นความสะดวกในการผลิตและการขนส่ง ซึ่งหากเกษตรกรมีอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่พร้อม ก็จะเป็นการช่วยลดต้นทุนในด้านการจ้างงานต่าง ๆ ได้อีกทางหนึ่ง ในด้านทุนทางสังคม พบว่า ทุนทางสังคมในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมันมีค่าสูงที่สุด (72.13) และทุนทางสังคมในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์มีค่าต่ำสุด (57.18) สามารถสรุปได้ว่า ในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมันนั้นมีการรวมกลุ่มหรือมีการก่อตั้งสมาคมที่ดี เนื่องจากเกษตรกรผู้ที่ปลูกปาล์มน้ำมันมีการรวมกลุ่ม ก็เพื่อเป็นการสร้างพลังในการต่อรองในด้านราคา รวมไปถึงเป็นเข้าร่วมกลุ่มเพื่อเป็นการปรึกษาข้อปัญหาที่เกิดในการปลูกปาล์มน้ำมันสำหรับผู้ที่มีประสบการณ์น้อย จึงเห็นว่าทุนทางสังคมในระบบนี้มีค่าสูงที่สุด

สำหรับแนวทางในการพัฒนาทุนด้านต่าง ๆ ในการดำรงชีพ ได้แก่ ควรมีการให้ความรู้ในการประกอบอาชีพ ให้ความรู้ในการจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเบื้องต้น ควรมีการประกันราคาผลผลิตทางการเกษตร รวมไปถึงการให้ความรู้ในเรื่องการลดต้นทุนในการประกอบอาชีพทำเกษตรกรรม ควรให้ความรู้ในเรื่องการใช้หรือจัดสรรประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติให้สามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติไปได้นานหรือใช้อย่างยั่งยืน รวมไปถึงการหาทางป้องกันหรือลดผลกระทบจากการทำการเกษตรที่จะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และควรส่งเสริมการรวมกลุ่มหรือการให้ความรู้ในการต่อยอดจากกิจกรรมหรือผลผลิตที่ได้จากกิจกรรม

กลุ่มเกษตรกรเพื่อเป็นต่อยอดให้เกษตรกรสามารถมีเครือข่ายหรือเป็นการช่วยในการกระจายผลผลิตของเกษตรกร

#### 4.9 แบบจำลองเศรษฐศาสตร์เทคนิค (technical-economics) ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ในพื้นที่ศึกษา 3 จังหวัด

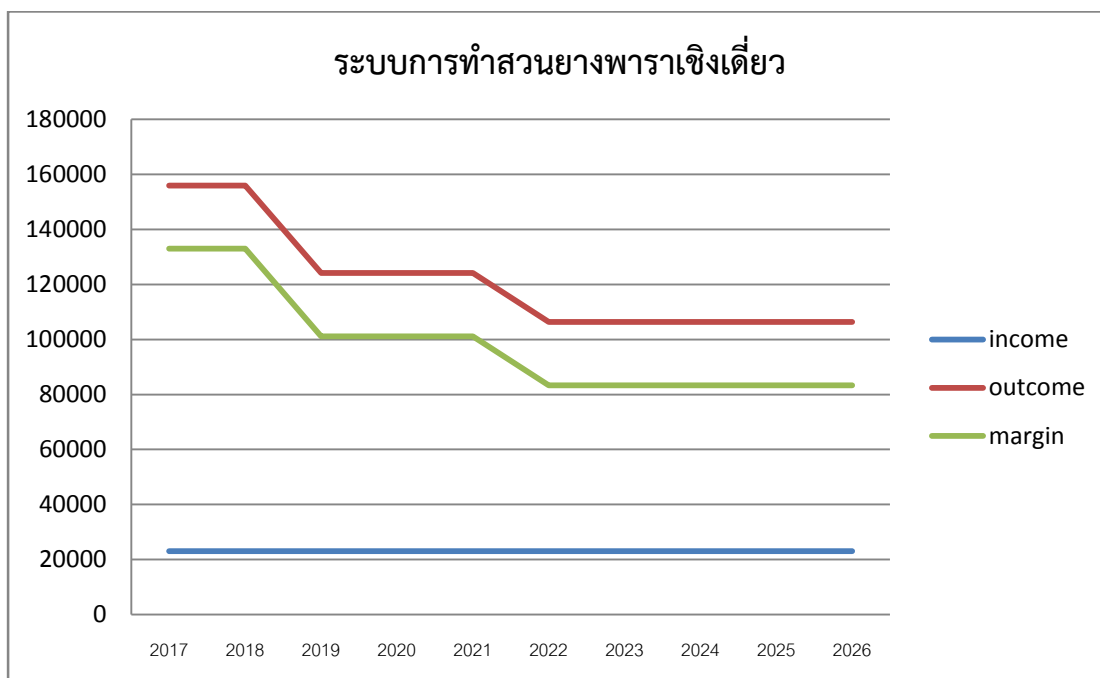
สำหรับการวิเคราะห์แบบจำลองเศรษฐศาสตร์เทคนิค (technical-economics) ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ในพื้นที่ศึกษาจังหวัด นครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง โดยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ ได้แก่ โปรแกรมการวิเคราะห์เศรษฐกิจ และสังคม OLYMPE โดยในการวิเคราะห์สำหรับการศึกษาคั้งนี้คณะวิจัยได้ ทำการวิเคราะห์แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์โดยวิเคราะห์แบบจำลอง ส่วนเหลือมตลาด (Margin), รายได้ของฟาร์ม (Farm Income) และ ค่าใช้จ่ายฟาร์ม ( Farm Expenditure) ทั้ง 5 ระบบเปรียบเทียบกันเท่านั้น เพื่อเป็นการเปรียบเทียบระหว่างระบบและในการวิเคราะห์ผลจะจำลองผล เป็น ระยะเวลา 10 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2560 – 2569 (2017-2026) ดังรายละเอียดดังนี้

##### 1 แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว

ครัวเรือนเกษตรกรทำการเกษตรที่ทำสวนยางเชิงเดี่ยว จากกรณีศึกษาพบว่า ในปี 2017 เกษตรกรมีรายได้ของฟาร์ม 156,000 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายฟาร์ม 17,043 บาทต่อปีและส่วนเหลือมตลาด (Margin) จากการทำฟาร์มอยู่ที่ 132,977 บาทต่อปี ซึ่งเมื่อสร้างแบบจำลองพบว่าส่วนเหลือมตลาดจะลดลงจากปี 2017-2026 ซึ่งเหลือส่วนเหลือมตลาดเพียง 83,382 บาทต่อปีในปี 2026 ด้วยเหตุผลปัจจัยอายุยางและประสิทธิภาพการให้ผลผลิตของยางพารา(ในสภาวะการณ์ที่ราคา ยางพาราปกติ) เมื่อคาดการณ์อีก 10 ปีข้างหน้า (ปี 2026) ภาพที่ 24

Activity : rubber_1										
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Products										
rubber_1	156 000	156 000	124 150	124 150	124 150	106 405	106 405	106 405	106 405	106 405
Total Products	156 000	156 000	124 150	124 150	124 150	106 405	106 405	106 405	106 405	106 405
Expenses										
fertilizer	17 043	17 043	17 043	17 043	17 043	17 043	17 043	17 043	17 043	17 043
cemical	5 980	5 980	5 980	5 980	5 980	5 980	5 980	5 980	5 980	5 980
Total Expenses	23 023	23 023	23 023	23 023	23 023	23 023	23 023	23 023	23 023	23 023
Margin	132 977	132 977	101 127	101 127	101 127	83 382	83 382	83 382	83 382	83 382

ภาพที่ 24 แสดงแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว



ภาพที่ 25 แสดงแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว

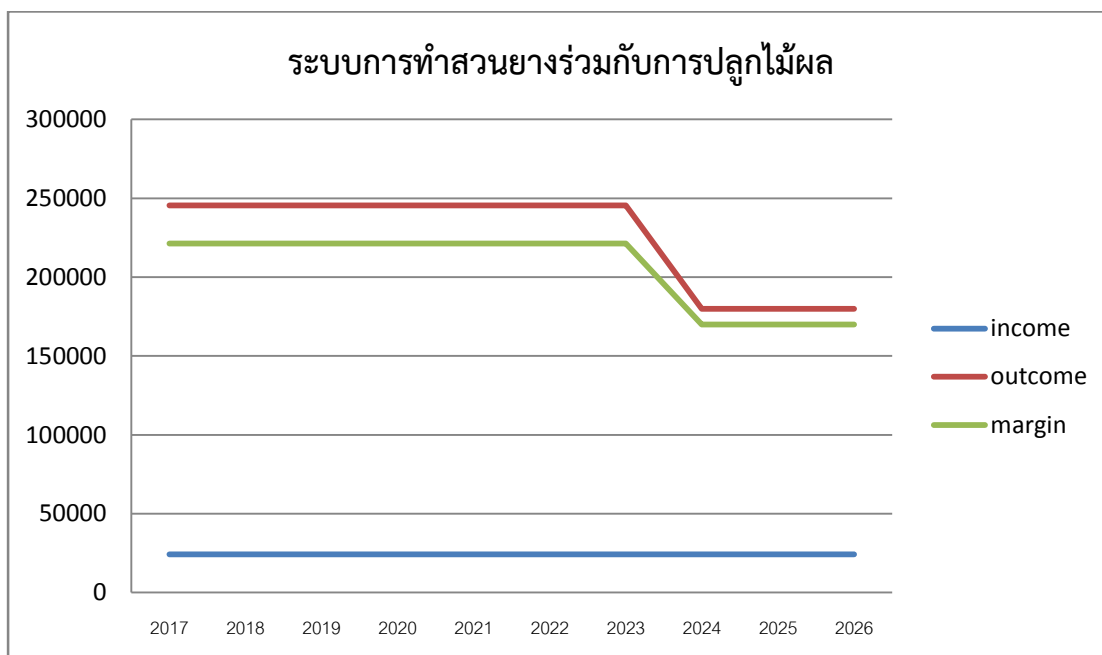
## 2. แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล

ครัวเรือนเกษตรกรทำการเกษตรที่ทำสวนยางร่วมกับการปลูกไม้ผล(ทุเรียน ลองกอง และสะตอ) จากกรณีศึกษา พบว่า ในปี 2017 เกษตรกรมีรายได้ของฟาร์ม 245,472 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายฟาร์ม 24,250 บาทต่อปีและส่วนเหลือมตลาด(Margin) จากการทำฟาร์มอยู่ที่ 221,222 บาทต่อปี เมื่อสร้างแบบจำลองพบว่าส่วนเหลือมตลาดจะลดลงจากปี 2017-2026 ซึ่งเหลือส่วนเหลือมตลาดเพียง 170,000 บาทต่อปี ในปี 2026 ด้วยเหตุผลปัจจัยอายุยางและประสิทธิภาพการให้ผลผลิตของยางพารา (ในสภาวะการณ์ที่ราคายางพาราปกติ) เมื่อคาดการณ์อีก 10 ปีข้างหน้า (ปี 2026) ภาพที่ 26

Activity : rubber\_2 + durian\_2 + mangosteen\_2

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Products										
rubber_2	65 472	65 472	65 472	65 472	65 472	65 472	65 472	0	0	0
durian_2	120 000	120 000	120 000	120 000	120 000	120 000	120 000	120 000	120 000	120 000
mangosteen_2	60 000	60 000	60 000	60 000	60 000	60 000	60 000	60 000	60 000	60 000
Total Products	245 472	245 472	245 472	245 472	245 472	245 472	245 472	180 000	180 000	180 000
Expenses										
fertilizer	24 250	24 250	24 250	24 250	24 250	24 250	24 250	10 000	10 000	10 000
Total Expenses	24 250	24 250	24 250	24 250	24 250	24 250	24 250	10 000	10 000	10 000
Margin	221 222	221 222	221 222	221 222	221 222	221 222	221 222	170 000	170 000	170 000

ภาพที่ 26 แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล



ภาพที่ 27 แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล

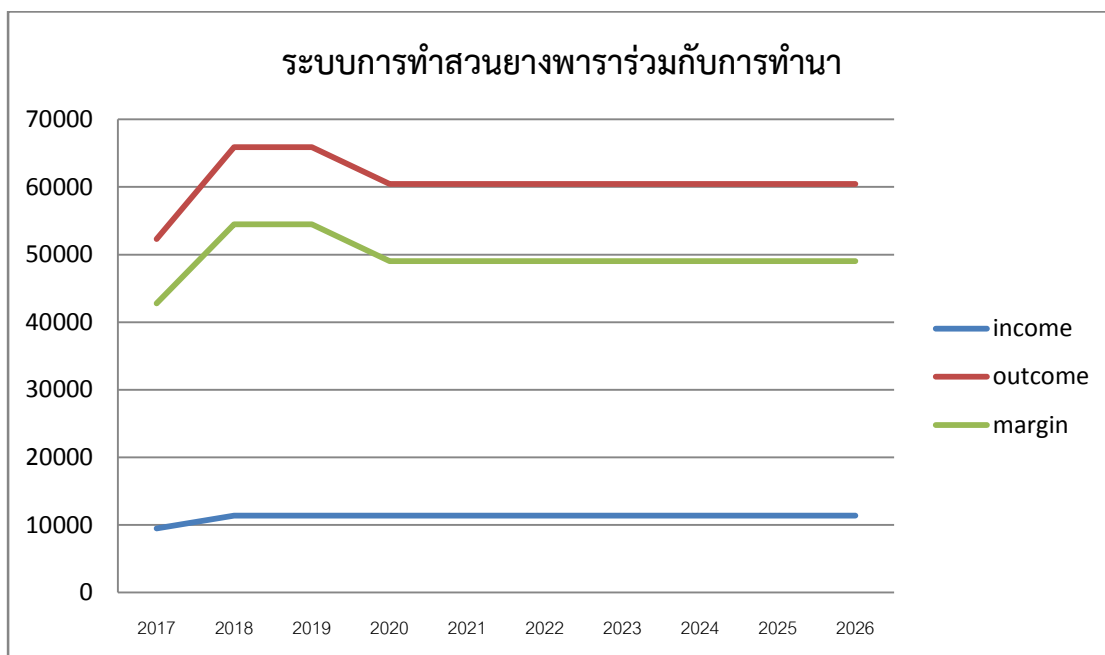
### 3. แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนา

ครัวเรือนเกษตรกรทำการเกษตรที่ทำสวนยางร่วมกับการทำนา จากกรณีศึกษาพบว่า ในปี 2017 เกษตรกรมีรายได้ของฟาร์ม 52,300 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายฟาร์ม 9,500 บาทต่อปี และส่วนเหลือมตลาด (Margin) จากการทำฟาร์มอยู่ที่ 42,800 บาทต่อปีเมื่อสร้างแบบจำลองพบว่า ส่วนเหลือมตลาดจะลดลงจากปี 2017-2026 ซึ่งส่วนเหลือมตลาดเพิ่มเป็น 49,055 บาทต่อปีในปี 2026 ด้วยเหตุผลปัจจัยอายุยางและประสิทธิภาพการให้ผลผลิตของยางพารา(ในสภาวะการณ์ที่ราคายางพาราปกติ) เมื่อคาดการณ์อีก 10 ปีข้างหน้า (ปี 2026) ภาพที่ 28

Activity : rice\_3 + rubber\_3

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Products										
rice_3	13 600	27 200	27 200	27 200	27 200	27 200	27 200	27 200	27 200	27 200
rubber_3	38 700	38 700	38 700	33 255	33 255	33 255	33 255	33 255	33 255	33 255
Total Products	52 300	65 900	65 900	60 455	60 455	60 455	60 455	60 455	60 455	60 455
Expenses										
fertilizer	9 500	11 400	11 400	11 400	11 400	11 400	11 400	11 400	11 400	11 400
Total Expenses	9 500	11 400	11 400	11 400	11 400	11 400	11 400	11 400	11 400	11 400
Margin	42 800	54 500	54 500	49 055	49 055	49 055	49 055	49 055	49 055	49 055

ภาพที่ 28 แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนา



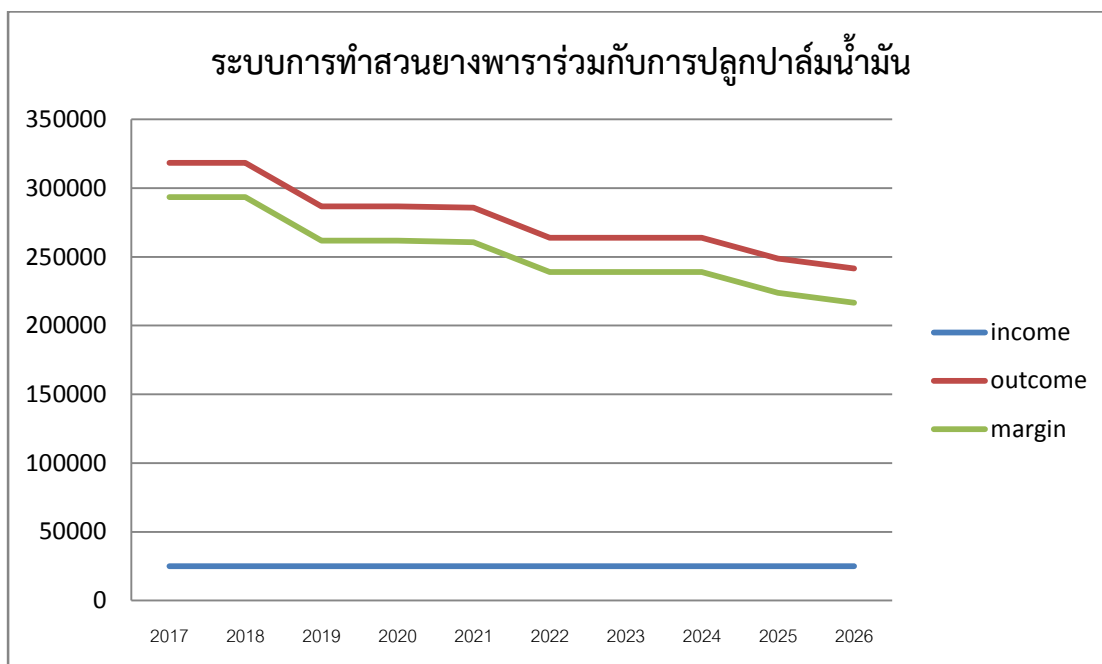
ภาพที่ 29 แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการทำนา

#### 4. แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำสวนยางพาร่วมกับปาล์มน้ำมัน

ครัวเรือนเกษตรกรทำการเกษตรที่ทำสวนยางร่วมกับปลูกปาล์มน้ำมัน จากกรณีศึกษาพบว่า ในปี 2017 เกษตรกรมีรายได้ของฟาร์ม 318,400 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายฟาร์ม 24,970 บาทต่อปีและส่วนเหลือมตลาด (Margin) จากการทำฟาร์มอยู่ที่ 293,430 บาทต่อปีเมื่อสร้างแบบจำลองพบว่าส่วนเหลือมตลาดจะเพิ่มขึ้นและลดลงตามสถานการณ์การคาดการณ์ภาวะตลาดและปริมาณความต้องการจากปี 2017-2026 ซึ่งเหลือส่วนเหลือมตลาดเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2017 เป็น 216,694 บาทต่อปีในปี 2026 ด้วยเหตุผลปัจจัยอายุยางและประสิทธิภาพการให้ผลผลิตของยางพารา(ในสถานการณ์ที่ราคายางพาราปกติ) เมื่อคาดการณ์อีก 10 ปีข้างหน้า (ปี 2026) ภาพที่ 30

Activity : rubber_4 + palm_4										
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
<b>Products</b>										
rubber_4	158 400	158 400	126 720	126 720	126 720	104 940	104 940	104 940	89 760	89 760
palm_4	160 000	160 000	160 000	160 000	158 976	158 976	158 976	158 976	158 976	151 904
<b>Total Products</b>	<b>318 400</b>	<b>318 400</b>	<b>286 720</b>	<b>286 720</b>	<b>285 696</b>	<b>263 916</b>	<b>263 916</b>	<b>263 916</b>	<b>248 736</b>	<b>241 664</b>
<b>Expenses</b>										
fertilizer	19 480	19 480	19 480	19 480	19 480	19 480	19 480	19 480	19 480	19 480
fuel	4 800	4 800	4 800	4 800	4 800	4 800	4 800	4 800	4 800	4 800
cemical	690	690	690	690	690	690	690	690	690	690
<b>Total Expenses</b>	<b>24 970</b>	<b>24 970</b>	<b>24 970</b>	<b>24 970</b>	<b>24 970</b>	<b>24 970</b>	<b>24 970</b>	<b>24 970</b>	<b>24 970</b>	<b>24 970</b>
<b>Margin</b>	<b>293 430</b>	<b>293 430</b>	<b>261 750</b>	<b>261 750</b>	<b>260 726</b>	<b>238 946</b>	<b>238 946</b>	<b>238 946</b>	<b>223 766</b>	<b>216 694</b>

ภาพที่ 30 แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน



ภาพที่ 31 แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน

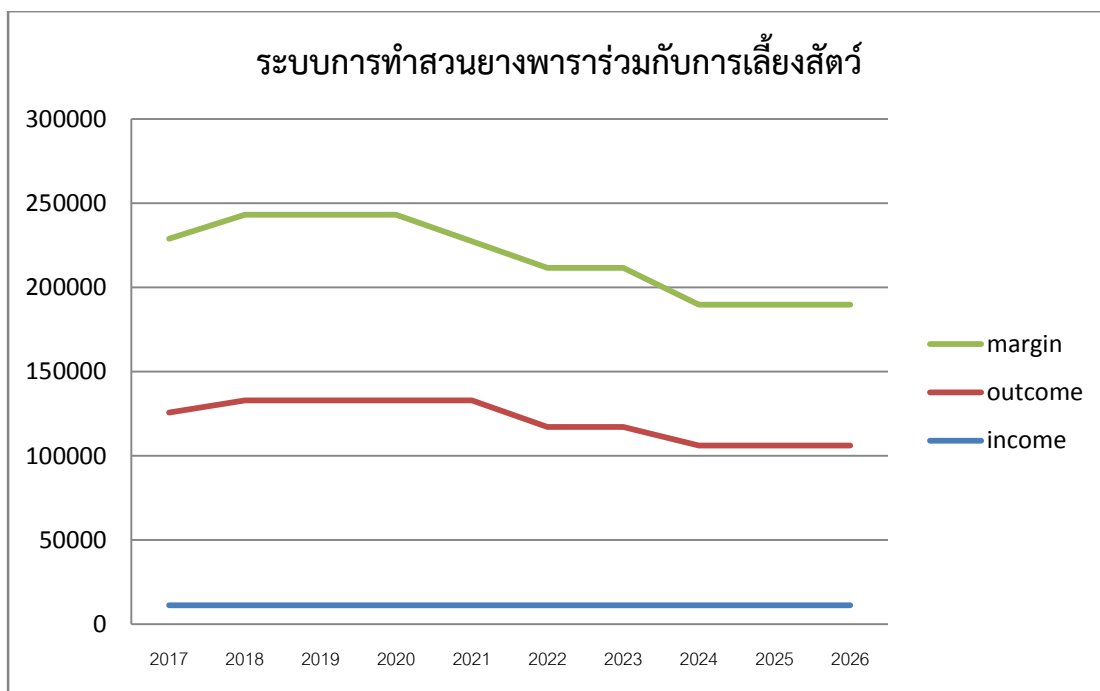
#### 5. แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์

ครัวเรือนเกษตรกรทำการเกษตรที่ทำสวนยางร่วมกับเลี้ยงสัตว์ จากกรณีศึกษาพบว่า ในปี 2017 เกษตรกรมีรายได้ของฟาร์ม 114,480 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายฟาร์ม 11,286 บาทต่อปีและส่วนเหลือมตลาด (Margin) จากการทำฟาร์มอยู่ที่ 103,194 บาทต่อปีเมื่อสร้างแบบจำลองพบว่าส่วนเหลือมตลาดจะลดลงตามสถานการณ์การคาดการณ์ภาวะตลาดและปริมาณความต้องการจากปี 2017-2026 เมื่อสร้างแบบจำลองพบว่าส่วนเหลือมตลาดจะลดลงจากปี 2017-2026 ซึ่งเหลือส่วนเหลือมตลาดเพียง 83,586 บาทต่อปี ในปี 2026 ด้วยเหตุผลปัจจัยอายุยางและประสิทธิภาพการให้ผลผลิตของยางพารา(ในสภาวะการณ์ที่ราคายางพาราปกติ) เมื่อคาดการณ์อีก 10 ปีข้างหน้า (ปี 2026)

Activity : cow\_5 + rubber\_5

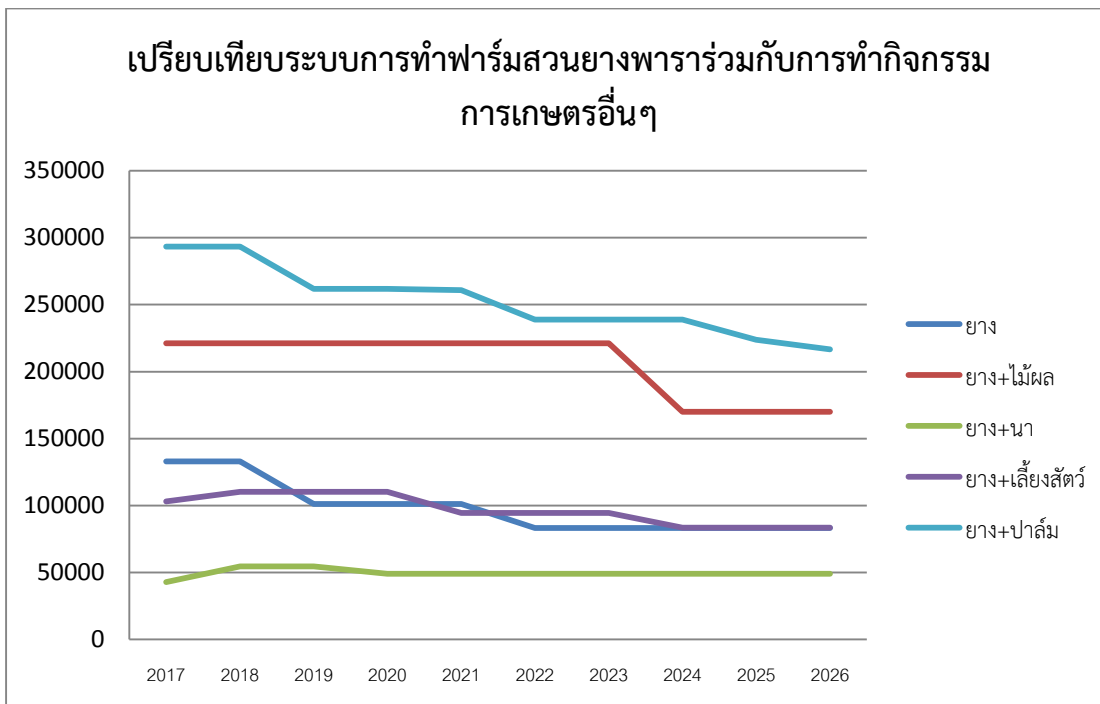
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Products										
cow_5	0	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000
rubber_5	114 480	91 584	91 584	91 584	75 843	75 843	75 843	64 872	64 872	64 872
Total Products	114 480	121 584	121 584	121 584	105 843	105 843	105 843	94 872	94 872	94 872
Expenses										
fertilizer	11 286	11 286	11 286	11 286	11 286	11 286	11 286	11 286	11 286	11 286
Total Expenses	11 286	11 286	11 286	11 286	11 286	11 286	11 286	11 286	11 286	11 286
Margin	103 194	110 298	110 298	110 298	94 557	94 557	94 557	83 586	83 586	83 586

ภาพที่ 32 แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์



ภาพที่ 33 แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์





**ภาพที่ 34** เปรียบเทียบแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ระหว่างระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมการเกษตรอื่นๆ

จากการคาดการณ์ด้วยโปรแกรมการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยวและการทำกิจกรรมการเกษตรอื่นร่วมกับการทำสวนยางนั้น ทำให้ทราบรายได้จากการผลิต ต้นทุนในการผลิตในแต่ละกิจกรรม รายได้ของฟาร์มในแต่ละปี และการคาดการณ์รายได้ในอนาคต ซึ่งข้อมูลต่างๆเหล่านี้สามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการผลิต รายได้และรายจ่ายในการดำรงชีพของครัวเรือน รวมถึงการนำมาซึ่งข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการลงทุนการทำฟาร์มในเบื้องต้นได้ ดังตารางที่เปรียบเทียบระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ใน 5 ระบบ ดังแสดงในตารางที่ 157

ตารางที่ 157 เปรียบเทียบแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ระหว่างระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ

ระบบการทำสวนยางพารา	รายได้		รายจ่าย		ส่วนเหลือมตลาด	
	2016	2025	2016	2025	2016	2025
ระบบสวนยางพาราเชิงเดี่ยว	156,000	106,405	23,023	23,023	132,977	83,382
ระบบสวนยางพาราร่วมกับไม้ผล	245,472	180,000	24,250	10,000	221,222	170,000
ระบบสวนยางพาราร่วมกับการทำนา	52,300	60,455	9,500	11,400	42,800	49,055
ระบบสวนยางพาราร่วมกับปาล์มน้ำมัน	318,400	241,664	24,970	24,970	29,430	216,694
ระบบสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์	114,480	94,872	11,286	11,286	103,194	83,586

#### 4.10 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความพึงพอใจโดยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับความผลลัพธ์การดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็ก โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ตัวแปรทั้ง 6 ตัวแปร ได้แก่ อายุ อาชีพหลัก ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา ขนาดพื้นที่ถือครอง และรายได้ (ตารางที่ 158)

##### ความหมายของตัวแปร

X1	หมายถึง	อายุ
X2	หมายถึง	อาชีพหลัก
X3	หมายถึง	ระดับการศึกษา
X4	หมายถึง	ประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา
X5	หมายถึง	ขนาดพื้นที่ถือครอง
X6	หมายถึง	รายได้
Y1	หมายถึง	ผลลัพธ์การดำรงชีพด้านการเงิน
Y2	หมายถึง	ผลลัพธ์การดำรงชีพด้านสังคม
Y3	หมายถึง	ผลลัพธ์การดำรงชีพด้านความมั่นคงทางด้านอาหาร
Y4	หมายถึง	ผลลัพธ์การดำรงชีพด้านสุขภาพอนามัย

ตารางที่ 158 การทดสอบสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ใช้ทดสอบหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับผลลัพธ์  
การดำรงชีพ

	X1	X2	X3	X4	X5	X6	Y1	Y2	Y3	Y4
X1	1									
X2	-	1								
X3	.290	.285	1							
X4	.543**	.230	.686	1						
X5	.261	.074	.007	.086	1					
X6	.043	.543	.049**	.063	.413	1				
Y1	-.293	.589	.719*	.142	.542*	.423**	1			
Y2	.105	.013	.611*	.319**	.465	.121	.221	1		
Y3	.122	.077	.086**	.214*	.421*	.334**	.114**	.213	1	
Y4	-.078**	.749	.026	-.511**	.384	.431	.442	.222	.411	1

การแปลผลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.80 - 1.00 = มีความสัมพันธ์กันสูงมาก  
 0.60 - 0.79 = มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง 0.40 - 0.59 = มีความสัมพันธ์กันปานกลาง  
 0.20 - 0.39 = มีความสัมพันธ์กันน้อย 0.00 - 0.19 = มีความสัมพันธ์กันน้อยมาก

หมายเหตุ \*มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

\*\*มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

### (1) ผลลัพธ์การดำรงชีพด้านการเงิน

ความสัมพันธ์ของผลลัพธ์การดำรงชีพทางการเงิน พบว่า มีตัวแปร 3 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กัน ได้แก่ ระดับการศึกษา และ ขนาดพื้นที่ถือครอง ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และรายได้ ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 อาจเนื่องมาจากการที่เกษตรกรได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นผนวกกับการมีพื้นที่ถือครองมีมาก ก็สามารถที่จะส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ที่ดี และการที่เกษตรกรได้รับการศึกษาที่ดีก็อาจส่งผลให้เกษตรกรมีการคิดว่างกลยุทธ์ในการปรับตัวหรือการสร้างรายได้จากการทำสวนยางพาราที่มากกว่า 1 ทาง

### (2) ผลลัพธ์การดำรงชีพทางด้านสังคม

ความสัมพันธ์ของผลลัพธ์การดำรงชีพทางด้านสังคม พบว่า มีตัวแปร 2 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กัน คือ ระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 อาจเป็นเพราะเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาและประสบการณ์ที่สูงขึ้น จะสามารถทำให้เกษตรกรมีการพบปะผู้คนที่มีความรู้ที่หลากหลาย ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรในการแลกเปลี่ยนความรู้ ปัญหาและประสบการณ์ เพื่อการทำสวนยางพาราที่มีประสิทธิภาพเพิ่มสูงขึ้น เช่น มีการนำน้ำยางพารามาแปรรูปเพิ่มสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ตัวเกษตรกรเอง

### (3) ผลลัพธ์การดำรงชีพทางด้านความมั่นคงทางด้านอาหาร

ความสัมพันธ์ของผลลัพธ์การดำรงชีพทางด้านความมั่นคงทางด้านอาหาร พบว่า มีตัวแปร 5 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์กัน คือ ระดับการศึกษาและรายได้ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนประสบการณ์ในการทำสวนยางพารากับขนาดพื้นที่ถือครอง พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อาจเป็นเพราะเกษตรกรที่มีการศึกษาและประสบการณ์ที่สูงขึ้น มีพื้นที่การถือครองและมีรายได้เพิ่มมากขึ้น อาจทำให้เกษตรกรสามารถที่สร้างรายได้ที่นอกเหนือจากการทำสวนยางพาราเพียงอย่างเดียว เช่น การปลูกพืชอาหารหรือไม้สำหรับใช้สอยแซมในสวนยางพารา ก็นับว่าเป็นการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารให้แก่เกษตรกร เพราะเป็นการลดรายจ่ายในครัวเรือนเกษตรกร และหากว่าพืชอาหารรับประทานไม่หมดก็สามารถนำไปแจกจ่ายหรือจำหน่ายให้คนในชุมชน ซึ่งนับว่าเป็นสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อคนในชุมชนและเป็นภูมิคุ้มกันให้แก่ตัวเกษตรกรเองทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม

### (4) ผลลัพธ์การดำรงชีพทางด้านสุขภาพอนามัย

ความสัมพันธ์ของผลลัพธ์การดำรงชีพทางด้านสุขภาพอนามัย พบว่า มีตัวแปร 2 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์กัน คือ อายุและประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา (มีความสัมพันธ์ทางลบ) ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 อาจเนื่องมาจากการที่เกษตรกรมีอายุและ

ประสบการณ์ที่สูงขึ้น จึงส่งผลให้เกษตรกรมีสุขภาพที่แย่งลง อาจสืบเนื่องมาจากการที่เกษตรกรทำสวนยางพารามีการใช้ร่างกายผิดทำเป็นเวลานาน ซึ่งส่งผลมาจากการได้รับบาดเจ็บ เช่น อากาศเค็ล็ดขัดยอกและปวดกล้ามเนื้อ เป็นต้น

#### 4.11 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ โดยการวิเคราะห์ไค-สแควร์ (Chi - Square)

1) ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับผลลัพธ์ในการดำรงชีพ โดยตัวแปรองค์ประกอบความอ่อนไหวตามกรอบการดำรงชีพที่ศึกษา ได้แก่ (1) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิตและค่าจ้าง (2) ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ (3) ตลาดไม่มีความเป็นธรรม (4) ฤดูกาลผันแปร ฝนไม่แน่นอน และ (5) ดินเสื่อมโทรมลง เพื่อนำไปทดสอบด้วยสถิติไค-สแควร์กับผลลัพธ์การดำรงชีพ พบว่า องค์ประกอบของความอ่อนไหวตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์การดำรงชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p < 0.01$  (ตารางที่ 159)

ผลการวิเคราะห์ พบว่า องค์ประกอบความอ่อนไหวตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์การดำรงชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยการดำรงชีพของเกษตรกรยังมีความอ่อนไหวหรือความเปราะบางเพิ่มขึ้นก็ยิ่งส่งผลต่อผลลัพธ์การดำรงชีพที่ลดลง จะสังเกตได้จากความอ่อนไหวจากการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิตและค่าจ้าง ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ ตลาดไม่มีความเป็นธรรม ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ เกษตรกรมีรายได้หลักมาจากการทำสวนยางพารา และในการทำสวนยางพาราก็ยังต้องพึ่งพาแรงงานจ้าง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลทางสังคมที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีอายุค่อนข้างสูง จึงทำให้ต้องจ้างแรงงานจ้างในการทำสวนยางพารา และนอกจากนี้ยิ่งราคาผลผลิตยางพารายังมีความผันผวน ผนวกกับตลาดไม่มีความเป็นธรรม ก็ยิ่งส่งผลต่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรให้มีผลลัพธ์ไปในทิศทางที่น้อยลง

ตารางที่ 159 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับผลลัพธ์ในการดำรงชีพ

องค์ประกอบของความอ่อนไหวตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน	ผลลัพธ์ในการดำรงชีพ		รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	น้อย	มาก			
แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิตและค่าจ้าง	167 (41.85)	8 (2.01)	175 (43.86)	3.017	.611**
ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ	65 (16.29)	7 (1.75)	72 (18.05)		
ตลาดไม่มีความเป็นธรรม	45 (11.28)	3 (0.75)	48 (12.03)		
ฤดูกาลผันแปร ฝนไม่แน่นอน	38 (9.25)	2 (0.50)	40 (10.03)		
ดินเสื่อมโทรมลง	61 (15.29)	3 (0.75)	64 (16.04)		

2) ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทรัพย์สินตามกรอบการดำรงชีพ อย่างยั่งยืนกับผลลัพธ์ในการดำรงชีพ

2.1) ทุนมนุษย์ ตัวแปรองค์ประกอบทุนมนุษย์ที่ศึกษา ได้แก่ (1) ระดับการศึกษา (2) จำนวนแรงงานในครัวเรือน (3) จำนวนแรงงานนอกครัวเรือนและ (4) ประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา เพื่อนำไปทดสอบด้วยสถิติไค-สแควร์กับผลลัพธ์การดำรงชีพ พบว่า ระดับการศึกษา จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานนอกครัวเรือน ประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราและ ขนาดพื้นที่ถือครองมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์การดำรงชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  (ตารางที่ 160)

เมื่อพิจารณาข้อมูลในรายละเอียด การที่ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ในการดำรงชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  ซึ่งจะเห็นได้ว่า การที่เกษตรกรที่การศึกษาที่สูงขึ้น จะส่งผลต่อผลลัพธ์ในการดำรงชีพที่ดีขึ้น อาจเป็นเพราะการที่เกษตรกรมีการศึกษาที่สูงขึ้นจะมีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ช่วยในการทำสวนยางพาราที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น หรือเกษตรกรที่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นจะมีการคิดค้นวิธีการที่ช่วยในการลดต้นทุนการผลิต จึงส่งผลให้เกษตรกรมีแนวโน้มของผลลัพธ์ในการดำรงชีพไปในทางที่ดีขึ้น

ในส่วนของแรงงานในครัวเรือนและแรงงานนอกครัวเรือน จะเห็นว่า ทั้งจำนวนแรงงานในครัวเรือนและแรงงานนอกครัวเรือนต่างก็มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ในการดำรงชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  จะเห็นได้จากจำนวนแรงงานในครัวเรือนมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางที่เป็นบวกแต่จำนวนแรงงานนอกครัวเรือนมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางที่เป็นลบ ซึ่งจากข้อสังเกตจะเห็นได้ว่า การที่เกษตรกรใช้แรงงานนอกครัวเรือน จะมีผลให้เกษตรกรมีรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น เพราะการจ้างแรงงานนั้นจะไปลดรายได้ของเกษตรกร ซึ่งจะเป็นค่าจ้างหรือการแบ่งผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนยางพารากับแรงงานจ้าง จึงส่งผลให้ผลลัพธ์การดำรงชีพของเกษตรกรมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ลดลง

ส่วนในด้านประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา จากการศึกษาพบว่า ประสบการณ์ในการทำสวนยางพารามีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ในการดำรงชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  ซึ่งจะเห็นได้ว่าเกษตรกรที่ประสบการณ์มากจะส่งผลให้ผลลัพธ์ในการดำรงชีพมีทิศทางไปในทางที่ดีขึ้น อาจเป็นเพราะการที่เกษตรกรมีประสบการณ์ยิ่งมาก ยิ่งส่งผลให้เกษตรกรมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและเป็นการปรับตัวเพื่อเอาตัวรอดได้ดีขึ้น

2.2) ทุนธรรมชาติ ตัวแปรที่นำมาศึกษาคือ ขนาดพื้นที่ถือครองเพื่อนำไปทดสอบด้วยสถิติไค-สแควร์กับผลลัพธ์การดำรงชีพ พบว่า ขนาดพื้นที่ถือครองมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ในการดำรงชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  ซึ่งจะเห็นได้ว่า เกษตรกรที่มีพื้นที่ถือครองมาก จะส่งผลให้ผลลัพธ์ในการดำรงชีพดีหรือมากกว่าครัวเรือนที่มีพื้นที่ถือครองน้อย อาจเป็นเพราะครัวเรือนที่มีพื้นที่ถือครองมาก มีผลให้มีรายได้จากการทำสวนยางพารามาก จึงทำให้มีการปรับตัวที่ดีกว่าผลลัพธ์การดำรงชีพจึงดีว่าครัวเรือนที่ถือครองพื้นที่น้อย (ตารางที่ 161)

2.3) ทุนการเงิน ตัวแปรที่นำมาศึกษา ได้แก่ (1) รายได้รวม (2) รายได้จากภาคเกษตร (3) รายได้จากสวนยางพารา (4) รายได้นอกภาคเกษตรและ (5) เงินออม เพื่อนำไปทดสอบด้วยสถิติไค-สแควร์กับผลลัพธ์การดำรงชีพ พบว่า รายได้รวม รายได้จากภาคเกษตร รายได้จากสวน



ยางพาราและเงินออม มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์การดำรงชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  (ตารางที่ 162)

เมื่อพิจารณาในรายละเอียด การที่รายได้รวม รายได้จากภาคเกษตรและรายได้จากสวนยางพารามีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ในการดำรงชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  อาจเป็นเพราะในการดำรงชีพและการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ของเกษตรกรนั้น จะมีการพึ่งพารายได้ในการทำสวนยางพาราและการทำภาคเกษตรเป็นหลัก รวมไปถึงการที่ต้องพึ่งพารายได้ต่าง ๆ ในการลงทุนทำสวนยางพาราในปีถัดไป แต่การที่รายได้จากนอกภาคเกษตรไม่มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์การดำรงชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเป็นเพราะเกษตรกรมีการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรหรือการทำสวนยางพาราเพียงอย่างเดียว หรือเกษตรกรบางรายที่มีการประกอบอาชีพเสริมหรือมีรายได้จากนอกภาคเกษตรในอัตราที่น้อย ทำให้รายได้นอกภาคเกษตรจึงไม่มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ในการดำรงชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

และในส่วนของเงินออม พบว่า เงินออมมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ในการดำรงชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  อาจเป็นเพราะการที่เกษตรกรมีเงินนั้นจะส่งผลต่อการดำรงชีพและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความราบรื่น เช่น การที่เกษตรกรมีการออมเงินจากการทำสวนยางพารา ก็เพื่อเป็นการลงทุนหรือซื้ออุปกรณ์การผลิตหรืออุปกรณ์การเก็บเกี่ยวผลผลิตยางพาราในรอบถัดไป

2.4) ทุนทางกายภาพ ตัวแปรที่นำมาศึกษาได้แก่ (1) ที่ตั้งสวนยางพาราและ (2) ความสะดวกในการเดินทาง เพื่อนำไปทดสอบด้วยสถิติไค-สแควร์กับผลลัพธ์การดำรงชีพ พบว่า ที่ตั้งของสวนยางพารามีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์การดำรงชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  (ตารางที่ 163)

2.5) ทุนทางสังคม ตัวแปรที่นำมาศึกษา คือ การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันต่าง ๆ ในชุมชนมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  อาจเป็นเพราะการเข้าร่วมกลุ่มหรือสถาบันต่าง ๆ เกษตรกรส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อการกักเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการทำสวนยางพารา ซึ่งเกษตรกรที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มนั้นจะมีสิทธิ์และมีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินกู้สูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิก (ตารางที่ 164)

ตารางที่ 160 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทรัพย์สิน (ทุนมนุษย์) ในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับผลลัพธ์ในการดำรงชีพ

ทุนมนุษย์	ผลลัพธ์ในการดำรงชีพ		รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	น้อย	มาก			
ระดับการศึกษา					
ต่ำกว่าประถมศึกษา	215 (53.88)	0	215 (53.88)	2.706	.789**
มัธยมศึกษา	43 (10.78)	109 (27.32)	152 (38.10)		
สูงกว่ามัธยม	0	32 (8.02)	32 (8.02)		
จำนวนแรงงานในครัวเรือน					
1 คน	88 (22.06)	0	88 (22.06)	17.770	.299**
2 คนขึ้นไป	215 (53.88)	96 (24.06)	311 (77.94)		
จำนวนแรงงานนอกครัวเรือน					
ไม่มี	183 (45.86)	96 (24.06)	279 (69.92)	12.372	-.353**
1 คน	32 (8.02)	0	32 (8.02)		
2 ขึ้นไป	88 (22.06)	0	88 (22.06)		
ประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา					
น้อยกว่า 10 ปี	40 (10.03)	32 (8.02)	72 (18.05)	1.163	.138**
11 - 20 ปี	191 (47.87)	0	191 (47.87)		
มากกว่า 20 ปี	72 (18.05)	64 (16.04)	136 (34.09)		

ตารางที่ 161 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทรัพย์สิน (ทุนธรรมชาติ) ในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับผลลัพธ์ในการดำรงชีพ

ทุนธรรมชาติ	ผลลัพธ์ในการดำรงชีพ		รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	น้อย	มาก			
ขนาดพื้นที่ถือครอง					
น้อยกว่า 10 ไร่	40 (10.03)	0	40 (10.03)	8.144	.342**
11 - 20 ไร่	175 (43.86)	32 (8.02)	207 (51.88)		
มากกว่า 20 ไร่	68 (17.04)	84 (21.05)	152 (38.10)		

ตารางที่ 162 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทรัพย์สิน (ทุนการเงิน) ในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับผลลัพธ์ในการดำรงชีพ

ทุนการเงิน	ผลลัพธ์ในการดำรงชีพ		รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	น้อย	มาก			
รายได้รวม					
น้อยกว่า 100,000	34 (8.52)	38 (9.52)	72 (18.05)	4.638	.214**
100,001 - 200,000	184 (46.12)	23 (5.76)	207 (51.88)		
มากกว่า 200,001	88 (22.06)	32 (8.02)	120 (30.08)		
รายได้จากภาคเกษตร					
น้อยกว่า 100,000	98 (24.56)	38 (9.52)	136 (34.09)	2.715	.712**
100,001 - 200,000	107 (26.82)	132 (33.08)	239 (59.90)		
มากกว่า 200,001	10 (2.51)	14 (3.51)	24 (6.02)		
รายได้จากสวนยางพารา					
น้อยกว่า 100,000	53 (13.28)	11 (2.76)	64 (16.04)	3.114	.331**
100,001 - 200,000	112 (28.07)	159 (39.85)	271 (67.92)		
มากกว่า 200,001	6 (1.50)	58 (14.54)	64 (16.04)		
รายได้จากนอกภาคเกษตร					
ไม่มี	114 (28.57)	101 (25.31)	215 (53.88)	1.477	.608
น้อยกว่า 50,000	88 (22.06)	96 (24.06)	184 (46.12)		
มากกว่า 50,000	0	0	0		

ทุนการเงิน	ผลลัพธ์ในการดำรงชีพ		รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	น้อย	มาก			
เงินออม					
ไม่มี	146 (36.59)	6 (1.50)	152 (38.10)	2.545	.711**
น้อยกว่า 50,000	32 (8.02)	151 (37.84)	183 (45.86)		
มากกว่า 50,000	12 (3.01)	52 (13.03)	64 (16.04)		

ตารางที่ 163 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทรัพย์สิน (ทุนกายภาพ) ในรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับผลลัพธ์ในการดำรงชีพ

ทุนกายภาพ	ผลลัพธ์ในการดำรงชีพ		รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	น้อย	มาก			
ที่ตั้งสวนยางพารา					
อยู่ในหมู่บ้าน	96 (24.06)	271 (67.92)	367 (91.98)	11.023	.166**
อยู่นอกหมู่บ้าน	29 (7.27)	3 (0.75)	32 (8.02)		
ความสะดวกในการเดินทาง					
มีความสะดวก	96 (24.06)	231 (57.89)	327 (81.95)	27.835	.264
ไม่มีความสะดวก/ ลำบาก	9 (2.26)	63 (15.79)	72 (18.05)		

ตารางที่ 164 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทรัพย์สิน (ทุนสังคม) ในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับผลลัพธ์ในการดำรงชีพ

ทุนทางสังคม	ผลลัพธ์ในการดำรงชีพ		รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	น้อย	มาก			
การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันในชุมชน					
เป็นสมาชิก	8 (2.01)	55 (13.78)	63 (15.79)	29.263	.271**
ไม่เป็นสมาชิก	272 (68.17)	64 (16.04)	336 (84.21)		

3) ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับผลลัพธ์ในการดำรงชีพ โดยตัวแปรองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพที่ศึกษาได้แก่ (1) เปลี่ยนรูปแบบการผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด (2) ปรับจำนวนวันกรีตให้เหมาะสม (3) ใช้พันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูงทดแทน (4) ลดต้นทุนและ (5) เพิ่มความหลากหลายในสวนยางพารา เพื่อนำไปทดสอบด้วยสถิติไค-สแควร์กับผลลัพธ์การดำรงชีพ พบว่า องค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์การดำรงชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  (ตารางที่ 165)

จากการสังเกตจะเห็นว่า เกษตรกรที่มีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ หรือมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของผลผลิตเพื่อให้ตรงตามความต้องการของตลาด จะพบว่าเกษตรกรเหล่านี้จะมีผลลัพธ์ในการดำรงชีพ เช่น การมีรายได้ที่ดีขึ้น ส่งผลให้การดำรงชีพหรือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีผลลัพธ์ในการดำรงชีพที่ดีกว่าเกษตรกรที่ไม่มีการปรับตัวในการดำรงชีพ



ตารางที่ 165 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับผลลัพธ์ในการดำรงชีพ

องค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน	ผลลัพธ์ในการดำรงชีพ		รวม	X <sup>2</sup>	ค่า Sig
	น้อย	มาก			
เปลี่ยนรูปแบบการผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด	84 (21.05)	4 (1.00)	88 (22.06)	3.990	.641**
ปรับจำนวนวันกรีตให้เหมาะสม	29 (7.27)	3 (0.75)	32 (8.02)		
ใช้พันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูงทดแทน	34 (8.52)	6 (1.50)	40 (10.03)		
ลดต้นทุนการผลิต	136 (34.09)	70 (17.54)	143 (35.84)		
เพิ่มความหลากหลายในสวนยางพารา	3 (0.75)	93 (23.31)	96 (24.06)		

4) ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบความอ่อนไหวตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนโดยการทดสอบด้วยสถิติไค-สแควร์กับองค์ประกอบทรัพย์สินตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน พบว่า องค์ประกอบความอ่อนไหวตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนมีความสัมพันธ์กับทุนมนุษย์ (ประสบการณ์ในการทำสวนยาง) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  จากผลการวิเคราะห์พบว่า การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เกษตรกรที่มีประสบการณ์สูง จะสามารถที่จะปรับตัวเพื่อความอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงกว่าคนที่มีประสบการณ์น้อยกว่า (ตารางที่ 166 ถึง ตารางที่ 178)

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบความอ่อนไหวตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับทุนธรรมชาติ (ขนาดพื้นที่ถือครอง) พบว่า ทั้งคู่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อเกษตรกร เช่น การผันผวนของราคายางพารา ตลาดไม่มีความเป็นธรรม เป็นต้น เกษตรกรที่มีพื้นที่การถือครองน้อยจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวรุนแรงกว่าเกษตรกรที่มีพื้นที่การถือครองมาก

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบความอ่อนไหวตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับทุนการเงิน พบว่า องค์ประกอบความอ่อนไหวตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนมีความสัมพันธ์กับไปในทิศทางลบกับรายได้รวม รายได้จากภาคเกษตร รายได้จากสวนยางพาราและเงินออม โดยมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียด อาจเป็นเพราะการที่เกษตรกรต้องพบการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านราคา รวมไปถึงการเปลี่ยนทางสภาพภูมิอากาศ ยิ่งการเปลี่ยนแปลงมีทิศทางไปในทางที่รุนแรงมากขึ้น ก็จะมีผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรที่มีแนวโน้มไปในทางที่ลดลง

ตารางที่ 166 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ

องค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน	ระดับการศึกษา			รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	ต่ำกว่าประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	สูงกว่ามัธยมศึกษา			
แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิตและค่าจ้าง	158 (39.60)	3 (0.75)	4 (1.00)	175 (43.86)	7.980	.762
ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ	2 (0.50)	63 (15.79)	7 (1.75)	72 (18.05)		
ตลาดไม่มีความเป็นธรรม	5 (1.25)	32 (8.02)	11 (2.76)	48 (12.03)		
ฤดูกาลผันแปร ฝนไม่แน่นอน	3 (0.75)	7 (1.75)	30 (7.52)	40 (10.03)		
ดินเสื่อมโทรมลง	7 (1.75)	6 (1.50)	51 (12.78)	64 (16.04)		

ตารางที่ 167 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ

องค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน	จำนวนแรงงานในครัวเรือน		รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	1 คน	2 คนขึ้นไป			
แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิตและค่าจ้าง	40 (10.03)	135 (33.83)	175 (43.86)	2.195	.096
ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ	7 (1.75)	65 (16.29)	72 (18.05)		
ตลาดไม่มีความเป็นธรรม	42 (10.53)	6 (1.50)	48 (12.03)		
ฤดูกาลผันแปร ฝนไม่แน่นอน	3 (0.75)	37 (9.27)	40 (10.03)		
ดินเสื่อมโทรมลง	5 (1.25)	59 (14.79)	64 (16.04)		

ตารางที่ 168 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ

องค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน	จำนวนแรงงานนอกครัวเรือน			รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	ไม่มี	1 คน	2 คนขึ้นไป			
แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิตและค่าจ้าง	103 (25.81)	32 (8.02)	40 (10.03)	175 (43.86)	2.714	-.183
ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ	57 (14.29)	8 (2.01)	7 (1.75)	72 (18.05)		
ตลาดไม่มีความเป็นธรรม	3 (0.75)	7 (1.75)	38 (9.52)	48 (12.03)		
ฤดูกาลผันแปร ฝนไม่แน่นอน	33 (8.27)	3 (0.75)	4 (1.00)	40 (10.03)		
ดินเสื่อมโทรมลง	59 (14.79)	5 (1.25)	3 (0.75)	64 (16.04)		

ตารางที่ 169 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ

องค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพ อย่างยั่งยืน	ประสบการณ์			รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	น้อยกว่า 10 ปี	10 - 20	มากกว่า 20 ปี			
แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิตและค่าจ้าง	40 (10.03)	63 (15.79)	72 (18.05)	175 (43.86)	2.828	.323**
ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ	28 (7.02)	36 (9.02)	8 (2.01)	72 (18.05)		
ตลาดไม่มีความเป็นธรรม	4 (1.00)	38 (9.52)	6 (1.50)	48 (12.03)		
ฤดูกาลผันแปร ฝนไม่แน่นอน	2 (0.50)	32 (8.02 )	6 (1.50)	40 (10.03)		
ดินเสื่อมโทรมลง	3 (.075)	5 (1.25)	56 (14.04)	64 (16.04)		

ตารางที่ 170 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ

องค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพ อย่างยั่งยืน	ขนาดพื้นที่ถือครอง			รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	น้อยกว่า 10 ไร่	10 - 20 ไร่	มากกว่า 20 ไร่			
แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิตและค่าจ้าง	15 (3.76)	120 (30.08)	40 (10.03)	175 (43.86)	6.575	.208**
ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ	7 (1.75)	61 (15.29)	4 (1.00)	72 (18.05)		
ตลาดไม่มีความเป็นธรรม	23 (5.76)	17 (4.26)	8 (2.01)	48 (12.03)		
ฤดูกาลผันแปร ฝนไม่แน่นอน	22 (5.51)	9 (2.26)	9 (2.26)	40 (10.03)		
ดินเสื่อมโทรมลง	26 (6.52)	34 (8.52)	4 (1.00)	64 (16.04)		

ตารางที่ 171 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ

องค์ประกอบของความอ่อนไหวใน กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน	รายได้รวม			รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	น้อยกว่า 100,000	100,001 - 200,000	มากกว่า 200,001			
แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิต และค่าจ้าง	83 (20.80)	84 (21.05)	8 (2.01)	175 (43.86)	1.677	-.129**
ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ	48 (12.03)	17 (4.26)	7 (1.75)	72 (18.05)		
ตลาดไม่มีความเป็นธรรม	35 (8.77)	11 (2.76)	2 (0.50)	48 (12.03)		
ฤดูกาลผันแปร ฝนไม่แน่นอน	18 (4.51)	16 (4.01)	6 (1.50)	40 (10.03)		
ดินเสื่อมโทรมลง	18 (4.51)	38 (9.52)	8 (2.01)	64 (16.04)		



ตารางที่ 172 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ

องค์ประกอบของความอ่อนไหวใน กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน	รายได้ภาคเกษตร			รวม	χ <sup>2</sup>	ค่า Sig
	น้อยกว่า 100,000	100,001 - 200,000	200,001 - 300,000			
แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิต และค่าจ้าง	89 (22.31)	81 (20.30)	5 (1.25)	175 (43.86)	2.435	-.682
ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ	47 (11.78)	19 (4.76)	6 (1.50)	72 (18.05)		
ตลาดไม่มีความเป็นธรรม	28 (7.02)	13 (3.26)	7 (1.75)	48 (12.03)		
ฤดูกาลผันแปร ฝนไม่แน่นอน	22 (5.51)	14 (3.51)	4 (1.00)	40 (10.03)		
ดินเสื่อมโทรมลง	29 (7.27)	32 (8.02)	3 (0.75)	64 (16.04)		

ตารางที่ 173 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ

องค์ประกอบของความอ่อนไหวใน กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน	รายได้จากสวนยางพารา			รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	น้อยกว่า 100,000	100,001 - 200,000	200,001 - 300,000			
แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิต และค่าจ้าง	143 (35.84)	28 (7.02)	4 (1.00)	175 (43.86)	4.595	-.658**
ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ	42 (10.53)	23 (5.76)	7 (1.75)	72 (18.05)		
ตลาดไม่มีความเป็นธรรม	33 (8.27)	12 (3.01)	3 (0.75)	48 (12.03)		
ฤดูกาลผันแปร ฝนไม่แน่นอน	29 (7.27)	9 (2.26)	2 (0.50)	40 (10.03)		
ดินเสื่อมโทรมลง	47 (11.78)	13 (3.26)	4 (1.00)	64 (16.04)		

ตารางที่ 174 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ

องค์ประกอบของความอ่อนไหวใน กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน	รายได้นอกภาคเกษตร			รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	ไม่มี	น้อยกว่า 50,000	มากกว่า 50,000			
แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิต และค่าจ้าง	135 (33.83)	40 (10.03)	0	175 (43.86)	2.033	.444
ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ	40 (10.03)	32 (8.02)	0	72 (18.05)		
ตลาดไม่มีความเป็นธรรม	26 (6.52)	22 (5.51)	0	48 (12.03)		
ฤดูกาลผันแปร ฝนไม่แน่นอน	38 (9.52)	2 (0.50)	0	40 (10.03)		
ดินเสื่อมโทรมลง	41 (10.28)	23 (5.76)	0	64 (16.04)		

ตารางที่ 175 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ

องค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน	เงินออม			รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	ไม่มี	น้อยกว่า 50,000	มากกว่า 50,000			
แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิตและค่าจ้าง	50 (12.53)	107 (26.82)	18 (4.51)	175 (43.86)	5.089	-.512**
ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ	30 (7.52)	36 (9.02)	6 (1.50)	72 (18.05)		
ตลาดไม่มีความเป็นธรรม	23 (5.76)	11 (2.76)	14 (3.51)	48 (12.03)		
ฤดูกาลผันแปร ฝนไม่แน่นอน	11 (2.76)	10 (2.51)	19 (4.76)	40 (10.03)		
ดินเสื่อมโทรมลง	38 (9.52)	19 (4.76)	7 (1.75)	64 (16.04)		

ตารางที่ 176 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ

องค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน	ที่ตั้งสวนยางพารา		รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	อยู่ในหมู่บ้าน	อยู่นอกหมู่บ้าน			
แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิตและค่าจ้าง	143 (35.84)	32 (8.02)	175 (43.86)	18.531	-.267
ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ	64 (16.04)	8 (2.01)	72 (18.05)		
ตลาดไม่มีความเป็นธรรม	37 (9.27)	11 (2.76)	48 (12.03)		
ฤดูกาลผันแปร ฝนไม่แน่นอน	33 (8.27)	7 (1.75)	40 (10.03)		
ดินเสื่อมโทรมลง	49 (12.28)	15 (3.76)	64 (16.04)		

ตารางที่ 177 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ

องค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพ อย่างยั่งยืน	ความสะดวกในการเดินทางไปสวนยางพารา		รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	มีความสะดวก	ไม่มีความสะดวก			
แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิตและค่าจ้าง	103 (25.81)	72 (18.05)	175 (43.86)	1.125	-.424
ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ	64 (16.04)	8 (2.01)	72 (18.05)		
ตลาดไม่มีความเป็นธรรม	32 (8.02)	16 (4.01)	48 (12.03)		
ฤดูกาลผันแปร ฝนไม่แน่นอน	34 (8.52)	6 (1.50)	40 (10.03)		
ดินเสื่อมโทรมลง	51 (12.78)	13 (3.26)	64 (16.04)		

ตารางที่ 178 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ

องค์ประกอบของความอ่อนไหวในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน	การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันต่างๆในชุมชน		รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	เป็นสมาชิก	ไม่เป็นสมาชิก			
แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิตและค่าจ้าง	18 (4.51)	157 (39.35)	175 (43.86)	13.451	.246
ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ	7 (1.75)	65 (16.29)	72 (18.05)		
ตลาดไม่มีความเป็นธรรม	21 (5.26)	27 (6.77)	48 (12.03)		
ฤดูกาลผันแปร ฝนไม่แน่นอน	13 (3.26)	27 (6.77)	40 (10.03)		
ดินเสื่อมโทรมลง	4 (1.00)	60 (15.04)	64 (16.04)		

5) ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทรัพย์สินตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

5.1) ทุนมนุษย์ ตัวแปรองค์ประกอบทุนมนุษย์ที่นำมาศึกษา ได้แก่ (1) ระดับการศึกษา (2) จำนวนแรงงานในครัวเรือน (3) จำนวนแรงงานนอกครัวเรือนและ (4) ประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา เพื่อนำไปทดสอบด้วยสถิติไค-สแควร์กับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน พบว่า ระดับการศึกษา จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานนอกครัวเรือน ประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราและขนาดพื้นที่ถือครองมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  (ตารางที่ 179)

เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียด อาจเป็นเพราะการที่เกษตรกรมีระดับการศึกษา รวมไปถึงจำนวนแรงงานในครัวเรือนและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน จะส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกกลยุทธ์ในการปรับตัวโดยมีความสอดคล้องกับระดับความรู้และระดับประสบการณ์ที่มีการสะสมมาเพื่อการดำรงชีพที่แตกต่างกัน

5.2) ทุนธรรมชาติ ตัวแปรที่นำมาศึกษา คือ ขนาดพื้นที่ถือครอง เพื่อนำไปทดสอบด้วยค่าสถิติไค-สแควร์กับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน พบว่า ขนาดพื้นที่ถือครองมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการที่เกษตรกรที่ขนาดพื้นที่การถือครองที่ต่างกันจะส่งผลต่อการเลือกกลยุทธ์และการปรับตัวที่ต่างกันเพื่อให้สอดคล้องขนาดของพื้นที่เพราะจะมีผลต่อเนื่องไปยังรายได้ที่ตามมา เพราะถ้าหากเลือกกลยุทธ์ที่ไม่เหมาะสม ก็อาจจะส่งผลให้ต้นทุนสูงขึ้น จึงส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ที่ลดลง (ตารางที่ 180)

5.3) ทุนการเงิน ตัวแปรที่นำมาศึกษา ได้แก่ (1) รายได้รวม (2) รายได้จากภาคเกษตร (3) รายได้จากสวนยางพารา (4) รายได้นอกภาคเกษตรและ (5) เงินออม เพื่อนำไปทดสอบด้วยสถิติไค-สแควร์กับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน พบว่า รายได้รวม รายได้จากภาคเกษตร รายได้จากสวนยางพารามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  ในทิศทางที่เป็นลบกับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน อาจเป็นไปได้ว่า การที่เกษตรกรที่มีรายได้น้อย จะพยายามหาวิธีในการปรับตัวทางการผลิตหรือปรับตัวทางด้าน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้การใช้เงินมีประสิทธิภาพสูงสุด แต่การที่เงินออมมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  ไปในทางที่เป็นบวก อาจเป็นไปได้ว่ายิ่งเกษตรกรมีเงินออมมากขึ้นก็ส่งผลให้เกษตรกรสามารถเลือกกลยุทธ์ในการปรับตัวได้ดีกว่าเพราะเนื่องจากมีปัจจัยทางการเงินเป็นตัวช่วยทำให้การตัดสินใจเลือกกลยุทธ์มีความเป็นไปได้สูงมากขึ้น (ตารางที่ 181)

5.4) ทุนทางกายภาพ ตัวแปรที่นำมาศึกษา ได้แก่ (1) ที่ตั้งสวนยางพารา (2) ความสะดวกในการเดินทาง เพื่อนำไปทดสอบด้วยสถิติไค-สแควร์กับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน พบว่า ที่ตั้งสวนยางพารามีความสัมพันธ์กับกับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  เพราะการที่สวนยางพาราตั้งอยู่ในหมู่บ้านทำให้เกษตรกรสามารถเลือกกลยุทธ์ในการปรับตัวต่าง ๆ ที่สามารถทำได้ เช่น การเพิ่มความหลากหลายในสวนยางพารา เพราะเมื่อสวนยางพาราอยู่ใกล้ ทำเกษตรกรสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น (ตารางที่ 182)



5.5) ทฤษฎีทางสังคม ตัวแปรที่นำมาศึกษาคือ การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันต่าง ๆ เพื่อนำไปทดสอบด้วยสถิติไค-สแควร์กับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  อาจเป็นไปได้ว่า การที่เกษตรกรเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันต่าง ๆ มีจุดประสงค์เพื่อการกู้ยืมเงินเพื่อการทำสวนยางพารา และเพื่อเป็นได้รับซึ่งผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก และเป็นการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือร่วมกันช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ของกันและกันได้ (ตารางที่ 183)

**ตารางที่ 179** ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของทรัพย์สินตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

คุณสมบัติ	องค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน					รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	เปลี่ยนรูปแบบการผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด	ปรับจำนวนวันกรีดให้เหมาะสม	ใช้พันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูงทดแทน	ลดต้นทุนการผลิต	เพิ่มความหลากหลายในสวนยางพารา			
ระดับการศึกษา								
ต่ำกว่า	40 (10.03)	32 (8.02)	12 (3.01)	117 (29.32)	14 (3.51)	215 (53.88)	4.810	.330**
ประถมศึกษา								
มัธยมศึกษา	48 (12.03)	37 (9.76)	14 (3.51)	23 (5.76)	8 (2.01)	120 (30.08)		
สูงกว่ามัธยม	11 (2.76)	8 (2.01)	17 (4.26)	21 (5.26)	7 (1.75)	64 (16.04)		
จำนวนแรงงานในครัวเรือน								
1 คน	14 (3.51)	12 (3.01)	15 (3.76)	44 (11.03)	3 (0.75)	88 (22.06)	3.990	.835**
2 คนขึ้นไป	17 (4.26)	29 (7.27)	96 (24.06)	161 (40.35)	8 (2.01)	311 (77.94)		
จำนวนแรงงานนอกครัวเรือน								
ไม่มี	7 (1.75)	3 (0.75)	37 (9.27)	228 (57.14)	4 (1.00)	279 (69.92)	7.980	.919
1 คน	2 (0.50)	0	12 (3.01)	11 (2.76)	7 (1.75)	32 (8.02)		

ทุนมนุษย์	องค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน					รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	เปลี่ยนรูปแบบการผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด	ปรับจำนวนวันกรีตให้เหมาะสม	ใช้พันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูงทดแทน	ลดต้นทุนการผลิต	เพิ่มความหลากหลายในสวนยางพารา			
2 ชั้นไป ประสบการณ์	8 (2.01)	7 (1.75)	7 (1.75)	61 (15.29)	5 (1.25)	88 (22.06)		
น้อยกว่า 10 ปี	9 (2.26)	0	11 (2.76)	52 (13.03)	0	72 (18.05)	2.878	.261**
11 - 20 ปี	23 (5.76)	4 (1.00)	33 (8.27)	129 (32.33)	2 (0.50)	191 (47.87)		
มากกว่า 20 ปี	7 (1.75)	19 (4.76)	21 (5.26)	81 (20.30)	8 (2.01)	136 (34.09)		

**ตารางที่ 180** ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของทรัพย์สินตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

ทุนธรรมชาติ	องค์ประกอบกลยุทธ์ในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน					รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	เปลี่ยนรูปแบบการผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด	ปรับจำนวนวันกรีตให้เหมาะสม	ใช้พันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูงทดแทน	ลดต้นทุนการผลิต	เพิ่มความหลากหลายในสวนยางพารา			
ขนาดพื้นที่ถือครอง								
น้อยกว่า 10 ไร่	8 (2.01)	5 (1.25)	0	27 (6.77)	0	40 (10.03)	3.431	.331**
11 - 20 ไร่	28 (7.02)	34 (8.52)	12 (3.01)	133 (33.33)	0	207 (51.88)		
มากกว่า 20 ไร่	41 (10.28)	18 (4.51)	31 (7.77)	59 (14.79)	3 (0.75)	152 (38.10)		

**ตารางที่ 181** ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของทรัพย์สินตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

ทุนการเงิน	องค์ประกอบกลยุทธ์ในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน					รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	เปลี่ยนรูปแบบการผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด	ปรับจำนวนวันกรีตให้เหมาะสม	ใช้พันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูงทดแทน	ลดต้นทุนการผลิต	เพิ่มความหลากหลายในสวนยางพารา			
รายได้รวม								
น้อยกว่า 100,000	17 (4.26)	7 (1.75)	11 (2.76)	83 (20.80)	2 (0.50)	120 (30.08)	2.976	-.404**
100,001 - 200,000	38 (9.52)	6 (1.50)	8 (2.01)	151 (37.84)	5 (1.25)	208 (52.13)		
มากกว่า 200,001	9 (2.26)	3 (0.75)	21 (5.26)	35 (8.77)	3 (0.75)	71 (17.79)		
รายได้จากภาคเกษตร								
น้อยกว่า 100,000	14 (3.51)	11 (2.76)	14 (3.51)	97 (24.31)	8 (2.01)	144 (36.09)	1.374	-.216**
100,001 - 200,000	32 (8.02)	8 (2.01)	12 (3.01)	138 (34.59)	3 (0.75)	193 (48.37)		
มากกว่า 200,001	13 (3.26)	9 (2.26)	24 (6.02)	12 (3.01)	4 (1.00)	62 (15.54)		
รายได้จากสวนยางพารา								
น้อยกว่า 100,000	9 (2.26)	18 (4.51)	21 (5.26)	33 (8.27)	3 (0.75)	64 (16.04)	3.406	-.096**
100,001 - 200,000	42 (10.53)	28 (7.02)	22 (5.51)	155 (38.85)	4 (1.00)	271 (67.92)		
มากกว่า 200,001	7 (1.75)	16 (4.01)	11 (2.76)	27 (6.77)	3 (0.75)	64 (16.04)		

ทุนการเงิน	องค์ประกอบกลยุทธ์ในการบริหารความเสี่ยงอย่างยั่งยืน					รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	เปลี่ยนรูปแบบการผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด	ปรับจำนวนวันกรีตให้เหมาะสม	ใช้พันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูงทดแทน	ลดต้นทุนการผลิต	เพิ่มความหลากหลายในสวนยางพารา			
รายได้จากนอกภาคเกษตร								
ไม่มี	11 (2.76)	32 (8.02)	40 (10.03)	132 (33.08)	0	215 (53.88)	3.990	.145
น้อยกว่า 50,000	8 (2.01)	21 (5.26)	18 (4.51)	134 (33.58)	3 (0.75)	184 (46.12)		
มากกว่า 50,000								
เงินออม								
ไม่มี	3 (0.75)	5 (1.25)	37 (9.27)	107 (26.82)	0	152 (38.10)	5.018	.106*
น้อยกว่า 50,000	14 (3.51)	22 (5.51)	28 (7.02)	117 (29.32)	2 (0.50)	183 (45.86)		
มากกว่า 50,000	3 (0.75)	7 (1.75)	6 (1.50)	41 (10.28)	7 (1.75)	64 (16.04)		

ตารางที่ 182 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของทรัพย์สินตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

ทฤษฎีภาพ	องค์ประกอบกลยุทธ์ในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน					รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	เปลี่ยนรูปแบบการผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด	ปรับจำนวนวันกรีตให้เหมาะสม	ใช้พันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูงทดแทน	ลดต้นทุนการผลิต	เพิ่มความหลากหลายในสวนยางพารา			
ที่ตั้งสวนยางพารา								
อยู่ในหมู่บ้าน	97 (24.31)	53 (13.28)	72 (18.05)	141 (35.34)	4 (1.00)	367 (91.98)	14.282	.136**
อยู่นอกหมู่บ้าน	7 (1.75)	2 (0.50)	12 (3.01)	11 (2.76)	0	32 (8.02)		
ความสะดวกในการเดินทาง								
มีความสะดวก	108 (27.07)	52 (13.03)	60 (15.04)	91 (22.81)	16 (4.01)	327 (81.95)	1.573	.217
ไม่มีความสะดวก/ลำบาก	31 (7.77)	12 (3.01)	17 (4.26)	12 (3.01)	0	72 (18.05)		

**ตารางที่ 183** ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของทรัพย์สินตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

ทุนทางสังคม	องค์ประกอบกลยุทธ์ในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน					รวม	χ <sup>2</sup>	ค่า Sig
	เปลี่ยนรูปแบบการผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด	ปรับจำนวนวันกรีตให้เหมาะสม	ใช้พันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูงทดแทน	ลดต้นทุนการผลิต	เพิ่มความหลากหลายในสวนยางพารา			
การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันในชุมชน								
เป็นสมาชิก	7 (1.75)	9 (2.26)	22 (5.51)	23 (5.76)	2 (0.50)	63 (15.79)	8.952	.349**
ไม่เป็นสมาชิก	103 (25.81)	47 (11.78)	55 (13.78)	127 (31.83)	4 (1.00)	336 (84.21)		



6) ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน โดยตัวแปรองค์ประกอบความอ่อนไหวตามกรอบการดำรงชีพที่ศึกษา ได้แก่ (1) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิตและค่าจ้าง (2) ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ (3) ตลาดไม่มีความเป็นธรรม (4) ฤดูกาลผันแปร ฝนไม่แน่นอน และ (5) ดินเสื่อมโทรมลง เพื่อนำไปทดสอบด้วยสถิติไค-สแควร์กับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน พบว่า องค์ประกอบของความอ่อนไหวตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  $p \leq 0.01$  (ตารางที่ 184)

จากการวิเคราะห์ อาจเป็นไปได้ว่า หากเกษตรกรประสบกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เช่น ราคาขายพาราลดลง ขาดแคลนแรงงาน ตลาดไม่มีความเป็นธรรม เป็นต้น จะส่งผลให้เกษตรกรต้องหาวิธีการปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่รอดได้และเพื่อให้การดำรงชีพเป็นไปอย่างราบรื่นและเพื่อการดำเนินกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้

ตารางที่ 184 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความอ่อนไหวตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนกับองค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบของ ความอ่อนไหวตาม กรอบการดำรงชีพ อย่างยั่งยืน	องค์ประกอบกลยุทธ์ตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน					รวม	$\chi^2$	ค่า Sig
	เปลี่ยนรูปแบบ การผลิตให้ตรง ตามความ ต้องการของ ตลาด	ปรับจำนวนวัน กรีตให้ เหมาะสม	ใช้พันธุ์ที่ ให้ผลผลิตสูง ทดแทน	ลดต้นทุนการ ผลิต	เพิ่มความ หลากหลายใน สวนยางพารา			
แนวโน้มการ เปลี่ยนแปลงราคา ผลผลิตและค่าจ้าง ขาดแคลนแรงงานที่มี คุณภาพ	14 (3.51)	32 (8.02)	19 (4.76)	77 (19.30)	0	175 (43.86)	7.606	.372**
ตลาดไม่มีความเป็น ธรรม	8 (2.01)	19 (4.76)	28 (7.02)	17 (4.26)	0	72 (18.02)		
ฤดูกาลผันแปร ฝนไม่ แน่นอน	12 (3.01)	18 (4.51)	10 (2.51)	5 (1.25)	3 (0.75)	48 (12.03)		
ดินเสื่อมโทรมลง	11 (2.76)	4 (1.00)	11 (2.76)	9 (2.26)	5 (1.25)	40 (10.03)		
	8 (2.01)	18 (4.51)	21 (5.26)	13 (3.26)	4 (1.00)	64 (16.04)		

## บทที่ 5

### สรุปผลการศึกษา

#### 5.1 สรุปผลและอภิปรายผลการศึกษา

##### 5.1.1 วิธีการศึกษา

การศึกษาการสร้างแบบจำลองการผลิตยางพาราเพื่อการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กในภาคใต้ประเทศไทย: กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง มีวัตถุประสงค์ ศึกษาาระบบเกษตร การจัดการผลิตและการใช้เทคโนโลยีภายใต้ระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ของเกษตรกรสวนยางพาราขนาดเล็กในพื้นที่ศึกษา ศึกษาาระบบการดำรงชีพ ความอ่อนไหวและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความอ่อนไหวของระบบ การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพาราขนาดเล็กในพื้นที่ศึกษา ศึกษาเศรษฐศาสตร์เทคนิค (technical-economics) ของระบบเกษตรสวนยางพาราร่วมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ของเกษตรกรสวนยางพาราขนาดเล็กในพื้นที่ศึกษา และ สังเคราะห์รูปแบบการจัดการผลิตและการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ สำหรับสถานที่ดำเนินการวิจัย ได้แก่ อำเภออ่อนพิบูลย์ อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอป่าบอน อำเภอดงตาล อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง และอำเภอนาโยง อำเภอกันตัง อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง โดยทำการศึกษาลักษณะเศรษฐกิจและสังคม ระบบเกษตร การจัดการผลิตการใช้เทคโนโลยีภายใต้ระบบการทำสวนยางพารา และเศรษฐศาสตร์เทคนิครวมถึงศึกษาระบบการดำรงชีพและความอ่อนไหวของระบบการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพาราขนาดเล็ก ในพื้นที่ศึกษาวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ ในการดำรงชีพอย่างยั่งยืน การสังเคราะห์เชื่อมโยงระหว่างการจัดการผลิตและการดำรงชีพเพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการผลิต และการดำรงชีพอย่างยั่งยืนที่เหมาะสมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ ที่สามารถนำไปส่งเสริมและถ่ายทอดให้กับเกษตรกร ในพื้นที่อื่นๆ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ ครัวเรือนเกษตรกรที่ประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราและมีรายได้จากการทำสวนยางพาราและกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ ในอำเภออ่อนพิบูลย์ อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอป่าบอน อำเภอดงตาล อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง และอำเภอนาโยง อำเภอกันตัง อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง รวมทั้งหมด 399 ครัวเรือนโดยใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้างในการเก็บข้อมูลสำรวจครัวเรือน (household survey) และใช้แบบสอบถามกึ่งโครงสร้างในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ในแต่ละพื้นที่ศึกษา จำนวน 20 คน ในการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ทางเทคนิค (technical-economics) โดยใช้โปรแกรม OLYMPE กำหนดเก็บข้อมูลเศรษฐศาสตร์ทางเทคนิคของแต่ละระบบเกษตรและการดำรงชีพ ประเภทละ 12 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้างด้านเศรษฐศาสตร์ทางเทคนิค การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) เลือกใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ การกระจายความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ทางเทคนิค (technical-economics) เลือกใช้

การสร้างแบบจำลองทางเศรษฐกิจสังคมของระบบการผลิต โดยใช้โปรแกรม Olympe เพื่อสร้างแบบจำลองต้นทุนผลตอบแทน การตัดสินใจการวางแผน การใช้ปัจจัยการผลิต การจัดการผลิต และการผลิตของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างรวมทั้งการวิเคราะห์ความเสี่ยงและวาดภาพอนาคต (scenario) ของครัวเรือนเกษตรกรในช่วงระยะเวลา 10 ปี

### 5.1.2 ผลการศึกษา

#### 5.1.2.1 สถานภาพทางสังคมของครัวเรือนเกษตรกรรายสวนยางใน 3 จังหวัด

พบว่า เกษตรกรหัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่ ร้อยละ 67.53 เป็นเพศชาย และร้อยละ 32.47 ที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิง โดยเกษตรกรส่วนใหญ่อายุเฉลี่ย 57.94 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 89.40 กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 91.40 นับถือศาสนาพุทธ เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 60.70 มีการศึกษาในระดับตั้งแต่มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) ลงมา กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 64.91 มีอาชีพหลัก คือ การทำสวนยางพารา กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรร้อยละ 14.54 มีอาชีพหลัก คือ การปลูกปาล์มน้ำมัน กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 13.53 มีอาชีพหลัก คือ ทำนา และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 7.02 มีอาชีพหลัก คือ การทำสวนไม้ผล นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรถึงร้อยละ 62.91 ที่ไม่มีอาชีพรอง มีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 37.09 ที่มีอาชีพรอง ซึ่งสามารถแบ่งอาชีพรองได้แก่ ร้อยละ 22.97 รับจ้างทั่วไป กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 20.95 ทำสวนปาล์มน้ำมัน กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 18.93 มีอาชีพรอง คือ ทำนา และร้อยละ 14.86 มีอาชีพรอง คือ เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ทางด้านแหล่งความรู้ในการทำสวนยางพาราพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 46.86 ได้รับความรู้มาจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ รองลงมา ร้อยละ 34.09 ได้รับความรู้มาจากการอบรมจากเจ้าหน้าที่ กยท. และร้อยละ 14.79 มีการได้รับความรู้โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนบ้าน

ในส่วนการใช้แรงงานในการทำสวนยางพารา พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรร้อยละ 46.78 มีการใช้แรงงานครัวเรือนมากที่สุด รองลงมาเป็นแรงงานจ้างกรีต ร้อยละ 21.80 และแรงงานจ้างประจำร้อยละ 18.05 ซึ่งประเภทของแรงงานในครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 46.62 เป็นแรงงานรุ่นพ่อแม่ (อายุ 25-60 ปี) รองลงมาเป็นแรงงานผู้สูงอายุ (อายุมากกว่า 60 ปี) และแรงงานรุ่นบุตรหลานน้อยที่สุดร้อยละ 14.77 โดยลักษณะการใช้แรงงานของกลุ่มตัวอย่าง เป็นการใช้แรงงานในลักษณะกรีตยางพาราในสวนตนเองร้อยละ 66.92 และเป็นการรับจ้างกรีตยางพาราในสวนคนอื่นร้อยละ 18.53 ในส่วนการถือครองที่ดิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 75.69 มีการรับโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินมาจากรุ่นพ่อแม่ ซึ่งหลักฐานที่ดินส่วนใหญ่เป็นโฉนดมากที่สุด คือ ร้อยละ 53.63 เป็น นส.3 และ นส.3ก ร้อยละ 26.32 เป็น สปก. ร้อยละ 10.78 และเป็น ภบท.5 น้อยที่สุด คือ ร้อยละ 9.27 และการเข้าถึงนโยบายของรัฐ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ จากเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ ร้อยละ 52.88 รับรู้ข่าวสารจากผู้นำในชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้าน ร้อยละ 31.08 และมีการรับรู้ข่าวสารจากเพื่อนบ้าน ร้อยละ 16.04

จากการศึกษาข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่า สภาพทางสังคม ได้แก่ ทุกระดับการศึกษา ประสบการณ์ การเป็นสมาชิกกลุ่ม ตลอดจนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต

มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ นอกจากนี้กระบวนการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตและกระบวนการทางตลาด จะมีผลต่อกระบวนการจัดการความเสี่ยง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับทุนมนุษย์และทุนทางสังคม เกษตรกรจึงต้องเลือกกลยุทธ์ในการปรับตัวโดยการสร้างแนวคิดและการสร้างนวัตกรรมใหม่เพื่อเพิ่มมูลค่าในการเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนและสร้างความเข้มแข็งในการดำรงชีพ ซึ่งจะนำไปสู่ผลลัพธ์ในการดำรงชีพ ได้แก่ ความมั่นคงทางด้านอาหาร การมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างคนในชุมชน ซึ่งกล่าวโดยสรุป คือ เป็นการเพิ่มศักยภาพของทุนมนุษย์และทุนทางสังคมเพื่อเพิ่มศักยภาพในกระบวนการผลิต

### 5.1.2.2 สถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางใน 3 จังหวัด

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.12 คนต่อครัวเรือน มีจำนวนแรงงานสำหรับการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 2.34 คนต่อครัวเรือน มีครัวเรือนร้อยละ 41.85 ที่มีการจ้างแรงงานในการทำสวนยางพารา โดยแบ่งเป็น แรงงานในพื้นที่ร้อยละ 79.04 และแรงงานนอกพื้นที่หรือแรงงานนอกหมู่บ้าน ร้อยละ 20.96 ในการแบ่งสรรผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนยางพารากับแรงงานจ้าง พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 64.67 มีการแบ่งแบบ 50:50 ในส่วนของสถานทางการเงินในภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย 211,317.79 บาทต่อครัวเรือนต่อปี มีรายได้จากการเกษตรเฉลี่ย 178,090 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เป็นรายได้จากสวนยางพาราเฉลี่ย 165,538 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เป็นรายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย 13,175.90 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ในส่วนของรายจ่าย พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีรายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย 132,780.94 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เป็นรายจ่ายในการทำการเกษตรเฉลี่ย 69,547.22 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เป็นรายจ่ายในการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 83,750.14 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และเป็นรายจ่ายนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 79,085.12 บาทต่อครัวเรือนต่อปี นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรร้อยละ 46.87 มีหนี้สินในครัวเรือน โดยกลุ่มตัวอย่างมีหนี้สินเฉลี่ย 547,542.31 บาทต่อครัวเรือน โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีการกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 30.48 วัตถุประสงค์ในการกู้เงินพบว่า ร้อยละ 36.36 กู้เพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ร้อยละ 33.69 กู้เพื่อส่งบุตร/หลานเรียนหนังสือ และร้อยละ 16.58 กู้เพื่อทำการเกษตร ในปี 2559 พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 42.86 ได้รับความช่วยเหลือปัจจัยการผลิตหรือได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐ

ในส่วนของการวางแผนการทำสวนยางพาราในอีก 5 ปี ข้างหน้า พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 80.70 มีการวางแผนลดการผลิต โดยร้อยละ 63.04 วางแผนลดการผลิตโดยการโค่นยางพาราเพื่อรับการปลูกแทน และร้อยละ 36.96 วางแผนลดการผลิตโดยการลดพื้นที่สวนยางพารา และร้อยละ 9.02 วางแผนขยายการผลิต โดยร้อยละ 33.33 วางแผนขยายการผลิตโดยการปลูกพืชร่วมยางพารา ร้อยละ 30.56 วางแผนขยายการผลิตโดยการปลูกพืชยืนต้นแบบแยกแปลง และร้อยละ 19.44 วางแผนการผลิตโดยการเพิ่มการเลี้ยงสัตว์

จากข้อมูลปัจจัยทางเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ รายได้ รายจ่ายของครัวเรือน ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กันต่อการมีเงินออมกับภาวะการมีหนี้สิน ซึ่งเป็นผลกระทบมาจากราคาผลผลิต

ยางพาราที่มีความผันผวนและภาวะทางตลาดที่ไม่มีความเป็นธรรม ซึ่งเหล่านี้จะมีผลกระทบต่อความเสี่ยงของกระบวนการผลิต ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระดับของทุนทางการเงินของครัวเรือนและมีผลกระทบต่อความเปราะบางของกระบวนการผลิต ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรต้องมีการปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ เช่น ความต้องการมีรายได้เสริมให้แก่ครัวเรือน เพื่อการจัดสรรทรัพยากรทางการเงินของครัวเรือนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

#### 5.1.2.3 การจัดการผลิตและการใช้เทคโนโลยีการผลิตยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราใน 3 จังหวัด

พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพื้นที่ถือครองสวนยางพาราโดยเฉลี่ย 13.64 ไร่ต่อครัวเรือน มีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 28.94 ปี ร้อยละ 41.85 ใช้ยางพันธุ์ RRIM 600 และร้อยละ 32.83 ใช้ยางพาราพันธุ์ RRIT251 ส่วนใหญ่ร้อยละ 82.46 มีระยะปลูก 3x7 เมตร และครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 81.20 ได้รับการสงเคราะห์จากสำนักงานสงเคราะห์การทำสวนยาง ซึ่งอายุของต้นยางพาราในปัจจุบันโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 15.50 ปี กลุ่มตัวอย่างจะทำการเปิดกรีตต้นยางเมื่ออายุเฉลี่ย 6.35 ปี ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างมีการใช้ปุ๋ยเคมีในการเพิ่มธาตุอาหารแก่ต้นยางพารา ร้อยละ 100 ความถี่ในการใส่ปุ๋ย 1.71 ครั้งต่อปี ทั้งนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยเคมีอินทรีย์น้อยมากร้อยละ 21.80 และ 9.52 ตามลำดับ

นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรในพื้นที่ 3 จังหวัด มีการปราบวัชพืชด้วยวิธีเชิงกล ร้อยละ 77.19 และใช้สารเคมีในการปราบวัชพืชร้อยละ 23.81 ความถี่ในการปราบวัชพืชแบบเชิงกลเฉลี่ย 1.65 ครั้งต่อปี และความถี่ในการปราบวัชพืชแบบเชิงเคมีเฉลี่ย 1.24 ครั้งต่อปี ค่าใช้จ่ายในการปราบวัชพืชเฉลี่ยอยู่ที่ 2,480 บาทต่อครั้ง ร้อยละ 100 มีการตัดแต่งกิ่งยางพาราในช่วงที่ต้นยางมีอายุไม่เกิน 3 ปี และพบว่า ปัจจุบันเกษตรกรใช้ระบบกรีต 3 ระบบกรีต ได้แก่ ร้อยละ 61.90 ใช้ระบบกรีต 1/3S4d/5 ร้อยละ 23.06 ใช้ระบบกรีต 1/3S5d/6 และร้อยละ 15.04 ใช้ระบบกรีต 1/3S3d/4 ในการกรีตยางพาราส่วนใหญ่เกษตรกรจะใช้แรงงานเฉลี่ย 2.26 คน รูปแบบผลผลิตยางพาราส่วนใหญ่อยู่ในรูปน้ำสด ร้อยละ 58.64 ซึ่งส่วนใหญ่ร้อยละ 95.74 จะขายผลผลิตให้กับพ่อค้าในท้องถิ่น ซึ่งปริมาณผลผลิตยางพาราของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเฉลี่ย 82.27 กิโลกรัมต่อวันต่อครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนวันกรีตยางพาราเฉลี่ย 127.18 วันต่อปี ซึ่งจากการสัมภาษณ์ยังพบอีกว่า ลักษณะพื้นที่เดิมของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ร้อยละ 81.95 เป็นพื้นที่สวนยางพาราเดิม ร้อยละ 8.52 เป็นการปรับเปลี่ยนพื้นที่นามาสู่การปลูกยางพารา ร้อยละ 6.27 เป็นการเปลี่ยนจากการปลูกปาล์มน้ำมันมาปลูกยางพารา และร้อยละ 3.26 เป็นการเปลี่ยนพื้นที่จากสวนผลไม้มาปลูกยางพารา ซึ่งพบว่าสาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเปลี่ยนจากการปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นมาเป็นการปลูกยางพารานั้น ร้อยละ 59.72 คิดว่าการทำสวนยางพารานั้นมีรายได้สม่ำเสมอ และร้อยละ 23.61 เปลี่ยนมาปลูกยางพาราในช่วงที่ยางพารามีราคาสูง จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างหันมาปลูกยางพารากันเพิ่มมากขึ้น

จากข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีกระบวนการที่เหมาะสม จะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของกระบวนการผลิต ทั้งนี้กระบวนการผลิตจะต้องมีปัจจัยทางกายภาพและปัจจัยทางชีวภาพที่เหมาะสม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะไปสู่การเลือกกระบวนการวิธีการผลิตเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ปัจจัยข้างต้นจะมีความสัมพันธ์กันในกระบวนการจัดการความเสี่ยง ซึ่งเป้าหมาย

ในการผลิต คือ การมีปริมาณและคุณภาพของผลิตที่ดี อย่างไรก็ตาม ปัจจัยทางกายภาพและปัจจัยทางชีวภาพก็มีปฏิสัมพันธ์ต่อความเปราะบาง ได้แก่ ทุนทางธรรมชาติ ในองค์ประกอบความอ่อนแอของการดำรงชีพ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการดำรงชีพ ได้แก่ ทรัพยากรการผลิต ความมั่นคงทางด้านอาหารและการมีสุขอนามัยที่ดีของเกษตรกรและครอบครัว

กล่าวโดยสรุป คือ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคมและกระบวนการผลิต จะต้องปฏิสัมพันธ์กันซึ่งกันและ โดยอาศัยแนวนโยบายและแผนการผลิตที่เหมาะสมที่จะนำไปสู่การคัดเลือกกลยุทธ์ในการดำรงชีพของกระบวนการผลิต เพื่อจะนำไปสู่ความสำเร็จในการดำรงชีพ เช่น การมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความมั่นคงทางด้านอาหาร มีทรัพย์สินที่จำเป็นในการดำรงชีพอย่างเพียงพอ มีทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า มีภาวะสุขอนามัยที่ดี มีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ที่ตรงกับคนในชุมชน

#### 5.1.2.4 การใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตรใน 3 จังหวัด

จังหวัดนครศรีธรรมราช ปี 2559 พบว่ามีพื้นที่การใช้ประโยชน์ทางการเกษตรจำนวน 4,146,829 ไร่ (ร้อยละ 66.73 ของการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งหมดในจังหวัด) โดยแบ่งเป็นพื้นที่ปลูกข้าวจำนวน 415,039 ไร่ (ร้อยละ 6.68) พื้นที่ปลูกพืชไร่ 16,530 ไร่ (ร้อยละ 0.25) พื้นที่ปลูกไม้ผล 376,258 ไร่ (ร้อยละ 6.06) และพื้นที่ปลูกไม้ยืนต้นจำนวน 3,185,535 ไร่ (ร้อยละ 51.26) แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกยางพารา 2,521,277 ไร่ (ร้อยละ 40.57) และพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน 603,836 ไร่ (ร้อยละ 9.72) จังหวัดพัทลุง ปี 2559 พบว่ามีพื้นที่การใช้ประโยชน์ทางการเกษตรจำนวน 1,307,806 ไร่ (ร้อยละ 61.08 ของการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งหมดในจังหวัด) โดยแบ่งเป็นพื้นที่ปลูกข้าวจำนวน 200,190 ไร่ (ร้อยละ 9.35) พื้นที่ปลูกพืชไร่ 2,647 ไร่ (ร้อยละ 0.12) พื้นที่ปลูกไม้ผล 53,367 ไร่ (ร้อยละ 2.49) และพื้นที่ปลูกไม้ยืนต้นจำนวน 1,037,401 ไร่ (ร้อยละ 48.46) แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกยางพารา 959,805 ไร่ (ร้อยละ 44.84) และพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน 71,355 ไร่ (ร้อยละ 2.49) จังหวัดตรัง ปี 2559 พบว่ามีพื้นที่การใช้ประโยชน์ทางการเกษตรจำนวน 2,016,514 ไร่ (ร้อยละ 65.61 ของการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งหมดในจังหวัด) โดยแบ่งเป็นพื้นที่ปลูกข้าวจำนวน 34,200 ไร่ (ร้อยละ 1.12) พื้นที่พื้นที่ปลูกไม้ผล 29,507 ไร่ (ร้อยละ 0.96) และพื้นที่ปลูกไม้ยืนต้นจำนวน 1,921,146 ไร่ (ร้อยละ 62.51) แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกยางพารา 1,613,929 ไร่ (ร้อยละ 52.51) และพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน 304,166 ไร่ (ร้อยละ 9.90)

#### 5.1.2.5 การจำแนกระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมการเกษตรอื่นๆ ใน 3 จังหวัด

จากการศึกษาสามารถค้นพบระบบการทำสวนยางพาราในพื้นที่ 3 จังหวัด พบระบบการทำเกษตรที่สำคัญ 5 ระบบ ได้แก่ ระบบการทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยว (ร้อยละ 53.85) ระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล (ร้อยละ 14.48) ระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการทำนา (ร้อยละ 8.27) ระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน (ร้อยละ 19.22) และระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 4.18)

5.1.2.6 ลักษณะทั่วไปของเศรษฐกิจ สังคม และการจัดการผลิตของระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา ร่วมกับการทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่นจำแนกตามระบบ

(1) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว

จากการวิเคราะห์ระบบการผลิตทางการเกษตรของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยวใน 3 จังหวัด พบว่า (1) วัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยภาพรวมของระบบนี้คือ เพื่อสร้างรายได้หลักของครัวเรือน ทำให้มีรายได้ที่เพียงพอเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี และเป็นการสืบทอดอาชีพเกษตรกรรมมาจากบรรพบุรุษทำให้รุ่นลูกรุ่นหลานยังคงทำฟาร์มสวนยางพาราเช่นนี้ต่อไป (2) ลักษณะทางกายภาพ พบว่า มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 12.67 ไร่ต่อครัวเรือน ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบหรือที่ราบลุ่ม (41.72%) ที่ดอน (38.82%) และที่สูงหรือภูเขา (19.46%) ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย (3) ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉลี่ยมีอายุ 57.88 ปี เกษตรกรที่ทำระบบฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (78.62%) จบระดับการศึกษาประถมศึกษาตอนต้น (41.17%) รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนอยู่ที่ 221,542.2 บาทต่อปี มีหนี้สินเฉลี่ย 240,098 บาทต่อครัวเรือน และมีเงินออมเฉลี่ย 12,354.68 บาทต่อครัวเรือน (4) การดำเนินงานและการจัดการผลิต โดยพบว่าเกษตรกรมีพื้นที่ทำสวนยางพาราเฉลี่ย 12.67 ไร่ มีแรงงานในการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเฉลี่ย 2.31 คน พันธุ์ยางพาราที่ใช้ ได้แก่ RRIM600 (95.32%) และ RRIT251 (4.68%) ปัจจุบันอายุยางพาราเฉลี่ย 14.87 ปี มีจำนวนต้นยางพาราเฉลี่ย 76.20 ต้นต่อไร่ มีระยะปลูกที่หลากหลาย ได้แก่ 3x7 เมตร (71.50%) 3x8 เมตร (20.27%) 6x4 เมตร (8.23%) ปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 178 กิโลกรัมต่อไร่ ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเฉลี่ย 1.81 ครั้งต่อปี มีความถี่ในการกำจัดวัชพืชในสวนยางพาราเฉลี่ย 2.2 ครั้งต่อปี ซึ่งมีการกำจัดวัชพืชในวิธีที่หลากหลาย ได้แก่ การใช้เครื่องตัดหญ้า (70.14%) ใช้สารเคมี (22.35%) และการใช้รถไถ (7.51%) ระบบการกรีดยางพาราส่วนใหญ่คือ 1/3S3d4 (89.27%) และระบบกรีดยางอื่น ๆ (10.73%) ราคาผลผลิตเฉลี่ยอยู่ที่ 34.33 บาทต่อกิโลกรัม รูปแบบผลผลิตที่ขายส่วนใหญ่ ได้แก่ น้ำยางสด (92.47%) และยางแผ่นดิบ (7.53%) แหล่งจำหน่ายผลผลิต ได้แก่ พ่อค้าในท้องถิ่น (81.02%) และกลุ่มเกษตรกร (18.98%) รูปแบบการแบ่งผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนต่อแรงงานจ้าง ได้แก่ แบ่งแบบ 50:50 (72.35%) และ 60:40 (12.14%) เป็นต้น (5) ผลสำเร็จในการดำเนินงาน ได้แก่ มีปริมาณผลผลิตเฉลี่ย 786.73 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี รายได้จากการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 123,243.2 บาทต่อปี มีรายได้สุทธิเฉลี่ย 110,572.39 บาทต่อปี และมีเงินเฉลี่ย 17,427.68 บาทต่อปี (6) ข้อจำกัดและข้อได้เปรียบของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว ได้แก่ ข้อจำกัด คือ ปัจจุบันราคายางพาราตกต่ำทำให้รายได้ลดลง สภาพพื้นที่ใน 3 จังหวัด มีปัญหาในเรื่องความไม่แน่นอนของสภาพอากาศทำให้เกษตรกรไม่สามารถกรีดยางพาราได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ รวมทั้งยังทำให้ผลผลิตบางส่วนเสียหาย ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ยเคมีมีราคาสูง ทำให้เกิดต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น การใช้ระบบกรีดยางซึ่งไม่เป็นไปตามหลักวิชาการ ทำให้มีปริมาณผลผลิตที่ต่ำลงเมื่อเทียบกับสถาบันวิจัยยางที่ได้มีการแนะนำทำให้ต้นยางพาราโทรมเร็ว นอกจากนี้ยังพบว่า เกิดการขาดแคลนแรงงานครัวเรือนในการผลิตส่วนข้อได้เปรียบ ได้แก่ ส่วนใหญ่เกษตรกรเป็นเจ้าของที่ดินสวนยางพารา เกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราที่ยาวนานและได้รับการสนับสนุนจากรัฐ (7) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการผลิตจากเกษตรกรชาวสวนยางพารา ได้แก่ ภาครัฐควรส่งเสริมและช่วยเหลือในเรื่องราคาปัจจัยการ



ผลิต เช่น ปุ๋ยเคมีให้มีราคาที่ถูกลง ช่วยเหลือในเรื่องราคาขายพารา ส่งเสริมการปลูกพืชเสริมรายได้ และส่งเสริมการเพิ่มรายได้จากสวนยางพารา และให้ความรู้เกี่ยวกับการรวมกลุ่มทางการตลาดเพื่อลดการเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าในท้องถิ่น

## (2) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล

จากการวิเคราะห์ระบบการผลิตทางการเกษตรของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผลใน 3 จังหวัด พบว่า (1) วัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยภาพรวมของระบบนี้ คือ เพื่อสร้างรายได้หลักของครัวเรือน ทำให้มีรายได้ที่เพียงพอเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี และเพื่อมีผลไม้ไว้บริโภคในครัวเรือนและเพื่อจำหน่าย (2) ลักษณะทางกายภาพ พบว่า มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 31.45 ไร่ต่อครัวเรือน ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบหรือที่ราบลุ่ม (59.98%) ที่ดอน (35.65%) และที่สูงหรือภูเขา (4.37%) ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย (3) ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉลี่ยมีอายุ 47.26 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (87.12%) จบระดับการศึกษาประถมศึกษาตอนต้น (38.67%) รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนอยู่ที่ 410,986.20 บาทต่อปี มีหนี้สินเฉลี่ย 213,061.86 บาทต่อครัวเรือน และมีเงินออมเฉลี่ย 17,427.68 บาทต่อครัวเรือน (4) การดำเนินงานและการจัดการผลิต โดยพบว่าเกษตรกรมีพื้นที่ทำสวนยางพาราเฉลี่ย 19.32 ไร่ มีแรงงานในการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเฉลี่ย 2.27 คน พันธุ์ยางพาราที่ใช้ ได้แก่ RRIM600 (100%) ปัจจุบันอายุยางพาราเฉลี่ย 22.83 ปี มีจำนวนต้นยางพาราเฉลี่ย 72 ต้นต่อไร่ มีระยะปลูกที่หลากหลาย ได้แก่ 3x7 เมตร (80.21%) 3x8 เมตร (19.79%) ปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 237.18 กิโลกรัมต่อไร่ ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเฉลี่ย 1.50 ครั้งต่อปี มีความถี่ในการกำจัดวัชพืชในสวนยางพาราเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี ซึ่งมีการกำจัดวัชพืชในวิธีที่หลากหลาย ได้แก่ การใช้เครื่องตัดหญ้า (40%) ใช้สารเคมี (60%) ระบบการกรีดยางพาราส่วนใหญ่ คือ 1/3S3d4 (80.27%) ราคาผลผลิตเฉลี่ยอยู่ที่ 33.75 บาทต่อกิโลกรัม รูปแบบผลผลิตที่ขายส่วนใหญ่ ได้แก่ ยางก้อนถ้วย (75.90%) น้ำยางสด (20.10%) และยางแผ่นดิบ (4.90%) แหล่งจำหน่ายผลผลิต ได้แก่ พ่อค้าในท้องถิ่น (92.66%) และสหกรณ์ชุมชน (7.37%) รูปแบบการแบ่งผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนต่อแรงงานจ้าง ได้แก่ แบ่งแบบ 50:50 (57.20%) และ 60:40 (24.80%) เป็นต้น (5) การดำเนินงานและการจัดการไม้ผล ขนาดที่ดินในการปลูกไม้ผลเฉลี่ย 12.13 ไร่ต่อครัวเรือน แรงงานในการทำสวนผลไม้เฉลี่ย 2.47 คน โดยลักษณะการปลูก คือ ปลูกร่วมในแปลงยางพารา (7.79%) และปลูกแยกแปลงยางพารา (90.21%) ชนิดไม้ผลที่พบในพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ ทูเรียน(หมอนทอง) ลองกอง กลิ้วย เงาะ ละมุด สะตอและมะนาว อายุไม้ผล (ทูเรียน ลองกอง เงาะ) เฉลี่ย 18.64 ปี จำนวนต้นไม้ผลเฉลี่ยต่อไร่ ได้แก่ ทูเรียนเฉลี่ย 16 ต้นต่อไร่, มังคุดเฉลี่ย 20 ต้นต่อไร่, เงาะเฉลี่ย 32 ต้นต่อไร่ เป็นต้น ปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 50 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี (ผันแปรตามชนิดของไม้ผล)ความถี่เฉลี่ย 1.78 ครั้งต่อปี มีการกำจัดวัชพืชโดยวิธีเชิงกล (92.33%) เชิงเคมี (7.67%) และแหล่งขายผลไม้ที่สำคัญได้แก่ ตลาดหัวอิฐ (นครศรีธรรมราช) ซึ่งในการดำเนินงาน การจัดการผลิตสวนยางพาราและไม้ผล นำมาซึ่ง (6) ผลสำเร็จในการดำเนินงาน ได้แก่มีผลผลิตยางพาราเฉลี่ย 763.75 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี มีรายได้จากผลผลิตไม้ผลเฉลี่ย 287,563 บาทต่อปี รายได้จากการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 123,243.2 บาทต่อปี มีรายได้สุทธิเฉลี่ย 410,104.2 บาทต่อปี จากการศึกษพบว่า (7) ข้อจำกัดและข้อได้เปรียบของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล ได้แก่

ข้อจำกัด คือ ปัจจุบันราคายางพาราตกต่ำทำให้รายได้ลดลง สภาพภูมิอากาศไม่แน่นอนส่งผลต่อผลผลิตไม้ผลที่ไม่แน่นอน ทั้งนี้จึงส่งผลต่อไปยังราคาของไม้ ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ยเคมีมีราคาสูง ทำให้เกิดต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ดินมีความเสื่อมโทรมขาดการบำรุง และเกิดการขาดแคลนแรงงานครัวเรือนในการผลิต ส่วนข้อได้เปรียบ ได้แก่ ส่วนใหญ่เกษตรกรเป็นเจ้าของที่ดินสวนยางพารา เกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราที่ยาวนานมากกว่า 20 ปี โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์มาจากบรรพบุรุษ (8) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการผลิตจากเกษตรกรชาวสวนยางพารา ได้แก่ ควรมีมาตรการในการประกันราคายางพาราและราคาไม้ผลในบางฤดูกาลที่ราคาตกต่ำ การจัดหาปัจจัยการผลิตที่มีราคาถูกหรือส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนการผลิตและช่วยในการบำรุงสภาพ

### (3) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนา

จากการวิเคราะห์ระบบการผลิตทางการเกษตรของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนาใน 3 จังหวัด พบว่า (1) วัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยภาพรวมของระบบนี้ คือ เพื่อสร้างรายได้หลักของครัวเรือน ทำให้มีรายได้ที่เพียงพอเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี และมีความมั่นคงทางด้านอาหาร (2) ลักษณะทางกายภาพ พบว่า มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 15.15 ไร่ต่อครัวเรือน ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบหรือที่ราบลุ่ม (81.12%) ที่ดอน (18.88%) ลักษณะดินเป็นดินเหนียว (3) ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉลี่ยมีอายุ 62.31 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (71.19%) จบระดับการศึกษาประถมศึกษาตอนต้น (52.78%) รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนอยู่ที่ 64,937.85 บาทต่อปี มีหนี้สินเฉลี่ย 124,774.12 บาทต่อครัวเรือน และมีเงินออมเฉลี่ย 13,724.25 บาทต่อครัวเรือน (4) การดำเนินงานและการจัดการผลิต โดยพบว่าเกษตรกรมีพื้นที่ทำสวนยางพาราเฉลี่ย 8.85 ไร่ต่อครัวเรือน มีแรงงานในการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเฉลี่ย 1.7 คน พันธุ์ยางพาราที่ใช้ ได้แก่ RRIM600 (100%) ปัจจุบันอายุยางพาราเฉลี่ย 21.25 ปี มีจำนวนต้นยางพาราเฉลี่ย 68.25 ต้นต่อไร่ มีระยะปลูกที่หลากหลาย ได้แก่ 3x7 เมตร (95.21%) และ 3x6 เมตร (4.79%) ปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 264.29 กิโลกรัมต่อไร่ ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเฉลี่ย 1.03 ครั้งต่อปี มีความถี่ในการกำจัดวัชพืชในสวนยางพาราเฉลี่ย 1.60 ครั้งต่อปี ซึ่งมีการกำจัดวัชพืชในวิธีที่หลากหลาย ได้แก่ การใช้เครื่องตัดหญ้า (94.12%) และใช้สารเคมี (5.88%) ระบบการกรีดยางพาราส่วนใหญ่ คือ 1/3S3d4 (82.14%) ราคาผลผลิตเฉลี่ยอยู่ที่ 32.34 บาทต่อกิโลกรัม รูปแบบผลผลิตที่ขายส่วนใหญ่ ได้แก่ น้ำยางสด (92.36%) แหล่งจำหน่ายผลผลิต ได้แก่ พ่อค้าในท้องถิ่น (100%) รูปแบบการแบ่งผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนต่อแรงงานจ้าง ได้แก่ แบ่งแบบ 50:50 (98.04%) และ 55:45 (1.96%) เป็นต้น (5) การดำเนินงานและการจัดการนาข้าว ขนาดที่ดินในการทำนาเฉลี่ย 6.66 ไร่ต่อครัวเรือน ชนิดพันธุ์ข้าวได้แก่ สังข์หยด ฉะเชิงและไรซ์เบอร์รี่ แรงงานในการทำนาเฉลี่ย 2.23 คน ปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 50 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี 1.78 ครั้งต่อปี จำนวนวันปลูกจนถึงวันเก็บเกี่ยวเฉลี่ย 120 วัน ส่วนใหญ่ใช้แรงงานคนและรถเกี่ยวข้าวในบางส่วน และแหล่งจำหน่ายผลผลิตคือโรงสีข้าวในชุมชน และเก็บไว้บริโภคในบางส่วน ซึ่งในการดำเนินงาน การจัดการผลิตสวนยางพาราและการทำนา นำมาซึ่ง (6) ผลสำเร็จในการดำเนินงาน ได้แก่ มีผลผลิตยางพาราเฉลี่ย 723.43 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี มีรายได้จากการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 72,372.36 บาทต่อปี

ปริมาณผลผลิตข้าวเฉลี่ย 421.32 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี จากการศึกษาจึงพบว่า (7) ข้อจำกัดและข้อได้เปรียบของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนา ได้แก่ ข้อจำกัด คือ ปัจจุบันราคายางพาราและราคาข้าวเปลือกตกต่ำทำให้รายได้ลดลง ปุ๋ยเคมีมีราคาสูง ทำให้เกิดต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ปัญหาน้ำท่วมขังและเกิดการขาดแคลนแรงงานครัวเรือนในการผลิต ส่วนข้อได้เปรียบคือ เกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราและการทำนา โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์มาจากบรรพบุรุษ (8) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการผลิตจากเกษตรกรชาวสวนยางพารา ได้แก่ ควรมีมาตรการในการประกันราคาของยางพาราและราคาข้าวเปลือกในบางฤดูกาลที่ราคาตกต่ำ สนับสนุนปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย สารเคมี ยาปราบศัตรูพืช) ที่การพัฒนาคุณภาพแรงงานและการพัฒนาระบบชลประทานรวมถึงระบบการระบายน้ำ

#### (4) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน

จากการวิเคราะห์ระบบการผลิตทางการเกษตรของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมันใน 3 จังหวัด พบว่า (1) วัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยภาพรวมของระบบนี้ คือ เพื่อสร้างรายได้หลักของครัวเรือนทำให้มีรายได้ที่เพียงพอเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี และขยายการผลิตสู่พืชเศรษฐกิจตัวใหม่เพื่อลดความเสี่ยง (2) ลักษณะทางกายภาพ พบว่า มีพื้นที่สวนยางพาราที่ถือครองเฉลี่ย 35.51 ไร่ ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบหรือที่ราบลุ่ม (62.88%) ที่ดอน (28.67%) และที่สูงหรือภูเขา (8.54%) ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย (3) ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉลี่ยมีอายุ 52.31 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (89.76%) จบระดับการศึกษาประถมศึกษาตอนต้น (72.46%) รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนอยู่ที่ 459,303.64 บาทต่อปี มีหนี้สินเฉลี่ย 233,102.70 บาทต่อครัวเรือน และมีเงินออมเฉลี่ย 27,884 บาทต่อครัวเรือน (4) การดำเนินงานและการจัดการผลิต โดยพบว่าเกษตรกรมีพื้นที่ทำสวนยางพาราเฉลี่ย 13.74 ไร่ มีแรงงานในการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเฉลี่ย 2.12 คน พันธุ์ยางพาราที่ใช้ ได้แก่ RRIM600 (100%) ปัจจุบันอายุยางพาราเฉลี่ย 16.56 ปี มีจำนวนต้นยางพาราเฉลี่ย 72.25 ต้นต่อไร่ มีระยะปลูกที่หลากหลาย ได้แก่ 3x7 เมตร (97.21%) และ 4x6 เมตร (2.79%) ปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 237.17 กิโลกรัมต่อไร่ ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเฉลี่ย 2.25 ครั้งต่อปี มีความถี่ในการกำจัดวัชพืชในสวนยางพาราเฉลี่ย 1.32 ครั้งต่อปี ซึ่งมีการกำจัดวัชพืชในวิธีที่หลากหลาย ได้แก่ การใช้เครื่องตัดหญ้า (78.25%) และใช้สารเคมี (21.75%) ระบบการกรีดยางพาราส่วนใหญ่ คือ 1/3S3d4 (89.21%) ราคาผลผลิตเฉลี่ยอยู่ที่ 33.44 บาทต่อกิโลกรัม รูปแบบผลผลิตที่ขายส่วนใหญ่ ได้แก่ น้ำยางสด (98.65%) แหล่งจำหน่ายผลผลิต ได้แก่ พ่อค้าในท้องถิ่น (100%) รูปแบบการแบ่งผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนต่อแรงงานจ้าง ได้แก่ แบ่งแบบ 50:50 (82.31%) และ 70:30 (18.69%) เป็นต้น (5) การดำเนินงานและการจัดการปาล์มน้ำมัน พบว่า ขนาดที่ดินในการปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 21.77 ไร่ต่อครัวเรือน แรงงานในการทำสวนปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 3.24 คนต่อครัวเรือน ปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 75 กิโลกรัมต่อไร่ต่อครั้ง ความถี่เฉลี่ย 3.75 ครั้งต่อปี มีการกำจัดวัชพืชโดยวิธีเชิงกล (100%) และแหล่งจำหน่ายผลผลิตปาล์มน้ำมันได้แก่ บริษัทปาล์มน้ำมันและลานเท (100%) ซึ่งในการดำเนินงาน การจัดการผลิตสวนยางพาราและปาล์มน้ำมัน นำมาซึ่ง (6) ผลสำเร็จในการดำเนินงาน ได้แก่ มีผลผลิตยางพาราเฉลี่ย 722.64 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี มีรายได้จากการทำสวนยางพารา

เฉลี่ย 113,521 บาทต่อปี ปริมาณผลผลิตปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 18,768 กิโลกรัมต่อปี จากการศึกษาพบว่า (7) ข้อจำกัดและข้อได้เปรียบของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล ได้แก่ ข้อจำกัด คือ มีหนี้สินจำนวนมาก ส่งผลต่อการลงทุนได้อย่างจำกัด ความผันผวนของราคา ยางพาราและราคาปาล์มน้ำมัน ส่งผลต่อการดำรงชีพโดยตรง ปัจจัยการผลิตที่มีราคาแพงทำให้เกิด ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น รวมถึงขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการผลิตโดยเฉพาะปาล์มน้ำมัน ส่วนข้อได้เปรียบ คือ เกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราและมีที่ดินเป็นของตนเอง นอกจากนี้ นโยบายรัฐยังมีการส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกปาล์มน้ำมันทดแทนยางพาราอีกด้วย (8) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการผลิตจากเกษตรกรชาวสวนยางพารา ได้แก่ ควรมีนโยบายในการ ประกันราคายางพาราและราคาปาล์มน้ำมันที่ชัดเจนและต่อเนื่อง สนับสนุน ปัจจัยการผลิตที่มีราคา ถูก การพัฒนาระบบชลประทานที่มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการผลิต น้ำมันที่มีประสิทธิภาพ

#### (5) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์

จากการวิเคราะห์ระบบการผลิตทางการเกษตรของระบบการทำฟาร์ม สวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ใน 3 จังหวัด พบว่า (1) วัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยภาพรวม ของระบบนี้ คือ เพื่อสร้างรายได้หลักของครัวเรือน ทำให้มีรายได้ที่เพียงพอเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี และ เพื่อมีไวกวไรโคในครัวเรือนและเพื่อจำหน่าย (2) ลักษณะทางกายภาพ พบว่า มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 9.68 ไร่ต่อครัวเรือน ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบหรือที่ราบลุ่ม (81.45%) ที่ดอน (16.76%) และที่สูงหรือ ภูเขา (1.79%) ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย (3) ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉลี่ยมีอายุ 52.31 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (92.47%) จบระดับการศึกษาประถมศึกษาตอนต้น (93.56%) รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนอยู่ที่ 132,478.72 บาทต่อปี มีหนี้สินเฉลี่ย 40,532 บาทต่อครัวเรือน และมีเงินออมเฉลี่ย 8,752 บาทต่อครัวเรือน (4) การดำเนินงานและการจัดการผลิต โดยพบว่าเกษตรกรมีพื้นที่ทำสวนยางพาราเฉลี่ย 9.68 ไร่ มีแรงงานในการทำสวนยางพารา ของครัวเรือนเฉลี่ย 1.75 คน พันธุ์ยางพาราที่ใช้ ได้แก่ RRIM600 (87.72%) และ RRIT251 (11.28%) ปัจจุบันอายุยางพาราเฉลี่ย 22.51 ปี มีจำนวนต้นยางพาราเฉลี่ย 73.25 ต้นต่อไร่ มีระยะปลูกที่หลากหลาย ได้แก่ 3x7 เมตร (92.37%) มีปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 269.23 กิโลกรัม ต่อไร่ ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเฉลี่ย 1.25 ครั้งต่อปี มีความถี่ในการกำจัดวัชพืชในสวนยางพารา เฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี ซึ่งมีการกำจัดวัชพืชในวิธีที่หลากหลาย ได้แก่ การใช้เครื่องตัดหญ้า (73.68%) ใช้สารเคมี (12.81%) และปล่อยให้กลายเป็นอาหารสัตว์ (13.51%) ระบบการกรีดยางพาราส่วนใหญ่ คือ 1/3S3d4 (94.74%) ราคาผลผลิตเฉลี่ยอยู่ที่ 34 บาทต่อกิโลกรัม รูปแบบผลผลิตที่ขายส่วนใหญ่ ได้แก่ น้ำยางสด (98.56%) แหล่งจำหน่ายผลผลิต ได้แก่ พ่อค้าในท้องถิ่น (98.14%) และ กลุ่มเกษตรกร (1.86%) รูปแบบการแบ่งผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนต่อแรงงานจ้าง ได้แก่ แบ่งแบบ 50:50 (85.96%) และ 60:40 (5.26%) และ 45:55 (8.78%) เป็นต้น (5) การดำเนินงาน และการจัดการเลี้ยงสัตว์ พบว่า มีการเลี้ยงสัตว์แบบปล่อยตามทุ่งหญ้าและปล่อยในสวนยางพารา แรงงานในการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 1.36 คน ชนิดของสัตว์ที่เลี้ยง ได้แก่ วัว (พันธุ์พื้นเมือง) ไก่ (พันธุ์พื้นเมือง และเป็น จำนวนสัตว์เลี้ยงเฉลี่ยต่อครัวเรือน วัวเฉลี่ย 3.29 ตัวต่อครัวเรือน

ไก่เฉลี่ย 23.25 ตัวต่อครัวเรือน เป็ดเฉลี่ย 7 ตัวต่อครัวเรือน โดยวัวมีราคาเฉลี่ย 15,000 บาทต่อตัว รูปแบบในการขายผลผลิต มีทั้งขายในรูปแบบเป็นตัวและขายแบบชำแหละ นอกจากนี้ยังมีผลพลอยได้ที่เกิดจากเลี้ยงสัตว์ดังกล่าว ได้แก่ ไข่ไก่และมูลสัตว์ แหล่งในการจำหน่ายผลผลิตคือ พ่อค้าคนกลางในชุมชน จากการศึกษาก็นำมาซึ่ง (6) ผลสำเร็จในการดำเนินงาน ได้แก่มีผลผลิตยางพาราเฉลี่ย 754.73 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี มีรายได้จากการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 127,884.72 บาทต่อปี จากการศึกษาพบว่า (7) ข้อจำกัดและข้อได้เปรียบของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล ได้แก่ ข้อจำกัด คือ พื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์ไม่เหมาะสม ราคาขายพาราดตกต่ำ ขาดแคลนเงินทุน ขาดความรู้ในเรื่องการเลี้ยง ส่วนข้อได้เปรียบ คือ ส่วนใหญ่เกษตรกรเป็นเจ้าของที่ดินและมีประสบการณ์ที่ยาวนาน และตลาดเนื้อสัตว์ยังสามารถขยายตัวได้มากในอนาคต (8) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการผลิตจากเกษตรกรชาวสวนยางพารา ได้แก่ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงสัตว์ควบคู่กับการทำสวนยางพารา สนับสนุนปัจจัยการผลิต ให้การอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์และการจัดหาพื้นที่ปลูกหญ้าเพิ่มเติมเพื่อเป็นแหล่งอาหารสัตว์

#### 5.1.2.7 ภาพรวมการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราในพื้นที่ 3 จังหวัด

สำหรับการวิเคราะห์ภาพรวมการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราพื้นที่ 3 จังหวัด สามารถสรุปได้ดังนี้

##### (1) องค์ประกอบความอ่อนแอและความเปราะบาง (vulnerability)

พบว่า ในภาพรวม 3 จังหวัด มีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 35.34 ประสบกับอุทกภัยในปี 2560 กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 31.08 ประสบกับปัญหาภัยแล้งในปี 2560 และมีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 19.05 ประสบกับปัญหาพายุลมแรงในปี 2559 ในส่วนของแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการดำรงชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรร้อยละ 93.17 คิดว่าแนวโน้มราคาผลผลิตและปัจจัยการผลิตเป็นแนวโน้มที่ส่งผลต่อการดำรงชีพ กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรร้อยละ 27.38 คิดว่าแนวโน้มด้านแรงงานในสวนยางพาราเป็นแนวโน้มที่ส่งผลต่อการดำรงชีพ กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรร้อยละ 71.43 คิดว่าแนวโน้มทรัพยากรธรรมชาติเป็นแนวโน้มที่ส่งผลต่อการดำรงชีพ กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรร้อยละ 18.85 คิดว่าแนวโน้มด้านเทคโนโลยีเป็นแนวโน้มที่ส่งผลต่อการดำรงชีพ กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรร้อยละ 5.43 คิดว่าแนวโน้มทางด้านอาชีพเป็นแนวโน้มที่ส่งผลต่อการดำรงชีพ กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรร้อยละ 27.82 คิดว่าแนวโน้มด้านการตลาดเป็นแนวโน้มที่ส่งผลต่อการดำรงชีพ และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรร้อยละ 31.76 คิดว่าแนวโน้มปัญหาทางด้านสังคมเป็นแนวโน้มที่ส่งผลต่อการดำรงชีพ

##### (2) องค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ (Livelihood Assets)

ในการศึกษาองค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ (Livelihood Assets) ในภาพรวม 3 จังหวัด ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้ สำหรับ (1) ทุนมนุษย์ ได้แก่ สมรรถนะของฟาร์มและความสามารถในการจัดการบริหารฟาร์ม เช่น อายุ ประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา แรงงาน และความรู้ในการจัดการ พบว่า ระดับความเพียงพอของทุนมนุษย์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 80.46

(เกณฑ์ระดับสูงสุด) (2) ทุนทางธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรน้ำสำหรับกิจกรรมในฟาร์ม ประสิทธิภาพในการใช้ที่ดิน สภาพอากาศ (อุณหภูมิ ความชื้น และปริมาณน้ำฝน) และระดับความอุดมสมบูรณ์ของดิน พบว่า ระดับความเพียงพอมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 72.02 (เกณฑ์ระดับสูง) (3) ทุนทางการเงิน ได้แก่ รายได้ รายจ่ายของฟาร์ม เงินลงทุนของฟาร์ม เงินออมและหนี้สินของฟาร์ม พบว่า ระดับความเพียงพอของทุนด้านการเงิน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 53.23 (เกณฑ์ระดับปานกลาง) (4) ทุนกายภาพ ได้แก่ ขนาดพื้นที่ของฟาร์ม (ขนาดการถือครองที่ดิน) และสภาพพื้นที่ รวมไปถึงความเพียงพอของอุปกรณ์การผลิต พบว่า ระดับความเพียงพอของทุนทางกายภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 61.83 (เกณฑ์ระดับสูง) และ (5) ทุนทางสังคม ได้แก่ การเข้าร่วมกลุ่มทางสังคม การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในระดับกลุ่ม พบว่า ระดับความเพียงพอของทุนทางสังคม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 61.59 (เกณฑ์ระดับสูง) เมื่อวิเคราะห์รวมในทุนมนุษย์ในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 65.90 (เกณฑ์ระดับสูง)

(3) องค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง และกระบวนการ (Transforming structure and process)

องค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง และกระบวนการ พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างได้เข้าร่วมกิจกรรม โครงการหรือได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรภาครัฐในรอบ 5 ปี โดยมีการเข้าร่วมกิจกรรมจากหลากหลายหน่วยงาน เช่น การยางแห่งประเทศไทย องค์กรบริหารส่วนตำบล ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์เป็นต้น ซึ่งจากการเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการดังกล่าวนี้ ส่งผลให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น

(4) องค์ประกอบกลยุทธ์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกร (Livelihood strategies)

สำหรับการศึกษาองค์ประกอบกลยุทธ์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรในภาพรวมทั้ง 3 จังหวัด พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีการใช้กลยุทธ์ในหลายประเด็นเพื่อการดำรงชีพ ได้แก่ การปรับเทคนิคการผลิตยาง การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การลดต้นทุนการผลิต การขยายการผลิต การเพิ่มความหลากหลายในระบบการผลิต (อาชีพเสริม) การปรับเปลี่ยนการใช้แรงงานรับจ้างในภาคเกษตร การปรับเปลี่ยนการใช้แรงงานนอกภาคเกษตร การปรับปรุงการบริหารจัดการด้านการเงินเพื่อการลงทุนและการใช้จ่ายในครัวเรือน การปรับรูปแบบและพฤติกรรมบริการโภชนาการ การปรับตัวด้านการตลาด การปรับตัวทางด้านสังคม และการยอมรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันอื่นๆ พบว่า ทางด้านการปรับเทคนิคการผลิตยาง พบว่าร้อยละ 66.17 เกษตรกรได้เปลี่ยนรูปแบบผลผลิตจากยางแผ่นดิบมาเป็นน้ำยางสด เนื่องด้วยน้ำยางสดก่อนนั้นมีการจัดการและการได้มาซึ่งผลผลิตที่สะดวกกว่าการทำยางแผ่นดิบ มีการใช้กลยุทธ์ทางด้าน การลดต้นทุนการผลิตโดยพบว่าเกษตรกรชาวสวนยาง มีการลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี ร้อยละ 40.80 เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างรายได้และรายจ่าย เนื่องจากปุ๋ยมีราคาสูงผนวกกับการที่ยางมีราคาต่ำลง ทางด้านการขยายการผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ พบว่า มีการวางแผนในการขยายพื้นที่สวนยางพารา ร้อยละ 1.25 มีการเพิ่มความหลากหลายระบบผลิตในแปลงสวนยาง (ร่วมแปลงยาง) เพื่อเพิ่มความหลากหลายและรายได้ในระบบการผลิต(อาชีพเสริม) การปรับเปลี่ยนการใช้แรงงานรับจ้างในภาคเกษตร พบว่า มีการ

ออกไปรับจ้างทำงานภาคเกษตรหรือนอกภาคเกษตรเพิ่มมากขึ้น (ปลูก ตัดหญ้า) มีการปรับการบริหารจัดการด้านการเงินของครัวเรือน โดย พบว่า ร้อยละ 92.23 มีการประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน โดยการปรับรูปแบบและพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร เช่น มีการเพิ่มการบริโภคอาหารที่สามารถจัดหาหรือเก็บเกี่ยวได้เอง (ไม่ต้องซื้อ) จากภายในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังพบว่า มีการขายผลผลิตผ่านกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและศาสนา นอกจากนี้ยังพบว่า ในปัจจุบันครัวเรือนมีการเพิ่มการเข้าร่วมหรือรับการส่งเสริมอาชีพหรือฝึกอาชีพจากหน่วยงานภาครัฐ ร้อยละ 16.79

#### (5) องค์ประกอบผลลัพธ์การดำรงชีพ (Livelihood Achievement)

การศึกษาองค์ประกอบผลลัพธ์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราได้ศึกษาผลลัพธ์ในหลายด้าน ได้แก่ ผลลัพธ์ทางการเงิน ผลลัพธ์ด้านความมั่นคงทางอาหาร และเครื่องนุ่งห่ม ผลลัพธ์ด้านการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ผลลัพธ์ด้านสุขภาพอนามัย ความปลอดภัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ และผลลัพธ์ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม โดยพบว่าผลลัพธ์ทางการเงิน อยู่ระดับปานกลาง (ร้อยละ 71.18) ผลลัพธ์ทางด้านความมั่นคงทางอาหาร และเครื่องนุ่งห่ม พบว่า ผลลัพธ์ความเพียงพอของการมีอาหารบริโภคอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 60.90) ผลลัพธ์ความเพียงพอของการมีเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 63.41) ผลลัพธ์ทางด้านการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เช่น การมีทรัพย์สินที่สามารถอำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีพ และการผลิต การขนส่ง และการมีสิ่งอำนวยความสะดวกในครัวเรือน เช่น มีอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในครัวเรือน รวมถึงการมีที่พักอาศัย/บ้าน พบว่า มีความเพียงพออยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 71.68) ผลลัพธ์ด้านสุขภาพอนามัยพบว่าอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 56.64) โดยพบว่า ในปัจจุบันครัวเรือนเข้ารับบริการด้านสาธารณสุขเมื่อมีอาการเจ็บป่วยจากสถานพยาบาลชุมชนและโรงพยาบาลรัฐและเอกชน ศูนย์สาธารณสุข และคลินิกเอกชนยังมากเท่าที่ควร ในส่วนผลลัพธ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ระดับความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมในสวนยางพารา พบว่า อยู่ในระดับที่เหมือนเดิม (ร้อยละ 72.93) ผลลัพธ์ทางด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ระดับความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครัวเรือน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวท่านกับพี่น้องและเครือญาติ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวท่านกับเพื่อนบ้านและประชาชนในชุมชน การมีเครือข่ายทางสังคม (เข้าร่วมกลุ่มหรือสหกรณ์และรู้จักคนมากขึ้น) พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 45.36)

5.1.2.8 แบบจำลอง (ECO-techno) ทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรอื่นๆ ในพื้นที่ศึกษา 3 จังหวัด

(1) แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว ครัวเรือนเกษตรกรทำการเกษตรที่ทำสวนยางเชิงเดี่ยว จากกรณีศึกษา พบว่าในปี 2017 เกษตรกรมีรายได้ของฟาร์ม 156,000 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายฟาร์ม 23,023 บาทต่อปีและส่วนเหลือมตลาด (Margin) จากการทำฟาร์มอยู่ที่ 132,977 บาทต่อปี ซึ่งเมื่อสร้างแบบจำลองพบว่าส่วนเหลือมตลาดจะลดลงจากปี 2017-2026 ซึ่งเหลือส่วนเหลือมตลาดเพียง 83,382 บาทต่อปีในปี

2026 ด้วยเหตุผลปัจจัยอายุยางและประสิทธิภาพการให้ผลผลิตของยางพารา (ในสภาวะการณ์ที่ราคายางพาราปกติ) เมื่อคาดการณ์อีก 10 ปีข้างหน้า (ปี 2026)

(2) แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล

ครัวเรือนเกษตรกรทำการเกษตรที่ทำสวนยางร่วมกับการปลูกไม้ผล (ทุเรียน ลองกอง และสะตอ) จากกรณีศึกษา พบว่า ในปี 2017 เกษตรกรมีรายได้ของฟาร์ม 245,472 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายฟาร์ม 24,250 บาทต่อปีและส่วนเหลือมตลาด(Margin) จากการทำฟาร์มอยู่ที่ 221,222 บาทต่อปีเมื่อสร้างแบบจำลองพบว่าส่วนเหลือมตลาดจะลดลงจากปี 2017-2026 ซึ่งเหลือส่วนเหลือมตลาดเพียง 170,000 บาทต่อปีในปี 2026 ด้วยเหตุผลปัจจัยอายุยางและประสิทธิภาพการให้ผลผลิตของยางพารา (ในสภาวะการณ์ที่ราคายางพาราปกติ) เมื่อคาดการณ์อีก 10 ปีข้างหน้า (ปี 2026)

(3) แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนา

ครัวเรือนเกษตรกรทำการเกษตรที่ทำสวนยางร่วมกับการทำนา จากกรณีศึกษา พบว่า ในปี 2017 เกษตรกรมีรายได้ของฟาร์ม 52,300 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายฟาร์ม 9,500 บาทต่อปี และส่วนเหลือมตลาด(Margin) จากการทำฟาร์มอยู่ที่ 42,800 บาทต่อปีเมื่อสร้างแบบจำลองพบว่าส่วนเหลือมตลาดจะลดลงจากปี 2017-2026 ซึ่งเหลือส่วนเหลือมตลาดเพียง 49,055 บาทต่อปีในปี 2026 ด้วยเหตุผลปัจจัยอายุยางและประสิทธิภาพการให้ผลผลิตของยางพารา (ในสภาวะการณ์ที่ราคายางพาราปกติ) เมื่อคาดการณ์อีก 10 ปีข้างหน้า (ปี 2026)

(4) แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน

ครัวเรือนเกษตรกรทำการเกษตรที่ทำสวนยางร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน จากกรณีศึกษาพบว่า ในปี 2017 เกษตรกรมีรายได้ของฟาร์ม 318,400 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายฟาร์ม 24,970 บาทต่อปีและส่วนเหลือมตลาด(Margin) จากการทำฟาร์มอยู่ที่ 293,430 บาทต่อปีเมื่อสร้างแบบจำลองพบว่าส่วนเหลือมตลาดจะเพิ่มขึ้นและลดลงตามสถานการณ์การคาดการณ์ภาวะตลาดและปริมาณความต้องการ จากปี 2017-2026 ซึ่งเหลือส่วนเหลือมตลาดเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี2017 เป็น 216,694 บาทต่อปีในปี 2026 ด้วยเหตุผลปัจจัยอายุยางและประสิทธิภาพการให้ผลผลิตของยางพารา (ในสภาวะการณ์ที่ราคายางพาราปกติ) เมื่อคาดการณ์อีก 10 ปีข้างหน้า (ปี 2026)

(5) แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์

ครัวเรือนเกษตรกรทำการเกษตรที่ทำสวนยางร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ จากกรณีศึกษา พบว่า ในปี 2017 เกษตรกรมีรายได้ของฟาร์ม 114,480 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายฟาร์ม 11,286



บาทต่อปีและส่วนเหลืออมตลาด(Margin) จากการทำฟาร์มอยู่ที่ 103,194 บาทต่อปีเมื่อสร้างแบบจำลองพบว่าส่วนเหลืออมตลาดจะลดลงตามสถานการณ์การคาดการณ์ภาวะตลาดและปริมาณความต้องการ จากปี 2017-2026 ซึ่งเหลือส่วนเหลืออมตลาดเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2017 เป็น 83,586 บาทต่อปีในปี 2026 ด้วยเหตุผลปัจจัยอายุยางและประสิทธิภาพการให้ผลผลิตของยางพารา (ในสภาวะการณ์ที่ราคายางพาราปกติ) เมื่อคาดการณ์อีก 10 ปีข้างหน้า (ปี 2026)

## 5.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบการผลิตยางพาราและการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำการเกษตรอื่น ๆ

5.2.1 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบการผลิตยางพาราและการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำการเกษตรอื่น ๆ จำแนกตามระบบ

### (1) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว

ปัญหาและข้อจำกัดที่พบในปัจจุบันที่ส่งผลต่อการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ระบบการทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยว พบว่า เกษตรกรในพื้นที่ 3 จังหวัดนั้น มีรายได้หลักมาจากการทำสวนยางพารา ดังนั้น ยางพาราจึงส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีพของเกษตรกรมากที่สุด ปัญหาในการทำสวนยางพาราที่เกษตรกรในพื้นที่ประสบคือ สภาวะราคายางที่ตกต่ำลง รวมถึงค่าครองชีพ (เมื่อราคายางสูง เครื่องอุปโภค บริโภคก็ปรับราคาสูงขึ้น ในขณะที่ปัจจุบันราคายางลดลง แต่ราคาเครื่องอุปโภค บริโภคดังกล่าวยังคงมีราคาที่สูง) ที่ปรับตัวสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรมีรายได้ในการใช้สอยไม่เพียงพอ ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน อันเนื่องมาจากความไม่ปลอดภัยและไม่สงบในพื้นที่ทำให้เกิดการอพยพแรงงานสู่ความปลอดภัย และการเข้ามาของแรงงานข้ามชาติที่เพิ่มขึ้นส่งผลกระทบต่อ การจ้างงานของคนในพื้นที่ ทำให้เกิดการว่างงานมากยิ่งขึ้น แนวทางในการแก้ไขจึงต้องเริ่มต้นที่เกษตรกรในการสร้างภูมิคุ้มกันให้ตนเอง ปัญหาการใช้ระบบกรีดยางที่มีความถี่สูงส่งผลกระทบต่อสวนยางพารา ปัญหาราคาปัจจัยการผลิตสูง เช่นปุ๋ยราคาสูง และปัญหาลักษณะพื้นที่ตั้งสวนอยู่ห่างไกลคมนาคมและอยู่บนที่สูงการทำงานยากลำบาก ประกอบกับปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินเนื่องจากความไม่สงบ

สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยวใน 3 จังหวัด มีดังนี้

(1) ภายใต้อัตราราคายางที่ผันผวน การยึดหลักแนวทางการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทางออกสำหรับครัวเรือนเกษตรกรในระบบนี้

(2) การส่งเสริมการทำสวนยางผสมผสานที่สามารถสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารและเศรษฐกิจของครัวเรือน และเป็นการลดความเสี่ยงในการผลิตและการดำรงชีพ เช่นส่งเสริมการปลูกพืชเสริมรายได้ และส่งเสริมอาชีพเสริมรายได้ในสวนยางพารา

(3) การลดต้นทุนการผลิตด้วยการจัดหาปัจจัยการผลิตราคาถูกเช่นปุ๋ย

(4) ให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการกลุ่ม ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ยางพาราความรู้เรื่องการตลาดเพื่อลดต้นทุนการผลิต และลดการเอาเปรียบจากพ่อค้าในท้องถิ่น

(5) ให้ความรู้ และส่งเสริมเกี่ยวกับการแปรรูปยางพาราเพื่อเพิ่มมูลค่า

(6) จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยพบว่าองค์ประกอบการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและกระบวนการมีองค์ประกอบกลยุทธ์ในการดำรงชีพ อิทธิพลต่อองค์ประกอบความอ่อนแอและความเปราะบางค่อนข้างสูง สะท้อนให้เห็นว่า หากภาครัฐส่งเสริม สนับสนุนและมีนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาระบบนี้ และการสร้างกระบวนการกลุ่มให้กับเกษตรกรในระบบนี้ น่าจะสามารถแก้ปัญหาความอ่อนแอและความเปราะบางได้ในระดับหนึ่งและจะเป็นการลดความเสี่ยงในระบบนี้ได้อีกทางหนึ่ง

(2) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล

พบว่า ในพื้นที่ 3 จังหวัดนั้นมีการปลูกไม้ผลที่หลากหลายชนิด เช่น ทูเรียน ลองกอง เงาะ มังคุด กัลย เป็นต้น ปัญหาของเกษตรกรทำสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล คือ (1) ราคาผลผลิตไม้ผลและยางพาราที่ไม่แน่นอนในแต่ละฤดูกาลบางปีตกต่ำไม่คุ้มกับการลงทุน (2) ปัญหาที่ดินที่มีอยู่อย่างจำกัด ดินเสื่อมโทรมและขาดการบำรุงเกษตรกรมีการปลูกไม้ผลร่วมในแปลงยาง แต่ด้วยข้อกำหนดของการขอรับทุนสงเคราะห์ทำให้ต้องมีการจัดการไม้ผลออกจากแปลงยาง หรือลดจำนวนต้นของไม้ผลที่อยู่ เพื่อให้ได้ลักษณะการจัดการสวนยางที่เป็นไปตามข้อกำหนด เกษตรกรจึงสูญเสียรายได้ นอกจากนี้ยังพบว่า (3) พืชพันธุ์และไม้ผลพื้นเมืองก็เริ่มที่จะสูญหาย (4) ราคาปัจจัยการผลิตสูง (ปุ๋ยเคมีราคาแพง) และ (5) ขาดแคลนแรงงานครัวเรือน

ดังนั้นข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล ใน 3 จังหวัด มีดังนี้

(1) ควรมีมาตรการประกันราคาขายและไม้ผลในบางฤดูกาลที่ราคาตกต่ำ

(2) สร้างระบบตลาดที่สร้างความเป็นธรรมกับเกษตรกร

(3) ควรส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มในชุมชน เพื่อลดปัญหาการกดราคาจาก

พ่อค้าคนกลาง

(4) ส่งเสริมการเพิ่มมูลค่า เช่น แปรรูปไม้ผล สร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตที่ได้เป็นการสร้างงานและรายได้

(5) จากผลการศึกษาทางเศรษฐศาสตร์ แม้ว่าจะมีรายได้สูงเมื่อเทียบกับระบบอื่นๆก็ตามแต่พบว่าระบบมีรายจ่ายค่อนข้างสูงเช่นเดียวกันดังนั้น การลดต้นทุนการผลิต เช่น การส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การรวมกลุ่มในการซื้อ และต่อรองปัจจัยการผลิต และรวมกลุ่มเพื่อผลิตปุ๋ยใช้กันเอง

(6) ผลการศึกษาดำรงชีพพบว่าทุนมนุษย์และทุนทางการเงินในระบบนี้อยู่ในระดับน้อยสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นที่ควรพัฒนา คือ การพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลด้วยการให้ความรู้ อบรมทั้งการผลิตการตลาดและการแปรรูป และส่งเสริมการทำกิจกรรมอื่นเสริมรายได้เมื่อราคาขายพาราและไม้ผลตกต่ำด้วย

## (3) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนา

ระบบนี้มีแนวโน้มลดลงในพื้นที่ 3 จังหวัด โดยพบว่าปัจจุบันครัวเรือนมีการทำนาลดลง มีนาร้างเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรจะผันตัวไปประกอบอาชีพอื่นหรือ ปรับที่นาเพื่อปลูกยาง ปาล์ม น้ำมัน หรือการเกษตรรูปแบบอื่นระบบนี้ประสบปัญหาคือ (1) รายได้และผลตอบแทนที่ได้ไม่คุ้มค่า เนื่องจากราคาข้าวเปลือกตกต่ำ ราคายางพาราทกต่ำ (2) ราคาปัจจัยการผลิตสูง (ปุ๋ยเคมีราคาแพง) (3) น้ำท่วมขังในพื้นที่บ่อย (4) ขาดแคลนแรงงานครัวเรือน/ขาดแคลนแรงงานช่วงเกี่ยวข้าว (5) การรुक้ำน้ำเค็ม ส่งผลให้ที่นาเสียความสมบูรณ์ และ (6) ปัญหาระบบชลประทาน ในบางพื้นที่ระบบชลประทานไม่เอื้อต่อการทำนาในการพัฒนาระบบการทำนา

ดังนั้นข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนา ใน 3 จังหวัด มีดังนี้

(1) ปรับปรุงและสร้างแหล่งและระบบชลประทานและการระบายน้ำที่ทั่วถึง ให้เกษตรกรเข้าถึงและเพียงพอต่อการทำนา

(2) ควรมีนโยบายประกันราคาข้าวเปลือกและราคาขายพาราในบางช่วงเวลา

(3) สนับสนุนปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย สารเคมี และการปราบศัตรูข้าว) ราคาถูก

(4) พัฒนาแรงงานทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

(5) พัฒนาพื้นที่คูคลองระบายน้ำจากที่นาไม่ให้เกิดการท่วมขังในฤดูฝน

(6) พัฒนาแรงงาน และระบบตลาดข้าวในพื้นที่ และกระบวนการกลุ่มเพื่อการต่อรองการตลาด

(7) จากผลการศึกษาดำรงชีพใน 3 จังหวัดพบว่าระบบนี้มีทรัพย์สินในประเด็นทุนมนุษย์ และทุนทางธรรมชาติค่อนข้างต่ำ สะท้อนให้เห็นควรที่จะมีการพัฒนาความรู้การปลูกข้าว โดยเฉพาะแรงงานเยาวชนเพราะมีความน่าเป็นห่วงเรื่องการขาดหายไปของภูมิปัญญาการทำนา และควรปรับปรุงแหล่งน้ำและดินให้เหมาะสมกับการทำนาและปลูกยางพารา เนื่องจากระบบนี้โดยส่วนใหญ่พื้นที่อยู่ในที่ราบและราบลุ่ม

## (4) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน

ระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมันใน 3 จังหวัดเป็นระบบที่มีการขยายตัวในอนาคต ประกอบกับรัฐบาลกำลังสนับสนุน และมีการลงทุนของภาคเอกชน ในการส่งเสริมการปลูกปาล์มน้ำมันเกษตรกรบางส่วนมีการปรับพื้นที่ของตนจากการทำกิจกรรมอื่นเพื่อปลูกปาล์มน้ำมัน(มีการโค่นยางพาราเพื่อปลูกปาล์มน้ำมัน มีการปรับที่นาเพื่อให้เหมาะแก่การปลูกปาล์มน้ำมัน) ทำให้เริ่มมีการปลูกปาล์มน้ำมันเพิ่มมากขึ้น โดยเกษตรกรมีการสั่งซื้อเมล็ดพันธุ์ปาล์มน้ำมันจากประเทศมาเลเซีย อย่างไรก็ตามระบบนี้พบปัญหาและข้อจำกัดได้แก่ (1)ครัวเรือนเกษตรกรมีหนี้สินจำนวนมากส่งผลต่อการลงทุนได้อย่างจำกัด (2) ปัจจัยการผลิตมีราคาสูงทำให้ต้นทุนการผลิตสูง และ (3) เนื่องจากเป็นระบบที่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการปลูกปาล์มน้ำมัน

ดังนั้นข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน ใน 3 จังหวัด ดังนี้

(1) การให้ความรู้และความเข้าใจในการปลูกปาล์มน้ำมันแก่เกษตรกร ทั้งในเรื่องของการเลือกเมล็ดพันธุ์ในการเพาะปลูกและการจัดการการผลิตที่ดี

(2) ควรมีนโยบายประกันราคายางและราคาปาล์มน้ำมันที่ชัดเจนและต่อเนื่อง

(3) สนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช

(4) พัฒนาระบบชลประทานที่มีประสิทธิภาพ

(5) จากผลการศึกษาดำรงชีพใน 3 จังหวัดพบว่าระบบนี้มืองค์ประกอบทรัพย์สินในค่อนข้างต่ำ สะท้อนให้เห็นควรที่จะมีการพัฒนาในประเด็นตามข้อเสนอแนะ(1)-(4)ข้างต้น

(5) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์(S5)

ระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์พบว่า สัตว์เลี้ยงที่นิยมในพื้นที่ ได้แก่ วัว แพะ ไก่ เป็ด โคขุน เป็นต้น สัตว์เลี้ยงดังกล่าว ล้วนมีผลต่อการดำรงชีพและศาสนาของผู้คนในพื้นที่ ซึ่งปัญหาที่พบในระบบนี้คือ (1) ด้วยพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดทำให้เป็นข้อจำกัดในการเลี้ยงสัตว์และการจัดการ แม้ในพื้นที่จะมีการเลี้ยงสัตว์แต่ก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการ (2) เกษตรกรยังขาดความรู้ในเชิงวิชาการในการเลี้ยงสัตว์ (3) การขาดเงินลงทุนในการขยายการผลิต

ดังนั้นข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ ใน 3 จังหวัด ดังนี้

(1) การควรมีส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ให้เพิ่มมากขึ้นเพื่อเป็นการสร้างรายได้เสริมให้แก่เกษตรกร

(2) ภาครัฐให้การสนับสนุนและส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ควบคู่กับการทำสวนยางพารา

(3) ให้ความรู้ผ่านกระบวนการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน และให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์และการตลาด

(4) สนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยและอาหารสัตว์

(5) ลดต้นทุนในการเลี้ยง โดยจัดหาพื้นที่ปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์

จากผลการศึกษาดำรงชีพใน 3 จังหวัด พบว่า ระบบนี้มืองค์ประกอบทรัพย์สินทุนมนุษย์ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ สะท้อนให้เห็นควรที่จะมีการพัฒนาในเรื่องการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของเกษตรกร เช่นการให้ความรู้และเพิ่มทักษะในการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

5.2.2 การสังเคราะห์รูปแบบ (Model) รูปแบบการผลิตยางพารา และการดำรงชีพ ภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมเกษตรอื่นๆ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนใน 3 จังหวัด (Rubber Production and Livelihood under Rubber-based Farm For Development Sustainability: PLRBS)

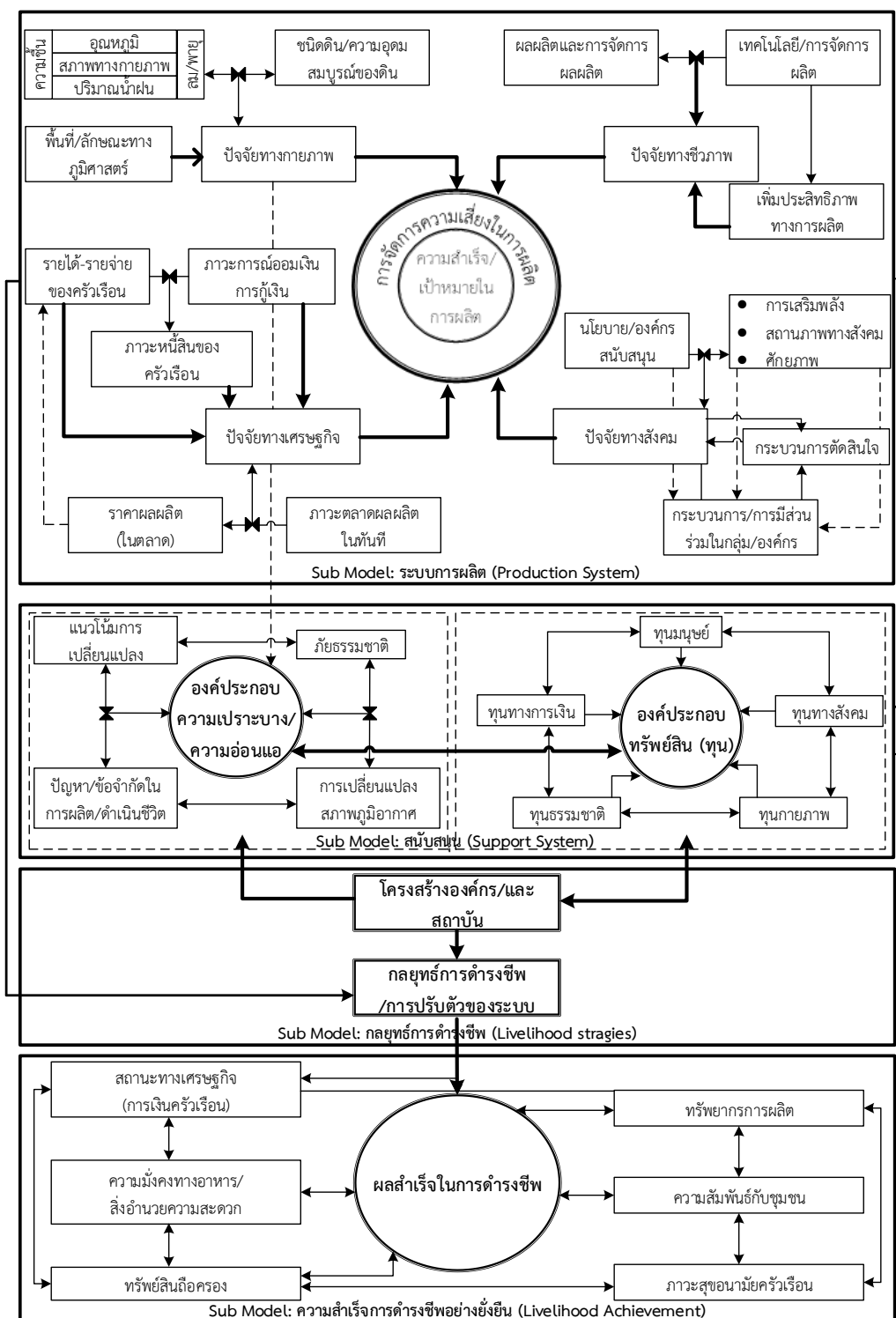
จากผลการศึกษาเศรษฐกิจ สังคม การผลิต การวิเคราะห์การดำรงชีพ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ ตลอดจนการวิเคราะห์แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์โดยโปรแกรม Olympe สามารถสังเคราะห์รูปแบบ (Model) การผลิตยางพาราและการดำรงชีพ ภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับกิจกรรมอื่นๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 5 ระบบ ใน 3 จังหวัด ซึ่งแสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างระบบการผลิตกับการดำรงชีพ ซึ่งรูปแบบดังกล่าว สามารถแบ่งรูปแบบย่อย (Sub-model) 4 Sub-model ที่มีความสัมพันธ์กัน คือ

(1) Sub-model: ระบบการผลิต (Production System) เป็นแนวคิดเชิงระบบที่ประกอบด้วย ปัจจัยการผลิต 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยทางกายภาพ ปัจจัยทางชีวภาพ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคมที่สัมพันธ์กัน และทำหน้าที่ร่วมกันเพื่อลดความเสี่ยงในการผลิตที่นำไปสู่เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ในการผลิต ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งตัวแปรปัจจัยการผลิตดังกล่าว เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการดำรงชีพ

(2) Sub-model: สนับสนุนการตัดสินใจ (Support System) เป็นระบบย่อยที่ประกอบด้วยองค์ประกอบการดำรงชีพด้านทรัพย์สิน ที่มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบความเปราะบางและความอ่อนแอ ซึ่งระบบทั้ง 2 ระบบจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนระบบการผลิตให้เข้มแข็ง และขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมีความสัมพันธ์กับกลยุทธ์และการปรับตัวของการดำรงชีพ

(3) Sub-model: กลยุทธ์และการปรับตัวการดำรงชีพ (strategy and adjustment Livelihood) เป็นระบบย่อยที่มีความสัมพันธ์กับระบบสนับสนุนการตัดสินใจด้วยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและสถาบัน ที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์ประกอบการดำรงชีพ ความอ่อนแอและเปราะบาง และองค์ประกอบทรัพย์สิน ซึ่งนำมาสู่กลยุทธ์และการปรับตัวเพื่อการดำรงชีพที่เหมาะสม

(4) Sub-model: ผลลัพธ์การดำรงชีพ (The Reseslted Sustainable Livelihood) กลยุทธ์และการปรับตัวในการดำรงชีพนำมาสู่ผลลัพธ์ หรือผลสำเร็จในการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับกิจกรรมเกษตรอื่นๆ ที่มีตัวชี้วัด ได้แก่ สถานทางเศรษฐกิจ (การเงิน) ในปัจจุบัน ความมั่นคงทางอาหาร การถือครองทรัพย์สิน ทรัพยากรการผลิต ความสัมพันธ์กับชุมชนและสุขอนามัย ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าว จะส่งผลต่อองค์ประกอบทรัพย์สินในอนาคต



ภาพที่ 35 แสดงกรอบแนวคิดการสังเคราะห์รูปแบบ(Model) รูปแบบการผลิตยางพารา และการดำรงชีพภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมเกษตรอื่นๆ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนใน 3 จังหวัด

## บรรณานุกรม

- ชฎารัตน์ บุญจันทร์. 2552. ระบบเกษตรและสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ  
พื้นเมือง และโคเนื้อลูกผสม อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง. วิทยานิพนธ์ (พัฒนากาเกษตร)  
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชนวน รัตนวราหะ และประเวศ แสงเพชร. 2532. ระบบเกษตรผสมผสาน. โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว,  
กรุงเทพฯ.
- นฤมล แก้วจำปา ชูตินันท์ ชูสาย สภินทร์ อิศรางกูร ณ อยุธยา, สันติไมตรีก้อนคำศิริกิริยาสังข์ทองวิเศษ  
และอนันต์วงเจริญ. 2557. ผลของพืชแซมยางพาราต่างชนิดกันต่อปริมาณธาตุอาหารและ  
ความอุดมสมบูรณ์ของดิน. ว. เกษตร. 42:3
- เนตรนภา อินสฤต Richard W. Bell และเบญจวรรณ ฤกษ์เกษม. 2546. การตอบสนองของ พันธุ์  
ข้าวไร่ และข้าวนาสวนต่อสภาพดินน้ำขังและดินระบายน้ำดี. วารสารเกษตร ฉบับพิเศษ. 2.  
หน้า 281-290.
- บัญชา สมบูรณ์สุข ปริญญา เฉิดโฉม ปรัตถ พรหมมี และรจเรข หนูสังข์. 2005ก. ระบบเศรษฐกิจ  
ครัวเรือนในระบบการทำฟาร์มสวนยางขนาดเล็กในภาคใต้ของประเทศไทย. ในงานประชุม  
วิชาการสู่ระบบอาหารที่ปลอดภัยสร้างมูลค่าเพิ่มและใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน. 15-23.
- บัญชา สมบูรณ์สุข ปริญญา เฉิดโฉม ปรัตถ พรหมมี และรจเรข หนูสังข์. 2005ข. การปรับตัวทาง  
เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรชาวสวนยางในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก  
เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจครัวเรือน. ใน งานประชุมวิชาการสู่  
ระบบอาหารที่ปลอดภัยสร้างมูลค่าเพิ่มและใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน. 95-109.
- บัญชา สมบูรณ์สุข ปริญญา เฉิดโฉม ปรัตถ พรหมมี และรจเรข หนูสังข์. 2005ก. ระบบเศรษฐกิจ  
ครัวเรือนในระบบการทำฟาร์มสวนยางขนาดเล็กในภาคใต้ของประเทศไทย. ในงานประชุม  
วิชาการสู่ระบบอาหารที่ปลอดภัยสร้างมูลค่าเพิ่มและใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน. 15-23.
- บัญชา สมบูรณ์สุข ปริญญา เฉิดโฉม ปรัตถ พรหมมี และรจเรข หนูสังข์. 2005ข. การปรับตัวทาง  
เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรชาวสวนยางในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก  
เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจครัวเรือน. ในงานประชุมวิชาการสู่  
ระบบอาหารที่ปลอดภัยสร้างมูลค่าเพิ่มและใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน. 95-109.
- บัญชา สมบูรณ์สุข และคณะ. 2548. การปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรชาวสวนยางใน  
ระบบการทำฟาร์ม สวนยางพาราขนาดเล็ก. ภาควิชาพัฒนากาเกษตร คณะ  
ทรัพยากรธรรมชาติมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- บัญชา สมบูรณ์สุข. 2552. การเปรียบเทียบการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางระหว่าง  
ครัวเรือนที่ผลิตยางแผ่นดิบและครัวเรือนที่ผลิตน้ำยางสด : กรณีศึกษาใตำบลนาหมอบุญ  
อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช.
- ปฎิญา สุระกวี สายัณห์ สดุดี และปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี. 2553. ผลของระบบการปลูกพืชร่วมต่อ  
การเจริญเติบโตและผลผลิตของลองกองและยางพารา. ประชุมสัมมนาวิชาการระบบเกษตร  
แห่งชาติครั้งที่ 6 ระบบเกษตรเพื่อความสมดุลของชีวิตและสิ่งแวดล้อม.

- ปรุจจิต หมายดี ศรีณยา คงทอง อรอนงค์ เอี่ยมขำ และสุวิชาญศิลป์ ปรศรีมี. 2547. สภาวะสุขภาพ  
อนามัยผู้ประกอบการอาชีพทำสวนยางพารา. สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 11  
นครศรีธรรมราช กรมควบคุมโรค. กระทรวงสาธารณสุข.
- พูลศักดิ์ อินทรโยธา และภักดี บุญเจริญ. มปป. คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยาง. ส่วนวิจัยและ  
พัฒนาฝ่ายวิจัยและแผน.
- วรเทพ วงศาสุทธิกุล. 2558. สัมภาษณ์พิเศษ. อนาคตยางพาราไทย เป็นอย่างไรต่อจากนี้. ประชาคม  
วิจัยฉบับที่ 116. หน้า: 14.
- วิษณุภาส สังพาลี. 2545. ลักษณะนิเวศวิทยาบางประการของสังคมพืชป่าผลัดใบตามการ  
เปลี่ยนแปลงความสูงจากระดับน้ำทะเล ในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์. วิทยานิพนธ์ วท.  
ม.วนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า 106.
- วิทยา อธิปอนันต์. 2542. การวิเคราะห์พื้นที่และชุมชน: แนวคิดระบบการทำฟาร์มในงานส่งเสริม  
การเกษตร. กรุงเทพฯ : กองส่งเสริมธุรกิจเกษตร.
- สมยศ พุ่งหว่า. 2539. การวินิจฉัยระบบสังคมเกษตรกรรม กิ่งอำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา.  
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.  
กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.ทบวงมหาวิทยาลัย. 545.
- สำนักงานเศรษฐกิจเกษตร. 2556. สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม ปี 2556. (เข้าถึง  
โดย)[http://www.oae.go.th/ewtadmin/ewt/oae\\_web/download/journal/trends2556.pdf](http://www.oae.go.th/ewtadmin/ewt/oae_web/download/journal/trends2556.pdf)
- สำนักงานเศรษฐกิจเกษตร. 2557. สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม ปี 2557. (เข้าถึง  
โดย)[http://www.oae.go.th/download/document\\_tendency/journalofecon2557.pdf](http://www.oae.go.th/download/document_tendency/journalofecon2557.pdf).
- สุพิท จิตรภักดี. 2558. เกษตรจังหวัดสตูล แนะนำเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราใช้หลัก 5 ดี เพื่อพัฒนาและ  
เพิ่มประสิทธิภาพยางพารา ใน บทสัมภาษณ์ สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์. สวท. จังหวัด  
สตูล.
- อาร์นต์ พัฒน์ชัย. 2527. แนวคิดและพัฒนาการของงานวิจัย ระบบการทำฟาร์ม. 1-25 กรุงเทพฯ  
อุทัย บุญประเสริฐ. 2529. กลุ่มและกระบวนการกลุ่มในการทำงาน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์  
มหาวิทยาลัย.
- Schoderbek, Peter P. and Othors . Management System: Conceptual Consideration. 4th  
.ed., Richard D. Irwin, Inc., 1990.
- Scott, William G. Organization Theory . Illinois: Richard D. Irwin, Inc., 1967. The Unesco  
Press. A systems Approach to teaching and learning procedures: A guide for  
educators. 2nd.ed., Imprimerie des Presses Universitaires de France,  
Vendome, 19



ภาคผนวก

## ภาคผนวก ก

ชุดที่.....

 จ.นครศรีฯ  จ.ตรัง  จ.พัทลุง

## แบบสัมภาษณ์

การผลิตยางพาราเพื่อการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กในภาคใต้ของประเทศไทย: กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช  
จังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง”

แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง

ตอนที่ 2 ข้อมูลระบบการผลิต การจัดการ เทคโนโลยีการผลิตและการกระจายผลผลิต

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ตอนที่ 4 ปัญหา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ชื่อ-นามสกุล ผู้ตอบแบบสอบถาม ..... เบอร์โทร. ....

บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ ..... ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง

1. เพศของหัวหน้าครอบครัว  ชาย  หญิง
  2. อายุของหัวหน้าครอบครัว ..... ปี
  3. สถานภาพของหัวหน้าครอบครัว  
 โสด  สมรส  หย่าร้าง  หม้าย
  4. ศาสนาของหัวหน้าครอบครัว  
 พุทธ  อิสลาม  คริสต์  อื่นๆ (ระบุ) .....
  5. ระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครอบครัว  
 โรงเรียนปอเนาะ  ตาติกา  โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม  
 ประถมต้น (4ปี)  ประถมปลาย (6ปี)  มัธยมต้น (9ปี)  
 มัธยมปลาย/ปวช. (12ปี)  ปวส. (14ปี)  ปริญญาตรี (16ปี)  
 ปริญญาโท (18ปี)  อื่นๆ (ระบุ)
- หรือรวมใช้เวลาในการศึกษาทั้งสิ้น .....ปี
6. อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน  
 ทำสวนยาง  ทำเกษตรอื่นๆระบุ .....  ธุรกิจส่วนตัว ระบุ .....  รับจ้างทั่วไป  
 รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ  พนักงานบริษัทเอกชน  ลูกจ้างชั่วคราวของหน่วยงานราชการ

7. ท่านมีอาชีพรองหรือไม่  มี  ไม่มี
- จากข้อ 7 ถ้ามี โปรดให้รายละเอียดอาชีพรองของหัวหน้าครัวเรือน
- ทำสวนยา  เกษตรอื่นๆระบุ .....  ธุรกิจส่วนตัว ระบุ .....  รับจ้าง
- รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ  พนักงานบริษัทเอกชน
- ลูกจ้างชั่วคราวของหน่วยงานราชการ/ รัฐวิสาหกิจ
8. ครัวเรือนท่านทำเกษตรกรรมใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ทำสวนยางพารา  ทำสวนไม้ผล (ระบุ).....  ทำนา
- เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (ระบุ) .....  ปาล์ม  ทำไร่ (ระบุ) .....
- เลี้ยงสัตว์ (ระบุ) .....  อื่นๆ (ระบุ).....
9. ในการทำสวนยางพาราท่านได้รับความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางจากแหล่งใดบ้าง
- การอบรมจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง  สื่อสิ่งพิมพ์  อินเทอร์เน็ต  วิทยู
- อื่นๆ ระบุ.....
10. ปัจจุบันครัวเรือนมีแรงงานสำหรับการทำสวนยางพารา .....คนและ  พอ  ไม่เพียงพอ
- ในกรณีไม่เพียงพอ ท่านจัดการโดย.....
11. กรณีแรงงานไม่เพียงพอ และจัดการโดยการจ้างแรงงานท่านจ้าง (ตอบได้ทั้งสองอย่าง)
- แรงงานภายในพื้นที่สัดส่วน(%)......
- แรงงานนอกพื้นที่สัดส่วน (%).....
12. ท่านให้ค่าแรงแรงงานจ้างในการทำสวนยางพารา.....บาท/วัน
13. โปรดระบุประเภทแรงงานที่ใช้ในครัวเรือนของท่าน จำนวน.....คน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- แรงงานครัวเรือน  แรงงานจ้างประจำ  แรงงานจ้างชั่วคราว
- แรงงานแลกเปลี่ยน  แรงงานจ้างกรีดยาง  อื่นๆ (ระบุ).....
14. ประเภทแรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพารา
- แรงงานรุ่นพ่อแม่  แรงงานบุตรหลานหรือเยาวชน  แรงงานญาติ
- แรงงานผู้สูงอายุ  อื่นๆ ระบุ.....
15. โปรดระบุลักษณะการใช้แรงงานครัวเรือนของท่าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ทำเกษตรในที่ดินตนเอง  รับจ้างกรีดยางหะ (กรีดยางสวนคนอื่น)
- รับจ้างทั่วไปในพื้นที่  ทำงานนอกภาคเกษตร ระบุ.....  อื่นๆ ระบุ.....

16. ท่านถือครองที่ดินโดยวิธีใดบ้าง? (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- รับโอนกรรมสิทธิ์       เช่าที่ดิน       ซื้อที่ดินด้วยตนเอง       ได้รับความจัดสรรจากรัฐ
- จ้างจอบที่ดินสาธารณะ/ป่าสงวน       ถือครองที่ดินทับซ้อน (รัฐประกาศทับทีภายหลัง)
- อื่นๆ ระบุ.....

17. ประเภท/ชนิดของหลักฐานที่ดิน

- โฉนด       นส.3ก       นส.3
- ภบท.5,6       สค.1       อื่นๆ ระบุ.....

18. กรณีที่ท่านปลูกยางพาราในที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ท่านได้รับความคุ้มครองจากภาครัฐด้านใดบ้าง

.....

.....

19. ในแต่ละปีที่ดินของท่านมีการเสียภาษีที่ดินหรือไม่

.....

20. ในพื้นที่ทำสวนยางท่านสามารถเข้าถึงนโยบายของรัฐโดยวิธีใด

.....

.....

21. ในปัจจุบันท่านและชุมชนที่อาศัยอยู่สามารถใช้ประโยชน์หรือเข้าถึงพื้นที่สาธารณะได้ในระดับใด

- มากที่สุด       มาก       ปานกลาง       น้อย
- ไม่สามารถใช้ประโยชน์หรือเข้าถึงพื้นที่สาธารณะได้

22. สถานะทางการเงินของครัวเรือนเกษตรกรในรอบปีที่ผ่านมา (2559)

รายได้ (บาท/ปี)	ค่าใช้จ่าย (บาท/ปี)	เงินออม (บาท/ปี)

23. ท่านได้ค่าจ้างจากการทำงานกี่บาท/วัน (ระบุ).....บาท/วัน

24. ราคาค่าจ้างที่ท่านได้รับท่านคิดว่าเป็นธรรมหรือไม่

- มีความเป็นธรรม       ไม่มีความเป็นธรรม เหตุผล เพราะ.....

25. รายจ่ายต่อวันของครัวเรือนท่าน.....บาท/วัน

25.1 รายจ่ายที่เป็นค่าอาหาร.....บาท/วัน/เดือน 25.2 รายจ่ายที่ไม่ใช่ค่าอาหาร.....บาท/วัน/เดือน

26. ครัวเรือนของท่านมีหนี้สินหรือไม่  ไม่มี  มี จำนวน.....บาท สามารถชำระหนี้ได้.....บาท/ปี

ยอดหนี้คงเหลือ.....บาท

26.1 ในกรณีตอบว่า มี กู้จากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)  1. ธ.ก.ส.

2. สหกรณ์ (ระบุ).....  3. กองทุนหมู่บ้าน  4. ธนาคารพาณิชย์

5. ญาติพี่น้อง  6. นอกกระบบ  7. อื่นๆ ระบุ.....

26.2 วัตถุประสงค์ในการกู้.....

27. ปัจจุบันท่านได้รับการช่วยเหลือปัจจัยการผลิต/ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐหรือไม่ จากแหล่งใดบ้าง (ปี 2558)

ได้รับ ระบุ ..... จำนวน ..... บาท ใช้ไปเพื่อกิจกรรม .....

ไม่ได้รับ

28. ในปี 2558 เงินออมของครัวเรือนในปัจจุบัน..... บาท

29. ในระยะเวลา 5 ปีข้างหน้า ท่านวางแผนทางการทำสวนยางอย่างไร

ขยายการผลิต  ลดการผลิต  ไม่เปลี่ยนแปลง  อื่นๆ ระบุ.....

30. จากข้อ 29 ถ้าตอบ ขยายการผลิต โปรดระบุกิจกรรมการผลิตเชิงเศรษฐกิจที่วางแผนผลิตเพิ่มขึ้น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ขยายพื้นที่สวนยาง  ปลุกพีชร่วมยาง ระบุ.....

ปลุกพีชยืนต้นแยกแปลง ระบุ .....  ทำนา  ปลุกผัก ระบุ.....

เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ระบุ.....  เลี้ยงสัตว์ ระบุ.....  อื่นๆ ระบุ.....

31. จากข้อ 29 ถ้าตอบ ลดการผลิต โปรดระบุ กิจกรรมการผลิตเชิงเศรษฐกิจที่วางแผนลดการผลิต (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

โคนยางเพื่อปลูกทดแทน  ลดพื้นที่ปลูกยาง  ลดพื้นที่พีชยืนต้น ระบุ.....

ลดพื้นที่ทำนา  ลดพื้นที่พีชผัก ระบุ .....  ลดเลี้ยงสัตว์ ระบุ.....

ลดเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ระบุ .....  อื่นๆ ระบุ.....

32. ท่านโปรดประเมินว่า รายได้จากภาคเกษตรทั้งหมดถูกใช้ไปเพื่อการปรับปรุงความเป็นอยู่ของครัวเรือนมากน้อยเพียงใด

น้อยที่สุด (<20%)  น้อย (20-39%)  ปานกลาง (40-59%)  มาก (60-79%)

มากที่สุด (80-100%)

33. ท่านโปรดประเมินว่า รายได้นอกภาคเกษตรทั้งหมดถูกใช้ไปเพื่อการปรับปรุงความเป็นอยู่ของครัวเรือนมากน้อยเพียงใด

น้อยที่สุด (<20%)  น้อย (20-39%)  ปานกลาง (40-59%)

มาก (60-79%)  มากที่สุด (80-100%)

34. โปรดระบุ ให้ความคิดเห็นระดับทุนทางการเงิน (รายได้) ในครัวเรือนของท่านในประเด็นต่อไปนี้

	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
มีความเพียงพอ					
ความสามารถเข้าถึงได้					
ความทดแทนกันได้					
ความสามารถใช้งาน					
ความมีเครดิต					

หมายเหตุ: ความเพียงพอ คือ รายได้มีจำนวนมากพอกับความต้องการดำรงชีพและลงทุนซ้ำ

ความสามารถเข้าถึงเงินทุน คือ ความสามารถเข้าถึงแหล่งสร้างรายได้และมีความหลากหลายของแหล่งสร้างรายได้

ความทดแทนกันได้ คือ ความสามารถหารายได้จากแหล่งอื่น ๆ นอกเหนือ รายได้จากสวนยาง

ความสามารถใช้งาน คือ ความสามารถใช้รายได้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ ลงทุนซ้ำ ก่อรายได้เพิ่มขึ้น

ความมีเครดิต คือ ความมีเครดิตและความสามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ (ธนาคาร สหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์)

**ตอนที่ 2 ข้อมูลระบบการผลิต การจัดการ เทคโนโลยีการผลิตและการกระจายผลผลิต**

35. ท่านมีประสบการณ์ในการทำสวนยาง.....ปี

36. ท่านโปรดระบุข้อมูลการผลิตยางพารารายแปลงของครัวเรือนท่าน ในปีเพาะปลูก 2559

รายการ	แปลง 1	แปลง 2
ขนาดพื้นที่ (ไร่)		
ชื่อพันธุ์ยางพารา		
ระยะปลูก		
จำนวนต้นต่อไร่ (ต้น)		
ได้รับการสงเคราะห์จาก สกย.		
อายุต้นยาง ในปี 2559 (ปี)		
ปุ๋ยเคมี สูตรที่ใช้		
- ความถี่ใส่ปุ๋ย (ครั้ง/ปี)		
- ปริมาณใส่ปุ๋ย (กก./ครั้ง)		
- ราคาปุ๋ยเคมี (บาท/กก)		
ปุ๋ยอินทรีย์ สูตรที่ใช้		
- ความถี่ใส่ปุ๋ย (ครั้ง/ปี)		
- ปริมาณใส่ปุ๋ย (กก./ครั้ง)		
- ราคาปุ๋ยอินทรีย์ (บาท/กก.)		
ปุ๋ยเคมีอินทรีย์		
- ความถี่ใส่ปุ๋ย (ครั้ง/ปี)		
- ปริมาณใส่ปุ๋ย(กก./ครั้ง)		
-ราคาปุ๋ยเคมีอินทรีย์ (บาท/กก.)		
กำจัดโรคหรือศัตรูพืช		
- วิธีการจัดการ		
- ความถี่ (ครั้ง/ปี)		
- ค่าใช้จ่ายกำจัดโรค (บาท/ครั้ง)		
ปราบวัชพืชในสวนยาง		
- วิธีการจัดการ		
- ความถี่ (ครั้ง/ปี)		
- ค่าใช้จ่ายปราบวัชพืช (บาท/ครั้ง)		
มีการตัดแต่งกิ่งยางอายุ 0 - 3 ปีหรือไม่		
เคยมีปัญหาไฟไหม้ในฤดูร้อนหรือไม่		
ระบบกริดที่ใช้ ในปี 2559		
จำนวนวันกริดต่อเดือน (วัน/เดือน)		

จำนวนวันกรี๊ดต่อปี (วัน/ปี)		
ประเภทแรงงานกรี๊ด		
จำนวนแรงงานกรี๊ด (คน)		
รูปแบบผลผลิตยางที่ขาย ในปี 2559		
ขายผลผลิตให้กับใคร		
ผลผลิตรวม (กก./วัน) หรือ (กก./เดือน) หรือ (กก./ปี)		
ราคายางเฉลี่ยในปี 2559 (บาท/กก.)		
วันทำงานต่อปี (ของแปลงนั้นๆ)		

## 37. ผลผลิตเฉลี่ย

37.1 ผลผลิตยางพาราเฉลี่ย.....กก./ปี รายได้เฉลี่ย.....บาท/ปี

37.2 ผลผลิตไม้ผลเฉลี่ย.....กก./ปี รายได้เฉลี่ย.....บาท/ปี

37.3 อื่นๆ.....

## 38. ปัญหาและข้อจำกัดของท่านในการผลิต

.....

.....

.....

## 39. ข้อได้เปรียบหรือจุดเด่นและจุดด้อยของท่านในการผลิต

.....

.....

.....

## 40. ลักษณะพื้นที่เดิมของคร้วเรือนเกษตรกรปลูกพืชชนิดใด (ระบุ)

40.1.....40.2.....40.3.....

## 41. สาเหตุที่ท่านเปลี่ยนมาปลูกยางพารา (กรณีมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ปลูก ระบุ)

41.1 .....41.2.....41.3.....

## 42. การปลูกยางพาราในพื้นที่ของท่านมีการปลูกในพื้นที่ป่าไม้หรือไม่

 ไม่ปลูก     ปลูก     อื่นๆ (ระบุ).....

## 43. ท่านคิดว่าการปลูกยางพาราเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมหรือเป็นสาเหตุของการลดลงของป่าไม้หรือไม่

 ใช่ เหตุผล (ระบุ).....     ไม่ใช่ เหตุผล (ระบุ).....

 อื่นๆ (ระบุ).....

## 44. แหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

 แม่น้ำ/ลำคลอง     สระน้ำ     บ่อน้ำ     ชลประทาน     น้ำฝน

 น้ำบาดาล     น้ำประปาภูเขา     น้ำจากป่าพรุ     อื่นๆ ระบุ.....

45. ระดับความเพียงพอของน้ำที่ใช้ในกระบวนการผลิตยางพาราเป็นอย่างไร
- เพียงพอน้อยมาก  เพียงพอน้อย  เพียงพอปานกลาง
- เพียงพอมาก  เพียงพามากที่สุด
46. ระดับความอุดมสมบูรณ์ของดินในปัจจุบันเป็นอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีต
- ดีกว่าเดิมมาก  ดีกว่าเดิมเล็กน้อย  เหมือนเดิม
- แย่กว่าเดิมเล็กน้อย  แย่กว่าเดิมมาก
47. ท่านมีวิธีบำบัดน้ำเสียจากกระบวนการผลิตยางพาราก่อนปล่อยลงสู่ธรรมชาติหรือไม่
- บำบัด ด้วยวิธี.....
- ไม่บำบัด เหตุผล (ระบุ).....
48. ในพื้นที่สวนยางของท่านท่านเคยปลูกพืชแซมยางในขณะที่ยางอายุไม่เกิน 3 ปี
- ปลูก  ไม่ปลูก
49. ในปัจจุบันพื้นที่สวนยางพารามีการปลูกพืชร่วมยางอยู่หรือไม่
- ปลูก  ไม่ปลูก
50. วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักในการประกอบอาชีพ
- เป็นแหล่งรายได้หลักของครัวเรือน  เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน
- เพื่อบริโภคในครัวเรือน(พืชอาหาร)  เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

### ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพารา

#### 3.1 องค์ประกอบความอ่อนแอ/ความเปราะบาง (vulnerability)

##### 3.1.1. ภัยธรรมชาติ/โรคระบาด

#### 51. โปรดระบุ ภัยธรรมชาติ/โรคระบาดที่ท่านประสบ

รายการ	ปี พ.ศ. ที่เกิด ครั้งสุดท้าย	ความถี่ (ปี/ครั้ง)	ระดับความรุนแรง *
น้ำท่วม			
ภัยแล้ง			
พายุและลมแรง			
การระบาดของโรค/ศัตรูพืช			
อื่นๆ ระบุ .....			

หมายเหตุ \* ระดับความรุนแรง : ① น้อย ② ปานกลาง ③ มาก

\*\* ระดับผลกระทบต่อการดำรงชีพและการผลิต : ① น้อยที่สุด ② น้อย ③ ปานกลาง ④ มาก ⑤ มากที่สุด

\*\*\* การปรับตัว: ① ปรับตัว ② ไม่ปรับตัว

\*\*\*\* โอกาสการเกิด : ① น้อย ② ปานกลาง ③ มาก



## 3.1.2. แนวโน้ม

52. โปรตระบุ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการดำรงชีพ ในมุมมองของท่าน

รายการ	เป็น/ไม่เป็น *
<b>2.1. แนวโน้มราคาผลผลิตและปัจจัยการผลิต</b>	
การเพิ่มขึ้นของราคาปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย สารเคมี)	
การเพิ่มขึ้นของค่าจ้างแรงงานในภาคเกษตร	
การลดลงของราคาขายพารา	
การลดลงของราคาผลผลิตเกษตรอื่นๆ	
<b>2.2 แนวโน้มแรงงานในสวนยาง</b>	
การขาดแคลนจำนวนแรงงาน	
แรงงานกรีดยางที่มีฝีมือและคุณภาพหายากมากขึ้น	
การเข้ามาเพิ่มขึ้นของแรงงานต่างด้าว	
ว่างงานเพิ่มขึ้น	
<b>2.3 แนวโน้มของทรัพยากรธรรมชาติ</b>	
ความไม่แน่นอนของฝนตก	
ดินมีความเสื่อมสภาพเพิ่มขึ้นและความสมบูรณ์ลดลง	
การชะล้างหน้าดินและการพังทลายของดินมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น	
ความเพียงพอของน้ำเพื่อการเกษตรลดลง	
พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างต่อเนื่อง	
ที่ดินขนาดเล็กลงเรื่อยๆ	
<b>2.4 แนวโน้มของเทคโนโลยี</b>	
มีการเปลี่ยนพันธุ์ยาง RRIM600 ไปใช้ RRIT 251 มากขึ้น	
มีการเปลี่ยนไปใช้ระบบกรีดยางที่ดีกว่า (วันเว้นวัน/สองวันเว้นวัน) เพิ่มขึ้น	
มีการใช้ปุ๋ยสั่งตัดเพิ่มขึ้น	
มีการใช้สารเร่งน้ำยางเพิ่มขึ้น	
มีการเปลี่ยนจากการปลูกยางพาราไปสู่ปาล์มน้ำมัน	
<b>2.5 แนวโน้มทางอาชีพ</b>	
ท่านทำอาชีพนอกภาคเกษตรในพื้นที่หรือบริเวณใกล้เคียงเพิ่มขึ้น	
สมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนไปทำงานนอกภาคเกษตรเพิ่มขึ้น	
สมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนไปทำงานรับจ้างภาคเกษตรเพิ่มขึ้น	
สมาชิกออกไปทำงานเป็นลูกจ้างชั่วคราวรัฐเพิ่มขึ้น	
<b>2.6 แนวโน้มการตลาด</b>	
พ่อค้าเข้ามารับซื้อผลผลิตได้ยากมากขึ้น	
ช่องทางกระจายผลผลิตมีอย่างจำกัด	
พ่อค้ากดราคาซื้อผลผลิต	
ตลาดต้องการผลผลิตแบบอินทรีย์	
ตลาดต้องการผลผลิตที่มีมูลค่าเพิ่ม	
<b>2.7 แนวโน้มปัญหาทางสังคมที่มีผลต่อการดำรงชีพ</b>	
ปัญหาความไม่สงบ/ไม่ปลอดภัยในพื้นที่รุนแรงเพิ่มขึ้น	
ปัญหายาเสพติดรุนแรงเพิ่มขึ้น	
มีความขัดแย้งในกรรมสิทธิ์ที่ดินทำกินเพิ่มขึ้น	
ปัญหาความโปร่งใสของหน่วยงานรัฐลดลง	

53. ลักษณะการถือครองที่ดิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ที่ดินของตนเองทำการเกษตร  ที่ดินของตนเองไม่ทำการเกษตร  
 ที่ดินเช่าทำการเกษตร  อื่นๆ ระบุ.....

54. การเก็บเกี่ยวผลผลิต/ใช้ประโยชน์จากจากพื้นที่สาธารณะ/ป่าไม้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ป่าไม้ในเขตอนุรักษ์  ป่าชุมชน  ป่าพรุ  ป่าครอบครัว  ป่าสงวน  
 อื่นๆ ระบุ.....

55. แหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- แม่น้ำ/ลำคลอง  สระน้ำ  บ่อน้ำ  ชลประทาน  
 น้ำฝน  น้ำบาดาล  น้ำประปาภูเขา  น้ำจากป่าพรุ  
 อื่นๆ ระบุ.....

56. การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- เพื่อทำการเกษตร  บริโภคในครัวเรือน  ทำประมง/ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ  
 อื่นๆ ระบุ.....

57. ท่านเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือ กลุ่มอาชีพใดๆ หรือไม่

- เป็นสมาชิก  ไม่เป็นสมาชิก

ถ้าตอบว่า เป็นสมาชิก โปรดระบุการเป็นสมาชิกและผลประโยชน์ที่ได้รับ

รายการ	สถานภาพการเป็นสมาชิก*	การได้รับผลประโยชน์ *
สหกรณ์การเกษตร		
สหกรณ์ สกย.		
กลุ่มออมทรัพย์		
กองทุนหมู่บ้าน		
กลุ่มขายนายาง		
กลุ่มอาชีพ .....		
อื่นๆ ระบุ.....		

58. ท่านเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการและหรือได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรภาครัฐหรือไม่ ในรอบ 5 ปี  ได้รับ  ไม่ได้รับ

ถ้าได้รับ โปรตระบุหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐที่ท่านเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการ และได้รับความช่วยเหลือ

องค์กร	การเข้าร่วม *	การได้รับผลประโยชน์ * *
การยางแห่งประเทศไทย		
องค์การบริหารส่วนตำบล		
เทศบาลตำบล		
สำนักงานที่ดิน		
สำนักงานเกษตร		
สำนักงานพัฒนาชุมชน		
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ		
กรมพัฒนาที่ดิน		
สำนักงานปฏิรูปที่ดิน		
กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน		
สำนักงานปศุสัตว์		
สำนักงานประมง		
มหาวิทยาลัย/สถานศึกษา		
สภาองค์กรชุมชน		
สภาเกษตรกร		
กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร		
ศอ.บต.		
อื่นๆ .....		

59. ผลประโยชน์หรือความช่วยเหลือที่ได้รับจากเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการหน่วยงานรัฐ ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของครัวเรือนหรือไม่

- มีผลทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น       มีผลทำให้ความเป็นอยู่แย่ลง       ไม่ส่งผล

60. จากข้อ 48 ถ้าตอบข้อ 1 โปรตระบุ โครงการหน่วยงานรัฐส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของครัวเรือนดีขึ้นในระดับใด

- น้อยมาก     น้อย       ปานกลาง     มาก     มากที่สุด

61. จากข้อ 48 ถ้าตอบข้อ 2 โปรตระบุ โครงการหน่วยงานรัฐส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของครัวเรือนแย่ลงในระดับใด

- น้อยมาก     น้อย       ปานกลาง     มาก     มากที่สุด

62. ในรอบ 5 ปี ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันอื่นๆ อีกหรือไม่

- ได้รับ       ไม่ได้รับ

ถ้าตอบว่า ได้รับ โปรดระบุองค์กร/สถาบันกิจกรรมที่เข้าร่วมและผลประโยชน์ที่ท่านได้รับ

องค์กร	การเข้าร่วม *	การได้รับผลประโยชน์ * *
องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs)		
บริษัท/ห้างร้าน		
ธนาคารพาณิชย์		
ธกส.		
ชมรมในหมู่บ้าน		
เพื่อนบ้านในหมู่บ้าน		
เพื่อนบ้านนอกหมู่บ้าน		
สหกรณ์		
กลุ่มเกษตรกร/กลุ่มอาชีพ		
กลุ่มออมทรัพย์		
พี่น้อง/ญาติ		
อื่นๆ.....		

63. ผลประโยชน์หรือความช่วยเหลือที่ได้รับจากสถาบันอื่นๆ ส่งผลกระทบต่อการค้าหรืออาชีพหรือไม่

- มีผลทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น  มีผลทำให้ความเป็นอยู่แย่ลง  ไม่มี

64. จากข้อ 63 ถ้าตอบข้อ 1 โปรดระบุ โครงการจากสถาบันอื่นๆ ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของครัวเรือนดีขึ้นระดับใด

- น้อยมาก  น้อย  ปานกลาง  มาก  มากที่สุด

65. จากข้อ 63 ถ้าตอบข้อ 2 โปรดระบุ โครงการจากสถาบันอื่นๆ ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของครัวเรือนแย่ลงระดับใด

- น้อยมาก  น้อย  ปานกลาง  มาก  มากที่สุด

### 3.2. กลยุทธ์การค้าหรืออาชีพ (Livelihood)

66. โปรดระบุ กลยุทธ์การค้าหรืออาชีพและวิธีการปรับตัวของครัวเรือนที่ท่านเลือกใช้ใน ปี 2558 กรุณาทำเครื่องหมาย  ลงใน

กลยุทธ์การค้าหรืออาชีพและวิธีการปรับตัว	ใช้/ไม่ใช้ *
1. ปรับเทคนิคการผลิตยาง	
- เปลี่ยนจากการผลิตยางแผ่นดิบเป็นน้ำยางสด	
- เปลี่ยนจากการผลิตยางแผ่นดิบเป็นยางก้อนถ้วย	
- เปลี่ยนจากการผลิตน้ำยางสดเป็นยางก้อนถ้วย	
- เพิ่มจำนวนวันกรีดยาง	
- ลดจำนวนวันกรีดยาง	
- หยุดกรีดยางในบางช่วงเวลา	
- โคนยางเพื่อขายไม้ยาง	
- โคนยางเพื่อใช้ที่ดินทำประโยชน์อย่างอื่น ระบุ.....	
- เปลี่ยนสัญญาจ้างกรีดยาง (กรีดยางหวะ) ระบุ.....	
- เปลี่ยนจากจ้างแรงงานกรีดยางเป็นแรงงานครัวเรือน	
2. เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต	
- เปลี่ยนไปพันธุ์ยางผลผลิตสูง 251 (ปลุกทดแทน)	
- เปลี่ยนไปปลูกพันธุ์พืช (พืชยืนต้น/ผัก) ที่ให้ผลผลิตสูง	
- เพิ่มปริมาณใช้ปุ๋ยเคมี	

กลยุทธ์การดำรงชีพและวิธีการปรับตัว	ใช้/ไม่ใช้ *
- เพิ่มความถี่ปราบวัชพืช	
- ใช้แรงงานกรีดยังมีมือร่วมกับระบบกรีดยังความถี่ต่ำ(วันเว้นวัน)	
3. ลดต้นทุนการผลิต	
- ลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี	
- ใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์	
- ใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างเดียว	
- ไม่ใช้ปุ๋ยใดๆ เลย	
- ทำปุ๋ยใช้เอง(กลุ่มทำปุ๋ย)	
- ปรับเปลี่ยนวิธีการใส่ปุ๋ย (ระบุ).....	
- ปรับเปลี่ยนกำจัดวัชพืชจากสารเคมีเป็นเชิงกล	
- ปรับเปลี่ยนกำจัดวัชพืชจากเชิงกลเป็นสารเคมี	
- ลดจำนวนครั้งในการปราบวัชพืช	
- ไม่กำจัดวัชพืชเลย	
- การรวมกลุ่มซื้อปัจจัยการผลิต	
- ใช้พันธุ์พื้นเมืองแทนพันธุ์ส่งเสริม	
4. ขยายการผลิต	
- ขยายพื้นที่สวนยางพารา	
- ขยายพื้นที่พืชเศรษฐกิจอื่นๆ	
- เพิ่มจำนวนสัตว์เลี้ยง/เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	
5. เพิ่มความหลากหลายในระบบการผลิต	
- เพิ่มความหลากหลายระบบผลิตในแปลงสวนยาง (ร่วมแปลงยาง) ระบุชื่อพืช/สัตว์.....	
- เพิ่มความหลากหลายระบบผลิตในฟาร์ม (แยกแปลง) ระบุชื่อพืช/สัตว์.....	
6. ปรับเปลี่ยนการใช้แรงงานรับจ้างในภาคเกษตร	
- รับจ้างกรีดยางเพิ่มขึ้นในหมู่บ้าน/ตำบลใกล้เคียง	
- ออกไปรับจ้างกรีดยางในต่างอำเภอ (ภายในจังหวัด)	
- ออกไปรับจ้างกรีดยางในต่างจังหวัด	
- รับจ้างทำงานภาคเกษตรเพิ่มขึ้น (ปลูก ตัดหญ้า)	
- ออกทำประมง	
- ออกหาของป่า (เก็บผลผลิตจากป่า ลำสัตว์)	
7. ปรับเปลี่ยนการใช้แรงงานนอกภาคเกษตร	
- ออกไปทำงานจ้างในเมือง (ไปอยู่ในเมือง/ต่างจังหวัด)	
- ทำงานรับจ้างทั่วไปในหมู่บ้าน	
- เพิ่มงานนอกภาคเกษตรในครัวเรือน (ค้าขาย ร้านอาหาร)	
- ออกไปทำงานโรงงานในหมู่บ้าน/ตำบล	
- ทำงานลูกจ้างชั่วคราวของหน่วยงานรัฐ ระบุ.....	
ปรับการบริหารจัดการด้านการเงิน	
- ประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน	
- ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น (ลดซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย)	
- นำเงินออมมาใช้จ่าย	
- กู้ยืมจากแหล่งเงินกู้ในชุมชน (กลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ )	
- กู้ยืมจากแหล่งเงินกู้นอกชุมชน (ธนาคารพาณิชย์ ฯลฯ)	
- กู้ยืมจากแหล่งเงินกู้นอกระบบ	
- การเล่นแชร์	
- ปรับแผนการชำระหนี้	
- รับเงินโอนจากลูกเพิ่มขึ้น	
- ขายสินทรัพย์ในครัวเรือน (ที่ดิน รถยนต์ ฯ)	
- จำนำสินทรัพย์ในครัวเรือน (ทองคำ รถยนต์ ฯ)	
9. ปรับรูปแบบการบริโภคอาหาร	
- เพิ่มการบริโภคอาหารที่ผลิตได้เอง (ทำนา ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์)	
- ลดการบริโภคอาหารประเภทเนื้อที่ซื้อจากตลาด/ซูเปอร์มาร์เก็ต	
- เพิ่มการบริโภคอาหารที่สามารถจัดหา/เก็บเกี่ยวได้เอง (ไม่ต้องซื้อ) จากภายในหมู่บ้าน	

กลยุทธ์การดำรงชีพและวิธีการปรับตัว	ใช้/ไม่ใช้ *
- ลดปริมาณอาหารของสมาชิกครัวเรือน	
- ซื้ออาหารจากตลาด/ซูเปอร์มาเก็ตเพิ่มขึ้น	
10. ปรับตัวด้านการตลาด	
- แปรรูปร่างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตเกษตรเพิ่มขึ้น	
- เข้าร่วมกลุ่มเกษตรกร/สหกรณ์ฯ เพื่อเป้าหมายการตลาดเพิ่มขึ้น	
- ขายผลผลิตผ่านกลุ่มเกษตรกร/สหกรณ์ฯ เพิ่มขึ้น	
- มีความร่วมมือ/เชื่อมโยงทางการตลาดกับพ่อค้า/ผู้ประกอบการนอกพื้นที่เพิ่มขึ้น	
11. ปรับตัวทางด้านสังคม	
- เพิ่มการเข้าร่วมกลุ่มทางสังคม ฯ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต แปรรูป การตลาดและการเงิน	
- เพิ่มการรับความช่วยเหลือ(การเงิน อาหาร และปัจจัยการผลิต) จากญาติ พี่น้องและเพื่อนบ้าน	
- เพิ่มการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและศาสนา	
12. รับการสนับสนุนจากหน่วยภาครัฐและสถาบันอื่นๆ	
- เพิ่มการเข้าร่วมหรือรับการส่งเสริมอาชีพ/ฝึกอาชีพจากหน่วยงานภาครัฐ	
- เพิ่มการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการผลิต แปรรูป การตลาดและการเงินของหน่วยงานรัฐในพื้นที่	
- รับการชดเชยรายได้จากภาครัฐ เช่น การยางแห่งประเทศไทย	
- รับการการสนับสนุนปัจจัยการผลิต(ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ พันธุ์)	
- ขอรับเงินเยียวยาจากภาครัฐ	

### 3.3. ผลลัพธ์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกร (Livelihood Outcomes)

#### 3.3.1 ด้านการเงิน

67. ระดับความเพียงพอของรายได้รวมของครัวเรือนในรอบปี 2558 ที่ผ่านมาเป็นอย่างไร
- เพียงพอน้อยมาก    เพียงพอน้อย    เพียงพอปานกลาง    เพียงพอมาก
- เพียงพามากที่สุด
68. ระดับรายได้รวมในปัจจุบันเมื่อเทียบกับเมื่อ 5 ปีที่แล้วเป็นอย่างไร
- เพียงพอน้อยมาก    เพียงพอน้อย    เพียงพอปานกลาง    เพียงพอมาก
- เพียงพามากที่สุด
69. ระดับหนี้สินของครัวเรือน ในปีที่ผ่านมาเป็นอย่างไร
- เพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก    เพิ่มขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย    เหมือนเดิม
- ลดลงกว่าเดิมเล็กน้อย    ลดลงกว่าเดิมมาก
70. ระดับการมีเงินออมของครัวเรือน ในปีที่ผ่านมาเป็นอย่างไร
- เพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก    เพิ่มขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย    เหมือนเดิม
- ลดลงกว่าเดิมเล็กน้อย    ลดลงกว่าเดิมมาก
71. ระดับความสามารถใช้หนี้ ในปี 2558 ที่ผ่านมาเป็นอย่างไร
- เพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก    เพิ่มขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย    เหมือนเดิม
- ลดลงกว่าเดิมเล็กน้อย    ลดลงกว่าเดิมมาก

72. ระดับความสามารถลงทุน (ที่ดิน เครื่องจักร) ในปี 2558 ที่ผ่านมาเป็นอย่างไร

- เพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก  เพิ่มขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย  เหมือนเดิม  
 ลดลงกว่าเดิมเล็กน้อย  ลดลงกว่าเดิมมาก

### 3.3.2 ภาวะความขาดแคลนอาหาร และเครื่องนุ่งห่ม

73. ระดับความเพียงพอของการมีอาหารบริโภคในครัวเรือนของท่านในรอบปี 2558 ที่ผ่านมาเป็นอย่างไร

- เพียงพอน้อยมาก  เพียงพอน้อย  เพียงพอปานกลาง  เพียงพอมาก  
 เพียงพอมากที่สุด

74. ระดับความเพียงพอของการมีเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มเป็นอย่างไร

- เพียงพอน้อยมาก  เพียงพอน้อย  เพียงพอปานกลาง  เพียงพอมาก  
 เพียงพอมากที่สุด

### 3.3.3 การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน

75. ระดับความเพียงพอของขนาดที่ดินในครัวเรือนของท่านเป็นอย่างไร

- เพียงพอน้อยมาก  เพียงพอน้อย  เพียงพอปานกลาง  เพียงพอมาก  
 เพียงพอมากที่สุด

76. ระดับการมีทรัพย์สินที่สามารถอำนวยความสะดวกต่อการผลิต การขนส่ง และอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน เป็นอย่างไร

- เพียงพอน้อยมาก  เพียงพอน้อย  เพียงพอปานกลาง  เพียงพอมาก  
 เพียงพอมากที่สุด

77. ระดับความเพียงพอของที่พักอาศัย/บ้านเป็นอย่างไร

- เพียงพอน้อยมาก  เพียงพอน้อย  เพียงพอปานกลาง  เพียงพอมาก  
 เพียงพอมากที่สุด

### 3.3.4 ด้านสุขภาพอนามัย

78. ในรอบปีที่ผ่านมาท่านคิดว่า “ภาวะสุขภาพ” ของสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในระดับใด

- แย่มาก  แย่  ปานกลาง  ดี  ดีมาก

79. อาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นได้รับการรักษาพยาบาลหรือไม่  เข้ารับการรักษา

ไม่ได้รับการรักษา

80. สถานพยาบาลที่เข้ารับการรักษา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- โรงพยาบาลรัฐ  โรงพยาบาลเอกชน  ศูนย์สาธารณสุข

คลินิกเอกชน  อื่น ๆ ระบุ .....

81. ระดับความเพียงพอของการได้รับบริการด้านสาธารณสุขของครัวเรือนของท่านเป็นอย่างไร

- เพียงพอน้อยมาก  เพียงพอน้อย  เพียงพอปานกลาง  เพียงพอมาก  
 เพียงพอมากที่สุด

### 3.3.5 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

82. ระดับความอุดมสมบูรณ์ของดินเป็นอย่างไร

- ดีกว่าเดิมมาก  ดีกว่าเดิมเล็กน้อย  เหมือนเดิม  แย่กว่าเดิมเล็กน้อย  
 แย่กว่าเดิมมาก

83. ระดับความเพียงพอของน้ำเป็นอย่างไร

- เพียงพอน้อยมาก  เพียงพอน้อย  เพียงพอปานกลาง  เพียงพอมาก  
 เพียงพอมากที่สุด

### 3.3.6 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

84. ระดับความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครัวเรือนเป็นอย่างไร

- แย่มาก  แย่  ปานกลาง  ดี  ดีมาก

85. ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวท่านกับพี่น้องและเครือญาติเป็นอย่างไร

- แย่มาก  แย่  ปานกลาง  ดี  ดีมาก

86. ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวท่านกับเพื่อนบ้านและประชาชนในชุมชนเป็นอย่างไร

- แย่มาก  แย่  ปานกลาง  ดี  ดีมาก

87. ระดับการมีเครือข่ายทางสังคม (เข้าร่วมกลุ่ม/สหกรณ์และรู้จักคนมากขึ้น) ของท่านเป็นอย่างไร

- น้อยที่สุด  น้อย  ปานกลาง  มาก

มากที่สุด

88. ในปี 2558 ครัวเรือนของท่านมีความเป็นอยู่ในการดำรงชีพอยู่ในระดับใด

- ดีกว่าเดิมมาก  ดีกว่าเดิมเล็กน้อย  เหมือนเดิม  แย่กว่าเดิม

เล็กน้อย

- แย่กว่าเดิมมาก



**ตอนที่ 4 ปัญหา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง**

89. ท่านมีปัญหา/ข้อจำกัดด้านการผลิตยางพาราในประเด็นใดบ้าง

.....

.....

.....

90. ท่านมีปัญหา/ข้อจำกัดด้านการตลาดยางพาราในประเด็นในบ้าง

.....

.....

.....

91. เมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราท่านปรึกษาใคร.....

92. ท่านคิดว่าภาครัฐควรมีนโยบาย/มาตรการ/แนวทาง/วิธีการสนับสนุนในเรื่องใดอย่างเร่งด่วนมากที่สุด เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เกษตรกรชาวสวนยางพารา เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

1. การกำหนดไม่ให้มีการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราใหม่
2. การยับยั้งการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราในพื้นที่ป่า
3. การส่งเสริมให้มีการทำสวนยางพาราร่วมกับกิจกรรมทางการเกษตรอื่น เช่น การปลูกพืชร่วมยาง การเลี้ยงสัตว์
4. การให้ความรู้เกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตและการจัดการสวนยางพารา
5. การให้ความรู้เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตยางพารา
6. การให้เจ้าของสวนยางพาราขนาดใหญ่/โรงงานแปรรูปยางพาราเหมาสวนยางพาราของ

เกษตรกรรายย่อย เพื่อลดความเสี่ยงด้านราคาและต้นทุนในการจัดการของเกษตรกรรายย่อย

93. ข้อเสนอแนะอื่นๆ (ถ้ามี)

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....

**ขอขอบพระคุณสำหรับความร่วมมือเป็นอย่างสูง**

### ภาคผนวก ข

## การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

ชื่อเรื่องผลงาน ความเชื่อมโยงการผลิตยางพารากับการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยว ภาคใต้ประเทศไทย: กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดตรัง นำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ครั้งที่ 3 และการประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายวิจัยประชาชื่น ครั้งที่ 4 พ.ศ.2561 วันที่ 27 เมษายน 2561 ณ อาคารเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์พระนครศรีอยุธยา หันตรา

การประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ครั้งที่ 3

**ความเชื่อมโยงการผลิตยางพารากับการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยว ภาคใต้ประเทศไทย : กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดตรัง**  
**Rubber Production for Farmers' Livelihood under Smallholding Rubber Farming System in Southern Thailand : A Case Study on Nakorn Sri Thammarat Province, Phattalung Province and Trang Province.**

**• บทนำ •**  
 ยางพาราเป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างมาก ทั่วรายได้เข้าประเทศกว่า 400,000 ล้านบาท แต่ปัจจุบันกลับพบว่าเกษตรกรชาวสวนยางพาราประสบความยากลำบากเนื่องจากราคายางพาราที่ตกต่ำซึ่งกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรสวนยางพาราที่ไม่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้น การศึกษาความเชื่อมโยงการผลิตยางพารากับการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยว เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์รูปแบบการจัดการผลิตองค์การต่างๆ เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบของระบบการทำฟาร์มและรูปแบบการทำสวนยางพาราให้มีความยั่งยืนต่อไป

**• วัตถุประสงค์ •**  
 ศึกษาและวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการผลิตยางพารากับการดำรงชีพอย่างยั่งยืนในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยว

**• วิธีการศึกษา •**  
 พื้นที่ศึกษาค้นคว้าได้แก่พื้นที่สวนยางพาราในภาคใต้ 3 จังหวัด จังหวัดพัทลุง จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้แก่ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยวจำนวน 399 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบสัมภาษณ์โครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ เพื่อดูการกระจายของข้อมูล และการสังเกตความเชื่อมโยงการศึกษากับการดำรงชีพ และรูปแบบการผลิตยางพาราเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

**• ผลการศึกษา •**

**1. สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการผลิตยางพารา**  
**Table 1 Data shows the situations of economy society and rubber production of small rubber farming system at present**

Content	Number
Gender of Family Leader (Male)	67.53%
Average age (year)	57.98
Religion (Buddhist)	92.37%
Education Level (Primary education)	45.43%
Experience of rubber farming (year)	28.04
Average income (Baht/year)	168,484.97
Average expense (Baht/year)	131,112
Average debt (Baht/year)	393,666.66
Average holding (rai)	11.1
maps rubber trees (9898002)	76.73%
Rubber plantation (57 model)	94.93%
Received financial support from RACT	85.17%

**2. การดำรงชีพอย่างยั่งยืนในระบบการทำสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยวจากผลการศึกษา**  
 พบว่า องค์ประกอบในการดำรงชีพที่คนกลุ่มนี้ให้ความสำคัญ และถูกนำมาใช้มากที่สุดอยู่ในระดับต่ำ แรกๆถึงค่าได้ร้อยละขององค์ประกอบความปรารถนา เช่น การเปลี่ยนแปลงทางค่าค่าและค่าจ้าง รวมไปถึงค่าค่าไม่มีความเป็นธรรม และในด้านองค์ประกอบการถือได้เกิดความเชื่อมโยงแบบมีความสัมพันธ์จาก เกษ. และการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ ซึ่งระบบการดำรงชีพจะส่งผลต่อการเลือกยุคในการมีสัตว์ เพื่อนำไปดูแลสัตว์ในการดำเนินงาน ดัง Figure 1

**Figure 1 Results of living conferring to the framework of sustainable living of rubber farming system**

**3. รูปแบบการเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และการผลิตกับการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยวในรูปแบบการเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และการผลิตกับการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยว ซึ่งสอดคล้องความเชื่อมโยงระหว่างระบบการผลิตกับการดำรงชีพ ซึ่งรูปแบบดังกล่าว สามารถแบ่งรูปแบบย่อย (Sub-model) 4 Sub-model ที่มีความสัมพันธ์กัน ดัง Figure 2**

**Figure 2 Rubber Production and Livelihood under Rubber-based Farm Development Sustainability (PLRBS)**

**• สรุป •**  
 จากการศึกษาพบว่าพื้นที่ภาคหรือจังหวัดใหม่เป็นเขตชาย ชายฝั่งหลักคือ ทำสวนยางพาราเป็นระบบการในการทำสวนยางพาราที่อาศัยอยู่ และแรงงานส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานในรูปเต็มหรือแรงงานผู้สูงอายุ ความสำคัญทางด้านความยั่งยืนทางด้านสังคม พบว่าอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งอาจเป็นเพราะการทำสวนยางพาราที่ค่อนข้างน้อยและขาดจากภายนอกต่างๆ รวมไปถึงกิจกรรมด้านที่ส่งเสริมการดำรงชีพการดำรงชีพด้านสวนยางพาราที่เกษตรกรต้องปรับตัวทางด้านดำรงชีพเพื่อให้สามารถดำรงชีพได้ตามที่

**• วิจารณ์ คำชี้ •**  
 นักศึกษาระดับปริญญาโท ภาควิชาพัฒนการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์  
 ภาควิชา สมนบูรณัฐ  
 ศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาพัฒนการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ความเชื่อมโยงการผลิตยางพารากับการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก  
เชิงเดี่ยว ภาคใต้ประเทศไทย: กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดตรัง  
Rubber Production for Farmers' Livelihood under Monoculture Smallholding  
Rubber Farming System in Southern Thailand : A Case Study on Nakorn Sri  
Thammarat Province, Phattalung Province and Trang Province.

ธีระพงศ์ ดำลี<sup>1\*</sup> และ บัญชา สมบูรณ์สุข<sup>2</sup>

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการจัดการผลิตยางพารากับการดำรงชีพตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา โดยทำการศึกษาจากเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดตรัง จำนวน 399 ครัวเรือน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย (ร้อยละ 67.53) อายุเฉลี่ย 57.88 ปี นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 92.37) จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 43.43) มีประสบการณ์การทำสวนยางพาราเฉลี่ย 28.04 ปี เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ต่างๆ (ร้อยละ 40.43) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีรายได้และรายจ่ายเฉลี่ย 168,484.97 และ 114,112 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ซึ่งเป็นรายได้จากสวนยางพาราเฉลี่ย 78,090 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และกลุ่มตัวอย่างมีหนี้สินเฉลี่ย 390,666.66 บาท กลุ่มตัวอย่างมีพื้นที่สวนยางพาราถือครองเฉลี่ย 11.1 ไร่ต่อครัวเรือน ใช้ยางพาราพันธุ์ RRIM600 (ร้อยละ 76.73) ได้รับการสงเคราะห์จาก กยท. (ร้อยละ 80.57) ซึ่งอายุต้นยางอายุโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 11.65 ปี เปิดกรีดเมื่อต้นยางอายุ 6.35 ปี มีความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมี 1.81 ครั้งต่อปี ปราบวัชพืชด้วยวิธีเชิงกล (ร้อยละ 77.26) ใช้ระบบกรีด 1/3S4d/5 (ร้อยละ 35.57) ซึ่งในภาพรวมพบว่า ต้นทุนในการดำรงชีวิต ด้านทุนมนุษย์มีค่าอยู่ในระดับสูง (4.01) ทุนทางทางธรรมชาติมีค่าอยู่ในระดับปานกลาง (3.50) ทุนทางกายภาพมีค่าอยู่ในระดับปานกลาง (3.18) ทุนทางสังคมมีค่าอยู่ในระดับปานกลาง (3.14) และทุนทางด้านการเงินมีค่าอยู่ในระดับต่ำ (2.07) ตามลำดับ

**คำสำคัญ:** การผลิตยางพารา การดำรงชีพของเกษตรกร ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก

Abstract

This paper aims to examine the situations of economy and society including rubber production management for living conferring to the conceptual frame work of sustainable living of rubber farming system. 399 rubber farmers having

<sup>1</sup> คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

<sup>1</sup> Faculty of Natural Resources Prince of Songkla University

<sup>2</sup> คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

<sup>2</sup> Faculty of Natural Resources Prince of Songkla University

\* Corresponding author. E-mail: pong1993.d@gmail.com

plantations in Nakorn Sri Thammarat, Phattalung, and Trang provinces were interviewed for data collection by the structured questionnaire. Frequency and percentage were used for data analysis. The study found that the sample group could be classified for male at 67.53%, had average age at 57.88 years old, were Buddhists at 92.37%, finished primary schools at 43.43%, had rubber working experiences at an average of 28.04 years, and were members of the cooperative groups at 40.43%. This sample group had the total income and the average income at 168,484.97 baht and 114,112 bath/household/year, respectively. Among these incomes, 78,090 bath was an income received from the rubber plantations. Also, these sample groups had an average debt at 390,666.66 baht with the average plantation holding at 11.1 rai/household. The study found that RRIM600 was the major rubber breed for 76.73%, 80.57% of farmers received financial support from the Rubber Authority of Thailand, rubber trees had an average age at 11.65 years, opened tapping when the rubber trees were at 6.35 years old, had chemical fertilizer applying at 1.81 times/year, had mechanic weed control at 77.26%, and used tapping system 1/3S4d/5 at 35.57%. For the total image, the study found that the living capital in term of human capital was equal to high level (4.01), natural capital was high level (3.50), physical capital was medium level (3.18), social capital was medium level (3.01), and financial capital was low level (2.07).

**Keywords:** Rubber production, living of farmer, small rubber farming system

### บทนำ

ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคใต้ ในปี 2558 ภาคใต้มีพื้นที่ปลูกยาง 13.94 ล้านไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 63 ของพื้นที่ภาคใต้ แหล่งปลูกยางสำคัญ ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (2.63 ล้านไร่) สงขลา (2.06 ล้านไร่) นครศรีธรรมราช (1.85 ล้านไร่) และตรัง (1.54 ล้านไร่) ให้ผลผลิตกว่า 3.33 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 71 ของผลผลิตทั้งประเทศ ภายใต้สถานการณ์ราคายางพาราที่ตกต่ำก็ย่อมส่งผลต่อความเป็นอยู่และการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพาราขึ้นอยู่กับการทำสวนยางพารา แม้ประชาชนในภาคใต้มียางพาราเป็นแหล่งสร้างรายได้หลักให้กับครัวเรือน แต่กลับพบว่าการดำรงชีพของเกษตรกรยังตกอยู่ในความอ่อนไหวสูง (High vulnerability) และมีความสามารถในการอยู่รอด (Viability) ที่อ่อนแอ เนื่องจากปัญหาความยากจน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558) และยิ่งเชื่อมโยงสู่โครงสร้างฟาร์ม ระบบเกษตร การจัดการผลิตและเทคโนโลยีที่เลือกใช้ที่อาจจะไม่มีผลผลิตหรือจำเป็นต้องมีทางเลือกรูปแบบระบบเกษตรและการดำรงชีพที่เหมาะสม ในปี 2558 ประชาชนในภาคใต้มีรายได้ต่อครัวเรือนเฉลี่ย 315,432 บาทต่อปี จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงสุด 437,592 บาทต่อปี และ 3 จังหวัดที่มีรายได้ต่อครัวเรือนต่ำสุดได้แก่ นราธิวาส ปัตตานี และยะลา มีรายได้เฉลี่ย 238,680 210,150 และ 187,008 บาทต่อปี ตามลำดับ (การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2558) ซึ่งในปี 2558 พบว่าภาคใต้มีคนจนเกือบ 1 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนคนจน ร้อยละ 10.96 ของประชากรภาคใต้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2558)

จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง เป็นจังหวัดที่การประกอบอาชีพทำสวนยางพาราเป็นอาชีพหลัก ซึ่งการประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราเป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพชีวิตของเกษตรกร เมื่อสถานการณ์ราคายางพาราตกต่ำในปัจจุบันส่งผลสำคัญต่อรายได้และการดำรงชีพของครัวเรือนใน 3 จังหวัด ทั้งสามจังหวัดมีอาณาเขตติดทะเลทั้งสองฝั่งได้แก่ฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน เมื่อราคายางพาราตกต่ำส่งผลให้ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารามีอาชีพที่หลากหลายควบคู่ไปกับการทำสวนยางพารา จังหวัดนครศรีธรรมราชมีพื้นที่ปลูกยางพารา ในปี 2558 จำนวน 2,073,734 ไร่ มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 256 กิโลกรัมต่อไร่ มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ขึ้นทะเบียนทั้งสิ้น 161,276 ครัวเรือน มีอาณาเขตติดกับทะเลอ่าวไทยทะเลสาบสงขลาและทะเลน้อย จังหวัดพัทลุงมีพื้นที่ปลูกยางพาราในปี 2558 จำนวน 903,438 ไร่ มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 246 กิโลกรัมต่อไร่ มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ขึ้นทะเบียนทั้งสิ้น 78,242 ครัวเรือน มีอาณาเขตติดกับทะเลสาบสงขลา และทะเลน้อยและจังหวัดตรังมีพื้นที่ปลูกยางพาราในปี 2558 จำนวน 1,562,482 ไร่ มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 230 กิโลกรัมต่อไร่ มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ขึ้นทะเบียนทั้งสิ้น 85,978 ครัวเรือน ตามลำดับ มีอาณาเขตติดกับฝั่งทะเลอันดามัน (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครศรีธรรมราช 2558, สำนักงานเกษตรจังหวัดพัทลุง 2558 และสำนักงานเกษตรจังหวัดจังหวัดตรัง, 2558) ซึ่งจากข้อมูลรายได้ครัวเรือนทั้งสามจังหวัดพบว่าจังหวัดนครศรีธรรมราชเกษตรกรมีรายได้ต่อหัวเฉลี่ย 112,250 บาทต่อปีจังหวัดพัทลุงมีรายได้ต่อหัวเฉลี่ย 65,433 บาทต่อปีซึ่งต่ำสุดในสามจังหวัดและจังหวัดตรังมีรายได้ต่อหัวเฉลี่ย 145,248 บาทต่อปี ซึ่งพบว่ายังต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยต่อหัวทั้งประเทศ โดยเฉพาะในจังหวัดพัทลุงพบว่ารายได้ต่อหัวอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการดำรงชีพในภาวะความยากจนยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญของภาคใต้สาเหตุของความยากจน ส่วนหนึ่งมาจากโครงสร้างฟาร์ม ระบบเกษตรและการดำรงชีพที่ขึ้นอยู่กับการผลิตยางพารา รวมทั้งมีข้อจำกัดจากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ สาธารณสุข การคมนาคม สาธารณูปโภคและสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นประกอบกับนโยบายรัฐและการบริการภาครัฐที่ขาดประสิทธิภาพส่งผลให้เกษตรกรสวนยางในภาคใต้มีคุณภาพชีวิตต่ำ ซึ่งครัวเรือนยากจนเหล่านี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพสวนยางพาราทั้งเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษารูปแบบการผลิตยางพาราเพื่อการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กในภาคใต้ประเทศไทย โดยศึกษาระบบการดำรงชีพ ความอ่อนไหว และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความอ่อนไหวของระบบการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพาราขนาดเล็กและสังเคราะห์รูปแบบการจัดการผลิตเพื่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กในพื้นที่ศึกษา เพื่อจะได้มีข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงรูปแบบของระบบการทำฟาร์มและรูปแบบการผลิตของเกษตรกรชาวสวนยางพาราให้มีความยั่งยืนต่อไป

### วัตถุประสงค์

- 1) ศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการผลิตยางพาราของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยวในปัจจุบัน
- 2) ศึกษาการดำรงชีพตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยวในปัจจุบัน
- 3) ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการผลิตยางพารา กับการดำรงชีพอย่างยั่งยืนระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยว
- 4) สังเคราะห์รูปแบบการเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และการผลิตกับการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยว

### ทบทวนวรรณกรรม

#### หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการดำรงชีพและการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

การดำรงชีพอย่างยั่งยืน (sustainable livelihoods) หมายถึง ความสามารถของมนุษย์ที่จะมีชีวิตรอยู่และปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ปราศจากการสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งแนวทางการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Approach) มีวัตถุประสงค์ที่จะทำความเข้าใจระบบการดำรงชีพ ซึ่งเป็นการสนับสนุนโอกาสในการปรับปรุง และเพื่อลดความยากจนการทำความเข้าใจการดำรงชีพอย่างยั่งยืนจึงต้องอาศัยแนวคิดหลักทั้ง 6 ประการดังต่อไปนี้ (1) คนเป็นสำคัญ (People-centered) เริ่มจากการวิเคราะห์การดำรงชีวิตของกลุ่ม เป้าหมายและวิธีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเวลาผ่านไปผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายการจัดองค์กรที่เกิดกับคน การถือครองและมิติของความยากจนและทำงานเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย(2) การมององค์รวม (Holistic) ทุกสิ่งทุกอย่างมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันไม่แยกส่วนตามลักษณะภูมิศาสตร์ และกลุ่มสังคมสำนึกในอิทธิพลหลากหลายที่มีต่อมนุษย์ค้นหาทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลเหล่านี้และผลกระทบที่เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตสำนึกในหน้าที่ที่หลากหลายยอมรับวิถีที่หลากหลายของการดำรงชีวิตค้นหาเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่หลากหลายของการดำรงชีวิต(3) ความเป็นพลวัต (Dynamic) ค้นหาทำความเข้าใจและเรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลงเพื่อที่จะสามารถสนับสนุนผลทางบวกบรรเทาผลทางลบที่จะเกิดขึ้นจากผลกระทบภายนอก(4) ความเข้มแข็ง (Building on strengths) หลักการสำคัญ คือ การเริ่มวิเคราะห์ความเข้มแข็งมากกว่าความต้องการ (5) เชื่อมโยงมหภาคและจุลภาค (Macro-micro links) แนวทางการศึกษาการดำรงชีพอย่างยั่งยืนต้องการที่จะเป็นจุดเชื่อมช่องว่างระหว่างระดับนโยบายสถาบันถึงระดับชุมชนและรายบุคคลและ(6) ความยั่งยืน (Sustainability) เป็นการประเมินความยั่งยืนจาก 4 องค์ประกอบหลักได้แก่ สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และ สถาบัน

กรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood Framework) เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ 5 ประการที่จะนำไปสู่เป้าหมายในการดำรงชีพของกลุ่มเป้าหมาย คือ(1) องค์ประกอบด้านบริบทของความอ่อนแอ และไม่แน่นอน ได้แก่ ภาวะที่เกิดผลกระทบอย่างทันทีทันใดและรุนแรง แนวโน้ม ภาวะแนวโน้มของการเคลื่อนไหวของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีพ การเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล (2) ทรัพย์สิน หรือทุนในการดำรงชีพ เป็นองค์ประกอบที่มีความ สำคัญ หรืออีกนัยหนึ่งคือเป็นต้นทุนที่กลุ่มเป้าหมายนำมาใช้ในกระบวนการ

ดำรงชีพ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเกิดผลลัพธ์มีผลต่อโอกาสการเลือกวิถีการดำรงชีพได้รับ อิทธิพลโดยตรงจากบริบทความอ่อนแอ และการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างและสถาบัน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน ทุนกายภาพ และทุนสังคม (3) โครงสร้างและกระบวนการที่ก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลง เป็นองค์ประกอบที่มีผลกระทบโดยตรงที่ทำให้เกิดความอ่อนแอในกระบวนการ และส่งผลต่อการเลือกวิถีการดำรงชีพมีส่วนประกอบย่อย 2 ส่วนคือโครงสร้าง และกระบวนการ (4) ยุทธวิธีดำรงชีพ เป็นทางเลือกโอกาสที่กลุ่มเป้าหมายใช้เป็นกลยุทธ์ในการดำเนินชีวิตซึ่งจะมี ลักษณะของความหลากหลาย ตามลักษณะพื้นที่ภูมิประเทศที่ถ้อยครองและช่วงเวลาเป็นลักษณะที่ เคลื่อนไหว กระจายหลายสถานที่ และเชื่อมโยง และ(5) ผลลัพธ์การดำรงชีพ เป็นผลได้ที่เกิดจากการ เลือกวิถีหรือยุทธวิธีในการดำเนินชีวิตซึ่งแสดงออกถึงการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ได้แก่ การมีรายได้ การ อยู่ที่ดีขึ้น การลดความอ่อนแอ ความมั่นคงด้านอาหาร และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เป็นต้น(Figure 1)

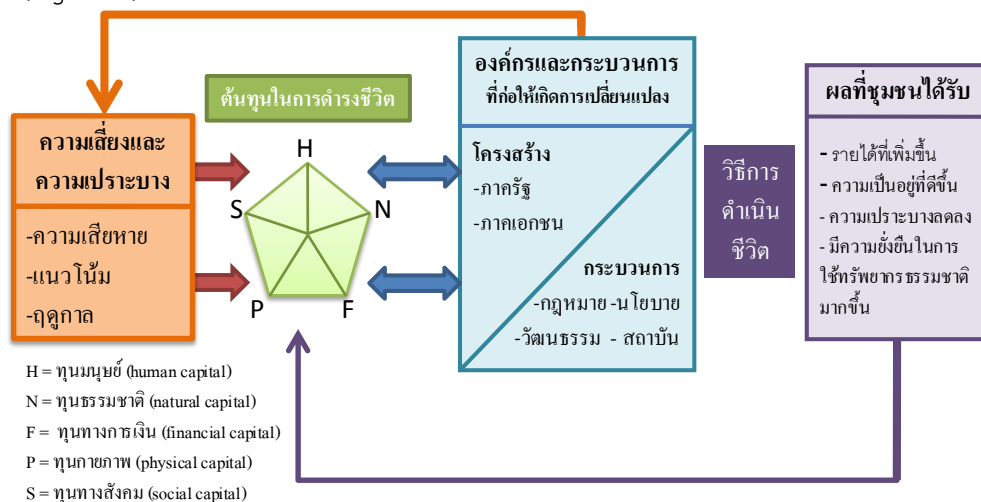


Figure 1 Sustainable livelihoods framework

Source: Samran Saruno, 2002

### วิธีการศึกษา

พื้นที่ศึกษาครั้งนี้ได้แก่พื้นที่สวนยางพาราใน ภาคใต้ 3 จังหวัด อำเภอบางบอน อำเภอดำรงวิทยะ และอำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง อำเภอร่อนพิบูลย์ และอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช และ อำเภอนาโยง อำเภอกันตัง และอำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกยางพารามากและมีเขต นิเวศยางพาราที่หลากหลาย ได้แก่ เขตนิเวศยางพาราที่ราบ ราบกลุ่มชายฝั่ง เขตนิเวศยางพาราที่ดอนหรือ ที่ลูกคลื่นลอนลาด ละเขตนิเวศที่สูงหรือที่ภูเขา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ขนาดเล็กเชิงเดี่ยวจำนวน 399 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ เพื่อดูการกระจายของข้อมูล และใช้สถิติ อ้างอิงได้แก่ การวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Linear Regression analysis) การ สังเคราะห์ความเชื่อมโยง และรูปแบบ

## ผลการศึกษา

### 1.สถานภาพเศรษฐกิจ สังคม และการผลิตยางพาราของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยวในปัจจุบัน

#### 1.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม

พบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 67.53 มีอายุเฉลี่ยที่ 57.88 ปี นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 92.37 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 89.85 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้นร้อยละ 43.43 คราวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนยางพาราร้อยละ 100 มีประสบการณ์การทำสวนยางเฉลี่ย 28.04 ปี คราวเรือนมีสมาชิกทั้งหมดเฉลี่ย 2.34 คนต่อครัวเรือน โดยส่วนใหญ่เป็นแรงงานรุ่นพ่อแม่หรือแรงงานผู้สูงอายุร้อยละ 61.47 สำหรับการเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์หรือกลุ่มอาชีพต่างๆ ในรอบ 5 ปี พบว่าร้อยละ 40.43 เป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์หรือกลุ่มอาชีพต่างๆ ซึ่งครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มที่หลากหลาย ร้อยละ 30.18 เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 19.23 เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 19.5 เป็นสมาชิก สกย.(กยท) และร้อยละ 10.27 เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ และสถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางใน 3 จังหวัดภาพรวมพบว่า โดยเฉลี่ยครัวเรือนมีแรงงานครัวเรือนทั้งหมด 3.36 คน เป็นแรงงานในภาคการเกษตรเฉลี่ย 2.16 คน และเป็นแรงงานนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 1.47 คน ส่วนแรงงานจ้างประจำพบว่า ครัวเรือนเกษตรกร มีแรงงานจ้างประจำเฉลี่ย 1.58 คนต่อครัวเรือน โดยกิจกรรมส่วนใหญ่ที่จ้าง ได้แก่ การใส่ปุ๋ย ปราบวัชพืชและกรีดยาง ในส่วนของอัตราการจ้างแรงงานประจำ พบว่า มีอัตรา เฉลี่ยที่ 308.40 บาทต่อคนต่อวันและมีแรงงานจ้างกรีต ร้อยละ 38.59 แรงงานกรีตในครัวเรือน ร้อยละ 61.41 การแบ่งสัดส่วนผลประโยชน์ ร้อยละ 71.88 แบ่งสัดส่วนผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนต่อแรงงานจ้าง เป็น 50:50 สำหรับรายได้รายจ่าย และหนี้สิน พบว่า ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ย 168,484.97 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ซึ่งเป็นรายได้จากภาคเกษตรเฉลี่ย 103,047.22 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เป็นรายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย 65,437.75 บาทต่อครัวเรือนต่อปี นอกจากนี้ยังพบว่า รายได้ส่วนใหญ่ของเกษตรกรมาจากการทำสวนยางพารา โดยมีรายได้จากการทำสวนยางเฉลี่ย 78,090.00 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 75.78 ของรายได้จากภาคเกษตรและคิดเป็นร้อยละ 46.35 ของรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร ในส่วนของรายจ่ายในครัวเรือนพบว่า เกษตรกรมีรายจ่ายทั้งหมดในครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ 114,112 บาทต่อปี เกษตรกรที่มีหนี้สินร้อยละ 65.90 จำนวนหนี้สินเฉลี่ย 390,666.66 บาท

**Table 1** Data shows the situations of economy and society of rubber farmers

Content	Number
Gender of Family Leader (Male)	67.53%
Average age (year)	57.88
Religion (Buddhist)	92.37%
Status (married)	89.85%



Content	Number
Education Level (primary education)	43.43%
Major Career (rubber farming)	100%
Experience of rubber farming (year)	28.04
Average number of family number (people)	2.34
Average labor (labor)	3.36
Type of labor (elderly labor)	61.47%
Benefits between owners and hired labor (50:50)	72.35%
Members of farming group	40.43%
Average income (bath/year)	168,484.97
Average expense (bath/year)	114,112
Average debt (bath/year)	390,666.66

## 1.2 .การผลิตยางพาราของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยวในปัจจุบัน

พบว่า พื้นที่ถือครองสวนยางพาราโดยเฉลี่ย 11.1 ไร่ต่อครัวเรือน ร้อยละ 76.73 ใช้ยางพันธุ์ RRIM 600 มีระยะปลูก 3x7 เมตร ร้อยละ 96.83 จำนวนต้นที่ปลูกส่วนใหญ่เป็น 76.20 ต้นต่อไร่ และครัวเรือนส่วนใหญ่ได้รับการสงเคราะห์จากสำนักงานสงเคราะห์การทำสวนยาง ร้อยละ 80.57 ซึ่งอายุของต้นยางโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 11.65 ปี อายุต้นยางเมื่อเปิดกรีด 6.35 ปี ทั้งนี้ มีการใช้ปุ๋ยเคมีในการเพิ่มธาตุอาหารแก่ต้นยางพารา ความถี่ในการใส่ปุ๋ย 1.81 ครั้งต่อปี ทั้งนี้ยังพบว่าเกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยเคมีอินทรีย์น้อยมากร้อยละ 21.76 และ 9.36ตามลำดับ ผลผลิตเฉลี่ย 8,302.8 กิโลกรัมต่อปี มีการปราบวัชพืชด้วยวิธีเชิงกล (การตัดหญ้า) ร้อยละ 77.26 ใช้สารเคมีในการปฏิบัติร้อยละ 17.07 ความถี่ในการปฏิบัติเฉลี่ย 1.21 ครั้งต่อปี ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยอยู่ที่ 882.69 บาทต่อครั้ง ร้อยละ 100 มีการตัดแต่งกิ่งยางพาราในช่วงที่ต้นยางมีอายุไม่เกิน 3 ปี และพบว่าปัจจุบันเกษตรกรใช้ระบบกรีด 3 ระบบกรีด ได้แก่ ร้อยละ 35.33 ใช้ระบบกรีด 1/3S3d/4 (1ส่วน 3 ของลำต้น 3 วัน หยุด 1 วัน) ร้อยละ 35.57 ใช้ระบบกรีด 1/3S4d/5 (1ส่วน 3 ของลำต้น 4 วัน หยุด 1 วัน) และร้อยละ 29.13 ใช้ระบบกรีด 1/3S5d/6 (1ส่วน 3 ของลำต้น 5 วัน หยุด 1 วัน) ส่วนใหญ่ใช้แรงงานกรีดเป็นแรงงานครัวเรือน ร้อยละ 82.07 แรงงานจ้างประจำร้อยละ 31.03 จำนวนแรงงานเฉลี่ยต่อฟาร์ม 2.31 คนส่วนใหญ่แรงงานเป็นแรงงานในพื้นที่ รูปแบบผลผลิตยางพาราส่วนใหญ่อยู่ในรูปน้ำยางสดร้อยละ 87.2 ซึ่งจะขายผลผลิตให้กับพ่อค้าในท้องถิ่นส่วนใหญ่ร้อยละ 97.1 เกษตรกรมีจำนวนวันทำงานอยู่ที่ 146.1 วันต่อปี การแบ่งสัดส่วนผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนและแรงงานจ้างส่วนใหญ่เป็น 50:50 40:60 และ 60:40

**Table 2** Data shows rubber production of small rubber farming system at present

Content	Number
Average holding (rai)	11.1
major rubber breed (RRIM600)	76.73%
Rubber Plantation (3x7 meter)	96.83%
received financial support from RAOT	80.57%
Average age of rubber trees (year)	11.65
Rubber age to opened tapping (year)	6.35
Frequency of fertilizer application (Once per year)	1.81
Average yield (kilogram per year)	8,302.8
Mechanic weed control	77.26%
Tapping system (1/3S4d/5)	35.57%
Type of labor (Household labor)	82.07%
Type product (Latex)	87.2%
Sold to local merchants	97.1%
Number of working days (Day per year)	146.1

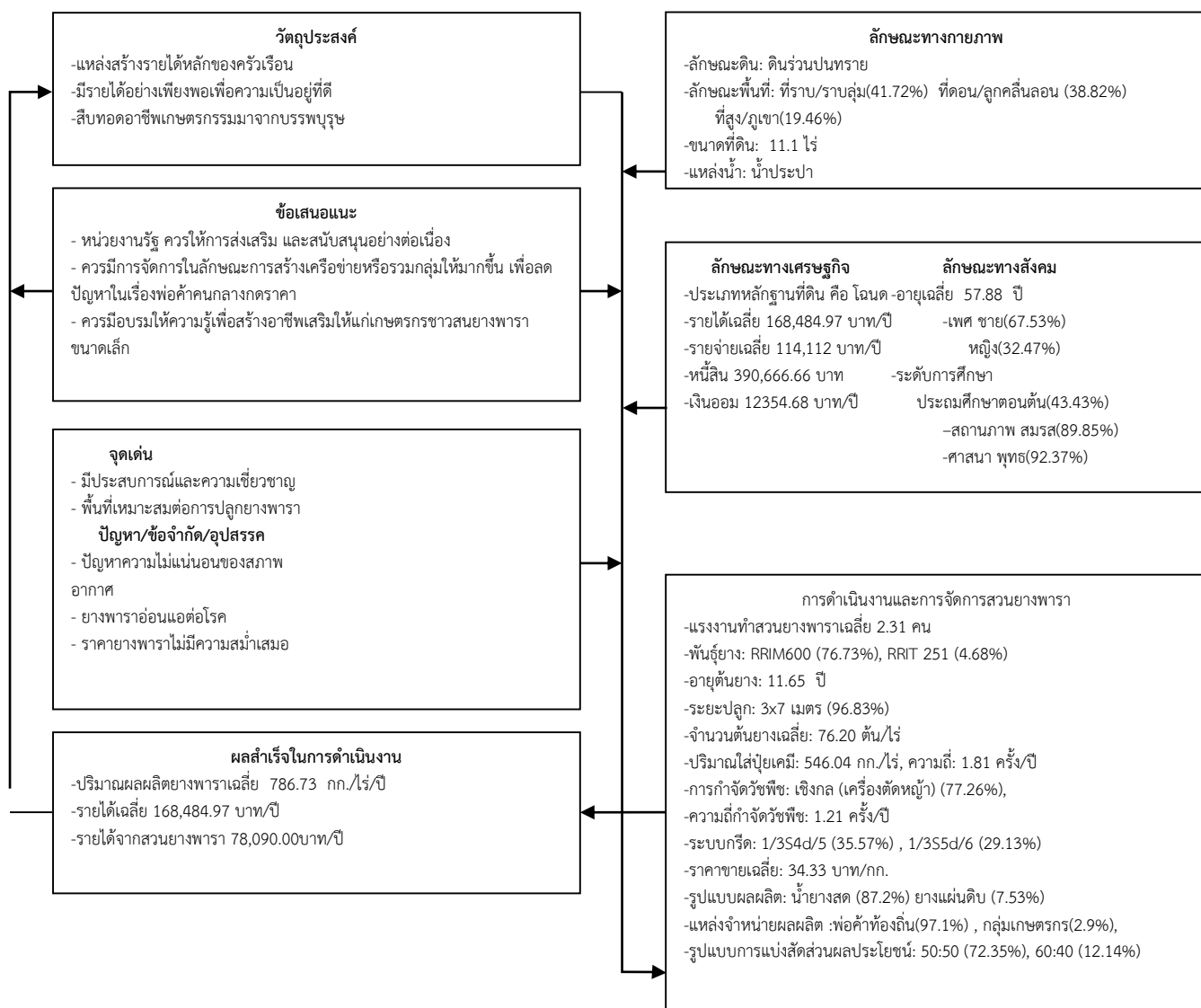


Figure 2 Analysis of rubber production of owners of small plantations

## 2.การดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยว

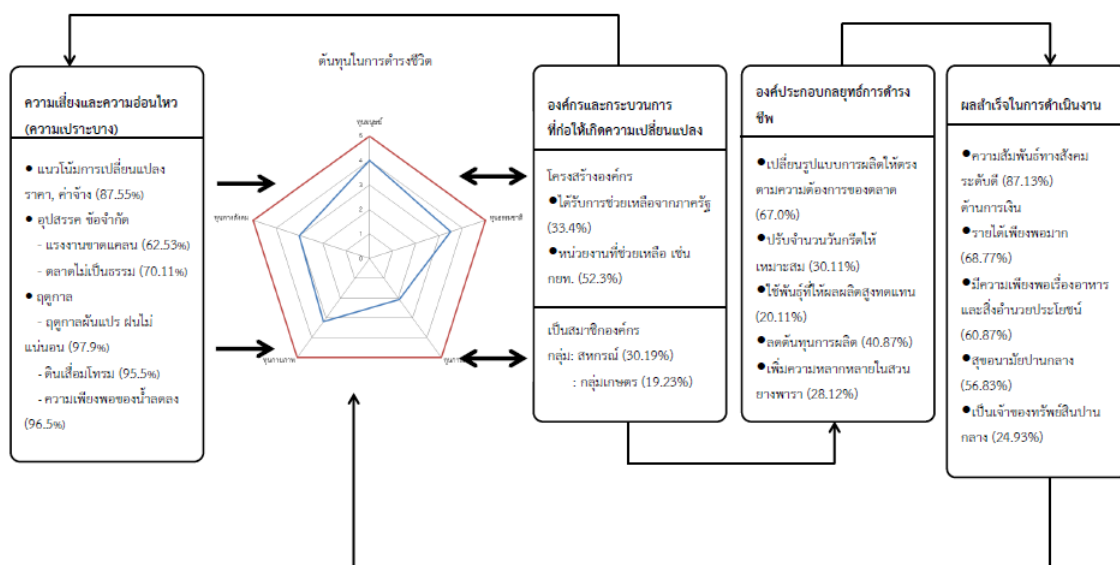


Figure 3 Results of living conferring to the framework of sustainable living of rubber farming system

จากภาพ (Figure 3) สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในระบบการดำรงชีวิตของกลุ่มเป้าหมายได้ว่า ทรัพย์สินหรือต้นทุนในการดำรงชีวิต (Livelihoods Assets) เป็นองค์ประกอบหลักอันดับแรกๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต โดยพบว่า ต้นทุนในการดำรงชีวิต ด้านทุนมนุษย์ มีค่าอยู่ในระดับสูง (4.01) รองลงมาคือ ทุนทางทางธรรมชาติ มีค่าอยู่ในระดับสูง (3.50) ทุนทางกายภาพ มีค่าอยู่ในระดับปานกลาง (3.18) ทุนทางสังคม มีค่าอยู่ในระดับปานกลาง (3.01) และ ทุนทางการเงิน มีค่าอยู่ในระดับต่ำ (2.07) ตามลำดับ ซึ่งต้นทุนในด้านต่างๆดังกล่าวนี้จะได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างและกระบวนการ (transforming structures and processes) เช่น ร้อยละ 33.4 ได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐ ร้อยละ 52.3 มีหน่วยงาน กยท. ให้ความช่วยเหลือ ร้อยละ 30.19 เป็นสมาชิกสหกรณ์ และร้อยละ 19.23 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวนี้จะแสดงออกมาในรูปของบริบทความอ่อนแอ (vulnerability context) ที่เกิดขึ้น เช่น ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของราคา ค่าจ้าง (ร้อยละ 87.55) ขาดแคลนแรงงาน (ร้อยละ 62.53) ตลาดไม่เป็นธรรม (ร้อยละ 70.11) ความไม่แน่นอนของฤดูกาล (ร้อยละ 97.9) และมีผลต่อเนื่องไปยังการเลือกกลยุทธ์การดำรงชีพ (livelihoods strategies) เช่น การเปลี่ยนรูปแบบการผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด (ร้อยละ 67.0) ปรับจำนวนวันกรีดยางพาราให้เหมาะสม (30.11) การใช้พันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูงทดแทน (ร้อยละ 20.11) การลดต้นทุนการผลิต (ร้อยละ 40.87) และการเพิ่มความหลากหลายในสวนยางพารา (ร้อยละ 28.12) จากการที่กลุ่มเป้าหมายมีกลยุทธ์หรือมีการปรับปรุงวิถีการดำรงชีพ หรือการทำอาชีพที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นระบบก็จะยังคงให้ผลลัพธ์ (livelihood outcome) ในระดับที่สอดคล้องกับความต้องการ เช่น ความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 87.13) รายได้เพียงพอมาก (ร้อยละ 68.77) มีความเพียงพอเรื่องอาหารและสิ่งอำนวยความสะดวก (ร้อยละ 60.87) สุขอนามัยอยู่ในระดับ

ปานกลาง (ร้อยละ 56.83) และการเป็นเจ้าของทรัพย์สินอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 24.93) และผลลัพธ์ที่ได้นี้จะส่งผลโดยตรงต่อระดับของทรัพย์สินที่กลุ่มเป้าหมาย จะนำมาใช้เป็นต้นทุนในการดำรงชีพต่อไป

### 3.ความเชื่อมโยงระหว่างสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการผลิตยางพารา กับการดำรงชีพอย่างยั่งยืนระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยว

#### 3.1สถานภาพทางเศรษฐกิจกับการดำรงชีพ

จากข้อมูลปัจจัยทางเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ ภาวะรายได้ รายจ่ายของครัวเรือน ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กันต่อระดับการออมเงินกับภาวะหนี้สิน ซึ่งเป็นผลกระทบมาจากราคาผลผลิตยางพาราที่ผันผวนและภาวะตลาดที่ไม่มีความเป็นธรรม สิ่งเหล่านี้จะมีผลกระทบต่อความเสี่ยงของกระบวนการผลิต ซึ่งจะส่งผลต่อระดับทุนทางการเงินของครัวเรือนและมีผลกระทบต่อความเปราะบางของระบบการผลิต ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรต้องมรณาการปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ เช่น ความต้องการมีรายได้เสริมให้แก่ครัวเรือน เพื่อการจัดสรรทรัพยากรทางการเงินของครัวเรือนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

#### 3.2สถานภาพทางสังคมกับการดำรงชีพ

จากการศึกษาข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่า สถานภาพทางสังคม ได้แก่ ความรู้ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ การเป็นสมาชิกกลุ่ม ตลอดจนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ นอกจากนี้กระบวนการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตและกระบวนการทางการตลาด จะมีผลต่อกระบวนการจัดการความเสี่ยง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับทุนมนุษย์และทุนทางสังคม เกษตรกรจึงต้องเลือกกลยุทธ์ในการปรับตัวโดยการสร้างแนวคิดและการสร้างนวัตกรรมใหม่เพื่อเพิ่มมูลค่าในการเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนและสร้างความเข้มแข็งในการดำรงชีพ ซึ่งจะนำไปสู่ผลลัพธ์ในการดำรงชีพ ได้แก่ ความมั่นคงทางด้านอาหาร การมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างคนในชุมชน ซึ่งกล่าวโดยสรุปคือ เป็นการเพิ่มศักยภาพของทุนมนุษย์และทุนทางสังคมเพื่อเพิ่มศักยภาพในกระบวนการผลิต

#### 3.3การผลิตยางพารากับการดำรงชีพ

จากข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีในกระบวนการผลิตที่เหมาะสมจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการผลิต ทั้งนี้กระบวนการผลิตจะต้องมีปัจจัยทางกายภาพและปัจจัยทางชีวภาพที่เหมาะสม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะนำไปสู่การเลือกกระบวนการวิธีการผลิตเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ปัจจัยข้างต้นจะมีความสัมพันธ์กันในกระบวนการจัดการความเสี่ยง ซึ่งเป้าหมายในการผลิต คือ การปริมาณและคุณภาพของผลผลิตที่ดี อย่างไรก็ตาม ปัจจัยทางกายภาพและปัจจัยทางชีวภาพก็มีปฏิสัมพันธ์กันต่อความเปราะบาง ได้แก่ ทุนทางธรรมชาติ ในองค์ประกอบความอ่อนแอของการดำรงชีพ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการดำรงชีพ ได้แก่ ทรัพยากรการผลิต ความมั่นคงทางด้านอาหารและการสุขอนามัยที่ดีของเกษตรกร

กล่าวโดยสรุปคือ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม และกระบวนการผลิตจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยอาศัยแนวนโยบายและแผนการผลิตที่เหมาะสมที่จะนำไปสู่การคัดเลือกกลยุทธ์ในการดำรงชีพของกระบวนการผลิต เพื่อที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการดำรงชีพ เช่น

การมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความมั่นคงทางด้านอาหาร มีทรัพยากรที่จำเป็นในการดำรงชีพอย่างเพียงพอ มีทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า มีภาวะสุขอนามัยที่ดี มีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนที่ดี

#### 4.สังเคราะห์รูปแบบการเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และการผลิตกับการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยว)

สังเคราะห์รูปแบบการเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และการผลิตกับการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยว ซึ่งแสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างระบบการผลิตกับการดำรงชีพ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวสามารถแบ่งรูปแบบย่อย (Sub-model) 4 Sub-model ที่มีความสัมพันธ์กัน คือ

(1) Sub-model: ระบบการผลิต (Production System) เป็นแนวคิดเชิงระบบที่ประกอบด้วย ปัจจัยการผลิต 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยทางกายภาพ ปัจจัยทางชีวภาพ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคมที่สัมพันธ์กัน และทำหน้าที่ร่วมกันเพื่อลดความเสี่ยงในการผลิตที่นำไปสู่เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ในการผลิต ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งตัวแปรปัจจัยการผลิตดังกล่าว เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการดำรงชีพ

(2) Sub-model: สนับสนุนการตัดสินใจ (Support System) เป็นระบบย่อยที่ประกอบด้วยองค์ประกอบการดำรงชีพด้านทรัพยากร ที่มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบความเปราะบางและความอ่อนแอ ซึ่งระบบทั้ง 2 ระบบจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนระบบการผลิตให้เข้มแข็ง และขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมีความสัมพันธ์กับกลยุทธ์และการปรับตัวของการดำรงชีพ

(3) Sub-model: กลยุทธ์และการปรับตัวการดำรงชีพ (strategy and adjustment Livelihood) เป็นระบบย่อยที่มีความสัมพันธ์กับระบบสนับสนุนการตัดสินใจด้วยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและสถาบัน ที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์ประกอบการดำรงชีพ ความอ่อนแอและเปราะบาง และองค์ประกอบทรัพยากร ซึ่งนำมาสู่กลยุทธ์และการปรับตัวเพื่อการดำรงชีพที่เหมาะสม

(4) Sub-model: ผลลัพธ์การดำรงชีพ (The Resulted Sustainable Livelihood) กลยุทธ์และการปรับตัวในการดำรงชีพนำมาสู่ผลลัพธ์ หรือผลสำเร็จในการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับกิจกรรมเกษตรอื่นๆ ที่มีตัวชี้วัด ได้แก่ สถานทางเศรษฐกิจ (การเงิน) ในปัจจุบัน ความมั่นคงทางอาหาร การถือครองทรัพย์สิน ทรัพยากรการผลิต ความสัมพันธ์กับชุมชนและสุขอนามัย ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าว จะส่งผลต่อองค์ประกอบทรัพยากรในอนาคต ซึ่งมีรายละเอียดดังแผนภาพดังต่อไปนี้

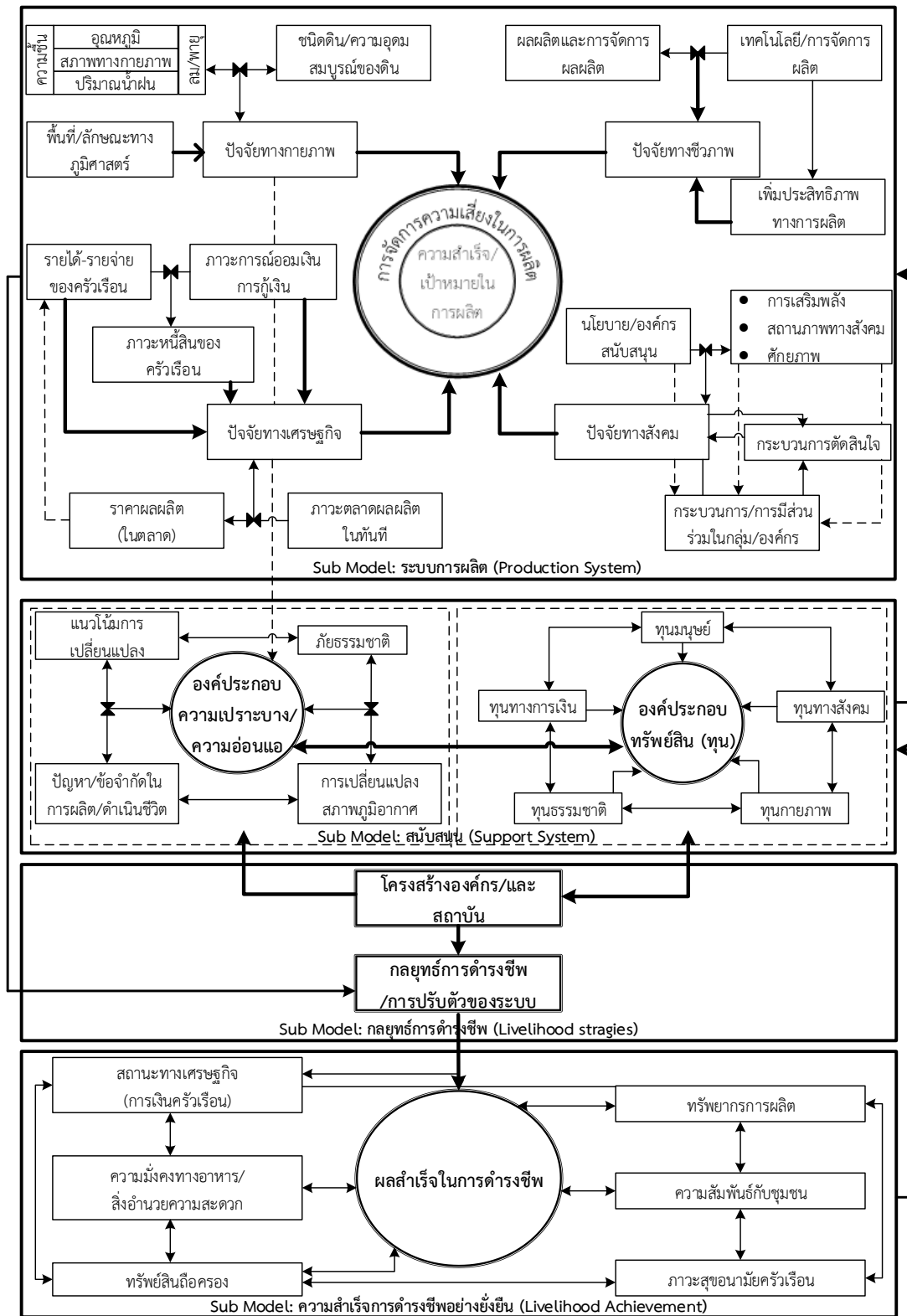


Figure 4 Rubber Production and Livelihood under Rubber-based Farm For Development Sustainability (PLRBS)

### สรุปและอภิปรายผล

การผลิตยางพาราเพื่อการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กในภาคใต้ประเทศไทย: กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง เป็นการศึกษาสภาพสังคม เศรษฐกิจและการจัดการผลิตยางพาราภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาผลลัพธ์ของเกษตรกรในการดำรงชีพเพื่อความมั่นคงในอนาคต ให้สามารถดำรงอยู่แม้สภาพเศรษฐกิจจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม ในสวนยางพาราขนาดเล็กสามารถทำการปลูกยางพาราร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ได้เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนสลับกันไปตามแต่ฤดูกาล ดังนั้นการปรับตัวเพื่อการดำรงชีพขึ้นอยู่กับครัวเรือนที่มีฐานะต่างกันความสามารถในการปรับตัวจึงต่างกัน ส่งผลต่อเป้าหมายที่ต่างกัน จึงมีการประนีประนอมระหว่างเป้าหมายที่ตั้งไว้เดิมในระหว่างกระบวนการปรับเปลี่ยนยุทธวิธีในการดำรงชีพ (Livelihood Strategies) เพื่อไปสู่เป้าหมายนั้น และอีกประการหนึ่งคือขึ้นอยู่กับสถานภาพทางทรัพยากรของการดำรงชีพ (Resource profile) ของครัวเรือนเป็นสำคัญ ในขณะที่ทรัพยากรที่สำคัญประเภทต่างๆ ของการดำรงชีพไม่ว่าทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรกายภาพ ทรัพยากรการเงิน ทรัพยากรทางสังคม และทรัพยากรธรรมชาติ อันจะส่งผลทำให้ครัวเรือนพอจะมีทางออกในการปรับยุทธวิธีในการดำรงชีพและสามารถอยู่ได้ในชุมชนโดยไม่ลำบากจนเกินไป ในขณะที่สภาพความสัมพันธ์ในทรัพยากรประเภทต่างๆ ทำให้ครัวเรือนของเกษตรกรสามารถการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ ซึ่งส่งผลต่อการดำรงชีพต่อไป

จากการศึกษาพบว่าหัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อาชีพหลักคือ ทำสวนยางพารา มีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราอยู่สูง และแรงงานส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานในรุ่นพ่อแม่หรือแรงงานผู้สูงอายุ ความสำเร็จทางด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ระดับความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครัวเรือน พบว่าอยู่ในระดับดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการทำสวนยางพาราบางครั้งพบอุปสรรคจากสภาพอากาศต่างๆ รวมไปถึงภัยธรรมชาติทำให้เกิดผลกระทบต่อยางพาราโดยตรงทำให้เก็บเกี่ยวไม่ได้ส่งผลต่อการดำรงชีพได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของอาแว มะแส และคณะ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่องกระบวนการทันสมัยกับการปรับตัวในการดำรงชีพในชุมชนชนบท พบว่า อาชีพเกษตรเป็นอาชีพที่โดดเด่นในสังคมชนบท ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิต จากรูปแบบที่ใช้เพื่อการยังชีพ (Subsistence Mode) ไปสู่การผลิตเพื่อขาย (Commercial Mode) มากขึ้น โดยรวมในชนบทได้เปลี่ยนแปลงไปสู่แนวทางบริโภคนิยม (Consumerism) ที่ผูกมัดกับรายได้ที่เป็นตัวเงินมากขึ้น ครัวเรือนในชุมชนชนบทจึงไม่อาจพึ่งพาอาชีพการเกษตรที่ทำงานเต็มเวลาอย่างเดียวได้ ทำให้ครัวเรือนในชนบทค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนจากสภาพที่สมาชิกทุกคนในครัวเรือนช่วยกันทำงานเต็มเวลาไปสู่การทำงานหลายกิจกรรมพร้อมๆ กันไป ซึ่งในการปรับตัวเพื่อการดำรงชีพนี้ ครัวเรือนในชนบทที่มีฐานะต่างกันมีความสามารถในการปรับตัวต่างกัน ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางทรัพยากร (Resource Profile) ที่มักจะต่างกันตามกลุ่มฐานะ โดยครอบครัวที่มีฐานะยากจนมักจะประนีประนอมสูงกว่า



ครัวเรือนที่มีฐานะปานกลางและฐานะค่อนข้างร่ำรวย สำหรับทรัพยากรที่สำคัญต่อการปรับตัวในชุมชนชนบท คือทรัพยากรวัตถุดิบ เช่น ที่ดิน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจในสังคมชนบทที่เกื้อกูลต่อการเพิ่มเงินทุน ซึ่งเงินทุนมีความสำคัญมากขึ้นในสังคมยุคใหม่ แต่อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรมยังมีส่วนสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์กับการสร้างความเชื่อมโยงกับทรัพยากรด้านอื่น ๆ สำหรับทรัพยากรมนุษย์นั้นนับวันจะมีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แรงงานของมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานของสมาชิกในครัวเรือน เป็นปัจจัยสำคัญต่อการยกระดับการผลิตให้มีผลตอบแทนเพียงพอต่อการดำรงชีพ ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการให้การศึกษาในระดับที่เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับอนาคตของสมาชิกในชุมชนชนบทในการปรับตัวเพื่อการดำรงชีพในบริบททางสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง ส่วนทรัพยากรสิ่งแวดล้อมซึ่งหมายถึงสิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพย์สินส่วนรวม (Common Properties) ที่มีอยู่ในชุมชนและบริเวณใกล้เคียงได้แก่ แหล่งน้ำ ที่สำหรับเลี้ยงสัตว์ และพืชผักในป่า พบว่า มีการใช้ทรัพยากรประเภทนี้อย่างจำกัดในปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของนันทนา ทราบรัมย์ และ สุภาพร ใจการุณ (2550) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการผลิต ความยากจนและสุขภาพ สำหรับเกษตรกรรายย่อยในประเทศไทย พบว่า เกษตรกรในวิธีการผลิตที่ปรับเปลี่ยนจากเกษตรเคมีเข้มข้นสู่เกษตรยั่งยืนก็อยู่ในภาวะความยากจนทางเศรษฐกิจเช่นกัน เนื่องจากยังมีต้นทุนการผลิตสูง (แม้ว่าอาจมีต้นทุนด้านสารเคมีต่ำลง) ในขณะที่ราคาผลผลิตไม่แน่นอน และต้องพึ่งพิงระบบเศรษฐกิจการตลาดเป็นหลักในการดำรงชีพ อีกทั้งมีค่าใช้จ่ายด้านอาหารสูง จึงมีแนวโน้มที่จะมีภาระหนี้สินสูง ดังนั้นความยากจนทางเศรษฐกิจจึงมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกร และหากพิจารณาถึงภาวะสุขภาพของเกษตรกรกลุ่มนี้จะพบว่า สุขภาวะในบางด้านมีแนวโน้มดีขึ้น เช่น สุขภาพกาย เพราะมีความเสี่ยงในการสัมผัสสารพิษในระบบการผลิตน้อยลง รวมถึงสุขภาพทางสังคม เนื่องจากมีการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ในการทำเกษตรที่ปลอดภัยกับเพื่อนบ้านและกลุ่มเครือข่ายต่างๆ มากขึ้น

#### เอกสารอ้างอิง

- นันทนา ทราบรัมย์ และ สุภาพร ใจการุณ. (2550). เกษตรกรรมยั่งยืน กระบวนการและตัวชี้วัด. นนทบุรี: มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน(ประเทศไทย).
- สำนักงานเกษตรจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และจังหวัดตรัง. (2558). รายงานการประเมินผลแนวทางการพัฒนาตลาดเกษตรกร. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). รายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2553. สืบค้นสืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2559 จาก <http://www.nesdb.go.th/>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). ภาวะสังคมไทยไตรมาสสี่และภาพรวมปี 2554 ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 เดือนกุมภาพันธ์ 2559. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2559 จาก <http://www.nesdb.go.th/>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558ก). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554). กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2558). การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2558. กลุ่มสถิติแรงงาน สำนักงานสถิติเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- สำราญ สระโน. 2545. กระบวนการปรับปรุงการผลิตเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่ทำนาเป็นอาชีพหลัก พื้นที่บ้านพรวน ตำบลท่าหิน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. สารนิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุภาพร ใจการุณ (2550). รายงานวิจัยพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร บ้านบึงไคร่นุ่น ตำบลบึงเนียม อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น. แผนงานวิจัยและพัฒนา นโยบายสาธารณะและการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- อาแว มะแส, บัญชา สมบูรณ์สุข, มาลี สบายยิ่ง และอาหามะ ตือราแม. (2550). “กระบวนการทันสมัยการปรับตัวในการดำรงชีพในชนบท,” ใน Southern Thailand English Language Teaching/Cultural Change Conference, (pp. 76-77). January 29-30, 2007 at The J.B. Hotel Hatyai. Songkhla: Faculty of Liberal Art, Prince of Songkhla University.

## ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล	นายธีระพงศ์ คำสี	
รหัสประจำตัวนักศึกษา	5910621003	
วุฒิการศึกษา		
วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาการเกษตร)	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2561

## การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

ธีระพงศ์ คำสี และ บัญชา สมบูรณ์สุข. ความเชื่อมโยงการผลิตยางพารากับการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กเชิงเดี่ยว ภาคใต้ประเทศไทย: กรณีศึกษาจังหวัด นครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดตรัง. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์บุรีรัมย์ ครั้งที่ 3 และการประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายประชาชื่นครั้งที่ 4 พ.ศ.2561, วันที่ 27 เมษายน 2561